یەکەم کۆمار، وشەی پێشمەرگە و ئاڵای کوردستان

مەشخەڵی خەباتی

حیزبی دێموکڕاتی کوردستانی ئێران
ناکوژێتەوە

دامەزرانی حیزبی دێموکڕاتی کوردستانی ئێران

کۆمەڵێک وتار، وتووێژ، لێدوان و هەڵسەنگاندن

بەشی سێهەم

کۆکردنەوەو ئامادەکردنی: ڕەحمان نەقشی

پێڕست:

١- ڕەمزی مانەوە و بەردەوامیی حیزبی دێموکرات .... محەممەد ساڵح قادری ٤

٢- ڕابردوو، ئێستا و داهاتووی ٧٥ ساڵ .... جەلیل ئازادیخواز ٧

٣- لە یادی حەفتاو پێنجەمین ساڵی دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا .... ئیبراهیم لاجانی ١٣

٤- پێگەی "حیزبی دێموکراتی کوردستان" لە کۆماری دێموکراتی کوردستاندا .... د. کەیوان ئازاد ئەنوەر ٢٢

٥- حیزبی دێموکرات و دەسەڵات سپێرپی DEVOLUTION .... ئیبراهیم لاجانی ٣٣

٦- حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران مەئموریەتێکی قورس! .... ئیبراهیم لاجانی ٣٧

٧- سێ بڕیارە گۆشە زێڕینەکەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران .... محەممەد سلێمانی ٤١

٨- ڕاسانی ڕۆژهەڵات؛ قۆناغێکی پڕ سەروەری لە مێژووی ٧٥ ساڵەی حیزبی دێموکراتدا .... مستەفا هیجری ٥٢

٩- حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، خەبات لە پێناوی ئازادی و عەداڵەتدا! .... ئیبراهیم لاجانی ٦٢

١٠- وتووێژ لەگەڵ "محەممەد ساڵح قادری" بەرپرسی پەیوەندییە کوردستانییەکانی حدکا ..... ڕەحمان سەلیمی ٦٦

١١- لە یوبیلی ئەڵماسی حیزبی دێموکرات! .... بێکەس قادر ٧١

١٢- بنەمای دیپلۆماسیی حیزب و هەڵوێستە سیاسییەکانی .... محەممەد نەزیف قادری ٧٣

١٣- ڕاگەیاندراوی ناوەندی سیاسی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران .... کوردستان میدیا ٧٩

١٤- حیزبی دێموکرات و شوێنی دین لە کۆمەڵدا .... ئیبراهیم لاجانی ٨٦

١٥- یادی ٧٥ ساڵەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پیرۆز بێت .... ساڵە نەڵۆسی ٩١

١٦- وتووێژە لەگەڵ "حەسەن شەرەفی" جێگری یەکەمی لێپرسراوی گشتی حدکا .... و: ڕەحمان سەلیمی ٩٦

١٧- سیاسەتەکانی حیزبی دێموکرات لە ڕوانگەی یاسای نێونەتەوەییەوە .... ئیبراهیم لاجانی ١٠٠

سەرچاوە
Serchawe

بەشی سێیەم

١٨- بنەما و سیاسەتی ئابووری حیزبی دێموکرات .... خالید دەرویژە ١٠٤

١٩- حەفتاو پێنج ساڵ خەبات بۆ کوردستان .... چیا عەلیار ١٠٧

٢٠- پەیامی مستەفا هیجری لێپرسراوی گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ١١٠

٢١- ڕوانینێک بۆ ٧٥ ساڵ تەمەنی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران .... ناسر ئەشرەفی ١١٥

٢٢- وتار(پەیام)ێک بۆ یادی ٧٥ ساڵەی دامەزرانی حدکا ..... ن: تیجس بڕۆیککامپ ..... و: د. پەیمان بابایی ١٢٤

٢٣- حیزبی دێموکراتی کوردستان، دیاردەیەک لە دەسپێک و راسانێک لە پڕۆسەی رزگاریی نەتەوەییدا......................

.... ڕەحیم ڕەشیدی ١٢٨

سەرچاوە
Serchawe

ڕەمزی مانەوە و بەردەوامیی حیزبی دێموکرات

محەممەد ساڵح قادری

درێژەکێشانی حەفتا و پێنج ساڵ زەمەن بۆ تێکۆشانی حیزبی دێموکرات، لە لایەک واتای زۆربوونی ئاستەنگەکانی بەردەم سەرخستنی بزاڤی ڕزگاریخوازی نەتەوەیی کوردستان و لەلایەکی دیکەش مکوڕبوونی ئەو حیزبە لەسەر داکۆکیکردن لە مافەکانی گەلی ستەملێکراوی کورد دەگەیەنێت. بەتایبەت بۆ حیزبێکی شۆڕشگێڕ و نەتەوەیی کە لە ڕۆژی دامەزراندنییەوە تاکوو ئەمڕۆ، لەلایەن ڕێژیمەکانی پاشایەتی و ئیسلامی لە ئێراندا بەردەوام کەوتبێتە بەر پەلاماری لەنێوبردن و وێڕای فیداکردنی لێهاتووترین ڕێبەران و تێکۆشەرانی، بە تێپەڕاندنی گەلێک هەوراز و نشێوی دژواری ڕێگای خەبات، توانیبێتی هەروا شێلگیرانە و بێوچان بۆ دابینکردنی مافە نەتەوەییەکانی گەلی کورد لە کوردستانی ڕۆژهەڵات لە خەبات بەردەوام بێت، کارێکی دژوار و لە هەمانکاتدا مایەی شانازییە.

بە ئاوڕدانەوە لە زۆر حیزبی دیکە کە لە ماوەی ئەو حەفتا و پێنج ساڵە و بگرە پێشتریش کە دامەزرابوون و لە سەردەمی خۆیاندا تا ڕادەیەکیش بەهێز بوون، دەبینین ئێستا جیا لە ناوێک لە مێژوودا، ئاسەوارێک لە بوونیان نەماوە، ئەوکات نهێنی و گرنگیی مانەوە و بەردەوامیی حیزبی دێموکراتمان باشتر بۆ ڕوون دەبێتەوە. بەتایبەت حیزبێک کە توانیویەتی لەسەر بنەمای مەعریفەسازی و تیۆرییەکی زانستییانە و پێشکەوتنخوازانە، چەمک و ڕەهەندەکانی نەتەوەبوونی کورد وەک نەتەوەیەکی ڕەسەن و سەربەخۆ، پێناسە بکات و فاکتەرەکانی وەک "خاک، زمان، کولتوور، مێژوو و ویستی خەڵکی کوردستان" بۆ بەدەستهێنانی مافی چارەنووس بۆ نەتەوەی کورد بە بنەما بگرێت و هەموو هەوڵەکانی دوژمنی بۆ خستنە ژێر پرسیاری ڕەوایی بزووتنەوەی کوردستان پووچەڵ کردۆتەوە.

حیزبی دێموکرات لە ماوەی حەفتا و پێنج ساڵ خەباتیدا گەلێک جار لەلایەن ڕێژیمەکانی پاشایەتی و ئیسلامی لە ئێران، ڕووبەڕووی چەندەها پیلانی دزێو بووە و زەبری گەورەی لێ کەوتووە و برینی قورسی هەڵگرتووە و ڕۆژگاری دژوار و سەختی تێپەڕاندووە، بەڵام هەرگیز لە پێ نەکەوتووە و دەستی لە ڕێبازە نەتەوەییەکەی هەڵنەگرتووە و ئێستاش هەروا شێلگیرانە سوارچاکی مەیدانی خەبات و لە هەمانکاتدا لە قۆناخێکی دیکەی وەرچەرخاندایە.

حیزبی دێموکرات دەروەستبوونی خۆی بە ئامانج و بەرژەوەندییە باڵاکانی نەتەوەی کورد گرێ داوە، بۆیە توانیویەتی بە پشتیوانی کۆمەڵانی خەڵکی نیشتمانپەروەری کوردستان لە بەرانبەر ئەو هەموو پیلانە جۆراوجۆرانەی دوژمناندا، "ئاگری"ئاسا لەسەر پێی خۆی ڕاوەستێت و ببێتە ناونیشان و مەتەرێزی خەباتی ڕزگاریخوازیی نەتەوەی کورد لە پانتایی کوردستانی داگیرکراودا. بەمجۆرە فەلسەفەی بوون و مانەوەی حیزبی دێموکرات، لەسەر بنەمای سەرەوەری نەتەوەیی و نیشتمانیی، ڕەگ و ڕیشەی لە نێو دڵ و هزری کۆمەڵانی ئازادیخوازی کوردستاندا داکوتاوە و ئاوێتەی ژیانی ڕۆژانەی تاک بە تاکی ئەوان بووە؛ بۆیە ئیتر ئەو حیزبە بۆ گەلی کورد زیاتر لە ئامرازەوە، بووەتە میراتێکی نەتەوەیی و دەبینین لە درێژەی حەفتا و پێنج ساڵ خەباتی حیزبی دێموکراتدا، وێڕای هەموو تەنگ و چەڵەمەی سەر ڕێگاکەی، توانیویەتی بە پشتیوانی خەڵکی کوردستان وەک قەڵایەکی لەشکاننەهاتوو، پێداگرانە و شێلگیرانە بۆ بەدیهێنانی مافە نەتەوەییەکانی گەلی کورد لە کوردستانی ڕۆژهەڵات، لە تێکۆشان بەردەوام بێت و بە بەرخۆدان و بەرەنگاریی شۆڕشگێڕی لە بەرانبەر ڕێژیمە داگیرکارەکاندا، ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ زیاتر ئەو خەباتە، مانادارتر و گشتگیرتر بکات.

حیزبی دێموکرات کە کاریگەریی سیاسەت و بیروباوەڕ و ئامانجی ڕزگاریخوازانە نەتەوەییەکەی، نەک تەنیا لەنێو خەڵکی کوردستان لە "خۆی، ماکۆ، سەڵماس و ورمێ، موکریان، ئەردەڵان، کرماشان، ئیلام"، بەڵکوو لەنێو کوردەکانی خۆراسان و بەشەکانی دیکەی کوردستانیش ڕەگ و ڕیشەی داکوتاوە و بەم خەبات و بەرخۆدانەی کە بۆ ڕامالینی یەکجارەکیی داگیرکەر لەسەر بست بە بستی خاکی کوردستان دەکا و لە پێناو هەڵچنینەوە و بونیاتنانی کۆشکی سەروەریی نەتەوەیی، سەنگەری ئازادی بە خوێنی باشترین ڕۆڵەکانی پاراو دەکا، بووەتە جێگای هیوای تێکڕای نەتەوەی کورد.

ئێستاش پاش حەفتا و پێنج ساڵ خەبات دەبینین ئەو حیزبە بە تێپەڕینی ڕۆژگار، بەهێزتر لە جاران و بەوپەڕی جیددییەتەوە، ڕوو لە ڕێژیمی داگیرکەر و هەر لایەنێکی پاوانخواز کە چاوی تەماحیان بڕیبێتە خاکی کوردستان، هەروا سەربەرزانە داکۆکی لە سەروەریی خاک و بەرژەوەندییە باڵاکانی نەتەوەی مەزنی کورد دەکات و بەدڵنیاییەوە تاکوو سەرکەوتن، ئەو ڕێبازە پیرۆزە درێژە پێ دەدات.

سەرچاوە
Serchawe

بەشی سێیەم

هەڵبەت کۆی مێژووی پڕ لە هەوراز و نشێوی حیزبی دێموکرات، مانای ئەوەش دەگەیەنێ کە پێویستە حیزبی دێموکرات بە گوێرەی هەلومەرجی نوێ و گۆڕانکارییەکانی دنیای ئەمڕۆ، خۆی نوێ بکاتەوە. نوێکردنەوە لە بواری شێوازی کار و خەبات و دنیابینی و چۆنیەتی سەیرکردنی ڕووداوەکان کە گەلێک بایەخدارن، چونکە لە دنیایەکداین کە خێرایی گۆڕانەکانی زۆرە و ئەوەش ئەرکی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران قورستر دەکات. چونکە گۆڕان وەک خەسڵەتێکی گەردوونیی، بۆ هەموو بزاڤە سیاسی- کۆمەڵایەتییەکان، پێویستیی مانەوە و بەردەوامییانە.

بەم شێوەیە تاکوو حیزبی دێموکرات لەپێناو ئامانجە نەتەوەیی و ڕەواکانی گەلی کورددا درێژە بە خەباتە ڕەواکەی بدات و لە ڕێگای ڕزگاری نیشتماندا ڕۆڵەکانی فیدا بکات، گەلی کوردیش ئەو حیزبە وەکوو گلێنەی چاوەکانیان دەپارێزن. هەروەها تاکوو گەلی کورد بمێنێت، حیزبی دێموکراتیش وەک زانکۆی بیری نەتەوەیی و قەڵای نیشتمانپارێزی، هەر دەمێنێت و تا ئەو حیزبە و تێکۆشەرە فیداکارەکانی بمێنن، گەلی کورد و کوردستانیش بێ خاوەن نامێنن و دووانەیان وەک جمکی تەواوکەری یەکتر، تا گەیشتن بە ترۆپکی سەرکەوتن هەروا پێکەوە لە خەبات بەردەوام دەبن.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٦ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

بەشی سێیەم

ڕابردوو، ئێستا و داهاتووی ٧٥ ساڵ

جەلیل ئازادیخواز

یادی ٧٥ ساڵەی حیزبی دێموکراتی کوردستان، ئاماژەیە بۆ مێژووی خەبات و بزووتنەوەی گەلێکی داگیرکراو، کە لەم مێژووە بڵندەدا، بە دەیان جار دوچاری قەیران و نووچ بووە.

بزووتنەوەیەکی نیشتمانیی ڕزگاریخوازی دێموکراتیک، کە حیزبی دێموکرات وەک فاکتەری چالاک و سەرەکیی ئەم بزووتنەوەیە هەڵگری گوتاری ڕزگاری و پەرینەوە بووە لە هەموو قەیرانەکان و هەوڵ بۆ ڕزگاری یەکجاری.

هەر لە سەرەتای دروستبوونی حیزبەوە، بزووتنەوەی کورد پێی نایە قۆناغێکی تازە لە بوون و پێناسە و ڕۆنانی بنەمایی و فکری و نیشتمانییەکانی خۆی. دەرچوون لە بازنەی وردەکولتوور و سازدانی وێژمانی نەتەوەیی و نیشتمانیی ئەم بزووتنەوە، گەیشتە ئاستێکی گرینگی وەها سیاسی کە دەکرێت بڵێین: "لە مێژووی نوێی کورددا بێوێنە بوو." یەکەم جار بوو کورد و بزووتنەوەکەی لە فۆرمی دەوڵەتی نیشتمانیدا خۆی نمایش دەکرد و لە ئاستی قوربانییەکی دەنگ نەبیستراوەوە، بووە کاراکتەرێکی چالاکی سیاسی کە لە کۆی هاوکێشە سیاسییەکانی ئێران و ناوچەدا شوێن و ڕۆڵی تایبەت و دیاریکراوی خۆی هەبێت. ئەم سەردەمە دەتوانین بڵێین، سەردەمێکە کە کورد تا ڕادەیەک لە پاڵەپەستۆی دەرپەڕاندنی لە مێژوو ڕزگاری دەبێت؛ یا باشترە بڵێین کۆمار توانی هەموو کورد بێنێتەوە ناو مێژووی هەنووکەی دەڤەرەکە و جیهان. سڕینەوەی کورد لە ڕێگای بە خێڵ کردن و مەودانەدانی بە بیچمگیری یەکەیەکی سیاسی کوردیی، کە هاوسۆزیی گشتی پاڵپشتی بکات و بە جۆرێ وانوێنەوە و نوێنەری ئیرادەی گشتی نەتەوە بێت. پرۆژەی دێرین و هەنووکە و داهاتووی داگیرکەرانی کوردستان بووە

و هەیە. کۆمار ئەم پرۆسەیەی تێکشکاند و توانی ئیرادەی گشتیی گەل و هاوسۆزیی کۆی نەتەوە و نوێنەرایەتی بەرجەستە بکاتەوە.

دانانی بنەماکانی گوتاری نەتەوەیی و بەرجەستەکردنەوەی هێما و بەها گشتییە نیشتمانییەکان لەم سەردەمەدا چەسپان. کورد توانی هەم پێناسەی نەتەوەیی خۆی بکات و هەم لە ئاست ڕۆنانی گوتاری نەتەوە و نەتەوەی مۆدێرن، پرۆژە و پلانی دیاریکراوی خۆی هەبێت و تا ڕادەیەک بیباتە پێشەوە. بەداخەوە تەمەنی کورتی کۆمار و بەڕێوەبەرایەتی حیزبی دێموکرات کۆی ئەم پرۆژانەی ڕاگرت و بزووتنەوەی کوردستان و کۆی هێزە سیاسییەکانی کوردی دوچاری قەیرانی جیددی و نسکۆ و کارەساتی ترسناک کرد. کاریگەرییەکانی ڕووخانی کۆمار و سەرکوتی حیزب هێندە نەبوو، کە خۆرهەڵات و کۆمارەکەی لەدەست بدات و ببڕێتەوە.

دۆخی داگیرکاریی پێشوو مەبەستی سڕینەوەی نەتەوەی کورد بوو. پرۆژەی ناسیۆنالیزمی ئێران بۆ یەکسانکردنی ناسنامەی کورد بە خۆی و لە ڕێگای بە فارسکردنی بەها و هێما و کۆی مێژوو و هەموو ئەفسانە و ئۆستوورەکانی کوردەوە، لە یەک مانادا بە لەناوبردنی ویژدانی گشتیی کورد و کوودتای فەرهەنگییەوە نیازی وابوو بۆ هەمیشە خەیاڵی شڵەژاوی خۆی لە کورد ئاسوودە بکات. بە باوەڕی من، ئەم پرۆژە ئامادەکراوە تەنیا لە لایەن باڵی دەسەڵاتداری ناسیۆنالیزمی ئێران و خۆلیبراڵ خوێنییە فەرمانڕەواکانیەوە جێبەجێ نەدەکرا؛ بەڵکوو پرۆژەیەکی هەمەلایەنەی سیاسی، کولتووری و کۆمەڵایەتی بوو، کە کۆی ناسیۆنالیزمی ئێرانی لە چەپی چەپەوە بۆ ڕاستی ڕاست ئەرک و بەرپرسیارێتی بەئەنجام گەیاندنی لە ئەستۆ گرتبوو. وەک ئێستاکە بە ئاشکراتر ئەم پرۆژەیە ڕێبەری دەکەن.

ڕێژیم بە وەگەڕخستنی ماشێنی پڕوپاگاندە و هەموو میدیای خۆی و هێنانە مەیدانی نووسەرانی ئەلینەی کورد و مینبەرەکانی خۆی و ناسیۆنالیزمی ئێرانی، قەبارەیەکی گەورە و فراوانی لە زەین و یادەوەری و یادەوەریی مێژوویی کوردی داگیرکرد. ئارییایی و ئێرانیبوون و هەموو ڕەوایەتەکانی ناسیۆنالیزمی ئێرانی، وا تەشەنەیان کرد نەک هەر جوگرافیای خۆرهەڵات و جەماوەری ئاسایی خۆرهەڵاتی گرتەوە، بەڵکوو کۆی کوردستانی بە جۆری خستە ژێرکاریگەریی خۆی و زۆر نووسەر و ڕووناکبیری کوردی لە دەرەوەی خۆرهەڵاتیشدا بە هەڵەدا برد و کورد و ئێرانی بوونیان یەکسان دەبینی و دەزانی. هەر چەند دەبێ بڵێین؛ مانا ڕاستیەکەی ئێرانی بوون واتە فارسبوون.

ئاسێمیلاسیۆنی سپی، قوژبن بە قوژبنی ژیانی کوردی لە خۆرهەڵاتدا کردبووە ئامانجی خۆی و هەموو کولتووری کوردیی بە ئارامی دەسڕیەوە و بەها و باوەڕ و کولتووری کوردی بە ناشیرین و شوانکارەیی و دواکەوتوو دەناساند و بەها و نموونە و

ڕەوایەتەکانی خۆی جێگیر دەکرد. ئەم نۆرمە لە سیاسەت و ڕەفتاری سیاسی لە ڕاستیدا میراتی ناسیۆنالیزمی دێرینەخواز و ئەفسانەچەقی ئێرانییە، کە بۆ بەشێک لە چەپ و هەندێک چەپی ئێرانی تا هەنووکەش بەجێ ماوە. بە باوەڕی من ئەم میراتە تەنیا لە ڕێگای گواستنەوە و زەمەن و بۆ ماوەییەوە نەگەیشتووەتە دەست ئەم جۆرە بەناو چەپانە. بەڵکوو کۆی ناسیۆنالیزمی ئێران بە هەموو باڵەکانیەوە خۆیان بەشێک بوون لە داڕێژەران و ئەندازیارانی ئەم پرۆژەیە. بە نموونە دەتوانین سەیرێکی حیزبی توودەی ئێران بکەین. لە سەردەمی کۆمار و دوای کۆمار و تا دەورانی خومەینی، حیزبی توودە بە هەموو هێز و هێژمۆنیی خۆیەوە هەوڵی دەدا کۆمار و کۆی پێکهاتەی کۆمار و دەسەڵات و دەوڵەتی کوردستان بکاتە پاشکۆی خۆی و لە دەسەڵات و توانایی و هێزی جەماوەریی و جێبەجێکاریی کەم کاتەوە. بە مامەڵەیەکی کەمگرتنانەوە، هەمیشە هەوڵی دەدا کۆماری ئازەربایجان گەورەتر و بەرجەستەتر کاتەوە و لانسەکردنی ئەم کۆمارە و هەوڵی توودە بۆ کەمکردنەوەی کۆماری کوردستان روونە. قەبارەی هاوکاری و بەشداری و دیفاعی توودە و ڕووناکبیرانی ئەو سەردەمە لە ئازەربایجان بە بەرجەستەیی دیارە و ئەم ڕاستیەمان بۆ زەق دەکاتەوە. ئەم دۆخە جیاوازە لە مامەڵەی شۆرەوی و کۆماری ئازەربایجان لەگەڵ کوردستان، ئەوە مەلەفی تایبەتیی خۆی هەیە.

توودە تەنیا ئەوکات و ساتە حیزب و بزووتنەوەی کوردی پەسەندبوو، کە لە چوارچێوەی پێناسە بەناو تیۆریکەکانی ئەودا بگونجایە.

کۆی ئەو پێناسانەش بارگاون بە ناسیونالیزمێکی شوێنیستی فارسی. بەرئەنجامی ئەم خوێندنەوە شتێک نەبوو جگە ئەوەی لە باشترین دۆخدا حیزب ببێتە سەنگەرشکێنی ویستەکانی حیزبی توودە. ئەمە لە ڕواڵەتدا لە چوارچێوەی خوێندنەوەی سوسیالیزمی بەڕاستی بوو و لە پەیوەندی نێوان دوو ڕەوتی چەپدا دەبینرا. بەڵام لە واقعدا بۆسەیەکی هزری و هەڵدێر بوو، کە حیزبی لە هەموو پێکهاتە بنەمایی و بونیادیەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریی کوردستان خاڵی دەکردەوە.

بیرمان نەچێت ناسیۆنالیزمی (کورد زۆرتر فۆرمی بزاوتێکی دژە کۆلۆنیالیستی هەیەو بووە) ئەگەرچی بەڕێوەبەرانیشی ئاگا بەم هەناوڕۆنانە تیوریکە نەبووبن - جگە لە قاسملوو - چوونکە ئەم ناسیونالیزمە زۆرتر هەوڵی ڕەخسانی گیانی نیشتمانی و بوونێکی نیشتمانیی بووە، تا ناسیونالیزمێکی توندئاژۆی قەوم چەقی زمان مەکۆ. ڕاستە سەربەستی بڕیار و سەربەخۆیی سیاسی مەرجی هەرەسەرەکی و بوونیادی حیزبە، بەڵام پێم وانییە قاسملوو تەنیا لەم سۆنگەیەوە حیزبی لە هێژمۆنی توودە و وێژمانی چەپی شۆفینیزمی ئێران قوتار کردبێ. ئەو دەبێ وردتر لە مەسەلەکە ڕامابێت. ئەویش ئەوەیە ویستی حیزب بکاتە مێکانیزمی گۆڕینی سەرلەبەری ئەو ئایدیایە و بەڕۆنانی هزری نەتەوەیی و نیشتمانی هەوڵی دا کۆی پەیوەندییە خوێنی و خێڵی و هۆییەکان بگوازێتەوە بۆ پەیوەندیەکی نیشتمانی، کە تا ئەو چرکەش و ئێستاش کاری پێویستی لە سەر

نەکراوە. سەرکردایەتی ئەو دەمی حیزب توانی هەم هەناوی پرۆژەی ناسیۆنالیزمی سەرەڕۆ و شۆڤێنی ئێرانی دەرک بکات و هەم لە ئاستی پێویستیی سەردەمەکدا پرۆژەی بەرەنگاری بۆ دەستەبەر بکات. زیندووکردنەوەی مانا زەینی و دیدەییەکانی کورد و هەستیارکردنی ویژدانی گشتیی کوردبوون و ڕۆحی میژوویی ئەو ڕۆنانە مەزنانە بوون کە لەم بابەتەدا دەبینران.

- دابڕینی حیزب لە هەموو پەیوەندیەک و هێژمۆنییەکی دەرەوەی دەسەڵات و گوتاری حیزب و ویستی بزاوتی کوردستان لەو زەمەنەدا.
- هەستکردن بە پرۆژەی سڕینەوەی نەرمی کورد و بە ئێرانی کردنی کۆی مێژوو و کولتوری کوردیی و سڕینەوەی ناسنامەی کوردی
- هەوڵدان بۆ گۆڕین و گواستنەوەی کۆی پەیوەندیەکان لە هۆز و خێڵ و خوێن و سەببەبە و بنەماڵەوە بۆ پەیوەندیەکی نیشتمانی. حیزب وەک ئامرازی گەلاڵە و ڕێکخستنی ئەم پەیوەندیە ئەرکی سیاسی و مێژووی خۆی خستە ڕۆژەڤەوە.
ـ هەوڵی سازدان و ڕۆنانی وێژمانێکی نیشتمانی و نەتەوەیی کە کۆماری کوردستان و بزووتنەوەی کورد بەگشتی هەوڵی دەستنیشانکردن و دانانی هێڵە گشیەکانی دابوو.

هەر چوار خاڵی ئاماژە بۆ کراو پرۆژەیەکی شیاوی پەڕینەوە لە قەیران و نسکۆی پاش ڕووخانی کۆمار بوون کە توانیان وڵامی تا ڕادەیەک شیاو و گونجاوی پێداویستیەکانی بزووتنەوەی کوردستان بدەنەوە، بەپێی سەردەم، جۆری خەبات و ئارایشتی جیهانی و هەرێمیی هێزە سیاسیەکانی ئەو ساتەوەختە.

بزوتنەوەی نەتەوەیی و نیشتمانی کورد هەر بەپێی تایبەتمەندی ناو هەناوی خۆی کە بزاوتێکی دژە (داگیرکاری - کۆلۆنیالیستی)ە، هەڵگری دوو تایبەتمەندیی گرینگی دژە دیکتاتۆری و ئازادیخوازییە. ناسیۆنالیزمی باڵادەست نەک ناتوانێ هەڵگری ئەو تایبەتمەندییانە بێت. بەڵکوو خۆی هەڵگرت سفەتەکانی دیکتاتۆری و دژە ئازادی و تەواویەت خوازییە. جیاوازییەکی بنەمایی و ناو هەناوی کە ئەم دووانە دەخاتە دوو بەرە و پێناسە و ڕەوت و لایەنی کۆمەڵایەتی جیاوازەوە.

جواهێر لەعل نەهرۆ و گاندی و ماندلا وەک پێشەوایانی بزووتنەوەی دژە کۆلۆنیالیستی و داگیرکاری مێژوویەکە، ڕەوایی و بابەتی بوونی ئەم ڕوانگەیان سەلماندووە ، هەرچەندە هەندێک بڵێن؛ کۆلۆنیالیزمی ناوخۆیی و دەرەکی جیاوازن. بەڵام داگیرکاری و دیکتاتۆری و دژەئازادی تایبەتمەندیی هاوبەشی ئەم سیانە شوومەی داگیرکاری و کۆلۆنیالیزمی دەرەکی و ناوخۆیین.

سەرچاوە
Serchawe

بەشی سێیەم

ڕاپەرینی ڕێبەندانی ١٣٥٧ نەک هەر دۆخەکەی بۆ کورد نەگۆڕی بەڵکوو پرۆژەی سڕینەوە و پاکتاوی کوردی ناسیۆنالیزمی ئێرانیی بردە قۆناغێکی ترسناکی دیکە. کۆسمۆپۆلۆتیزمی دینی و ناسیۆنالیزمی ئێران وەک دوانەیەکی شووم نەک بە شەڕی نەرم، ئاسێمیلاسیۆنی کولتووری پرۆژەی سڕینەوەی کوردیان بردە پێشەوە. بەڵکوو ئەمجار بە ئاشکرا و لە ڕێگای مێکانیزمە سەربازیەکانەوە بە دیار چاوی جیهانەوە کەوتە ڕەشەکوژی و قەڵاچۆکردنی بەکۆمەڵی کورد. ژێنۆسایدێکی زەق کرایە پرۆژەی ڕێژیم و هەر دوو باڵی شەڕی سەخت و نەرمی ئێرانیی سڕینەوەی یادەوری مێژووی کوردی کردە ئامانج و لە هیچ کردەیەک کۆسپەی نەکرد. سڕینەوەی مانا زەینی و زمانی و مێژووی یادەوریەکانمان، تەفریس و ئێرانی و ئەنفالکران. سەرەڕای ئەمانەش مەخابن مێکانیزم و پرۆژەکانی خەبات و بەرەنگاربوونەوەی کورد هەر مێکانیزم پرۆژەکانی دەورانی کۆمار بوون و لاوازتر. هاوکات لەگەڵ ئەم ڕەوەندەدا لێکترازانی بابەتیانەی بزووتنەوەی کورد و دابڕانی فکریی و شەڕی ناوخۆش ئەو هۆکارانە بوون، کە بزووتنەوەی کوردی لە خۆرهەڵات هێندەی دیکە لاوازکرد. مەخابن چەمکی نەنەتەوە - نیشتمان، ڕزگاری نەتەوەیی و نیشتمانی کەوتە بازنەی خوێندنەوە ئایدۆلۆژیکەکان و دژایەتی ناهاوسازی سەردەم بە هەڵە و ماکیاج کراو هەوڵ درا بگوێزرێتەوە بۆ ئاقاری باسێکی نەزۆکی موجەڕەدی زەینی و بەس. هەزینەی ئەم هەڵەیەش لای هەمووان دیارە چی و چەندە بووە. زەبری بڕست بڕ درا لە بزوتنەوەکە سەری بیرکردنەوەی سەرکردایەتی زەینی و تیۆری بزوتنەوەکەوت کەوتە بەر ئەم زەبرە، تا هەنووکەش ئەم بۆشاییە بەزەقی دیارە و پڕ نەکراوەتەوە. جێگۆڕکێی کولتووری زێدویستی و نیشتمانخوازی بە حیزبخوازی و حیزب چەقی، خەسارێکی دیکەی ئەم ساتەوەختەیە. جیهانیبوونەوەی سەرمایە و گەشەی گیانی تاکخوازی و تەشەنەی جۆرە لیبراڵیزمێکی کولتووری و سیاسی لە کۆمەڵی کوردەواری و سەرهەڵدانی بزوتنەوەکانی ژنان و لاوان و دەرکەوتنی فەرهەنگە سەرکوتکراوەکانی کوردەواری و ئالۆزبوونی ژیانی کۆمەڵایەتی و کۆمەڵگای کوردستان، سەرهەڵدانی بەربڵاوی شارنشینی و چینێکی نوێ کیسەی بازرگان و خۆشگوزەران لە کوردەواریدا ئاماژە بوون، بۆ گۆڕانی بنەمایی کوردستان و کاژفڕێدانی کۆمەڵی کوردەواری. پێویستیی نوێبوونەوەی گوتار و وێژمانی سیاسی کورد و گۆڕین و چاکسازیی مێکانیزم و میتۆدەکانی خەبات و گونجانی کۆی ئەم گۆڕانانە لە گوتاری بزووتنەوەی کورددا نە بە وردی خوێنرانەوە نە ڕەچاوکران و نە پێداچوونەوە بە مێتۆد و گوتارماندا کرا. هیچکات لە مێژووی بزووتنەوەی کوردستاندا، وەک ئێستا دابڕانی گوتاری، لێکترازانی جوگرافیایی و گیانی ناوچەخوازی و حیزب بەچەقکردن و پەراوێزخستنی نیشتمان بەرجەستە و زەق نەبوو. نەک تەنیا لە خۆرهەڵاتی کوردستاندا، بەڵکوو لە هەموو کوردستاندا. بەداخەوە دەتوانین بڵێین ئێستا کورد و بزووتنەوەکەی لە نالەبارترین دۆخی سیاسی و کولتووری و کۆمەڵایەتی و سەربازی خۆیدایە.

ئەرکی هەنووکە و ئەگەرەکانی دەربازبوون لە قەیران دەخوازێ کە هێزی بەرپرس و کۆی بزووتنەوەی کوردی لە هەردوو ڕووبەری سیاسی و ڕووناکبیری خۆیدا پێداچوونەوەی جیددی و بنەمایی بە خۆیدا بکات.

ئەم خاڵانە ڕەچاو بکات و هەوڵی چاکسازی بدات.

- پێداچوونەوەی وێژمانی کورد و بزووتنەوەکەی و چاکسازی تا ڕۆنانی وێژمانێکی نەتەوەیی و نیشتمانی کە بتوانێ کۆی کۆمەڵی کوردەواری و هەموو مەیلە کولتووری و جیاوازییە دینی و ڕەگەزی و کۆمەڵایەتییەکان لە هەناوی خۆیدا جێ بکاتەوە.

- پێداچوونەوە و گۆڕینی کۆی مێکانیزم و مێتۆدەکانی خەبات و کاری سیاسی.

- پێداچوونەوەی کۆی هەیکەلی ڕێکخراوەیی حیزبی کوردی و فامی ئەم واقعە کە حیزب جگە لە ئامرازی کاری سیاسی ـ نیشتمانی، شتێکی تر نییە.

- سڕینەوەی سیمای ناوچەگەرایی لە حیزب و بزووتنەوەکە و کردنەوەی دەرگاکانی سیاسەتی کلۆم بۆ لاوان و پسپۆڕانی بوارەکان.

- سڕینەوەی سیمای فەرهەنگی ناوچەیی و گومانی تەک ئایینزایی لە سیمای ئەم بزووتنەوە.

- هەوڵدان بۆ گردوکۆکردن و ڕێکخستنەوەی هەموو توانا لێکترازاوەکانی هێزی ڕزگاریی نەتەوەیی و نیشتمانیمان لە حیزب و دەرەوەی حیزبدا.

- سەلماندنی بەکردەیی بەیانییەی مافی مرۆڤ وەک پرۆگرام و پرەنسیپی لێ‌لانەدراو لە کۆی سیاسەتی کوردیدا.

- ڕاشکاو و جیددی بوون بۆ درووستکردنی بەرەیەکی بەرینی کوردستانی.

- هەوڵی ڕاشکاوانە بۆ سازدانی بەرەیەکی دژەداگیرکاری لە هەموو گەلانی ئێران.

- یەک مینبەرکردنی جیهانی کورد و سیاسەتی یەکانگیر.

- مانیفێستی هاوبەشی سیاسی، کە پشتیوانیی هەموو هێزە سیاسییەکانی لەگەڵ بێت و ڕووناکبیرانی کورد لە داڕشتن و گەلاڵە و ئەنجامیدا ڕۆڵی خۆیان هەبێت.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٦ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

لە یادی حەفتاو پێنجەمین ساڵی دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا

ویژدانی زیندووی کۆمەڵگای کوردەواری

٢٥ی گەلاوێـژی ئەمسـاڵ حیزبـی دێـموکراتی کوردسـتانی ئێـران پـێ دەنێـتە حەفتـاوپێنجەمین سـاڵی تەمەنـی خـۆی. ئەگەر بەشێوەیەکی واقعبینـانە شـوێنەواری ئەو حیـزبە لە سـەر ژیـان و خەبـاتی خەڵکـی کوردسـتاندا لێـک بـدەینەوە، بۆمـان دەردەکەوێ کە حیزبی دێموکرات لە هەموو ئەو ماوە دوورودرێژەدا ویژدانی زیندووی کۆمەڵگای کوردەواری بووە.

لە کۆمەڵگا ئازادەکاندا ڕۆژنامەکـان نەخشی ویـژدان دەگێـڕن و لەهەر کـوێ گیروگرفت و کەموکوڕییەک هەبێت، وەک سەگی پاسەوانی ماف و ئازادییەکانی گەل و نیشتمان دێنە دەنگ. لە کوردستاندا، لە کاتێکدا کە گەلـی کـورد و خـاکی کوردسـتان، لەژێـر داگیرکـاری و سـتەمی نەتەوایەتـی، سـەرەڕۆیی و زەبروزەنـگ و سـەرکوتی هەمەلایەنەدان و خەڵـک لە هەمـوو مـاف و ئـازادییە نەتەوایەتـی و دێموکراتیکەکـانی خۆیـان بێبەشـن، حیزبـی دێـموکرات، نەک هەر وەک حیزبێکـی سیاسـی ئاسـایی، بەڵکـوو وەک پێشـڕەوی بـزووتنەوەی میللـی - دێـموکراتی کوردسـتان، لە هەمـوو بوارەکـانی تێکۆشـانی خەڵکـی کوردسـتاندا، ئەرکی بەڕێوە بردووە.

دامەزرانی حیزبـی دێموکرات درێـژەی ئەو خەبـات و تێکۆشـانە دوورودرێـژە بـوو کە ڕۆڵەکـانی گەلـی کـورد لە سـەردەمەکانی پێشووتردا بۆ ڕزگاری لە ژێرچەپۆکی و ستەمی میللی و لە پێناو پێشکەوتنی کۆمەڵایەتـی و فەرهەنگیـدا، ئەنجامیـان دابـوو. بە دەستپێکردنی شەڕی دووهەمی جیهانی و پێکهاتنی هەلومەرجێکی لەبارتری نێوخۆیی و نێونەتەوەیی، ڕۆڵە پێشـڕەوەکانی گەلی کورد، حیزبی دێموکراتیان بۆ ڕێبەری و ڕێکخستنی ئەو خەباتە لە سەردەمێکی تـازەتردا دامەزراند.

یەکەمین بەرنامەی سیاسی حیزب کە لە کۆنگرەی یەکەمدا پەسند کرا، ئاوێنەی باڵانوێنی ئامانجە نەتەوەیی و دێموکراتیک

و پێشکەوتنخوازەکانی ئەو حیزبەیە. خەبات بۆ سڕینەوەی ستەمی نەتەوایەتی و دیاریکردنی مافی چارەی خۆنووسین، خەبات لە پێناوی ئازادی و دێموکراسیدا، خەبات بۆ پێکهێنانی ئاڵوگۆڕی قووڵی کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی، خەبات بۆ پەرەپێدانی زمان و ئەدەبیاتی کوردی، خەبات بۆ کەمکردنەوە و لەنێوبردنی نابەرامبەری بەرانبەر ژنان، خەبات بۆ هەڵوەشاندنەوەی بێعەداڵەتی لە خاوەنداریەتی زەویدا، خەبات بۆ ڕێکخستنی ژنان و لاوان وچین و توێژە زەحمەتکێشەکانی دیکە بۆ وەدەستهێنانی ماف و داخوازە سینفی و پیشەیی و مەدەنیەکانیان، هەروەها خەبات بۆ هاوئاهەنگ کردنی بزووتنەوەی کوردستان لەگەڵ جووڵانەوەی ئازادیخوازی و دێموکراسیخوازی گەلانی ناوچە و دونیا، کە لەو بەرنامەیەدا جێیان بۆ کراوەتەوە، بەڵگەیەکی حاشاهەڵنەگرە بۆ ڕاستی و درووستی ئەو قسەیە.

پێبەپێ چوونە پێشی کۆمەڵگای کوردستان و مرۆڤایەتی، لە کۆنگرەکانی دواتردا، بەرنامەی حیزبی دێموکراتیش پتر گەشە دەکا و هەموو ئەو کێشانە دەگرێتە خۆ، کە میللەتی کورد لەگەڵیان دەستەویەخەیە. دیسانتڕالیزەکردنی دەوڵەتی مەرکەزی، دێموکراتیزەکردنی وڵات، خەبات بۆ سێکۆلاریزەکردنی حکومەت و دەسەڵاتی سیاسی، پاراستن و خاوێنڕاگرتنی ژینگەی کوردستان، دابین و دەستەبەرکردنی هەموو ئەو ماف و ئازادییانەی کە لە بەیاننامەی جیهانی مافەکانی مرۆڤ وکۆنڤانسیۆنە نێونەتەوەییەکاندا پەسند کراون، بە مافی پەرەسەندنیشەوە، و سەرەنجام دیاریکردنی سۆسیالیزمی دێموکراتیک وەک ئامانجی دوارۆژی حیزب، نیشاندەری ئەو ڕاستییەن.

دەتوانین بڵێین کە لە حەفتاوپێنج ساڵی ڕابردوودا، سەرەڕای ئەو هەموو زەبروزەنگ و سەرکوت و پەلامارەی کە لەلایەن دوژمنانی نەتەوەکەمان و هێزە کۆنەپەرست و حکومەتە سەرەڕۆکانەوە، بەدژی حیزبی دێموکرات بەڕێوەچووە، حیزبی ئێمە دینامیزمی سەرەکی زۆربەی ئەو ئاڵوگۆڕە سیاسی و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییانە بووە کە لە کۆمەڵگای کوردستاندا پێک هاتوون.

بە سەدان و هەزاران کەس لە ڕۆڵە ئازادیخوازەکانی گەلەکەمان لە قۆناخە جۆراوجۆرەکانی خەبات و تێکۆشانی حیزبدا، لە ڕیزەکانی ئەو حیزبەدا بۆ بردنە پێشی ئامانجەکانی خەڵکی کوردستان تێکۆشاون و مایەیان لە ماڵ و ژیان و گیانی خۆیان داناوە. گیراون، حوکم دراون، ئەشکەنجە کراون، دوورخراونەتەوە، لەدار دراون، ئاوارە بوون، لە سەنگەرکانی بەربەرکانیدا شەهید بوون، تیرۆرکراون، بەڵام هەرگیز ئاڵای خەباتی دێموکرات نەکەوتۆتە سەرزەوی. ئەگەر ئەو حیزبە ڕیشەی لە ژیان و خەباتی گەلی کورددا نەبوایە، قەت نەیدەتوانی لەو هەموو ماوە دوورودرێژەدا، لە ژێرباری ئەو هەموو سەرکوت و زەبروزەنگ و تۆقاندن و تیرۆرەدا پشتی ڕاست کاتەوە و هەروا قورس و قایم لە مەیدانی خەباتدا ڕاوەستێ و ببێتە جێگای هیوا و هومێدی گەلی کورد.

سەرچاوە
Serchawe

بڵاوکردنەوەی بیری نەتەوایەتی و ڕزگاریخوازانە، بیروباوڕی ئازادیخوازی و پێشکەوتنخوازانە، ئیدەو مەرامی یەکسانیخوازی و دادپەروەرانە، لەقاودانی ستەم و سەرکوت و هەڵاواردن و چەوسانەوە لە هەموو شکڵ و شێوەیەکدا، لایەنێکی دیکەی کارو چالاکی حیزبی دێموکرات بووە. چاپی ڕۆژنامە و گۆڤاری سیاسی و ئەدەبی و فکری لە سەردەمی کۆماری کوردستان و ساڵانی دواتردا، دامەزراندنی ڕادیۆ و ئیمکاناتی دیکەی بڵاوکردنەوە لە هەلومەرجێکی سەخت و دژوار و خەباتی ژێرزەوینی و بەرگری چەکدارانەدا، بۆ بڵاوکردنەوەی پەیام و سیاسەت و هەڵوێستەکانی حیزب و بزووتنەوە، سەنگەرێکی دیکەی ئەو خەباتە بووە.

باشترین نووسەران، ڕۆژنامەنوسان، وەرگێڕان و شاعیران و ئەدیبانی کورد لە ریزەکان و لە هالەی پەیام و تەشکیلاتی ئەم حیزبەدا پێگەییون و بوونەتە ئەستێرەی پرشنگداری ئاسمانی ئەدەب و ڕۆژنامەنوسی کوردی. پێشەوا، هێمن، هەژار، سەیفی قازی، ڕەحیمی قازی، حەقیقی، سوارە، ئەحمەدی قازی، کەریمی حیسامی، هێدی، ئاوارە، شەرەفکەندی، قاسملوو، عەزیزی یوسفی، سادق وەزیری، حەسەنیانی، مام ئەنوەر و هتد، تەنیا گۆشەیەکی ئەو حەقیقەتەن.

بەو جۆرە نەوە یەک لەدوای یەکەکانی کوردستان، لە ڕێگای ئەدەبیاتی حیزب و ڕاگەیاندن و چاپەمەنی حیزبەوە، لەگەڵ بیری نەتەوایەتی و ئازادیخوازانە، ناسنامەی نەتەوەیی و لەگەڵ دیسکۆرسی کوردستانی و ئازادیخوازانە ئاشنا بوون. هەر ئەوەش حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی کردۆتە ویژدانی زیندووی کۆمەڵگای کوردستان.

تایبەتمەندی و ناسنامە

لە نێو حیزب و ڕێکخراوە کوردستانی، ئێرانی، ناوچەیی ونێونەتەوەییەکاندا حیزبی دێموکرات پرەستیژی بەرزی خۆی هەیە. حیزبێکە لە قوڵایی واقعیەتە سیاسی، ئابووری وکۆمەڵایەتییەکانی کوردستانی ئێران و ئەو هەلومەرجەوە سەری هەڵداوە کە کوردستان و کوردی تێدایە. جگە لە میللەتی کورد هێز و توانا و ئیلهام لە هیچ شوێنێکی دیکە وەرناگرێت. ئەوە بۆ هەشتا ساڵ دەچێ لە مەیدانی خەباتدا، ئاڵای داخوازە نەتەوایەتییەکانی میللەتی کورد و دێموکراسیخوازیی لە ئێراندا بەرز و شەکاوە ڕاگرتووە. سەرەڕای ئەو هەموو هێرش و پەلامارەی لە لایەن کۆنەپەرستی فەرمانڕەوا و دوژمنانی نەتەوەکەمان کراونەتە سەری، هەروا بەهێز وقایم لە مەیداندا ماوەتەوە و دەڕواتە پێش.

حیزبێکە توانای مانەوە و چوونەپێشی هەیە. لە قەیرانەکاندا بەهێزتر دێتە دەر. لە کورەی خەبات و بەربەرەکانیدا قاڵ بۆتەوە. توانای خۆنوێکردنەوە و بەخۆداچوونەوەی هەیە. تا دێ، پتر گەشە دەکا.

بەشی سێیەم

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران حیزبێکە هەم لەباری سیاسی وفیکرییەوە وهەم لەباری تەشکیلاتی و پێگەی کۆمەڵایەتییەوە گەورەیە. بە ئاسانیش خۆی لەگەڵ هەلومەرجە تازەکان ڕێک دەخات. خەبات وتێکۆشانەکەی لە خەبات وتێکۆشانی میللەتی کورد لە کوردستانی ئێران بۆ ئازادی و مافی نەتەوایەتی و لە خەباتی میللەتانی ئێران بۆ ئازادی ودێموکراسی جیا ناکرێتەوە. خاوەنی ڕابردوو و مێژووی خەباتگێڕانەیە. هەر لەو کاتەدا کە مێژوو بۆ خۆی داناتاشێ، قەت حاشاش لە ڕابردووی خۆی ناکات. ئەگەر بە مێژووی خەباتگێڕانەی خۆی شانازی دەکات، لەو شوێنەش کە پێویستە لە مێژووی خۆی دەرس وەردەگرێ.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران هیچ پێویستی بە خۆسەلماندن نییە. حیزبێکی کراوە، گەلی ودێموکراتیک و جەماوەرییە و هیچ سیاسەت وبەرنامە و تاکتیکێکی شاراوە لە میللەت و بیروڕای گشی نییە. ڕابردوویەکی پڕ لە ئەزموونی هەیە، بەڵام ئەم ڕابردووە نە بۆتە کۆڵەبارێکی گەورە بەسەرشانیەوە کە نەهێڵێ هەنگاو بۆ پێشەوە باوێت. ڕابردوو بۆ حیزبی دێموکرات تەنیا بریتییە لە سەرچاوەی دەرس لێوەرگرتن و ئیلهام، نەک مانەوە و چەقبەستن لە نێویدا.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، حیزبێکە کە خەباتی خۆی بە هەڵسەنگاندن و ڕەخنەگرتن لە وەزعی سیاسی ئێران و مەوقعیەتی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی میللەتی کورد دەست پێکردووە. حیزبێکی بڵندپەروازە و بۆ ڕزگاری میللەتی کورد لە کوردستانی ئێران، بۆ دێموکراتیزەکردنی دەسەڵاتی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی لە ئێران و لە کوردستانی ئێران، بۆ سەقامگیرکردنی ئازادی و پلۆرالیزمی سیاسی و فەرهەنگی و بۆ دابینکردنی مافەکانی مرۆڤ و لەنێوبردنی بێعەداڵەتی، بۆ پێشکەوتن و پەرەسەندنی هەمەلایەنە و دامەزراندنی کۆمەڵگایەکی مەدەنی و دێموکراتیک و سەقامگیرکردنی بایەخەکانی سۆسیال دێموکراسی خەبات دەکات. دەیهەوێ لەباری سیاسییەوە کۆمەڵگای ئێران و کوردستان سەرلە نوێ سازمان بداتەوە و فەرهەنگ و کولتووری دێموکراتیک لە پێوەندییە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکاندا جێگرتوو بکات.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران حیزبێکی جیدییە و بۆ وەدەستهێنانی دەسەڵاتی سیاسی، چ بەتەنیا و چ بە هاوبەشی لەگەڵ هێزە دێموکراتەکانی دیکەی کوردستان، هەوڵ دەدا. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بە چاوگێڕان بە وەزعی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی کوردستان و مەوقعیەتی سیاسی میللەتی کورد لە کوردستانی ئێراندا، بۆی دەرکەوتووە کە هیچیدی ئەم وەزعە نابێ قبووڵ بکرێ و دەبێ بگۆڕدرێ. ئەوەش قەتاری حیزبی خستۆتە سەر ڕێگایەکی ئاسنی ئەوتۆ کە نایەڵێ بترازێ و بەلاڕێدا بڕوا. ڕێگای سڕینەوەی ستەمی نەتەوایەتی و ڕزگاری و دابینکردنی مافی دیاریکردنی چارەنوس بۆ میللەتی کورد و ئازادی و دێموکراسی لە ئێران.

بەشی سێیەم

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کە خەبات بۆ ئازادی و دێموکراسی و مافە نەتەوایەتییەکانی کورد دەکا خۆی و میللەتی خۆی، کەموکورییەکانی خۆی، لایەنە لاوازەکانی خۆی و فەرهەنگی سیاسی کوردستان وئێران دەناسێ و قامکیان لەسەر دادەنێ. چارەمان نییە جیا لەوەی کە بۆخۆمان هەڵە و کەموکوڕییەکانمان دەسنیشان بکەین و لە دووبارەکردنەوەیان خۆببوێرین. ئێمە دەمانهەوێ دەسەڵاتی سیاسی بەدەستەوە بگرین، بەڵام لە هیچ کاتێکدا ئەوە لەبیر ناکەین کە ئامانجی هەرەبەرزی ئێمە لە کاری سیاسی بریتییە لە خێری گشتی.

حیزبی ئێمە دەسەڵاتی سیاسی بۆ ئەوە دەوێ تا بەرنامەی سیاسی خۆی پێ پیادە بکات. بەرنامەیەک کە بریتییە لە پڕۆژەی سڕینەوە و لەنێوبردنی ستەمی نەتەوایەتی، دابینکردنی دێموکراسی و سەقامگیرکردنی ڕفاه و عەداڵەتی کۆمەڵایەتی. لە بارودۆخێکی ئاوادا چەندە پێویستیمان بە ڕۆحیەی خەباتگێڕانە لە مەیدانی خەباتدا هەیە، ئەوەندەش پێویستیمان بە ئازایەتی ئەخلاقی بۆ دیفاعکردن لە بەرنامەی سیاسی و هەڵوێستەکانی خۆمان هەیە. هەربۆیە تێدەکۆشین ڕەفتار و کردارمان لەگەڵ سیاسەت و قسە و دروشمەکانمان بێنەوە. هەر بۆیە لەسەر ئوسولەکان پێدا دەگرین و هەوڵ دەدەین سەرمایەی ئەخلاقی خۆمان لە خەباتدا ڕۆژبەڕۆژ دەوڵەمەندتر بکەین.

حیزب لە دەربڕین و ڕاگەیاندنی سیاسەتەکانی خۆیدا هەمیشە خاوەنی ئازایەتی بووە. فەرهەنگی سیاسی ئێمە ئەوە بووە و ئەوەیە کە جیا لە قازانجەکانی میللەتی کورد و بزووتنەوی سەرانسەریی میللەتانی ئێران و بایەخە ئینسانی و پەسندکراوە نێونەتەوەییەکان، هیچ شتێکی دیکە لە خەبات وسیاسەتدا، خەت ونیشانی بۆ حیزبی ئێمە دیاری نەکردوون. ئەوەش بۆتە دەستمایەی گەورەی سیاسی و ئیعتیبارێکی گەورەی لە نێو میللەتی کوردا بۆ حیزبی دێموکرات دەستەبەر کردووە. لە ستراتیژیماندا شێلگیر و لە ئاشتی نەهاتووین و لە تاکتیکەکانماندا، تواناو لێوەشاوەیی زۆر بۆ خۆگونجاندن لەخۆ نیشان دەدەین.

هۆشیاری و دووربینی سیاسی تایبەتمەندییەکی سەرەکی سیاسەت و هەڵوێستەکانی حیزبی ئێمەن. بەشێکی بەرچاوی کاری فەرهەنگی وخەباتی فەرهەنگیمان لە نێو خۆماندا دەبەینە پێش. هەمیشە نیگەرانی سڵامەتی خۆمان و ڕیزە تەشکیلاتییەکانی خۆمان بووین و هەین. حیزبی دێموکرات لەگەڵ خۆی و تێکۆشەرانی خۆی سەختگیرە. ئاخر ئەگەر حیزبی ئێمە قسەوکردەوەی لەگەڵ یەک نەیەنەوە، قەت شایانی ئەو هەموو ڕێزو پڕەستیژە نییە کە لە نێو خەڵکی کوردستاندا هەیەتی. لەوەش زیاتر شایانی ئەوە نییە دەسەڵاتی سیاسی بەدەستەوە بگرێت.

ئەخلاق شوێنێکی گرینگی لە حیزبی ئێمەدا هەیە. ئێمە لەوە کە ئەخلاق لە سیاسەتەکانماندا بە هێند دەگرین قەت زیانمان نەکردووە. بایەخدان بە بەها ئەخلاقییەکان، حیزب و تەشکیلاتی حیزبیان بەهێز کردوون. بایەخی ئینسانی

مرۆڤەکان بۆ حیزبی ئێمە لە سەرووی هەر شتێکی دیکەوەیە. هەرگیز تووشی دوگماتیزمی حیزبی نەبووینە و بە چاوی دوژمن تەماشای موخالیفانی خۆمانمان نەکردووە. ئەوە بۆتە ئەسڵێکی گرنگی هەڵوێستە سیاسییەکانمان کە دەڵێین :هەرکەس دوژمنایەتیمان نەکات دۆستمانە، نەک هەرکەس دۆستایەتیمان نەکات دوژمنمانە.

لە نێو ڕیزەکانی تەشکیلاتماندا فەزایەکی کراوە و دێموکراتیک بۆ باس و دیالۆگ و موناقەشەی سیاسی و فکری و نەزەری هەیە. گومانی تێدا نییە کە لە نێوماندا ململانێی سیاسی و تەنانەت خسوسیش هەیە بەڵام ئەو ململانێیە نەبۆتە هۆی ئەوەی کە دێموکراسی نێوخۆیی حیزبیمان بخاتە مەترسییەوە. تاهاتووە پتر ڕێوشوێنە دێموکراتیکەکانمان، لە نێو خۆمان جێگیر کردوون. لە داهاتووشدا پێبەپێی گەشەی سیاسی خەڵکی کوردستان، پێوەندی و سترەکتۆری حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دێموکڕاتیزەتردەبێ. ئەوە لە ماهیەتی حیزبی دێموکرات وەک حیزبێکی جەماوەری و میللییەوە سەرچاوە دەگرێ.

لەو جێیەی کە ناکۆکی سیاسیمان لە نێو تەشکیلاتدا لەسەر مەسەلە تەشکیلاتی و حیزبییەکان بۆ هاتۆتە گۆڕ، لەوە نەترساوین بە بیانووی پاراستنی یەکیەتی سیاسی و تەشکیلاتی، باسیان لێنەکەین. هەمیشە ترسی ئێمە لەوە بووە کە لە ئوسوولە سیاسییەکانمان و ڕێباز و سوننەتە دێموکراتیک و حیزبیەکانمان لادەین. بۆ ئێمە سووربوون لەسەر ڕێبازی حیزب، واتە سەربەخۆیی سیاسی و تەشکیلاتی حیزب و خەبات بۆ دابینکردنی مافەکانی میللەتی کورد ودێموکراسی لە وڵاتەکەماندا، لە هەر شتێکی دیکە گرنگترە.

ئێستا کە قۆناخێکی دیکە لە خەباتی حیزبەکەمان دەست پێدەکا وێڕای هەڵسەنگاندنەوەی وەزعی سیاسی وهەلومەرجی خەباتی خۆمان و میللەتەکەمان، بە دڵێکی پڕ لە ئومێد و هیواوە بەرەوپێش دەڕۆین. دەزانین هەم دەرفەت وهەم مەترسی جۆراوجۆرمان لە پێشدان.

وەزعێکی نوێ هاتۆتە پێش و لە مەیدانی خەباتی میللی ودێموکراتی گەلەکەماندا، نەوەیەکی دیکە هاتۆتە مەیدان کە دوور دەڕوانێ و بایەخ و بەها سیاسییەکانی نێو بەرنامەی حیزبی ئێمە بە هی خۆی دەزانێ و خەباتیان بۆ دەکات. ئەمڕۆ پتر لە هەرکاتێکی دیکە ڕۆڵەکانی نەتەوەی کورد لە کوردستانی ئێران گوێ بۆ قسە و پەیامی حیزبی ئێمە ڕادەگرن. نەسڵێک پێی ناوەتە مەیدانی خەبات و ژیان کە جگە لە ئازادی و دێموکراسی و عەدالەتی کۆمەڵایەتی، بە هیچ شتێکی دی ڕازی نابێت. ئەو کاروانە دەڕواتە پێش و ڕێگای لێ ناگیرێ.

خەباتی ئێمە تایبەتمەندیی میللی و دێموکراتیکی هەیە هەربۆیە هەر لەوکاتەدا کە پێویستیمان بە سیستم و ڕێکوپێکی

تەشکیلاتی هەیە، پێویستیمان بە پلۆڕالیزمی سیاسی و فکری و فەرهەنگی و نەزەری لە نێو بزووتنەوەدا هەیە. پێویستیمان بە هاوپێوەندی میللیی هەیە بۆیە ئێستا لەسەر پێویستیی ڕێککەوتن لەسەر پرۆژەیەکی میللی لەهەرکاتێکی دیکە پتر پێ دادەگرین. خۆ لەخۆڕا نییە حیزبی ئێمە هێندە لەسەر پێویستی لێک نزیکبوونەوە وهاوکاری و هاوئاهەنگی هێزە خەباتگێڕەکانی کوردستانی ئێران پێدادەگرێ.

ئێمە نامانهەوێ لەو خەباتەدا بە تەنیا بین. حیزبی ئێمە لەمێژە گەیشتۆتە ئەو قەناعەتە کە سەرەڕای هەموو جیاوازییەکانمان، بۆ بنیاتنانی کۆمەڵگایەکی ئازاد و دێموکراتیک، دەبێ لەگەڵ هێزەکانی دیکە پێکەوە کار بکەین.

حیزبێک کە بە ڕەنج و کار و خەبات و تێکۆشانی چەند نەسل لە ڕۆڵەکانی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران درووست بووە، ئێستا بۆتە هێزێکی کارا و کارساز لە سیاسەتی کوردستان و ئێراندا. ئەندامان و تێکۆشەرانی حیزبی ئێمە لەسەریانە لەگەڵ حیزبی خۆیان گەشە بکەن و بڕۆنە پێش. خەباتی ئێمە بۆ ئازادی میللەتێکە کە لە هەموو مافە نەتەوایەتییەکانی خۆی بێبەشە. بۆیە مەسەلەی ئەسڵی و بنەڕەتیی لە خەباتی ئێمەدا، بریتییە لە گەیشتن بە ئازادی، وەدەستهێنانی مافی دیاریکردنی چارەنووس و دامەزراندنی دەسەڵاتی سیاسی و ئیداریی کوردستانی. ئەو ئامانجە ئەستێرەی ڕێنیشاندەری ڕێگای خەباتمانە و نابێ لەبەر چاوانمان ون بێت. ئیعتیبار و مانەوە و چونەپێشمان بەوە بەستراوتەوە کە چەندە دەتوانین بە ڕێگای ئەو ئامانجەدا بڕۆینە پێش.

ئێمە حیزبێک نین کە بە بەرزکردنەوەی دروشمی بژی فلانەکەس و بمرێ فیسارەکەس پێمان نابێتە مەیدانی خەباتی سیاسییەوە. ئێمە ئامانجێکمان هەیە کە ئەویش بریتییە لە ئازادی و سڕینەوەی ستەمی نەتەوایەتی لە هەموو بوارەکانی ژیانی میللەتەکەماندا. لە ڕێگای خەبات بۆ وەدەستهێنانی ئەو ئامانجەدا، بەو ئاکامە گەیشتووین کە دەبێ بە دژی ستەم و نابەرامبەری، بە دژی دیکتاتۆری، بە دژی ئیستبدادی سیاسی و مەزهەبی، بە دژی کۆنەپەرستی، بە دژی شوڤێنیزمی دەسەڵاتدار و ناسیۆنالیزمی بەرچاوتەنگی کورد، بە دژی تێکەڵاوکردنی دەسەڵاتی حکومەتی و دین، ڕاوەستین و تێکۆشین. ڕێی خەبات سەختە و پڕ لە هەورازو نشێوە. یەکیەتی و پشوودرێژی و ئازایەتی و چاوی تیژ و ئەزنۆی بەهێز و بیری وردی دەوێ. ئامانج بەرزە و ڕێگا دوور. بەڵام شێلگیریی لە سەر ئوسوولەکان ونەرم بوون لە هەڵبژاردن و کارکردن بە تاکتیکەکان، وەک هەمیشە دەمانپارێزێ و سەرەنجام خۆمان و میللەتەکەمان دەگەیەنێتە ترۆپکی ڕزگاری. بە ڕۆحیەی فێربوون لە ڕابردوو و مێژووی خۆمان بەرەو پیری قۆناخێکی تازە لە خەبات و تێکۆشانی حیزبەکەمان دەڕۆین.

پەیام و ڕیسالەتی حیزبی ئێمە

پاش پتر لە حەفتاوپێنج ساڵ لە خەبات و تێکۆشان، خەباتی حیزبی ئێمە ئێستا خەریکە لە ڕووخانی کۆماری ئیسلامی و

بەشی سێیەم

دامەزراندنی ڕێژیمێکی دێموکراتیک لە وڵاتەکەماندا و لەخەبات بۆ وەدیهێنانی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلەکەماندا دەبێتە هێزێکی کارساز و بڕیاردەر.

ئاسۆی بزووتنەوەی میللی دێموکراتی کوردستان ڕوون دێتە بەرچاو. ڕەوتێکی تازە لە سیاسەتی کوردیدا لە کوردستانی ڕۆژهەڵات دەستی پێکردووە. هەرچەند ئەو ڕەوتە لە سەرەتادایە بەڵام تازە گەڕانەوەی بۆ نییە. ئەو ڕەوتەش بریتییە لە بەرەوپێشچوونی هەوڵەکان بۆ دەست پێکردنی دیالۆگی میللی، هاتنەدەر لە پرش و بڵاویی سیاسی، لێک نزیکبونەوە، تەنانەت ڕێککەوتنی چەندلایەنە و پێکگەیشتن لە سەر مەسەلە بنەڕەتی و چوارچێوە ئەساسییەکانی خەبات و تێکۆشانی هاوبەش.

ئەو دیالۆگە لە نێوان بزووتنەوەی کورد و هێز و لایەنە سیاسییەکانی دیکەی وڵاتەکەشماندا لەلایەکی دیکەوە هەر لە گۆڕێدایە. لەوێشدا هەرچەند مەیدانی کار وەک مەیدانی مین دێتە بەرچاو، بەڵام کورد لەو بەرەیەشدا هیچ ڕێگای دیکەی نییە دەبێ لە گۆڕەپانەکە بێ و ڕێگای چوونە پێشی ئامانجەکانی خۆش بکات و یەک بە یەک مینەکان هەڵگرێتەوە. هیچ جێی نیگەرانی نییە، بزووتنەوەی کورد زۆر لەوە بەهێزترە کە ئەکتەرەکانی سیاسەتی ئێران و ناوچە حیسابی بۆ نەکەن. بەڵام دەبێ لە مەیدانەکەدا بین، بەهێز بین و چاکیش یاری بکەین.

ئەوەی هەتا ئێستا کۆماری ئیسلامی ڕاگرتووە، سەرەنێزە و دۆلارە نەوتییەکان بوون. ئێستا بەو ئابلۆقە سەختە کە دونیا خستویەتییە سەر ڕێژیم، هەموومان گوێمان لە قرچەقرچی ئەو ئەستووندانەیە کە تاوڵی کۆماری ئیسلامیان بە پێوە ڕاگرتووە. چوونە پێشی ئەو وەزعە، سەرەنێزەی سەرکوتی ڕێژیمیش دەکاتە چەقۆیەکی کول و بێ ئەسەر.

لە لایەکی دیکەشەوە، شەڕی نێوان داردەستەکانی نێو حاکمیەت بە قوڵبوونەوەی ئەو قەیرانە، جارێکی دیکە خەریکە سەرتاسەری دەسەڵاتی ئاخووندی دادەگرێ. وەزعی ناوچەش بەگشتی بە قازانجی ئازادی و دێموکراسی دەڕواتە پێش. کەیسی کوردستان و پرسی کوردیش ئیدی بۆتە کێشەیەکی گەورەی دونیا و هەموو تێگەیشتوون کە ئەو پرسە دەبێ چارەسەر بکرێ.

حیزبی ئێمە هەم لە گۆڕەپانی سیاسەتی کوردستان و پرسی کورددا دەتوانێ دەوری لێوەشاوەی خۆی بگێڕێ و هەم لە ئاستی ئێران و ڕۆژهەڵاتی کوردستانیشدا دەتوانێ ڕۆڵی خۆی ببینێ.

سەرچاوە
Serchawe

بەشی سێیەم

بەرنامەی سیاسیی حیزبی ئێمە بەرنامەیەکە بۆ دێموکراتیزەکردنی ئێران، دیسانترالیزەکردنی دەسەڵاتی ناوەندی و بۆ دابینکردنی مافی چارەی خۆنووسینی میللەتی کورد. ئەو بەرنامەیە بەرنامەی بنیاتنانەوەی ئێرانی دوای ڕووخانی کۆماری ئیسلامییە. بۆیە هەتا دێت پتر دەبێتە بەرنامەی سیاسیی کۆمەڵانی هەراوی میللەتی کورد لە کوردستانی ڕۆژهەڵاتدا. ئەمڕۆ پەیامی حیزب بە گوێی هەموو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان دەگا و بانگەوازی ئامانجە نەتەوەیی و دێموکراتی و ئینسانییەکانی لە گوێی خەڵکدا دەزرینگێتەوە. هەر بۆیە چ لە ئاستی سەرانسەریدا و چ لە ئاستی ڕۆژهەڵاتی کوردستان و چ لە ئاستی کوردستانی گەورەدا، هیچ هێزێکی سیاسی نیشتمانی و نەتەوەیی جیدی نابینی کە حیزبی ئێمە بە هەموو جیاوازییەکانیشییەوە لەگەڵ خۆیدا، وەک هێزێکی کاریگەری مەیدانی خەبات نەبینێ و نەیهەوێ هاوکاری و هاوڕایی لەگەڵ بکا.

کارنامە و بەرنامە و پراکتیکی حیزبی ئێمە بۆتە جێگای بڕوا و متمانەی نەتەوەی کورد و هەموو گەلانی ناوچە. ئەوەش لە لایەکی دیکەوە حیزبی ئێمەی کردۆتە حیزبێکی مەسئول کە بیروڕای گشتی حیسابی لە سەر دەکا. ئێستا وەختی ئەوە هاتووە تەشکیلاتی خۆمان بە جۆرێک ئامادە بکەین کە بتوانێت وا کاربکا کە حیزب بکاتە پاڕامێترێکی کاریگەری سەر ئەو وەزعە سیاسییەی خەریکە دێتە گۆڕێ. ئەوەش بەوە دەکرێ کە حیزبی ئێمە وەک هێزێکی میللی و جەماوەریی گەورە و بەهێز دەرکەوێ و بتوانێ هەموو هێزە خەباتگێڕەکانی گۆڕەپانەکە لەگەڵ خۆی بدا. نابێ لە بیرمان بچێ کە هەر لە ئەساسدا حیزبی دێموکرات بۆ ئەو مەبەستە دامەزراوە. یانی ئەوە ڕیسالەتی حیزبی دێمۆکراتە کە ببێتە دینامۆی خەباتی میللی و دێموکراتیکی گەلەکەمان و ئەو خەباتە بەرێتە پێش بۆیە لە حەفتاوپێنجەمین ساڵی تێکۆشانی حیزبەکەماندا، تێکۆشەرانی حیزب لەسەریانە خۆیان هەڵکێشنە ئاستی مەوقعیەت.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٧ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

پێگەی "حیزبی دێموکراتی کوردستان" لە کۆماری دێموکراتی کوردستاندا

نووسینی: پرۆفیسۆر دوکتور کەیوان ئازاد ئەنوەر

بەشی مێژوو - زانستگای سولەیمانی

پێشدەست:

"حیزبی دێموکراتی کوردستان" بە یەکێک لەو هێزە سیاسییانەی مێژووی هاوچەرخی کورد دادەنرێت، کە مێژوویەکی پڕشکۆی لە خەبات و بەرخودان بۆ خۆی و نەتەوەی کورد دروستکردووە. ئەو یەکەمین پارتی سیاسی کوردییە لە مێژووی کورددا، کە توانیبێتی لە ماوەیەکی کەمدا بگاتە لووتکەی دەسەڵاتی سیاسی. ئەوەش کاتێک ڕابەرایەتی یەکەمین قەوارەی سیاسی بەناوی "کۆماری دێموکراتی کوردستان" بەڕێوەبرد. هەربۆیە جێگای خۆیەتی لە یادی ئەڵماسی ئەو پارتەدا، کە پێ دەنێتە "٧٥" ساڵەی دەرکەوتن و دامەزراندنی، شیکارییەکی مێژوویی بۆ چەند لایەنێکی تەمەنی بکەین، بەتایبەت "پێگەی لە کۆماری دێموکراتی کوردستاندا". بەو هیوایەین کەلێنێک لە مێژووی ئەو پارتە و نەتەوەی کورد پڕبکاتەوە.

پرسیارە مێژووییەکان لەم بارەوە چین؟

تا ئێستاش شیکارییە مێژووییەکان لەسەر پرسی کورد و مێژووی پارتی سیاسی لە کۆمەڵگای کوردیدا، لەسەر ئەوە وەستاون، کە چۆن هێزێکی سیاسی وەک "حیزبی دێموکراتی کوردستان" دوای "پێنج" مانگ و نیو یان وردتر بڵێین دوای "١٦٠" ڕۆژ لە دامەزراندنی، گەیشتە لووتکەی دەسەڵاتی سیاسی و یەکەمین سیستمی کۆماری لە مێژووی کورددا بەڕێوەبرد؟

هەروەها ئەوەش پرسیارە، کە زەمینە و پێکهاتەی ئەو هێزە سیاسییە چۆن و چی بوو؟ چۆن دروست بوو؟ چۆن گەیشتە لووتکەی دەسەڵات؟ و چۆن تا ئەمڕۆ بە زیندوویی ماوەتەوە؟ هەموو ئەو پرسیارانە و دەیان پرسیاری تر، تا ئێستا خوێندنەوەی جیاوازیان بۆ دەکرێت. هەربۆیە ئێمەش لە شوێن خۆمانەوە دەمانهەوێت بەشێکی ئەو پرسیارانە، بە پشتبەستن بە تۆمار و بەڵگە مێژووییەکان، وەڵام بدەینەوە.

"حیزبی دێموکراتی کوردستان" چی دەگەیەنێت: "الحزب" زاراوەیەکی عەرەبی و بە کوردی وشەی "پارت"ی بۆ دانراوە، کە لە وشە ئینگلیزییەکە "Party" وەرگیراوە. مەبەستیش لێی ڕێکخراوێکی سیاسییە، بە کۆمەڵێک پەیڕەو و پرۆگرام و بەرنامەی تایبەت، لە ڕێگای ئەندامەکانییەوە کار بۆ کۆمەڵە ئامانجێک دەکات(١). هەرچی زاراوەی "دێموکراتی"یە، کە ناوی دووهەمی پارتەکەیە، لە وشەیەکی یۆنانی کۆن وەرگیراوە بەمانای "دەسەڵاتی گەل". مەبەستیش لێی گەڕانەوەی دەسەڵاتە لە دەستەیەکی خاوەن بڕیارەوە بۆ گەل و خودی هاووڵاتیان(٢). مێژووی زاراوەکەش بۆ سەدەی "پێنجەمی پێش زایین"و بۆ یۆنانییەکان دەگەڕێتەوە، کاتێک لە شاری "ئەسینا" پیادە کرا(٣)، بەڵام وەک پیادەکردنی سیستمەکە، بۆ زۆر کۆنتر لە یۆنانییەکان دەگەڕێتەوە. ئەوەش کاتێک گوتییەکان وەک کۆمەڵێکی کوردستانی کۆن، لە "دوو هەزار"ساڵ پێش زاییندا ئەو سیستمەیان لە شاری "ئاراپخا-کەرکوکی ئێستا" پیادە کرد. ئەوەش کاتێک پادشاکانیان لە ڕێگای "ئەنجومەنی پیران"ەوە بۆ ماوەی "٧" ساڵ دیاری کرد و ئەنجومەنەکەش لەلایەن خودی هاووڵاتیانی گوتییەوە دیاری دەکرا(٤)، بەڵام کێشەی گەورە ئەوە بوو، کە گوتییەکان ناویان بۆ ئەو سیستمە دانەنا، تا سەروەری ئەو ناوە، بە بەر یۆنانییەکان و خوێنەوارەکانی شاری "ئەسینا"دا برا. دوای ئەو مێژووەش "حیزبی دێموکراتی کوردستان" لە مێژووی کورددا بۆ جارێکی تر کاری بەو سیستمە کرد، ئەوەش دوای "چوار هەزار" ساڵ لە گوتییەکان. کاری ئەم حیزبەش بەهۆی ڕابەرایەتیکردنی بوو بۆ "کۆماری دێموکراتی کوردستان"و پیادەکردنی دێموکراسی بوو لەنێو کۆماردا. هەر وەک ئەوەی لەنێو دەسەڵاتی کۆماردا "ئەنجومەنی گوندەکانی" بۆ خۆڕێبەریی گوندەکان دانا(٥). ئامانجیشی بوو ئەو پرۆسەیە بەرێتە شارۆچکە و شارەکان، بەڵام بەهۆی کۆتاییهاتن بە دەسەڵاتی، بواری ئەوەی پێنەدرا.

"کوردستان"یش بەواتای "وڵاتی کوردان". خودی زاراوەکەش لە هەر دوو بڕگەی "کورد" بە واتای "نەتەوەی کورد"و "ستان - state" بە واتای "هەرێم" پێکهاتووە. هەردوو بڕگەکەش بەسەر یەکەوە ئەو هەرێمە بەرفراوان و ڕووبەرە خاکە دەگرێتەوە، کە نەتەوەی کوردی تێدا ژیاوە و تێیدا دەژی. "کورد"یش ناوی نەتەوەیی گەلێکی نیشتەجێی وڵاتێکی شاخاوییە، کە هەزاران ساڵە لە ناوچەکانی ئەمڕۆی باکووری خۆرهەڵاتی تورکیا و باکووری خۆرئاوای ئێران و باکووری خۆرهەڵاتی عێراق و سوریای ئەمڕۆدا دەژی و سەردەمانێکە بە "کوردستان" ناسراوە(٦).

لێرەوەش "حیزبی دێموکراتی کوردستان" بەمانای پارتێکی دێموکراتی کوردستانی هاتووە، کە خەبات لەپێناو بەدیهاتنی سیستمێکی سیاسی دەکات، کە خاکی کوردستان بە سەربەخۆیی بگەیەنێت. دواتر لەو دەوڵەتە سەربەخۆیەدا تاکەکانی دەسەڵاتی خۆیان دیاری بکەن و بەڕێوەی ببەن. تەنانەت خودی هاووڵاتییەکانیشی، کە بە "گەلی کوردستان" دەناسرێن، بڕیار لەسەر ئایندەی سیاسی خۆیان بدەن.

"پارت" بۆ دەبێت سیاسی بێت؟ کاتێک دەمانهەوێت "پارت و سیاسەت" بەیەکەوە گرێ بدەین، یان بۆ ئەو پرسیارە بگەڕێین، کە بۆ دەبێت پارتەکان لە مێژوودا سیاسی بن؟ ئەوا دەبێت سەرەتا لەو چەمکەوە دەست پێبکەین، کە بە هەردوو بڕگەی "پارت + سیاسەت"، "پارتی سیاسی" دروست دەبێت. مەبەستیش لێی ئەو ڕێکخراوەیە بە کاری سیاسی شوێن ئامانجێک دەکەوێت، تا خزمەت بە خۆی و ئەندام و لایەنگر و هەوادار و ئەو کۆمەڵگایەی بکات، کە کاری تێدا دەکات. "سیاسەت"یش لە زاراوەی "السیاسة"ی عەرەبی وەرگیراوە و لە زمانی ئینگلیزیدا بە "political" هاتووە. کوردیش زاراوەی "ڕامیاری" بۆ "سیاسەت" داناوە، بەڵام ئەوەندەی "سیاسەت" جێکەوتووە، "ڕامیاری" بەکار نەهاتووە. ئەوەش یان لە خۆشویستیمان بووە بۆ عەرەب و زمانی عەرەبی! یان لە ئاسان بەکارهێنانی! خودی "سیاسەت"یش مەبەست لێی گەڵاڵەکردنی بۆچوونێکی فیکری و ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتی و ئابوورییە، کە لە چوارچێوەی بەرنامەیەکی ڕێکوپێکدا دادەڕێژرێت و دەخرێتەڕوو. وا پێویستیشە ئەو بەرنامە سیاسییە بەپێی تاکتیکی ڕۆژ و ئەزموونەکانی قۆناغی سەردەم پلانی گونجاوی بۆ دابنرێت و گۆڕانکاری پێویستی تێدا بکرێت(٧). کاتێکیش زاراوە کوردییەکە واتە "ڕامیاری" شی دەکەینەوە، دەگەینە ئەوەی، کە لە واقیعی خودی کۆمەڵگای کوردییەوە هەڵقوڵاوە، بەڵام کورد کاری پێناکات! ئەویش "ڕامیاری"یە بە واتای "ڕاوی یاری" یان "یاری بۆ ڕامکردنی شتێک"(٨)! "نیکۆلای میکاڤیللی ١٤٦٩ - ١٥٢٧ز"یش لە ئەنجام چەندین ساڵ کاری سیاسی بۆ "بنەماڵەی میدچینی" شاری "فلۆرەنسا"ی ئیتاڵی و لە پوختەی بەرهەمەکەیدا "میر" گەیشتۆتە ئەوەی، کە ''سیاسەت بۆ گەیشتنە بە ئامانجێک، بێ ڕەچاوگرتنی ئەو ڕێگایانەی دەیگریتەبەر''(٩). دیارە ئەگەرچی ئەو وتەیە بەرهەمی سیاسەتی سەدەکانی پازدەیەم و شازدەیەمی زایینی بووە، بەڵام تا ڕۆژگارەکانی ئەمڕۆشمان بایەخێکی مێژوویی و سیاسی گرنگی هەیە و بەرنامەی زۆرێک لە سیاسییەکانی ئەمڕۆی جیهانە بە کوردیشەوە. سیاسییەکانیش لە ڕێگای پارتێکی سیاسییەوە هەوڵی بەدیهێنانیان داوە. ئەمەو پێویستیش بووە لەسەریان ململانێی ڕۆژگار و بەرامبەرەکانیان بکەن، تا زیاتر و باشتر بمێننەوە. لەم ڕوانگەیەشەوە زانای زانستی پەرەسەندن "چارلز داروین ١٨٠٥ - ١٨٨٢ز" گەیشتۆتە ئەوەی، کە "ململانێ تەنیا لە پێناوی مانەوەدایە"، بەڵام هەمیشە مانەوە بۆ زلهێزەکان بووە، نەوەک لاواز و کەمدەستەکان(١٠)، ئەگەرچی هەندێک لەو بڕوایەدان، کە مانەوە بۆ چاکەکان بووە، بەڵام ڕاستییە و جێگای گومان نییە، کە تەنیا مانەوە بۆ زلهێزەکان بووە، سا ئەوەش لە ڕووی جەستەیی یان ژیری یان تاکتیکی سیاسییەوە بێت(١١).

لە پەراوێزی ئەو دەقانەی سەرەوە دەگەینە ئەوەیکە سیاسەت لە کاری پارتایەتیدا لە توانایدا بووە و هەیە کاری گەورە بکات، تا ئەوەی خاکێک بخاتە چوارچێوەی دەوڵەتێکەوە، یان نەتەوە و کۆمەڵگایەک بە سەربەخۆیی بگەیەنێت. لە هەمانکاتیشدا لە توانایدا بووە و هەیە زۆر شت بە ئەندامەکانیشییەوە لەناو ببات. دیارە ئەگەر ئەوانەی بۆ نەکرابێت، ئەوا پارتەکە هیچی لە بەهای سیاسی نەزانیوە.

مێژووی سەرهەڵدانی پارتە سیاسییە کوردی و کوردستانییەکان: کاتێک دێینە سەر "پارتی سیاسی کوردی" مەبەستمان لەو پارتە سیاسییە کوردییانەیە، کە بۆ نزیکەی "سەد" ساڵێکە بوونیان هەیە. سەرەتاش لە شێوەی کۆمەڵە و دواتر ڕێکخراو لە دەرەوەی کوردستان و لە شارە گەورەکانی "ئەستانبۆل و تاران" وەک "دوو" پێتەختی هەردوو دەوڵەتی "عوسمانی و قاجاری" لە سەرەتای سەدەی بیستەم دەرکەوتن. ئەو "دوو" شارە پێگەی سەرەکی "دوو" دەوڵەتی داگیرکەری خاکی کوردستان بوون، بەڵام دوای "سی" ساڵ لەو ڕووداوە کۆمەڵە و ڕێکخراوەکان لە چوارچێوەی "پارت"دا شکڵیان گرت. لەم بوارەدا "پارتی خۆیبوون" وەک پارتێکی سیاسی، کە ساڵی "١٩٢٧ز" لە شاری "بەیروت"ی خاکی لوبنان دامەزرا، بووە یەکەمین پارتی سیاسی لە مێژووی کورددا(١٢). دیارە دەرکەوتن و دروستبوونی ئەو پارتە و بە دوایدا پارتی سیاسی کوردی بۆ ئەوە بووە، تا کۆمەڵگای کوردی لە چوارچێوەیەکی سیاسی بە بەرنامە و پەیڕەوێکی نوێوە بەرەو قۆناغێکی باشتر ببات. ئەوەش دوای شکستی ئەو شۆڕش و ڕاپەڕینانەی لە نیوەی یەکەمی سەدەی بیستەم دەرکەوتن، وەک ئەو شۆڕش و ڕاپەڕینانەی، کەسانی وەک "شێخ عوبەیدوڵڵای نەهری، شێخ عەبدولسەلام بارزانی، شێخ مەحموودی نەمر، شێخ سەعیدی پیران، ئیسماعیل خانی سمکۆی شکاک، سەید ڕەزای دەرسیم" ڕابەرایەتییان کرد، بەڵام نەیانتوانی بە سەرکەوتن بگەن. واتە هەریەک لەو کەسایەتییانە بێ گەڕانەوە بۆ پارتی سیاسی یان ڕابەرایەتی کردنیان بۆ پارتێکی سیاسی کوردی، هەوڵیان دا بە خەباتی چەکداری ڕابەرایەتی قۆناغێکی بزووتنەوەی کوردایەتی بکەن. تەنانەت "ئیحسان نوری پاشا" ڕابەری شۆڕشی ئاگری داغ، کە بەهۆی "پارتی خۆیبوون"ەوە ڕابەرایەتی شۆڕش و کۆماری ئاراراتی کرد، هەر بە سەرکەوتن نەگەیشت، چونکە خەباتەکەی سنووردار و بێ پشتیوان و بەرامبەر هێزێکی گەورەی تورک بوو(١٣).

دامەزراندن و دەرکەوتنی "حیزبی دێموکراتی کوردستان": "حیزبی دێموکراتی کوردستان" لە "١٦ی ئابی ١٩٤٥زایینی" بەرامبەر بە "٢٥ی گەلاوێژی٢٦٤٥کوردی" لە شاری "مەهاباد"ی مەڵبەندی ناوچەی موکریانی خۆرهەڵاتی کوردستانی سەر بە وڵاتی ئێران، دامەزرا(١٤). سەرەتا بە ناوی "حیزبی دێموکراتی کوردستان" دامەزرا، بەڵام دواتر بەهۆی سنوورداری خەباتی و دابەشبوونی خاکی کوردستان بەسەر "پێنج" خاکی داگیرکراودا، پاشگری "ئێران"ی بۆ زیادکراو بووە "حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران". دامەزرێنەرانی ئەو پارتە سیاسییە کوردییە پۆلێک خوێنەوار و کەسایەتی ئایینی و بنەماڵەیی و بازرگانی بە هەڵوێستی ناوچەی موکریان بوون، کە "قازی محەممەد" لەسەروو ئەوانە بوو. ناوبراو، کە لە هەرەمی

سەرەوەی دامەرزێنەرانی بوو، دوای "پێنج" مانگ و نیو واتە "١٦٠" ڕۆژ پارتەکەی گەیاندە لووتکەی دەسەڵاتی سیاسی لە کوردستاندا(١٥)". ئەوەش دوای ئەوەی بۆ یەکەمین جار لە مێژووی نەتەوەکەیدا "حیزبی دێموکراتی کوردستان"ی کردە پارتی پێشڕەوی "کۆماری دێموکراتی کوردستان"و بە ناوی "جمهوریەتی کوردستان" یان "کۆماری کوردستان" ناسێنرا. بەداخەوە ئەو کۆمارە لای هەندێک نووسەر و کەسایەتی بیرتەسک و نەیار بە کورد، ناوی "کۆماری مەهاباد"ی لێنرا! لەکاتێکدا شاری "مەهاباد" پێتەختی کۆمار و مەڵبەندی سیاسی ئەو قەوارە سیاسییە کوردییە بوو، نەوەک ناوی کۆمارەکە.

لەنێوان دامەزراندنی "حیزبی دێموکراتی کوردستان"و "کۆماری دێموکراتی کوردستان"دا "١٦٠" ڕۆژ ماوە هەیە. لەو ماوەیەدا سەرانی حیزب توانیان لە "٢٣ی تشرینی یەکەمی ١٩٤٥ز" واتە دوای "دوو" مانگ یەکەمین کۆنگرەی خۆیان لە شاری "مەهاباد" بە بەشداری دەستەی دامەزرێنەر و ئەندامانی حیزب ببەستن. لەو کۆنگرەیەشدا سەرباری ئەوەی سکرتێری گشتی حیزب بە فەرمی دیاری کرا، کە "قازی محەممەد" بوو، دەستەی ڕێبەرایەتی حیزبیش دانرا(١٦)، کە دواتر ناوی "کۆمیتەی سەرکردایەتی" لێنرا. لە "٦ی کانوونی یەکەم"ی هەمان ساڵیش "گۆڤاری نیشتمان" وەک یەکەمین گۆڤاری ئەدەبی و شێوەیەک لە زمانحاڵی حیزب دەرکرا(١٧). "شەش" ڕۆژ دواتریش واتە لە "١٢ی کانوونی یەکەم"دا شاندێک لە حیزبی دێموکراتی کوردستان بە سەرۆکایەتی "قازی محەممەد"ی سکرتێری گشتی حیزب سەردانی شاری "تەورێز"یان کرد، تا بەشداری لە دامەزراندنی "کۆماری میللی ئازەربایجان" بکەن. ئەوەش دەسپێکێکی باش بوو ئەو حیزبە ئەزموونەکەی ئازەربایجان لە کوردستان پیادە بکەن. هەربۆیە لە "١٧ی کانوونی یەکەم" لە شاری "مەهاباد" دوای دەرکردنی تەواوی هێز و دەزگاکانی دەوڵەتی شاهەنشاهی ئێران، ئاڵای کوردستان لەسەر باڵەخانەی مەعاریفی شاری "مەهاباد". دوای "دوو" ڕۆژیش هەمان ئاڵا لە شاری "نەغەدە"و "هەشت" ڕۆژ دواتریش لە شاری "بۆکان" هەڵکرا. بەوەش زەنگی دامەزراندنی قەوارەیەکی سیاسی کوردستانی لێدرا. لەگەڵ دەستپێکی ساڵێکی نوێی زایینی و لە "١٠ی کانوونی دووەمی١٩٤٦ز" بە دەرچواندنی ڕۆژنامەی "کوردستان" وەک ئۆرگانی حیزبی دێموکراتی کوردستان، حیزبی بردە قۆناغێکی نوێ. بەوەش زەمینەی دامەزراندنی "کۆماری دێموکراتی کوردستان" لە "٢٢ی کانوونی دووەمی١٩٤٦ز" ڕەخسا و بانگەشەی بۆ کرا(١٨).

یەکەم سکرتێری گشتی حیزبی دێموکراتی کوردستان: یەکێک لە سیما دیارەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان لەنێو سەرجەم پارتە سیاسییە کوردییەکاندا ئەوەبوو، کە بەردەوام سکرتێرە گشتییەکانی کەسانی دیار و گەورە و ناسراو و خوێنەوار بوون. یەکەمین سکرتێری گشتیش "قازی محەممەد کوڕی قازی عەلی" بوو، کە لە "١ی مایسی ١٩٠٠ی زایینی" بەرامبەر بە "١١ی گوڵانی ٢٦٠٠ی کوردی "لە شاری "مەهاباد" لەدایک بووە. باوکی واتە "قازی عەلی" مامۆستایەک و زانایەکی ئایینی ناسراوی سەردەمەکەی بوو. خودی "محەممەد"یش، کە دواتر وەک "قازی محەممەد" یان "پێشەوا" ناسرا، لای باوکی خوێندنی ئایینی تەواو کرد و لەسەر دەستی ئەو مۆڵەتی مەلایەتی وەرگرت. ئەوەش بەو مانایەی لە خێزان و بنەماڵەیەکی

دیار و ئایینی ناسراوی ناوچەی موکریان پەروەردە و فێرکرا. کاتێکیش تەمەنی گەیشتە "٢٣"ساڵ واتە لە ساڵی "١٩٢٣ز" لە سەردەمی دەوڵەتی قاجاریدا، بووە بەرپرسی کارگێڕی و ڕۆشنبیری ئەوقافی شاری "مەهاباد"و تا ساڵی "١٩٢٥" لەو پۆستەدا مایەوە(١٩). دواتر و لە دوای کودەتاکەی "ڕەزاخان"ی وەزیری جەنگی دەوڵەتی قاجاری لە "ئەحمەدخانی قاجار"ی دوایەمین پادشای ئەو دەوڵەتە(٢٠)، بووە بەرپرسی ئەوقافی شاری "مەهاباد". ئەوەش دوای ئەوەی مامی "میرزا ئەلحەسەنی سەیفولقوزات" کۆچی دوایی کرد و ئەو لە شوێنی دانرا. دواتر بۆ بەرپرسی مەعاریفی شاری "مەهاباد" بەرزکرایەوە(٢١). کاتێکیش کۆمەڵەی "ژ.ک" یان "ژیانەوەی کورد" لە"١٥ی ئابی١٩٤٢ز"(٢٢) هەر لە شاری "مەهاباد"و لەلایەن دەستەیەک خوێنەوار و کەسایەتی کوردی خۆرهەڵاتی کوردستان دامەزرا(٢٣)، "قازی محەممەد" یەکێک بوو لە ئەندامە دیارەکانی(٢٤). "٣" ساڵ دواتریش و لە "١٦ی ئابی١٩٤٥زایینی" بەرامبەر بە "٢٥ی گەلاوێژی٢٦٤٥کوردی" لەگەڵ دامەزراندنی "حیزبی دێموکراتی کوردستان"، لەسەر داواکاری زۆربەی ئەندامانی دامەزرێنەری "حیزبی دێموکراتی کوردستان" بە سکرتێری گشتی ئەو حیزبە دیاری کرا. "شەش" مانگ تێنەپەڕی کاتێک لە "٢٢ی کانونی دووەمی١٩٤٦زایینی" بەرامبەر بە "٢ی ڕێبەندانی ٢٦٤٦ کوردی" بووە یەکەمین سەرکۆماری کوردستان(٢٥). بەوەش پێشەوای "٤٦" ساڵی تەمەن، دوای بڕینی چەندین پۆستی کارگێڕی و سیاسی، بووە ناسنامەی نەتەوەیەک، کە توانی نەتەوەکەی بە دەوڵەت و قەوارەی سیاسی بگەیەنێت. ئەوەش لە ژێر سێبەری "حیزبی دێموکراتی کوردستان"دا. هەموو ئەوانەش سەرباری ئەوەی دەرخەری ڕاستەقینەی کەسایەتی "پێشەوا قازی محەممەد" بوو. لە هەمانکاتدا گەورەیی و بیرفراوانی "حیزبی دێموکراتی کوردستان" بوو، کە زانا و کەسایەتییەکی ئایینی بکاتە سکرتێری پارتێکی دێموکرات و چەپی لایەنگری یەکێتی سۆڤیەت و بەرەی سۆشیالیستی لە جیهاندا.

سەرباری ئەوانەش، تاکە کەسایەتی سەردەمەکەی بوو، کە زۆرترین زمانی جیهانی بزانێت. ئەو سەرباری زمانی زگماکی خۆی "کوردی"، شارەزایی لە زمانەکانی "عەرەبی، فارسی، تورکی، ئازەری، ڕووسی، ئینگلیزی"دا هەبوو، لەگەڵ شارەزایی لە زمانەکانی "فەڕەنسی و ئەڵمانی"دا. ئەوەش لەکاتێکدا بوو، پادشای ئێران "محەممەدڕەزای پەهلەوی"، تەنیا زمانەکانی "فارسی و ئینگلیزی" دەزانی. سەرکۆماری میللی ئازەربایجانیش زمانەکانی "فارسی، ئازەری، ڕووسی"و سەرکۆماری ئازەربایجانی سۆڤیەتیش زمانەکانی "ئازەری و ڕووسی" دەزانی. ئەو "سێ" سەرۆکەش ئەوانە بوون، کە پێویست بوو پێشەوا لەکاتی خۆیدا بۆ لایان بگەڕێتەوە. کەواتە بەم پێوەرەش سەرباری ئەوەی سەرقافڵەی ناوچەکە بوو، بەڵکوو سەرقافڵەی جیهانیش بوو(٢٦).

ئەمەو یەکەمین سەرکۆماری گەنجیش بوو لە سەردەمێکی تەواو پڕ کێشە و خاکێکی داگیرکراودا، بتوانێت بەهۆی ئەو پارتەوە بەشێک لە خاکەکەی بە کەناری ئارام و سەربەخۆیی بگەیەنێت، چونکە کاتێک پێشەوا لە گۆڕەپانی "چوارچرا"ی

سەرچاوە
Serchawe

بەشی سێیەم

شاری "مەهاباد" کۆماری کوردستانی ڕاگەیاند تەمەنی تەنیا "٤٦" ساڵ بوو(٢٧). دواى "یانزە" مانگیش لە سەرکۆماری و سەرۆکی ئەو پارتە لە بەرەبەیانی "٣٠ی ئازاری١٩٤٧زایینی" بەرامبەر بە "١٠ى خاکەلێوەی ٢٦٤٧کوردی" لە گۆڕەپانی "چوارچرا"ی شاری "مەهاباد" هەمان گۆڕەپان، کە بانگەشەی یەکەمین سیستمی سیاسی کۆماری تێدا ڕاگەیاند، لەگەڵ وەزیری جەنگی کۆمار "محەممەد حوسێن خانی سەیفی قازی"و "سەدری قازی" برای نوێنەری شاری مەهاباد لە ئەنجومەنی نیشتمانی ئێران لەسێدارە درا(٢٨). بەوەش ئەو کەسایەتییە لە ماوەی کەمتر لە نیو سەدە تەمەن کۆتایی بە ژیانی هات و ناوی چووە لاپەڕەکانی مێژووەوە. گەورەیی حیزبی دێموکراتی کوردستانیش لەوەدا بوو، کە یەکەمین سکرتێری گشتی پارتەکەی شەهید بکرێت و شەهیدبوون لەبری ملکەچی و سازش بۆ دوژمنانی کورد و کوردستان هەڵبژێرێت.

پێگەی "حیزبی دێموکراتی کوردستان" لە کۆماری دێموکراتی کوردستاندا: وەک پێشتر ئاماژەمان پێدا، گەورەیی "حیزبی دێموکراتی کوردستان" ئەوە بوو، کە لە ماوەی "پێنج مانگ و نیو" توانی بەشێکی خاکی کوردستان بخاتە سەر ڕاستەڕێگای سیاسی. ئەوەش کاتێک لە ڕێگای خۆی و سکرتێری گشتی حیزبەکەیەوە، یەکەمین کۆماری دانپێدانراوی دامەزراند. دامەزراندنی قەوارەیەکی سیاسی لە شێوەی کۆماریش، کارێکی زۆر گەورە و سەخت بوو، چونکە تا ئەو ڕۆژگارە لە سەرتاپای جیهان، تەنیا "٣٤" سیستمی کۆماری هەبوون. وەک ئەوەی لە سەرتاپای ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاستدا، جگە لە کۆمارەکانی "تورکیا، لوبنان، کۆماری میللی ئازەربایجان" ناوێک بۆ سیستمی کۆماری لە قاڕەی ئاسیادا نەبوو. لە "قاڕەی ئەمریکای باشوور" تەنیا "١٨" وڵات و لە "قاڕەی ئەورووپا" تەنیا "٧" وڵات و لە "قاڕەی ئاسیا" تەنیا "٥" وڵات و لە هەر یەک لە قاڕەکانی "ئەفریقا، ئەمریکای باکوور، ئوسترالیا"ش تەنیا دەوڵەتێک ئەو سیستمەی پیادە کردبوو، "ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا" بوو، بۆیە جێگای بایەخ بوو "کورد" وەک نەتەوە و "کوردستان" وەک خاک ببێتە "٣٥"مین دەوڵەتی کۆماری لە جیهاندا(٢٩). لەوانەش گرنگتر لە دۆخێکی کۆمەڵایەتی و ئابووریدا ئەو سیستمە سیاسییە جێکەوت، کە لەو کۆمارەی پێشەوا سەرۆکی بوو، زۆربەی هەرەزۆری نەخوێنەوار و پابەندی سیستمی هۆزایەتی بوون. بۆ نموونە لە ناوچەکانی ژێردەسەڵاتی کۆماردا بۆ هەر "١٠٠هەزار" کەس "١" پزیشک و بۆ هەر "١٠هەزار" کەس، مامۆستایەک هەبوو. کۆمەڵگاش "٩٠%" بە سەرەتاییترین شێواز سەرقاڵی کشتوکاڵ و ئاژەڵداری بوون و تەنیا "١٠%"سەرقاڵی کاری پیشەی دەست و بازار و بازرگانی بوون. هەروەها "٧٨%" زەوییەکانی کۆمار بە دەست خاوەن موڵک و دەرەبەگەکان و تەنیا "٢٢%" بە دەست دەوڵەت و مامۆستای ئایینی و جوتیارەوە بوون(٣٠). ئەوەش کارێکی سەخت و دژوار بوو، سکرتێری پارتێکی کەم تەمەن و لە هەمانکاتدا سەرکۆماریش بێت، دەسەڵاتدارێتی ناوچەیەکی کوردستان بکات، کە "٨٥%" گوندنشین و "٩٥%" نەخوێندەوار بن(٣١). لەوانەش گرنگتر قبوڵکردنی دەیان سەرکردە و سەرۆک هۆزی گەورەی کورد بۆ کارکردن لە کۆمار و لە خزمەت ئەو پێشەوایەدا مایەی سەروەری و سەربەرزی بوو. ئەوەش هەر لە پێشەوای کورد "مستەفا بارزانی نەمر"، تا کەسایەتییە گەورەکانی وەک "حەمەڕەشیدخانی بانە، عەمەرخانی شکاک، زیرۆبەگی هەرکی،

سەرچاوە
Serchawe

محەممەدخانی فەیزوڵڵابەگی، حەمەئەمین ئاغا و قەرەنی ئاغا و عەلی ئاغای ئێلخانیزادە،..تاد". لەگەڵ چەندین ئەفسەر و دەرجەداری کوردپەروەرە وەک "میرحاج ئەحمەد، مستەفا خۆشناو، بەکر عەبدولکەریم حەوێزی، محەممەد قودسی، وەهابی عەلی ئاغای ڕەواندوزی، خەیروڵلا عەبدولکەریم، عیزەت عەبدولعەزیز...تاد"(٣٢)، بۆیە کاتێک بڕایە بەر پەتی سێدارە، هەموو ئەوانەی لەسەر کرا بە ماڵ، کە چۆن توانی ئەو هەموو کەسایەتییەی کورد و سەرکردە و ئەفسەر و دەرەجەدارەی کورد لە دەورەی خۆی کۆبکاتەوە(٣٣).

وەک مێژووش نابێت ئەوە لەیاد بکەین، کە ئارمی حیزبی دێموکراتی کوردستان بەسەرجەم تۆمار و نوسراوەکانی کۆمارەوە هەبوو. واتە هێزی کۆمار لەوەدا بوو، کە یەک پارتی سیاسی کۆماری بەڕێوە دەبرد. هەربۆیە لەماوەی "یازدە" مانگ یان وردتر "٣٣٠" ڕۆژ تەمەنی کۆماردا،

چەندین دەسکەوتی گەورە بەدیهاتن، کە دیارترینیان ئەمانە بوون:

١- زمانی کوردی کرا بە زمانی ڕەسمی دەوڵەت.
٢- بایەخ بە گۆڤار و ڕۆژنامەی کوردی درا و گۆڤاری "کوردستان" زمانحاڵی "حدکا" و کۆمار چاپ کرا و چەند ژمارەیەکی لێ بڵاو کرایەوە.
٣- هێزی سوپای نیزامی دامەزرێنرا و پلەی سوپایی دابەش کرا و "چوار" پلەی جەنراڵی درا بە "حەمە حسەین خان، مستەفا بارزانی، حەمەڕەشیدخانی بانە، عەمەرخانی شکاک". ئەمەو سەرەڕای بەخشینی چەندین پلەی سەربازی تر.
٤- بنەما ئابوورییەکان و باجەکان ڕێکخران
٥- بوارەکانی خوێندن بە کوردی بایەخیان پێدرا و کاری بۆ کرا.
٦- ئەنجومەنی گوند و شارۆچکە و شارەکان هەڵبژێران(٣٤).

١) بۆ ئەم مەبەستە، بڕوانە: (داریوش ئاشوری و دیگران: فەرهەنگی نوێ،وەرگێڕانی: بورهان قانیع، چاپی یەکەم، سلێمانی، عێراق، ١٩٨٥ز، ل ١١٦ - ١١٧).
٢) د. صالح جواد کاظم و علي غالب العاني: الانظمة السياسية، الطبعة الاولى، جامعة بغداد - بغداد، العراق، ١٩٩٩١م، ص ٢٠، د. سردار قادر محي الدين: الديمقراطية التوافيقة في الدول النامية، الطبعة الاولى، منشورات مركز الدراسات
الاستراتيجية - السليمانية، أقليم كردستان العراق - العراق، ٢٠٠٩م، ص ٤٥ - ٤٦.

سەرچاوە
Serchawe

٣) مجموعة من المختصين: قاموس الفكر السياسي، ترجمة: أنطوان حمصى، الطبعة الاولى، منشورات وزارة الثقافة - دمشق، سورية، ١٩٩٤م، ص ٣١٢، د. سردار قادر محي الدين: س.پ، ل ٥٠ - ٥١.

٤) بڕوانە: ((د. جمال رشيد احمد و د. فوزي رشيد: تاريخ الكرد القديم، الطبعة الاولى، مطابع دار الحكمة - اربيل، العراق، ١٩٩٠م، ص(٥٤ - ٥٦)، کەیوان ئازاد ئەنوەر: کەرکوک مەڵبەندی کۆنترین ڕژێمی دیموکراتی لە مێژوودا، ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژمارە (١٨١٠)، بەرواری (٢٥ - ٢ - ١٩٩٩ز)، ڕۆژی (پێنجشەممە)، ل ١٠)).

٥) بڕوانە: ((کەیوان ئازاد ئەنوەر: ڕۆڵی کۆماری دیموکراتی کوردستان لە بنیاتنانی کۆمەڵێکی مەدەنیدا، گۆڤاری (مەدەنییەت)، ژمارە (٢)، مانگی (ئازار)، ل (٦٦ - ٨٢).

٦) د. کەیوان ئازاد ئەنوەر: چەردەیەک لە مێژووی کورد، چاپی نۆیەم، چاپخانەی چوارچرا - سلێمانی، هەرێمی کوردستانی عێراق - عێراق، ٢٠١٩ز، ل ١٩.

٧) بۆ ئەم مەبەستە و بۆ زیاتر زانیاری، بڕوانە: (ئاشوری و دیگران: س.پ، ل ١١٦ - ١١٧).

٨) د.کەیوان ئازاد ئەنوەر، کوردستان و کورد لە چەند لێکۆڵینەوەیەکی مێژووییدا، چاپی یەکەم، سلێمانی، هەرێمی کوردستانی ئێراق، ئێراق، ٢٠١٠ز، ل ٢٥٢.

٩) بۆ ئەم مەبەستە و بۆ زیاتر زانیاری، بڕوانە: (نیکولای میکاڤیللی: میر، وەرگێڕانی: حسین عارف، چاپی یەکەم، بەغداد، عێراق، ١٩٨٠ز).

١٠) بۆ ئەم مەبەستە، بڕوانە: (داروين، جالرس: اصل الانواع ، ترجمة: اسماعيل مظهر، الطبعة الاولى، بغداد، العراق، ١٩٨٧م).

١١) د.کەیوان ئازاد ئەنوەر، کوردستان و کورد لە چەند لێکۆڵینەوەیەکی مێژووییدا، ل ٢٥٢.

١٢) بڕوانە: (د. عبدالستار طاهر شريف: الجمعيات والمنظمات والاحزاب الكردية في نصف قرن(١٩٠٨ - ١٩٥٨م)، الطبعة الثانية، السليمانية - اقليم كردستان العراق - العراق، ٢٠٠٧م، ص (١٠١- ١٠٦)

١٣) بڕوانە: ((د. کەیوان ئازاد ئەنوەر: چەردەیەک لە مێژووی کورد، ل (٢٠٧ - ٢٥٧)

١٤) د. عبدالرحمن قاسملو و عبدالله حسن زادە: کورتە مێژووی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، چاپی یەکەم، کوردستان، ٢٠٠٢ز، ل ٣١ - ٣٢، نەوشیروان مستەفا ئەمین: حکومەتی کوردستان، چاپی دووەم، لە بڵاوکراوەکانی سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیجی کوردستان - سلێمانی، هەرێمی کوردستانی عێراق-عێراق، ٢٠٠٦ز، ل (٨٦ - ٩١).

١٥) بڕوانە: ((قاسملو و حسن زادە: س.پ، ل (٣١ - ٤٧)

١٥) بڕوانە: ((قاسملو و حسن زادە: ه.س، ل (٤٢ - ٤٤)

١٦) نەوشیروان مستەفا ئەمین: س.پ، ل (٦٩ - ٧٧).

١٧) بڕوانە: ((قاسملو و حسن زادە: س.پ، ل (٤٢ - ٤٧)، نەوشیروان مستەفا ئەمین: ه.س، ل ٨٦ - ١٠٩)).

١٨) بۆ ئەم مەبەستە، بڕوانە: ((حەمید ڕەزا جەلالی پوور: قازی محەمەد، وەرگێڕانی: ئەحمەدی وەرتێ، چاپی یەکەم، ئینتشاراتی تەوکلی - تاران، ئێران، ١٣٨٣هەتاوی، ل (٢٥ - ٣٣)، سەعیدی هومایۆن: پێشەوای ڕابوون - بیرەوەرییەکانی سەعیدی هومایۆن، کۆکردنەوە و ئامادە کردنی: هاشمی سەلیمی، وەرگێڕانی: ڕەسووڵ سوڵتانی: چاپی یەکەم، هەولێر، هەرێمی کوردستانی عێراق - عێراق، ٢٠٠٧ز، ل (١٧ - ٥٢).

١٩) علی اصغر شمیم: ایران در دوره سلطنت قاجار، چاپ یازدههم، مؤسسه انتشارات مدبر - تهران، ایران، ١٣٨٤ه.ق، ص ٦٥٥، د.كمال مظهر احمد: دراسات في تاريخ ايران الحديث و المعاصر، الطبعة الاولى، بغداد، العراق، ١٩٨٥م، ص ١٠٣.

٢٠) بۆ ئەم مەبەستە، بڕوانە: ((جەلالی پوور: س.پ، (٣٣ - ٥٠)، هومایۆن: س.پ، ل (٥٢ - ٧٣)

٢١) د. عزیزی شەمزینی: س.پ، ٣ - ٦٦.

٢٢) لە ڕاستیدا زۆربەی مێژوونووسان و شارەزایان بناغەی دامەزراندنی ئەم حیزبە بۆ (مەلاداودی) دەگێڕنەوە، کە کەسایەتییەکی ڕۆشنبیر و لێهاتووی شاری (سابلاخ - مەهاباد) بووە. بەڕادەیەک هەندێک بۆ ئەوە چوون، کە دوکانە بچووکە بەقاڵییەکەی کردبووە شوێنی کۆبوونەوە و گفتوگۆکردن لەسەر چارەی سیاسی کیشەی کورد.

٢٣) نەوشیروان مستەفا ئەمین: س.پ، ل ٧٨ - ٧٩.

٢٤) بۆ ئەم مەبەستە، بڕوانە: ((جەلالی پوور: س.پ، ل (٢٥ - ٥٠)، هومایۆن: س.پ، ل (١٧- ٧٣)

٢٥) نچکینا و دیگران: تاریخ مختصر جهان، ترجمه: محمد تقی فرامرزی، جلد پنجم، چاپ اول، نشر بین الملل-تهران، ایران، ١٣٦٠ه.ق، بەرگی پێنجەم، اطلس جامع گیتا شناسی(٨٦ - ٨٧)، چاپ اول، تهران، ایران، ١٣٨٦ه.ش، ص (٨٠ - ٩٦) بەرگی پێنجەم.

٢٦) بۆ ئەم مەبەستە، بڕوانە: ((جەلالی پوور: س.پ، ل (٢٥ - ٥٠)، هومایۆن: س.پ، ل (١٧- ٧٣)

٢٧) علاءالدین سجادی: شۆڕشەکانی کورد و کورد و کۆماری عێراق، چاپی یەکەم، چاپخانەی مەعاریف - بەغداد، عێراق، ١٩٥٩ز، ل ٣١٧، مەحموود مەلا عززەت: جمهوریتی کوردستان (لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی و سیاسییە)، چاپی یەکەم، سلێمانی، هەرێمی کوردستانی عێراق، عێراق، ٢٠٠١ز، ل ٣٠٨.

٢٨) بڕوانە: (د. کەیوان ئازاد ئەنوەر: مێژووی (سیستەمی کۆماری) لەجیهان و بەراوردی بە (کۆماری دیموکراتی کوردستان)دا، ڕۆژنامەی (خەبات)، ژمارە (٣٣٨٢)، ڕۆژی (دووشەممە)، بەرواری (٢٥ - ١ - ٢٠١٠)، ل ١٢.

٢٩) بۆ ئەم مەبەستە، بڕوانە ((د.عبدالرحمن قاسملو: أربعون عاما من الكفاح من أجل الحرية ، ترجمة : د.عزالدين مصطفى رسول، الطبعة الاولى، اربيل، اقليم كردستان العراق، العراق، ١٩٩٥م، ل (٣ - ٥).

٣٠) بڕوانە: (کەیوان ئازاد ئەنوەر: بەراوردێکی مێژوویی لە نێوان کۆماری دیموکراتی کوردستان و حکومەتی هەرێمی کوردستان، گۆڤاری پەیڤین، ژمارە(١١- ١٢)، ساڵی (چوارەم)، لاپەڕەکانی (٢١٨ - ٢٣٤).

سەرچاوە
Serchawe

بەشی سێیەم

۳۱) بۆ زیاتر زانیاری، بڕوانە: ((مەحموود مەلا عززەت: جەمهوریەتی کوردستان، چاپی یەکەم، سلێمانی، ۲۰۰۱ز، سەعید هومایۆن: س.پ، ل (۱۹۸- ۲۱۰))).

۳۲) بـۆ ئەم مەبەسـتە بـڕوانە (مـحەمەد ڕەزا سـەیفی قـازی: نهێنییەکـانی دادگـاییکردنی قـازی مـحەمەد و هاوڕێیـانی، وەرگێڕانی: عەلی ئەکبەرەی مەجیدی، چاپی یەکەم، سلێمانی، هەرێمی کوردستانی عێراق، عێراق، ۲۰۰۸ز.

۳۳) د.کەیوان ئازاد ئەنوەر: چەردەیەک لە مێژووی کورد، ل ۲۵۵.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ۲۸ی جوولای ۲۰۲۰

سەرچاوە Serchawe

حیزبی دێموکرات و دەسەڵات سپێریی DEVOLUTION

ئیبراهیم لاجانی

بۆ دابین و دەستەبەرکردنی مافە سیاسی، مەدەنی، ئابووری، کۆمەڵایەتی و نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە کوردستانی ئێراندا، دامەزراندنی سیستمێکی دێموکراتیک لە ئێراندا مەرجێکی بنەڕەتییە.

چونکە دێموکراتیزەبوونی ئێران، ڕێگا بۆ گەلی کورد و گەلانی دیکەی ئێران دەکاتەوە تا چالاکانەتر لە پرۆسەی سیاسیدا بەشدار بن و تێکۆشن ماف و ئازادییەکانی خۆیان پڕاکتیزە بکەن بەڵام ئەوە بەتەنیا بەس نییە.

حیزبی دێموکرات وێڕای پێداگرتنەوە لەسەر دێموکراتیزەکردنی ئێران، هەر لە ئێستاوە لەسەر ئەوەش پێدا دەگرێ کە لە قانوونی ئاساسی نوێی ئێراندا، هەموو ئەو ماف و ئازادییانە بە ڕەسمی بناسرێن کە کۆمەڵگای نێونەتەوەیی بۆ کەمایەتییە میللی و مەزهەبی و فەرهەنگییەکانی پەسندی کردوون.

هەرچەند لە ئێرانی فرەگەلدا، دێموکراسی و دیسانتراڵیزەکردنی دەسەڵاتی مەرکەزی دەبێتە دەستەبەرێک بۆ تێکشکاندنی دیکتاتۆری، بەڵام ئەگەر ئەو ڕاستییە وەبەرچاوبگرین کە زۆرجار دێموکراسی لە کردەوەدا دەبێتە دیکتاتۆری و ئەودەم باشتر ئەوەمان بۆ دەردەکەوێ کە دەستەبەرکردنی مافە میللییەکانی گەلانی ئێران لە دەستوری ئەو وڵاتەدا، دەبێتە گەرەنتییەکی بەهێزتر بۆ پیادەبوونی ئەو مافانە.

لەوەش زیاتر دابەشکردنی دەسەڵات لە نێوان دەسەڵاتەکانی ئیجرائی و قەزایی و قانووندانانادا لەلایەک و پێکهێنانی

بـاڵانس لە نێوانیانـدا بەجۆرێـک کە سـەربەخۆیی یەکتـر نەخەنە ژێـر هەڕەشـە لەلایەکـی دیکەوە، مەرجێکـی دیکەیە بـۆ دەستەبەربوونی مافەکانی گەلانی ژێرچەپۆک بۆ شەریکایەتی عادڵانە لە مافی حاکمیەتدا.

بەو حیسـابە ئەوانە هەمـوو مەیـدانی کاروتێکۆشـانی حیزبن لە ئێسـتا و دوارۆژدا تـا بـزووتنەوەی کورد بەهێزتـر بێت و لە ئاستی سەرانسەریشدا بتوانێ پتر کاریگەر بێت، باشتر دەتوانێ لەو مەیدانانەدا مانۆڕ بدات.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پێی وایە کە ئۆتۆنۆمی و فیدراڵیزمی مەنتیقەیی و دەسەڵات ئەسپێریی سیاسیی، واتە (Regional auotonomy and political devolution)

دەتوانێ ماف و ئازادییە میللی و ئەساسییەکانی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران و باقی گەلانی دیکەی ئەو وڵاتە، دابین و دەستەبەر بکات.

ئەزموونی سەدساڵەی ڕابردوو ئەوەی دەرخستووە کە ئەو مۆدێلە لە دەوڵەتـداری و حـاکمیەتکردن کە ئێسـتا لە ئێرانـدا هەیە و لەسەر ئەساسی حاشاکردن لە مافەکانی گەلانی ئێران دامەزراوە، ئیدی نەک هەر بە ئامانجەکـانی نەگەییـوە و نەیتوانیوە مەوجودیەتی فەرهەنگی و میللی و سیاسی گەلانی پێکهێنەری ئەو وڵاتە بە قـازانجی دەستەوتـاقمی فەرمـانڕەوا لەنێوبەرێ، تەنـانەت پێشکەوتنی سیاسـی و ئـابووری و کـۆمەڵایەتی و فەرهەنگیشـی بەدواوە نەبـووە و ئێسـتا بـۆتە هەڕەشـە لەسـەر یەکپارچەیی سیاسی ئەو وڵاتەش.

بۆیە دێموکراسی و سیکۆلاریزم، دابەشکردنی حـاکمییەتی میللی، دەسەڵات ئەسپێری سیاسـی و ئۆتۆنـۆمی نـاوچەیی لە لایەن حیزبی دێموکراتەوە وەک ئەڵتەرناتیو بۆ وەزعی ئێستا کراون بە بەرنامەی کارو خابات و تێکۆشان. بەرەیەکی دێموکراتیکی سەرانسەری دەتوانێ هەموو گەلانی ئێران بەرەو ئەو ئامانجە سیاسییانە مۆبیلیزە بکا. بێزاریـی کـۆمەڵانی خەڵـک لە کۆمـاری ئیسلامی و ئەو هەژاریی و مەینەتبەشیەش کە ڕێژیم بە درێژایی دەسەڵاتی جەهەننەمی خۆی بەسـەر خەڵکیـدا سەپاندووە، فاکتۆرێکی دیکەی عەینییە کە کۆمەک بە چوونە پێشی ئەو سیاسەتە دروستەی حیزبـی دێمـوکرات دەکـات. ئەوە کە تێکڕایـی خەڵکی کوردستان بەپیر بانگەوازیی حیزبی ئێمە و بـاقی حیـزب و ڕێکخراوە سیاسییەکانەوە دێن و مـانگرتنی سەرتاسـەری بەڕێوە دەبەن، نیشانەی ڕاستی و دروستی ئەو سیاسەتەیە کە بزووتنەوەی کورد لە کوردستانی ئێراندا گرتویەتیە پێش.

لەبەر ئەوەی تا ئێستا دێموکراسی لە ئێراندا نەبووە و تاقی نەکراوەتەوە، هیچ بەڵگەیەکی مەحکەمەپەسندمان نییە کە نیشان بدات گەلی کورد نەتوانێ لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیدا، کە مافەکانی لە قانوونی ئەساسی ئەو وڵاتەدا

دەستەبەرکراین، شان بەشانی گەلانی دیکەی نیشتەجێی ئێران لە ئاشتی و ئەمنیەت و ئاسایشدا بژی.

هێنانە گۆڕی داخوازی جیابوونەوە تەنیا کاتێک ڕەوایە و بە گوێرەی عورف و یاسای نێونەتەوەیی دەکرێ بەرگری لێبکرێ، کە بەڵگە و سەنەدی ئەوەمان بەدەستەوە بێت کە ئێمە بەهۆی ئەو ئەزموونە تاڵەی لە مێژوودا لەگەڵ گەلانی دیکەی نیشتەجێی ئێران هەمانە، ئیدی پێکەوەبوونمان مەحاڵە و ناتوانین لە ئاشتی و ئارامیدا پێکەوە هەڵکەین. ڕاستە ئەزموونی تاڵمان لە دەوڵەتی ناوەندیی هەیە و بێوچان لەژێر سەرکوت و زەبروزەنگدا بووین بەڵام هیچ دەلیلێک نییە کە ئەگەر ئەو سەرکوت و زەبروزەنگە نەمێنێ و دێموکراسی دابین بکرێ، ئێمەی کورد نەتوانین پێکەوە بە ئاشتی و تەبایی لەگەڵ گەلانی دیکەی ئێران بژین.

دیارە ئەگەر ڕۆژێک کوردستانی ئێران لە ئاکامی ئاڵوگۆڕە سیاسییەکانی ناوچە و قوڵبوونەوەی دێموکراسی لە ناوچەکەدا لە داهاتوودا، ئەو شانسەی بۆ هەڵکەوێت لە چوارچێوەی کوردستانێکی یەکگرتووی گەورەدا لەگەڵ بەشەکانی دیکەی کوردستان یەکبگرێتەوە، ئەوە ئەودەم بە جیابوونەوە بە حیساب نایەت و لەڕاستیدا وەک وەسەریەک کەوتنەوەی نیشتمانی پارچەپارچەکراوی کوردان لەقەڵەم دەدرێ.

دەبێت بگوترێ کە مافی دیاریکردنی چارەنوس مانا و لێکدانەوەی جۆراوجۆری بۆ دەکرێت بەڵام هیچ کات بەتەنیا بەمانای جیابوونەوە نایەت. لەگەڵ ئەوەشدا هەموو پەیماننامە نێونەتەوەییەکان لەسەر ئەوە کۆکن کە نەتەوە و کەمایەتییە بێ دەوڵەتەکان مافی دیاریکردنی چارەنوسی خۆیان لە نێوخۆی ئەو وڵاتانەدا هەیە کە ئەوان لەنێویدا دەژین. لە عورف و حقوقی نێونەتەوەییدا زۆرتر باس لە جیابوونەوە وەک دواچارە و ئاخرین ڕێگاچارە دەکرێ؛ واتە وەک ڕێگایەک بۆ دیفاع و بەرگری لە مان و مەوجودیەتی فیزیکی و فەرهەنگی و نەتەوەیی..(self-defense)

بۆیە ئەو ڕێگایە تەنیا کاتێک بەجێ و ڕەوایە کە بۆ خۆپاراستن لە بەرانبەر توندوتیژیی دەوڵەتی و ژێنۆسایددا هەڵبژێردرێ. دەبێ بگوترێ کە هەزینە و تێچووەکەشی زۆرە و ڕێگاکەی بە نێو دەریای خوێن و فرمێسکی خەڵکدا تێدەپەڕێ.

دەلیلێکی دیکەشمان هەیە بۆ لایەنگریی چارەسەری کێشەی کورد لە چوارچێوەی ئێراندا. هەموو هەوڵی ئێمە تێکۆشەرانی ڕێگای ئازادی کوردستان ئەوەیە میللەتەکەمان بەو ماف و ئازادییانە بگات کە لە کۆنڤانسیۆنە نێونەتەوەییەکاندا بۆ هەموو ئینسانەکان بە ڕەسمی ناسراون. ئەگەر هەموو پەیماننامە نێونەتەوەییەکانی مافی مرۆڤ لە دەستوری ئێراندا دەستەبەر بکرێن و لەهەمان کاتدا لە قانوونی ناوچە فیدراڵی و ئۆتۆنۆمییەکانیشدا دەستەبەر بکرێن، بێگومان ئەوە گەرەنتییەکی

زیاتر دروووست دەبێت بۆ پیادەبوونی ئەو ماف و ئازادییانە. ئەوەش بەقازانجی خەڵکی کوردستان بەگشتی و بەتایبەتی چین و توێژە زەحمەتکێشەکانە. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە بەرنامەی خۆیدا دەڵێ: هەموو پەیماننامە نێونەتەوەییەکانی پێوەندیدار بە مافی مرۆڤ لە ناوچەی ژێردەسەڵاتی حکومەتی فیدراڵ یا خودموختاری کوردستاندا دابین دەکرێن.

بۆیە دەستەبەرکردنی مافە میللی و فەرهەنگی و سیاسی و مەدەنییەکانی کەمایەتییە نەتەوەییەکان لە قانوونی ئەساسی نوێی ئێراندا، واتە لە دەستووردا، ئەو ئیمکانە پێک دێنێ کە گەلی کورد تەزمینێکی دیکەشی هەبێت کە باشتر دەستی بە مافەکانی خۆی ڕابگا. هەروەها بەشداری کورد لە دامەزراوە سیاسی و قەزایی و قانوونییەکانی ناوەنددا، دەرفەتی ئەوە پێک دێنێ کە لە ئاستی دەوڵەتی مەرکەزی و حکومەتی فیدراڵیشدا، گەلی کورد بتوانێ بە قازانجی خۆی شوێن لەسەر بڕیارەکان و پرۆسەی سیاسەتگوزاری کەڵان دانێ.

یەک مەسەلەی دیکەش زۆر گرنگە ئەویش لەگۆڕێدابوونی کۆمەڵگایەکی مەدەنی چالاک و کاریگەرە. بەبێ هەبوونی جامعەیەکی مەدەنی ئازا و بوێر وچالاک هەمیشە مەترسی ئەوە هەیە کە دەسەڵات و بازاڕ و هەیئەتی سیاسی، بێ گوێدانە ماف و ئازادییەکانی خەڵک ئەسپی خۆیان لینگدەن.

حیزبی دێموکرات بۆ بردنە پێشی ئەو سیاسەتە پێی وایە کار لە مەیدانێکی دیکەشدا پێویستە واتە کارکردن لەسەر ناوەندەکانی بڕیار لە ئاستی ناوچەیی و جیهانیدا کە فشار بخەنە سەر دەوڵەتەکانی ناوچە تا لە پێوەندیی لەگەڵ چارەسەری کێشەی نەتەوەکان و کەمایەتییەکاندا لە چوارچێوەی دەوڵەتەکاندا، نەرمتر بجوڵێنەوە و هەنگاوی کارا هەڵگرن. لە غەیری ئەوەدا ئەو ناوچەیە ئەمنیەت و ئاسایش و پەرەسەندن و هەڵدانی ئابووری بەخۆوە نابینێ. لەو پێوەندییەشدا دیپلۆماسی کورد پێویستە کارا و جیددی و یەکدەنگ بێت. نەبوونی گەروویەکی هاوبەش و زمانێکی کاریگەری دیپلۆماسی کە قازانج و بەرژەوەندییەکانی گەلی کورد و کەمایەتییەکانی دیکەی ناوچەکە بەرێتە پێشێ، زیان بە مەسەلەکە دەگەیەنێ و کۆمەڵگای نێونەتەوەیی توشی سەرلێشێواوی دەکات. پێکهێنانی هەندێک دامەزراوەی ناوچەیی کە بتوانن مافی کەمایەتییەکان و گەلانی بندەست لە ناوچەکەدا و لە ئاستی دەوڵەتەکاندا بەرنە پێشێ، دەتوانێ بە هەنگاوێکی کاریگەر لەو ڕێگایەدا بە حیساب بێت. هەر بۆیە ئەو مەسەلەیە جێگای تایبەتی لە کار و تیکۆشانی ئێستا و داهاتووی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا هەیە.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٨ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران مەئمووریەتێکی قورس!

ئیبراهیم سالح ڕاد(لاجانی)

حیزبەکەمان، حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، جێژنی یوبیلی ئەڵماسی خۆی دەگرێ. ئەوەش ئەرکمان دەخاتە سەرشان کە خۆمان و حیزبەکەمان هەرچی باشتر لەگەڵ پێداویستییەکانی ئێستا و قۆناخەکانی داهاتووی خەباتی میللی - دێموکراتیکی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران هاوئاهەنگ بکەین. هەرچەند وێنەیەکی ڕوونمان لەو وەزعە نییە کە بەرەوڕوومان دێ، بەڵام هەموو نیشانەکان ئەوە دەردەخەن کە ئاڵوگۆڕێکی گەورە لە ئێران و ناوچەکەدا بەڕێوەن و حیزبی دێموکرات دەبێ خۆی بۆ ڕووبەڕووبونەوە لەگەڵیان ئامادە بکا.

ئێمە حیزبێکی جیددی و خاباتگێڕین، بۆیە خۆمان و ئەو مەئمورییەتەش بەجیددی دەگرین کە خستومانەتە سەر شانی خۆمان. مانای ئەو قسە ئەوەیە کە تێدەکۆشین گۆشەنیگای ڕوانینی حیزب بۆ دونیای دەوروبەر و ئەو وەزعە نوێیە کە خەریکە شکڵ دەگرێ بەرینتر بکەینەوە لەوەیکە هەیە.

بەڕاستی خەریکە هەلومەرجێکی تەواو تازە دێتە پێش.هەلومەرجێک کە لێمان دەخوازێ ئێمەش خۆمان بۆ سواربوونی ئەو شەپۆلانە کە بەرەوڕوومان دێن ئامادە بکەین. پێشبینی و قۆستنەوەی شەپۆلان و سواربوونیان بۆ چوونەپێش بۆ حیزبێکی سیاسی وەک حیزبی ئێمە هەلپەرستی نییە بەڵکوو دووربینی سیاسی و هەلناسییە.

ئێستا کە یادی حەفتاو پێنج ساڵەی دامەزرانی حیزبەکەماندا‌ین جەژن دەگرین، باشتر لە پێگە و ڕیسالەتی حیزبی خۆمان لە نێو کۆمەڵگای کوردستاندا حاڵی دەبین. دەبینین کە میللەتەکەمان لە هەموو بارێکەوە لە دوایەیە. هەندێک میللەت

سەرچاوە
Serchawe

موشکیلەی ڕێگاوبانیان هەیە، هەندێ میللەت گیروگرفتی ژینگەیان هەیە، هەندێک گیروگرفتی وزەیان هەیە، هەندێکیان مەسەلەی کورتخایەنیان هەن و هی واش هەن موشکیلەی درێژخایەنیان هەن. ئێمە هەموویمان پێکەوە هەن. ژێرچەپۆکەین، ئازادیمان پێشێل دەکرێ، حکومەتی خۆمان نییە و چارەنوسی سیاسی خۆمانمان بەدەستەوە نییە، لەباری ئابووری و فەرهەنگی و کۆمەڵایەتییەوە لە هەژاری و مەینەتبەشیدا دەژین. نەخشێکی ئەوتۆمان لە پەرەسەندنی خۆمان و نیشتمانەکەماندا نییە.

حیزبی دێموکرات بۆ وەڵامدانەوە بەو وەزعە درووست بووە. تێکۆشان لە وەزعێکی ئاواشدایە کە نەخشی حیزبی ئێمە بەرجەستە و پڕبایەخ دەکا.

نێوەڕۆکی پەیامی حیزب ئەوەیە کە کورد و کوردستان دەبێ لەو وەزعە بێنە دەر؛ ئێمە ئەوە حەفتاوپێنج ساڵە لەو ڕێگایەدا خەبات دەکەین و بە ڕابردووی پڕ لە شانازی خۆشمانەوە دەنازین بەڵام لەو بارودۆخە نوێیەدا کە ئێستا هاتۆتەگۆڕ، لە یوبیلی حەفتاوپێنج ساڵەی حیزبدا، ئەگەر دەمانهەوێ کاریگەر بین و ئەو مەئموریەتە بەرینەسەر کە خستومانەتە سەرشانی خۆمان، پێویستیمان بەوەیە خۆمان و تەشکیلات هەڵکێشینە ئاستێکی چەندقات سەرەوەتر لەوەی ئێستا و پێشوومان.

حیزبی ئێمە دەبێ بتوانێ وەڵامدەری مەسەلەکانی ئێستا و داهاتووی کوردستان بێت. لەوەش زیاتر دەبێ لە بردنەپێشی سیاسەتی ئێرانیشدا ڕۆڵێکی کاریگەر ببینێ. ئەوەش وامان لێ دەخوازێ، هونەرەکانی خەبات و تێکۆشان و مەیدانداریی و ململانێی سیاسی لە سەردەمی دونیای گلۆباڵدا فێربین.

خەباتی ئەمڕۆی حیزبی ئێمە لەچاو ساڵانی ڕابردوو زۆر لەسەرترە هەر بۆیەشە پێویستیی بە لێوەشاوەیی و زەرفیەتی فکری و سیاسی و ئەخلاقی زۆرتر هەیە. ئێمە نامانهەوێ لە سیاسەتی کوردستان و ئێران و ناوچەدا بکەوینە پەراوێزەوە؛ هەربۆیەش تێدەکۆشین وەک ڕابردوو لە سەنگەری هەرەپێشەوەی خەباتی میللەتەکەماندا بین.

دیسکۆرس و گوفتمانی سیاسی لە کوردستان بریتییە لە ڕزگاری و ئازادی و دێموکڕاسی و عەداڵەتی کۆمەڵایەتی. پایەکانی بەرنامەی سیاسی و جیهانبینی سیاسیی حیزبی ئێمەش لەسەر ئەو چوار کۆڵەکەیە دامەزراون.

هەموو خەڵکی کوردستان داخوازە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتییەکانی خۆیان لە بەرنامەی سیاسی حیزبی دێموکراتی

سەرچاوە
Serchawe

کوردستانی ئێراندا، دەبیننەوە. بە میلیۆن کەس لە کوردستان ئامادەن گوێ لە پەیامی سیاسی حیزبی ئێمە بگرن و بۆ بردنەپێشی ئەو پەیامە مایە لە سەروماڵی خۆیان دانێن. ئەوە سەرمایەیەکی سیاسیی گەورەیە کە کەم هێزی سیاسی لە مێژوودا توانیویانە وەدەستی بێنێ بۆیە ئێستا دەبێ خۆشمان و تەشکیلاتەکەمان لە ئاستی ئەو چاوەڕوانییانەدا بین کە خەڵک لێمانیان هەیە.

کۆمەڵگای کوردستان تەواو بۆتە کۆمەڵگایەکی سیاسی. کۆمەڵگای مەدەنی لە کوردستان خەریکە سەرهەڵدەدا. پێشکەوتنخوازی و نوێبوونەوە و چاوکرانەوەی سیاسی و فەرهەنگی بۆتە بەشێک لە کاراکتەری کەسایەتی کچان و کوڕانی کوردستان. قرچەقرچی شکانی مۆرەکانی بڕبڕەی پشتیی کۆمەڵگای سوننەتیی لە کوردستان، دێتە گوێی هەموو گوێیەک کە توانای بیستنی هەبێت. خەڵک نەک هەر خوازیاری ئەوەن دەستی ئاخوند لە سیاسەت و حکومەت و یاسادانان دوورخەنەوە، بەڵکوو خەریکە زەینی خۆشیان لە بیرکردنەوەی مەزهەبی ئازاد دەکەن.

ئێمە ئەمڕۆ لەگەڵ کۆمەڵگایەک بەرەوڕووین کە زۆری فەرق هەیە لەگەڵ کۆمەڵگای سێ چوار دەیەی ڕابردوو. خەڵکی کوردستان و بە تایبەتی نەوەی تازەی کوردستان دەستیان کردووە بە موتاڵا و چاوخشاندنەوە بە سەرتاسەری مەوقعیەتی خۆیان و هۆیەکانی ئەو وەزعەی تێیدان بۆیە درووشمی سیاسی ڕۆژانە و هەندێک وشە و دەستەواژە و فۆرمۆڵی ئاسانی سیاسی ناتوانن بۆ ئەوان بەس بن؛ دەورانی بمرێ فلانەکەس و بژی فیسارەکەس لە سیاسەتی کوردیدا تێپەڕیوە.

حیزبێک کە پێشڕەویی ئەو میللەتە بکا دەبێ بڵند بڕوانێ و توانای ئەوە لەخۆیدا درووست بکا کە بە بڵنداندا بفرێ. جا ئەوە با ڕیسکیش بێ مەگەر حیزبی ئێمە هەموو ژیانی هەر خەتەرکردن نەبووە؟

خەبات بە دژی کۆماری ئیسلامی و ڕووخانی ئەو ڕێژیمە، کە بۆ ئێمە زۆرگرنگە و لەو مەیدانەشدا کەس ناتوانێ موزایەدەمان بە سەردا بکا، تەنیا قۆناخێکە لە خەباتی ئێمە لەسەر ڕێگای ڕزگاری میللەتەکەماندا. ئێمە دەمانەوێت میللەتەکەمان بەرینە ئاستی میللەتانی ئازاد و بەختەوەری دونیا بۆیە ئەرکی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەڕاستی زۆر قورسە.

ڕۆڵی ئێمە لە خەبات بە دژی کۆماری ئیسلامیدا کورت نابێتەوە. ئێمە تەکانی ئاخر لە کۆمەڵگای کوردستان دەدەین .مەئموریەتی حیزبی دێموکرات ئەوەیە کۆمەڵگای کوردستان بخاتە سەر ڕەوڕەوەی پەرەسەندی خۆی واتە تەیک ئوف (take off) بە کۆمەڵگای کوردستان بکات. کاتێک فرۆکە دەکەوێتە حەرەکەت لە سەرەتادا لەسەر تەگەرەکانی دەڕوا بەڵام پاش

ماوەیەک تەیک ئۆف دەکا یانی ئێدی دەکەوێتە سەر قودرەتی ماتۆڕەکانی خۆی و لە ئاسماناندا دەکەوێتە مەلە و دەڕواتە پێش. لە کۆمەڵناسی سیاسیدا تەیک ئۆف بەو قۆناخە لە پەرەسەندنی کۆمەڵگایەک دەڵێن کە ئێدی ئەو کۆمەڵگایە دەکەوێتە سەر چەرخەکانی پێشکەوتنی خۆی و دەتوانێ بۆخۆی گیروگرفتەکانی خۆی چارەسەرکا و بڕواتە پێش.

کاری حیزبی ئێمە ئەوەیە ئەو تەکانە تووندە لە میللەتی خۆمان بدا و بیخاتە سەرمەداری تەیک ئۆفکردن واتە کۆمەڵگای کوردستان بخاتە سەر مەداری ئازادی و دێموکراتی و مۆدێڕنیتە.

کۆمەڵگای کوردستان دەبێ لە ستەمی میللی و سیاسی و ئابووری و فەرهەنگی و کۆمەڵایەتی ڕزگاری بێت.

پێش هەرشتێک پێویستە میللەتی کورد وەک هەر میللەتێکی دیکە حاکمیەت و مافی دیاریکردنی چارەنووسیی سیاسی خۆی بەدەستەوە بگرێ. پاشانیش دەبێ مافە مەدەنی و سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و کولتورییەکان لە کۆمەڵگای کوردستاندا دەستەبەر بکرێن. لەوەش زیاتر پێویستە مافەکانی منداڵان، ژنان، کەمئەندامان، کەمایەتییە مەزهەبی و ئێتنیکی و...لە کوردستاندا دابین بکرێن.

لە زانستە سروشتییەکاندا دەگوترێ ئامانجی تەکامول، تەکامولی زۆرترە. ئامانجی دێموکراسیش بۆ حیزبی ئێمە دێموکراسی زۆرترو زۆرتر و هەر زۆرترە. ئەزموونە مێژووییەکان ئەوە دەردەخەن هەر بەو ئەندازە کە پیادەکردنی عەدالەتی کۆمەڵایەتی لە سەر حیسابی قوربانی کردنی ئازادی ئاکامەکەی کارەساتخوڵقێنە، هەوڵدان بۆ دابینکردنی ئازادیش لەسەر حیسابی لەبەرچاونەگرتنی عەدالەتی کۆمەڵایەتی کارەساتی بەدوادا دێ؛ بۆیە حیزبی ئێمە چ لە بەرنامە سیاسییەکەی و چ لە سیاسەتی ڕۆژانەیدا هیچ کاتێک لەو مەسەلەیە غافڵ نییە. ئەوەشە ئەو مەوقعیەتە بێوێنەیەی بە حیزبی دێموکرات لە کۆمەڵگای کوردستاندا بەخشیوە.

ئەوەش مەئموریەتێکی گەورە و قورسە کە هاویشتومانەتە سەرشانی خۆمان.

با هێزی بیر و چاوەکانی حیزب، هێزی بازوو و ئەژنۆکانی حیزب، بۆ ئەنجامدانی ئەو مەئموریەتە گەورەیە بخەینە ژێر تەوانی دە.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٩ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

سێ بڕیارە گۆشە زێڕینەکەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

محەممەد سلێمانی

لە بیرەوەریی ٧٥ ساڵەی دامەزراندنی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا بە تیشک خستنە سەر سێ بڕیارە گۆشە زێڕینەکەی حیزب و هەڵدانەوەی لاپەڕەکانی مێژووی سیاسیی کوردستانی ڕۆژهەڵات، باس لە بایکۆتی ڕێفراندۆم و وڵامی بەڵێی لەبەیەک بۆ پەیامی ئاشتیی خومەینی و ١١ی ڕەشەمە، وەک ڕووداوگەلێکی گرینگ و مێژوویی دەخەینەوە بەرچاوی تێکۆشەرانی حیزب و ئەندامان و لایەنگران و دڵسۆزانی بزووتنەوەی نەتەوەی کوردستان.

سێ ڕووداوی پڕشنگدار لە مێژووی سیاسیی کوردستانی ڕۆژهەڵات و حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران کە تا ئێستاش وەک هەڵوێستی زێڕینی نەتەوەیی لە بەرامبەر حکوومەتی ئاخوندی تاراندا لێکدانەوەیان لە سەر دەکرێ و بنەما و جەوهەری بڕیارە سیاسییەکانی حیزبی دێموکراتیان وەک هێزێکی تێکۆشەر و نەتەوەیی نیشان داوە و پاش تێپەڕبوونی نزیک بە چوار دەیە بە سەر ڕووداوەکاندا، بە شانازیەوە وەبیر خەڵکی کوردستانیان دێنینەوە.

پاش بە دەسەڵات گەیشتنی ڕێژیمی خومەینی و بەلاڕێدابرانی دەسکەوتەکانی شۆڕشی گەلانی ئێران و نکۆڵیکردن لە فرەنەتەوەیی بوونی وڵات و ڕەتکردنەوەی دێموکراسی و بنەما دێموکراتیکەکانی کۆمەڵگایەکی بەتەواوی مۆدێرن. حیزبی دێموکرات بە هاوکاری و پشتیوانیی گەلی کورد لە کوردستانی ڕۆژهەڵات بەردەوام هێزی سەرەکی پاڵنەر و بووژانەوەی ڕۆحی سیاسی و شۆڕشگێڕیی بووە لەو بەشەی کوردستان و بەهۆی هەڵوێستە سیاسی و نەتەوەیەکانییەوە بۆتە جێگای هیوا و ئومێدی خەڵک.

بەشی سێیەم

یەکێک لەو هەڵوێستە سیاسی و نەتەوەییانەی حیزب کە پاش زیاتر لە ٤١ ساڵ، شانازیی پێوە دەکەین لە مێژووی سیاسیدا، بایکۆتکردنی بەڕێوەچوونی ڕێفراندۆم لە ئێران بەمەبەستی بەخشینی متمانەی سیاسی و ئیداری بە دەسەڵاتی ئاخوندی تاران بوو. حیزب لەو کاتەدا زۆر ژیرانە لێکدانەوەی بۆ دۆخی سیاسی و کۆمەڵاتیی وڵات کرد و بەرئەنجامی ئەو ڕوانینە سیاسیەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ئەوە بوو کە بڕیاری بایکۆت و بەشداری نەکردنی لە ڕیفراندۆم بە خەڵکی کوردستانی ڕۆژهەڵات گەیاند و هۆکارەکەشی بە ڕوونی شی کردەوە.

٤١ ساڵ بەر لە ئەمڕۆ حیزبی دێموکرات سەبارەت بە بەڕێوەچوونی ڕێفراندۆم لە سێبەری دەسەڵاتی ئاخوندیی ئێراندا وەک بابەتێکی بێهاوتا و پەرتاوی سیاسی و نەتەوەیی زانی و هەر بۆیەش بڕیاری ژیرانەی دا و داوای لە خەڵکی کوردستان و هێزەکان کرد بە هیچ جۆرێک بەشداری نەکەن و متمانەی سیاسی و نیشتیمانی بە دەسەڵاتێک نەدرێت کە جگە لە نکۆڵیکردن لە مافی سیاسی گەلان، بەرنامەیەکی ئەوتۆیان نەخستۆتەڕوو کە تێیدا هەست بە ئاڵوگۆڕێکی ڕیشەیی بکرێ و مافی سیاسیی نەتەوەیی گەلی کورد و گەلانی تری وڵات لە بەرچاو بگرن و زامنی مافی سیاسی هەموو لایەک بکات.

خومەینی لە کاتێدا ئەو ڕێفراندۆمەی بەڕێوەبرد کە بۆ کەس ڕوون نەبوو سەبارەت بە داهاتووی ئێران چ بەرنامە و ستراتێژیەکیان دەبێت، بەڵام ڕێبەری حیزب زۆر بە باشی لە نیەتی کاربەدەستانی تاران تێگەیشتبوو کە بە تەمای چین و هەوڵی ئەوەیان دەدا وڵات بە شێوەی دیکتاتۆری و دەسەڵاتێکی ستەمکارانە بەڕێوە بچێت و شتێک بە نێوی ئازادی تاک و کۆمەڵ بوونی نەبێ و دەرفەتی سیاسی و کۆمەڵایەتی بە نەتەوە و هێزەکانی وڵات نەدرێت.

بەشدارینەکردنی حیزب لەو ڕیفراندۆمەدا بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە دیار نەبوو چ جۆرە دەسەڵاتێک دەبێتە جێگرەوەی حکوومەتی شا و لەوەش گرینگتر سەبارەت بە مەسەلە جەوهەریەکانی وەک دێموکراسی و مافی نەتەوەیی و سیستەمی حوکمڕانی بەرنامەیەکی ڕوون و دیاریکراو دانەنراوبوو و هەر لەسەرەتاوە، ئاماژەکان دیاربوون کە ئێران بەرەو دەسەڵاتێکی ستەمکار و دژی ئازادی و مافی نەتەوەی گەلان هەنگاو دەنێت و لە سێبەری ئەو دەسەڵاتەدا، جگە لە ماڵوێرانی و کاولکاری، خێرێکی بۆ پێکهاتەی سیاسی و کۆمەڵایەتیی وڵات نابێت.

هەربۆیە حیزب ئەو هەڵوێستەی گرت و داوای لە هێزەکان و خەڵکی کوردستانی ڕۆژهەڵات کرد بەشداریی هەنگاوێک نەکرێت کە دیار نیە لە دواڕۆژدا وڵات بەرەو چ ئاقارێک دەبرێت و وەختێک گەلی کورد ئامادەیە لە ڕیفراندۆمدا بەشدار بێت کە بەرنامەی سیاسیی حکوومەت و داهاتووی سیاسیی وڵات دیار بێت و بەشداریمان زامنە بە گەرەنتی کردنی مافی سیاسی و نەتەوەیی گەلی کورد.

سەرچاوە
Serchawe

ئەو هەڵوێستەی حیزب بەڵگەیەکی گرینگی سیاسی و مێژوویی حیزبی دێموکراتە و هێندەی تر قوورسایی سیاسی و ڕێکخراوەیی حیزبی سەلماند و متمانەی خەڵکی زیاتر بەدەست هێنا و بە هەڵوێستە سیاسی و نەتەوەیییەکانی بۆتە ئەو هێزە گەورە و کاریگەرەی کوردستانی ڕۆژهەڵات.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وەک هێزێکی شۆڕشگێڕی ڕاستەقینە سیاسەت و ڕوانینی خۆی لەهەمبەر ڕێژیمی ئاخوندی ئێراندا بە دروستی ئەو کاتیش ڕاگەیاند و پاش تێپەڕبوونی چواردەیە بەسەر ئەو بڕیارە سیاسییەی حیزبی دێموکراتدا، ئێستا زیاتر شانازی بە خۆمان و حیزبە خۆشەویستەکان و ڕێبەرییەکەی دەکەین.

دووهەم بڕیاری گرینگی سیاسی حیزب لەو کاتەدا وڵامی ڕێبەری گەورەمان دوکتور قاسملووی مەزن، سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، کە ئەوکات حیزب لەوپەڕی بەهێزیدا بووە، وڵامی " لەبەیەک'ی ئاشتی بە خومەینی دایەوە و پاش تێکشکاندنی هێزەکانی دەسەڵاتی ناوەندی لە کوردستاندا!

ئەو لە بێهێزی و بێدەسەڵاتیی سیاسیدا ڕێگای ئاشتی هەڵنەبژاردووە و لە لاوازیدا داوای سازش و سازانی لە گەڵ حکوومەتی ناوەندی نەکردووە. زۆر کەس ئەو هەڵویستەی حیزبی دێموکراتیان بەو جۆرە لێکدەدایەوە کە نەدەبوو حیزب ئەوەی کردبا و پێیان بڕیارێکی شیاو نەبوو و حیزبیان بە هێزێکی سازشکار و ئاشتیخواز دەزانی و هەنگاوی هێوری و سەلیمی حیزبی دێموکراتیان بە کردارێکی دروست نەدەزانی.

د. قاسملووی مەزن هێزێکی گەورە و کاریگەر وەک حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی لە کوردستانی ڕۆژهەڵات، بەدژی حکوومەتی خومەینی و لە پێناوی بەدیهێنانی ماف و ئازادییە سیاسی و نەتەوایەتیەکانی گەلی کورد بە باشترین شێوەی سەردەمیانە ڕێبەری دەکرد و زۆر ڕاستگۆیانە پێشڕەویی ئەو خەباتە نەتەوەیییەی کردووە و بڕیار و هەڵوێستەکانی حیزب، بەرئەنجامی ڕوانینی ژیرانەی ڕێبەری بووە لە قۆناخە جۆر بە جۆرەکانی تێکۆشانی سیاسی و چەکداریدا.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وەک ڕێبەر و ئاڵاهەڵگری شۆڕشی نوێی کوردستانی ڕۆژهەڵات ناسراوە و سیمای ئەو خەباتە بەو هێزە تێکۆشەرەوە دەناسرێتەوە لە مێژووی ئەو چواردەیە تێکۆشان بە دژی ستەمکاریەکانی ڕێژیمی کۆنەپەرستی تاراندا. حیزبی دێموکرات بە هەڵوێستی بەجێ و لێکدانەوەی ژیرانەی سەبارەت بە دۆخی ئێران و کوردستان، قورسایی لە سەر ڕووداوەکانی وڵات دروستکردبوو و ڕاستە ئەو وەختی هێزی تریش بوونیان هەبوو، بەڵام هەرگیز لە هاوشانی حیزبی دێموکراتدا نەبوون و هەر بۆیەش گەلێک جار هەوڵی بە لاڕێدابردن و لە باربردنی هەلومەرجی سیاسی و کۆمەڵایەتیان لە

سەرچاوە
Serchawe

کوردستان دەدا.

دوکتور قاسملوو بەو تێگەیشتنە سیاسی و کۆمەڵایەتییەی سەبارەت بە دۆخی وڵات هەیبوو، زۆر بە باشی کاریگەریی لەسەر خەڵک و هێزەکانی تری وڵات دانابوو و سیاسەت و بەرنامەی حیزب بە جۆرێک داڕێژرابوو کە هەموو چین و توێژێک هەستی بە بوونی مافی سیاسی و هەبوونی خۆی دەکرد لە نێویدا و لە ماوەیەکی زۆر کورتدا حیزبی دێموکرات بوو بە هێزێکی بەتەواوی کوردستانی و لە هەموو بەشەکانی کوردستان پێگە و نفووزی سیاسی بڵاو بوویەوە و خەڵک پشتیوانیان لە هەنگاوەکانی ڕاگەیاند و بە هەزارن کەس چەکی پێشمەرگایەتیان وەک بەرگری و پاراستنی دەسکەوتەکانی شۆڕش کردە شان.

ئەو وەختی لە میتینگێک کە لە شاری مەهاباد بۆ دوکتور قاسملوو سکرتێری گشتیی حیزب پێک دێت لە پاش شکستی هێزە چەکدارەکانی ڕێژیم و کۆتایی شەڕی سێ مانگە، کە بە قۆناخێکی درەوشاوەی بەرخودانی نەتەوەیی تەماشا دەکرێ لە مێژووی سیاسیی کوردستانی ڕۆژهەڵاتدا، لەو بەرگریە نەتەوەیەدا حیزب سەرکەوت و بە هێز چۆکی بە دەسەڵاتی تاران دادا و بە ناچاری خومەینی ملی بۆ ئەوە درێژ کرد کە گوێ بۆ کورد بگرێ و وتووێژ لە گەڵ وەفدی نوێنەرایەتیی کورد بکاتەوە.

هێزی پێشمەرگە توانی لە هەموو بەرەکاندا شکست بە هێزە چەکدارەکانی سەر بە حکوومەت بێنێ و حیزب و ڕێکخراوەکان بۆ جارێکی تر دەرفەتی گەڕانەوەی نێو شارەکانیان بۆ پێک هاتەوە.

لەو کۆبوونەوەیەدا و لە نێو ئاپۆڕای خەڵکی خۆڕاگری شاردا بە ڕاشکاوی و وەک نەریتێکی سیاسی و دیپلۆماسیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، دوکتور قاسملوو دەڵێت: "لازمە لەبەیەک بەو پەیامەی خومەینی بڵێێن کە تێیدا ڕایگەیاندووە ئامادەن بە ڕێگای ئاشتیدا مافی سیاسی و نەتەوەیی کورد لە چوار چێوەی حکوومەتی نوێدا بە سەلمێنن و کۆتایی بەو شەڕە بێنن لە ئێران و کوردستاندا".

کاتێک کورد بەرگری دەکرد، ئەو خۆڕاگرییە بۆ ئەوە نەبووە درێژە بە شەڕ بدەین، بەڵکوو لەو ڕێگایەوە وەک حیزبێکی سیاسی هەوڵمان داوە فشار بخەینە سەر ڕێژیم هەتا بە دەم ویست و داخوازەکانی گەلی کوردەوە بێت و ئاوڕێک لە داخوازییەکانی خەڵکی کوردستان بداتەوە.

دوکتور قاسملوو وەک ڕێبەرێکی بوێر و زمانزان و سیاسی نەتەوەیی لە بەرامبەر دوژمنی داگیرکەردا، سێ لایەنی خەباتی

سیاسی و دیپلۆماسی و چەکداریی پێکەوە بەڕێوە دەبرد و بەترس و بێدەسەڵاتیەوە نەدەچووە ژێر باری تاران و زۆر بە ڕاشکاوی و جوامێرانە لە بەرامبەر حکوومەتی ئاخوندیدا ڕەوڕەوەی خەبات و تێکۆشانی درێژەداوە.

پاشان حیزبی دێموکرات هێزێکی شوێندانەر و جێگای متمانەی خەڵکی کوردستان بووە و هەیە و لە بەرژەوەندی ئاسایشی سیاسی و نەتەوەی گەلدا بڕیارە سیاسی و مێژووییەکانی داوە و هەڵوێستەکانی لە پێناوی پێگە و بەرژەوەندی گەلدا بووە. حیزبی دێموکرات وەک هێزێکی دیاری کوردستانی ڕۆژهەلات بە ژینگەی سیاسی و کۆمەڵایەتی کوردستان نامۆ نەبووە و هەربۆیەش لێکدانەوە و هەڵوێستە سیاسی و نەتەوەیەکانی بۆ هەمیشە جێگای شانازی و دروێنەی بەسودی ئەو سیاسەتەی حیزبیان کردووە و وەک دەستمایەی بەرخودانی نەتەوەیی کاریگەری لە سەر کۆی ڕووداوەکانی ئێران و کوردستاندا هەبووە و لە ئێستاشدا وەک هێزێکی کاریگەر شوێنی بەرچاوی لەسەر ڕووداوە سیاسی و کۆمەڵایەتیەکانی ئێران و کوردستان هەیە.

ئەو پەیامەی دکتۆر قاسملوو کە لە ژێر ناوی "لەبەیەک" دا وەک هەڵوێستی سیاسی حیزب سەبارەت بە پەیامی ئاشتیخوازانە بڵاو کرایەوە، شتێک نییە ئەمرۆ واتە پاش چوار دەیە و لە بیرەوەری ٧٥ ساڵەی لە دایکبوونی حیزبدا، بە شەرمێونی شەنوکەو بکرێ و بە لێکۆڵینەوە و تیشک خستنەسەری خۆمان بدزینەوە، بەڵکوو بەوپەڕی شانازییەوە باس لە سەر ئەو بڕیارە سیاسی و مێژووییەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دەکەین و پێی سەربەرز و دڵخۆشین. ئەو بابەتەش یەکێکی ترە لە شانازییەکانی حیزب وەک هێزێکی تێکۆشەر، لە کاتی شەڕ و تەنگانەدا زۆر بوێرانە بەرگریی لە خەڵک و پاراستنی دەسکەوتەکانی شۆڕشی کوردستان کردووە و وەختی ئاشتیش سەنگەری خۆڕاگریی گواستەوە بۆ سەر مێزی ئاشتی و هەوڵی داوە بە ڕێگای سەلیم و دوور لە توندوتیژیدا، مافی سیاسیی گەلی کورد زامن بکرێت لە چوارچێوەی حکوومەتێکی دێموکراتیک و فرە نەتەوە و فرە ڕەهەندی سیاسی لە ئێراندا.

ئەو ڕووداوە و هەڵویستی لەو جۆرە و لە قۆناغی ئەوسای شەڕ و ئاشتی لە گەڵ ڕێژیمی خومەینیدا، ڕوانینێکی هەتا بڵێی دروست و بە جێ بووە و وەک شانازیەکی زێڕین وەبیر هەموو لایەکی دەخەینەوە و ئێستا وەک بنەمای فیکری . سیاسیی حیزب تەماشا دەکرێت.

کاتێک خومەینی نەیتوانی بە سانایی دەست بەسەر شارەکانی کوردستانی ڕۆژهەلاتدا بگرێ و هەموو کوردستان بخاتە ژێر دەسەڵاتی خۆی و کۆنتڕۆڵی کوردستان بکات، بێگومان لەو نێوەدا ناکرێ ڕۆڵی حیزبی دێموکرات و ڕێبەری گەورە و هێزی پێشمەرگەی حیزب لە بەرچاو نەگرین. بە هۆی خۆڕاگریی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە مەیدانی خەباتی سیاسی و کرداریدا، توانی بە تەواوەتی بالانسی سیاسی و سەربازی بگۆڕێ و چەند جارێک دەسەڵاتی تاران ناچاربکات بە پێی

خۆیان بێن لە کوردستان لە گەڵ گەلی کورد و ڕێبەری سیاسیی گەورەمان سەبارەت بە پرسی نەتەوەیی گفتوگۆ ئەنجام بدەن.

لەو کاتەدا خومێنی بەناچاری و بەدوای شکستی سیاسی و نیزامی شەڕی سی مانگەدا، پەیامی ئاشتی بڵاو کردەوە و لەوێدا ڕایگەیاند کە ئامادەیە مافی کورد لە شکڵی خودموختاریدا بسەلمێنێت و بۆ ئەو مەبەستەش دەیهەوێت لە گەڵ وەفدی نوێنەرایەتی کورد وتووێژی ئاشتی ئەنجام بدات و کۆتایی بە بارگرژی و شەڕ و ئاڵۆزییە نێوخۆییەکان بێنێت و وڵات بەرەو قۆناخی ئاشتی و ئاسایش بەرێت.

بارودۆخی ئەوەدەمی پێمان خۆش بێت یان بەدڵمان نەبێت، هەر ئەوەی دەخواست و گەلی کوردیش سەرەتا هەوڵی دەدا بەڕێگای ئاشتیدا لە چوارچێوەی حکوومەتی نوێدا بە مافەکانی بگات. ئەگەر بزووتنەوەی سیاسیی کوردستان، بەو ڕێگایەدا بە خواست و ئامانجەکانی گەیشتبایە، دەسکەوتێکی گەورە و شتێکی زۆر باش دەبوو بۆ کۆی پڕۆسەی سیاسی لە ئێراندا و خەڵکی کوردستان سوودمەندی گەورەی ئەو ئاشتیە دەبوو.

پاش ئەوەی خومەینی و ڕێژیمەکەی تۆزێک جێگای پێیان قایم کرد و دەستیان بە دەسەڵات گەیشت و هەستیان بە هێزی خۆیان کرد، لە زۆربەی بەڵێنیەکانیان بە خەڵکی کوردستان کە درابوون، پاشگەزبوونە و ڕێگای توندوتیژی و ستەمیان بەدژی گەلی کورد و گەلانی تر گرتەبەر، کە بەداخەوە زیانی گەورەی بە خەڵکی کوردستان و شۆڕشەکەی گەیاند.

دکتۆر قاسملوو وەک ڕێبەری هێزێکی گەورە و کاریگەری کوردستانی ڕۆژهەڵات و ئێران، پاش ئەوەی لە نیازی خومەینی و هاوبیرەکانی تێگەیشت و زانی لە ماهیەتی ئەو ڕێژیمە تازەیەدا شتێک بەناوی مافی سیاسی و نەتەوەیی بەدی ناکرێت، دواجار بەناچاری بڕیاری بەرگری و بەرخودانی نەتەوەیی لە کوردستانی ڕۆژهەڵاتدا ڕاگەیاند و هەر لەو کاتەشدا بەڕوونی گوتی:" ڕێگای چارەسەرکردنی مەسەلەی کورد و گەلانی دیکەی وڵات، تەنیا چارەسەری ئەو بارگرژییە، بە ئاشتی و وتووێژ دەکرێت".

بەداخەوە سەرەڕای سیاسەتی ژیرانەی حیزبی دێموکرات و دوکتور قاسملوو کە پێش بە هەڵگیرسانی شەر بگیرێ، شەڕ دەستیپێکرد و زیانی زۆر وماڵوێرانیی گەورەی لێکەوتەوە و کە لێکەوتەکانی ئەو شەڕە هەتا ئەمڕۆش لە کوردستان بەدژی گەلی کورد درێژەی هەیە.

بەڵام ئەگەر هاتابا لە جیاتی تێکچوونی پەیوەندییەکانی ناوەند و بزووتنەوەی کورد، ئاشتی جێگیر کرابا و مافی کورد بەدی هاتبایە، گەلی کورد سوودمەندی یەکەمی ئەو دۆخە دەبوو و وڵات بەرەو ئاقارێکی تر دەچوو .حیزبی دێموکرات وەختی شەڕ، بە چاکی شەڕی کردووە و بەرگریی لە خەڵکی کوردستان کردووە و کاتی ئاشتی هەر بەو جۆرە هەنگاوێک لە پێش هێزەکانی دیکەوە بووە و هەرگیز هەڵوێستێکی ئەوتۆی نەبووە کە سیاسەتی خۆی ڕەتبکاتەوە، چوونکە زیاتری بارقورسایی شۆڕشەکەی لەسەر شان بووە لە کوردستانی ڕۆژهەڵاتدا.

ڕووداوێکی تری زێڕین لە مێژووی ٧٥ ساڵەی حیزبدا، ١١ی ڕەشەمە، ڕۆژی ڕاگەیاندنی خەباتی ئاشکرای حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، یەکێکی ترە لە ڕووداوە زێڕین و بڕیارە نەتەوەییەکانی حیزب کە لە ماوەیەکی کورتدا، توانی پێگە و نفووزی خۆی لە نێو خەڵکدا بە تەواوی بەهێز و فراوان بکات و وەک هێزێکی بە مانای وشەی کوردستانی ڕۆژهەڵات دەربکەوێت و خەڵکی کوردستان لە دەوری بەرنامەی ڕوونی سیاسی و نەتەوەیدا کۆبکاتەوە.

١١ی ڕەشەمەی ١٣٥٧ی هەتاوی، پاش ٣٢ ساڵ خەباتی سیاسی و نهێنی، ڕێبەری نوێی شۆڕشی کوردستانی ڕۆژهەڵات، دوکتور قاسملوو لە میتینگێکی زیاتر لە ١٠٠ هەزار کەسی، تێکۆشانی ئاشکرای حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی لە شاری مەهاباد وەک مژدەیەک ڕاگەیاند.

خەباتی ئاشکرای حیزب، جگە لە گرێدانەوەی دوو قۆناغی خەباتی سیاسی و تەشکیلاتی حیزب پێکەوە و داکۆکیکردن لە ماف و ئازادییە سیاسی و نەتەوەییەکانی گەلی کورد و گەلانی تری وڵات، ئەو ڕۆژەی وەک سەرەتای گۆڕانکارییەکی فراوانی سیاسی و تەشکیلاتی لە ژیانی سیاسی کوردستانی ڕۆژهەڵات ڕاگەیاند و بەڵێنی بە گەلی کورد دا وەک هێزێک کە بە سەرچاوەی بیری نەتەوەی و شۆڕشگێڕی ناسراوە، هەر وەک ڕابردوو لە پێناوی مافی نەتەوەی گەلدا هەنگاوەکانی خێراتر دەکات و بۆ بە ئاکام گەیاندنی خەباتی سیاسی و نەتەوەیی نیازی بە هاوپشتی و کۆدەنگیی سیاسی و نیشتمانی و پشتیوانی خەڵکی کوردستان هەیە.

هەرچەندە ماوەی تێکۆشانی ئاشکرای حیزب زۆر کەم بوو، بەڵام کاری گەورە و هەنگاوی بەنرخی هەڵێنان و وەک هێزێکی دێموکرات و مۆدێڕن توانی بیروباوەڕی سیاسی و نەتەوەی بەرێتە نێو خەڵک. لەو کاتەدا بۆ جارێکی تر ئەو دەرفەتە زێڕینە بۆ گەلی کورد هاتە بەرەوە کە بتوانێ لە ڕێگای کۆدەنگی نەتەوەیدا داوای مافە سیاسیەکانی بکاتەوە. دیارە ئەو کات و ڕووداوەکانی کە پاشان لە کوردستانی ڕۆژهەڵات ڕوویان دا، بەگشتی پرۆسەی خەباتی نەتەوەیان بەرەو دواوە برد و ئەو هێزەی کە بەردەوام داکۆکی لە مافە سیاسی و نەتەوەییەکانی گەلی کورد دەکرد، حیزبی دێموکرات بوو و بەداخەوە

زۆرجار لە کوردستانی ڕۆژهەڵاتیشدا بە ئامانج دەگیرا و گیروگرفتی بۆ دروست دەکرا. بەڵام وەک هێزێکی شۆڕشگێڕ هەوڵی دەدا یەکیەتی سیاسی و نەتەوەی بەهێز پتەو بکا و ڕێگا نەدات درز بکەوێتە نێو بزووتنەوەی سیاسیی کوردستان.

١١ی ڕەشەمە بۆ حیزبی دێموکرات بێگومان زۆر هەستیار و هەر لەو کاتەشدا گرینگی تایبەتی خۆی هەیە، چونکە لەو وەختەدا بە نیەتی فراوانترکردنی ڕوانگەی هزری، حیزب بەرنامەی تێکۆشانی سیاسیی بڵاوکردەوە. ئەو ڕۆژە لە مێژووی سیاسیی کوردستانی ڕۆژهەڵاتدا بە دەرەوشاوەیی دەمێنێتەوە و ئەو پەیامەی لەو وەختەدا وەک بیروباوەڕی سیاسی و نەتەوەیی بڵاو کرایەوە، لە ڕەوتی تێکۆشانی سیاسیدا، شوێنی قووڵی لە سەر وشیارکردنەوەی گەلی کورد دانا و خەڵک بە شێوەیەکی بەرفراوان پشتیوانیی جەماوەرییان لە هەنگاوە سیاسیەکانی حیزب دەربڕی و ئەو هێزەیان بە تەواوی بەرەو پێشەوە برد و بە هەزاران کەس چەکی پێشمەرگایەتیان کردە شان.

ڕاگەیاندنی خەباتی ئاشکرایی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بێگومان ڕووداوێکی لە ناکاو و بێ زەمینەی فیکری و تەشکیلاتی ڕێبەری ئەو حیزبە نەبووە و بە ئامانجێکی گەورەی سیاسی و نەتەوەی ئەو میتینگەی لە مەهاباد پێک هێنا. دکتۆر قاسملوو سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە ئامادەبوونی دەیان هەزار کەس لەو کۆبوونەوەیەدا، ئەرک و بەرپرسیارەتی ئەو قۆناخە مێژوویەی حیزبی ڕاگەیاند و بەرچاوڕوونی ڕووداوەکانی بە باشی خستە بەرچاوی خەڵک لە پێناوی مافەکانیان و خەباتی دوارۆژی گەلی کورد لەو بەشەی کوردستاندا و ئاستەنگەکانی بەردەم تێکۆشانی سیاسی.

حیزب هەنگاوی گەورەی ڕیفۆرمی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووریی لە پێناوی یەکسانی و بووژانەوەی ژێرخانی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی خەڵکدا نا و بەداخەوە بەهۆی تێکچوونی پەیوەندیەکانی حکوومەتی ناوەندی و حیزبی دێموکرات ئەو دەرفەتەی بە تەواوی بۆ پێک نەهات هەتا کۆی بەرنامەی سیاسی خۆی بەڕێوە بەرێت و بیباتە نێو گەل.

ئەو پەیامەی کە لەو ڕۆژەدا و لە میتینگی گەورەی شاری مەهاباد لە حزووری دەیان هەزار کەس لە خەڵکی کوردستان لە لایەن دوکتور قاسملووەوە پێشکەش کرا، ئەو شارەی کە پێشتر حکوومەتی کوردستانی لێ دامەزرابوو، بە دڵنیایەوە گرینگی سیاسی و مێژووی تایبەتی خۆی هەبوو هەم بۆ حیزب و هەم لە سەر ورە و ئیرادەی خەڵکی کوردستان. ئەوەش بەو مانایە بوو کە ئەگەر شۆڕش بۆ ماوەیەک کز بێ و توانای کرداری لەدەست بدات، بەڵام ئەو هەستە بەرزە نەتەوەییە لە لای خەڵک وەک خەونی ڕزگاری سیاسی گەشە دەکاتەوە وجووڵانەوەی سیاسیی کورد دیسان سەرهەڵدەدات و بەهێز دەبێتەوە، هەر وەک لە ساڵی ١٣٥٧ بە چاوی خۆمان ئەو ڕاستییەمان بینی.

سەرچاوە
Serchawe

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پاش ٣٢ ساڵ خەباتی سیاسی و نهێنی بۆ جارێکی دیکە ئەو دەرفەتەی بۆ هاتە بەرەوە کە لە نێو خەڵکی کوردستاندا و شان بە شانیان لە شارەکاندا تێکۆشانی خۆی درێژە بداتەوە. بەداخەوە ماوەی حوکمڕانی سیاسی و ئیداریی حیزب زۆر کەم بوو و ئەو دەرفەتەی بۆ پێکنەهات کە بەرنامەی سیاسی و ڕیفۆرمی نەتەوەی بەڕێوە بەرێت. لە ماوەی کورتی تێکۆشانی سیاسی حیزب و ئازادبوونی شارەکانی کوردستان، ئازادیە سیاسی و دێمۆکراتیکەکان بە باشی گەشەیان کرد و دەرفەتی تێکۆشانی سیاسی و مەدەنی بەگشتی بۆ کۆمەڵگای کوردستان و ڕێکخراوە مەدەنیەکان پێکهاتبوو، زۆر هێز کە نفوزیان لە شارێک و چەند گوندێک تێپەڕی نەدەکرد، لە ژینگەی سیاسی و کۆمەڵایەتی کوردستاندا دەرفەتی فراوانی کاری ڕێکخراوەیان بۆ ڕەخسابوو و کاریان دەکرد.

ئەو سروشتە سیاسییەی کە حیزبی دێموکراتی لە هێزەکانی دیکەی کوردستان لەو سەردەمەدا بەتەواوی لێک جیا دەکردەوە، وەفاداری بوو بە سیاسەت و هەڵوێستە نیشتیمانییەکانی و لەگەڵ بارودۆخی سیاسیی ڕۆژدا، ڕەنگی سیاسی و فیکریی لەهەمبەر ڕووداوەکانی وڵاتدا نەدەگۆڕی و نەبوو بە پاشکۆی هەڵوێستی سیاسی هێزێک کە دژایەتی مافی نەتەوەی کورد بکات. لە ڕۆژی ڕاگەیاندنی خەباتی سیاسی حیزبدا، ئەو هێزەی وەک دامەزراوەیەکی بەتەواوی سیاسی و نیشتیمانی ئەرکدار کرد کە هەنگاوەکانی لە بەرژەوەندی و بەسوودیی گشتیی گەلی کورد بنێ و داکۆکی لە پەیامی هاوبەشی سیاسی بۆ مەبەستی چارەسەرکردنی کێشەی کورد لە گەڵ دەسەڵاتی ناوەند بکات. دوکتور قاسملوو ڕاگەیاندنی خەباتی ئاشکرای حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی لەو شوێنەدا ڕاگەیاندووە، کە حکوومەتی شا بە پشتیوانی و پیلانگێڕیەکی سیاسی ناوچەیی و جیهانییەوە، حکوومەتی کوردستانی لێکهەڵوەشاند و تێکۆشەرانی حیزب لە سەر ئاستی ڕێبەریدا بەشێکیان گیانیان بەخشی و زۆریشیان گیران و لەنێو بران یان بەرەو گەرمێن ڕایان کرد.

ڕۆژی ئاشکراکردنی تێکۆشانی حیزب، بۆتە هەوێنی خەباتێکی درێژخایەنی سیاسی و نەتەوەیی لە کوردستانی ڕۆژهەڵات بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی ئەو بزووتنەوە سیاسی و جەماوەریەی کە مێژوویەکی گەش و پرشنگداری ٧٥ ساڵەی هەیە لەو بەشەی وڵاتدا. ئەو حیزبەی کە لەو ڕۆژە مێژوویەدا و بە قەبووڵکردنەوەی بەرپرسیارەتی گەورەی سیاسی بەدوای ڕاگەیانی خەباتی خۆیدا، بۆ جارێکی دیکە ئەرکێکی مێژوویی تازەی کەوتەوە سەرشان و بەوپەڕی ئامانەتەوە پێشڕەویی ئەو قۆناخە سیاسیەی کوردستانی ڕۆژهەڵاتی کردووە کە ئەمڕۆش بەردەوامیی هەیە و خۆی لە بزووتنەوەی سیاسی و چەکداری "ڕاسان" دا نوێ کردووتەوە.

حیزب وەک هێزێکی بەتەواوی دێموکرات باوەڕی بە ژینگەی فروانی سیاسی و کۆمەڵایەتی هەیە و زۆر بنەمای ئەخلاقی و شۆڕشگێڕی هەن کە بوونەتە کولتورێکی بەنرخی سیاسی و تەشکیلاتیی حیزب و ڕوانگەی سروشتی سیاسی بە جۆرێک بووە کە

سەرچاوە
Serchawe

تێیدا دەرفەتی فرە ڕەهەند و چالاکی سیاسیی بۆ هەموو لایەک ڕەخساندووە و بەتەواوی دژی پەرشوبڵاویی سیاسی و نەتەوەیی بووە لە نێوان هێزەکانی کوردستاندا.

کاتێک کەشوهەوای سیاسی وڵات بە هۆی حکوومەتی تازە بەدەسەڵات گەیشتوو بەتەواوی تێکچوو، حیزب کە لەو پەڕی بەهێزیدابوو، بەرپرسانەوە و وێڕای لە بەرچاوگرتنی هەلومەرجی سیاسی و بارودۆخی ئابووری و کۆمەڵایەتی خەڵکی کوردستان، هەڵوێستی سیاسی خۆی لە هەمبەر شەڕ و ئاشتیدا دەردەبڕێ و تەنانەت ڕێزی لە دیلەکانی شەڕیش دەگرت کە لە مەیدانی بەربەرەکانێ کردن لە لایەن هێزی پێشمەرگەی حیزبی دێموکراتەوە دەگیران. سەرەڕای هەوراز و نشێوی دژواری سەر ڕێگای خەبات و تێکۆشانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وەک ئاڵاهەڵگر و ڕێکخەری جووڵانەوەیەکی بەتەواوی سیاسی و نەتەوەیی لە کوردستانی ڕۆژهەڵاتدا، بەوپەڕی وەفادارییەوە بە پەیامی ١١ی ڕەشەمە کە گرینگی و تایبەتمەندی تایبەتی هەیە و ڕۆحێکی نوێی بە بەر شۆڕشی کوردستاندا کردەوە.

ڕێبوارانی ڕێبازی پەیامی ١١ی ڕەشەمەی ساڵی ١٣٥٧ی هەتاوی لە مەهاباد، ئەو مەشخەڵەی کە بە دەستی ڕێبەری بزووتنەوەی سیاسی و شۆڕشگێڕی، دوکتور قاسملوو، پاش تێکچوونی حکوومەتی کوردستان، داگیرسێندرایەوە و وەفاداران و خەباتگێڕانی ئەو ڕێبازە پیرۆزە، بە ئەمەگەوە درێژەیان بە ڕەوتی کار و خەباتی سیاسییان دایەوە و بڕیاری خەباتێکی فراوانی گشتگیری سیاسی و جەماوەری درا و لەو ڕۆژە گرینگەدا داوا لە چین و توێژەکانی کۆمەڵگای کوردستان کرا، هاوکار و پشتیوانی سیاسیی حیزبەکەیان بن بۆ گەیشتن بە ترۆپکی ڕزگاریی نیشتیمانی کە ئامانجەکانی لە سەر ئەساسی ئەو بنەما فیکریە دیزان کراوەتەوە، کە پێشەوای نەمر خەباتی لە پێناودا دەست پێکردبوو.

لە ١١ی ڕەشەمەدا، بەدەیان هەزار کەس لە شار و ناوچەکانی کوردستان لە شاری مەهاباد کۆبوونەوە، بۆ ئەوەی شانازی پشتیوانی و بەشداربوونیان لە نێو ڕێزەکانی حیزبدا بە نسیب بێ و گوێیان بۆ ئەو پەیامە سیاسەی دکتۆر قاسملوو گرت و، پاشان بە کردار لەو حیزبە گەورە و کاریگەرەدا خۆیان ڕێکخست و بە دژی دەسەڵاتی ناوەندی تاران بەشداری خەباتی شار و شاخیان لە قۆناخە جۆربەجۆرەکانی تێکۆشاندا کرد.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، وەک پێشەنگی بزووتنەوەیەکی سیاسیی نوێ لە کوردستانی ڕۆژهەڵاتدا، پاش دەستپێکردنەوەی خەباتی ئاشکرای، بڕیاری دا کە وەک هێزێکی نەتەوەیی و دێموکرات و پێشکەوتنخواز، وێڕای هاوخەباتی لە گەڵ باقی هێزەکانی سەرانسەری و نێوخۆیی لە کوردستان، بە ئەمانەتەوە داکۆکی لە ماف و ئازادییە سیاسی و نەتەوەییەکانی گەلی کورد لە کوردستانی ڕۆژهەڵات دەکات.

بەشی سێیەم

ڕاگەیاندن و ڕێکخستنی حیزبێکی هاوشێوەی حیزبی دێموکرات کە بە تازەیی تامی ئەزموونێکی نوێی خەباتی ئاشکرای دەکرد، بێگومان کارێکی ئەوەندە ئاسان نەبوو، نە بۆ ڕێبەری و تەنانەت بۆ خەڵکیش. ئەوکات بەهۆی هەلومەرجی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی، کۆمەڵێک گیروگرفتی گەورە لە سەر ڕێگای تێکۆشانی حیزبدا بەدی دەکران. بەڵام سەرباری کەند و کۆسپەکانی سەر ڕێگای خەباتی سیاسی، پانتایەکی بەرینی سیاسی و تەشکیلاتی لە ڕووداوە سیاسیەکانی ئێران و کوردستان بۆ خۆی گرت.

ئەگەر لێزانی و لێهاتوویی دوکتور قاسملووی بلیمەت و دێموکرات نەبوایە، بەو سانایییە ڕیشەی لە نێو دڵی خەڵکی کوردستان دانەدەکوتا و نەدەبوو بە هێزێک کە نفووزی سیاسی و تەشکیلاتی بە هەموو کوردستاندا، بە بێ جیاوازی بڵاو بێتەوە. هاوسەنگی سیاسی و ڕێکخراوەیی کە مەودای زۆری لە نێواندا هەبوو، شڵەژانێکی هەڵچووی هەرزەکاری فیکری - ڕێکخراوەیی دروستکردبوو، کە پاشان زیانی گەورەی بە هەنگاوە سیاسییەکانی حیزب و بزووتنەوەی سیاسی کورد گەیاند و لە ڕووی سیاسی و هزریشەوە جیاوازییەکان تا کات تێدەپەڕی زیاتر خۆیان دەردەخن لە کوردستانی ڕۆژهەڵاتدا.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ١١ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

ڕاسانی ڕۆژهەڵات، قۆناغێکی پڕ سەروەری لە مێژووی ٧٥ ساڵەی حیزبی دێموکراتدا

مستەفا هیجری

بزووتنەوەی ڕزگاریخوازیی کورد لە کوردستان وەک وڵاتێکی دابەشکراو، پرۆسەیەکی بەردەوام و مێژوویەکی پڕ لە هەوراز و نشێوی بڕیوە. بە درێژایی ئەم مێژووە، لە هەر کام لە بەشەکانی کوردستان، ئەو حیزب و لایەنانەی کە نوێنەرایەتیی ئەم بزووتنەوەیان کردووە، لەژێر کاریگەریی کۆمەڵێک هۆکاری جیاوازی ناوخۆیی و ناوچەیی و دەرەکی، ڕێڕەوی خەبات و تێکۆشانی خۆیانیان دیاری کردووە. ئەمە بەو مانایەیە کە ژینگەی سیاسی، کۆمەڵایەتی و پێکهاتەی دەسەڵات و حکوومەتەکان لە ناوەندی وڵاتانیش فاکتەری شوێندانەر لەسەر بزووتنەوەکە بوون.

کۆی ئەم فاکتەرانە، لەگەڵ ئەوەی پێکهێنەری دەرفەت و هەڕەشە بوونە، بەڵام هاوکات دینامیزمی گۆڕانکاری و بەردەوامی و زیندوو ڕاگرتنی بزووتنەوەکەش بوونە. سروشتییە کە بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد لە ڕۆژهەڵاتی نیشتمان بەدەر لەم هاوکێشانە نەبووە.

لە کاتێکدا بەرەو ساڵیادی دامەزرانی حیزبی دێموکرات دەچین، پێویستە مێژووی ٧٥ ساڵەی ئەم حیزبە بە گوێرەی قۆناغەکانی خەبات و هەلومەرجی سەردەم، لە بەستێنی مێژوویی خۆیدا شیتەڵ بکرێت و بە ڕوانگەیەکی ڕەخنەگرانە و وردبینانە، لێکۆڵینەوە و خوێندنەوەی تایبەتیی لەسەر بکرێت.

ئەوەی لەم وتارە مەبەستمە ئاماژەی پێ بکەم، قۆناغێکی نوێیە لە بزووتنەوەی نەتەوەیی- دێموکراتیکی ڕۆژهەڵات کە بە

"ڕاسان" دەناسرێتەوە. ئەم قۆناغە کە لە بەستێنی نوێ و لە دەقی گۆڕانکارییەکان هاتە کایەوە، هاوکات بووە لەگەڵ گۆڕانکاری لە ئاستی پێکهاتەی حیزبی و ڕێکخراوەیی و هەروەها خوێندنەوەی نوێ بۆ چەمکەکانی ناوەند، ڕۆژهەڵات، چەمکی شار، چەمکی شاخ، چەمکی سەرمایەی شۆڕشگێڕانە و دواجار خستنە بەر باسی پرۆژە و گوتارێکی نوێ کە ڕوانگە و هێزی لایەنەکانی بەشدار لە بزووتنەوەی کوردستان بە هەموو جیاوازییەکان، لێک نزیک بکاتەوە بۆ ئەوەی چەمکێکی دیکەمان وێنا کردبێت کە هەمان ڕۆژهەڵاتێکی بەهێزە.

"ڕاسانی ڕۆژهەڵات" کە بە پەیامی نەورۆزیی ساڵی ١٣٩٥ی سکرتێری گشتیی حیزب لە چیاکانی سەرسنوور ڕوو لە ڕۆژهەڵات ڕاگەیەندرا، هەڵگری ئەم پەیامە بوو کە:

دەنگ و تواناکانمان لە شاخ و شاردا ڕێک بخەین بۆ پێکهێنانی هێزێکی پتەوی چارەنووسساز کە ژیانێکی نوێمان بۆ بنووسێتەوە، ژیانێکی دوور لە ملکەچی و بێ مافی.

ناوەرۆکی ئەو پەیامە هەستانەوە و وەسەریەک خستنی هێز و توانا و سەرمایەی شۆڕشگێڕانەیە بۆ تەیارکردنی ڕۆژهەڵات و چوونە نێو کایە و هاوکێشە سیاسییەکانی دوارۆژ. هێزی پاڵنەر بۆ دەستپێکی ئەم قۆناغەش، ئامادەبوونی هێزی پێشمەرگە لەنێو خەڵک و خاکی خۆیدا بوو. ئەم خوێندنەوەیە بۆ ڕاسان، بە دروشمی لێکگرێدانی خەباتی شار و شاخ، دواتر لە کۆنگرەی ١٦ی حیزب وەک گەلاڵەی گۆڕانکاری پەسەند کرا.

ڕاسان، هەنگاوێک بۆ دەرباز بوون لە قەیران

وەک بەرایی بۆ ڕوونکردنەوەی پێویستیی گۆڕینی ڕوانین و شێوازی خەبات و چوونە نێو قۆناغی ڕاسان، پێویستە ئاوڕێک لە دۆخی حیزب لە پێش لەم گۆڕانکارییانە بدرێتەوە.

وەک وەفا و ئەمەگناسییەک بەرانبەر بە بزووتنەوەی چەکداریی ساڵەکانی ٤٦-٤٧، وێڕای دانەواندنی سەری ڕێز و درووود بۆ گیانی پاکی هەموو شەهیدان، بەراوردی ئەم ڕاپەرینە چەکدارییە لەگەڵ قۆناغی ڕاسان بە پێویست دەزانم. بەدەر لە خاڵە جیاوازەکانی ئەم دوو قۆناغە، پێوستە ئاماژە بە خاڵە هاوبەشەکانیان بدرێت.

بزووتنەوەی چەکداریی ٤٦ - ٤٧ کە ڕەهەندی تەشکیلاتی، سیاسی و چەکداریی هەبوو، لە ڕاستیدا هەوڵێک بوو بۆ دەربازبوون لە بنبەست کە لەو سەردەمەدا تەنگی بە حیزب هەڵچنیبوو. لە ڕوانگەیەکی گشتیدا دەکرێت هەر دوو قۆناغ بە

ڕاسانەوە لە قەڵەم بدەین، وێڕای ئەوەی کە خاڵی هاوبەشی هەر دوو قۆناغەکە، بڕیارێکی شۆڕشگێڕانە بوو بۆ دەرباز بوون لە قەیران. خاڵێکی دیکەی هاوبەشیان "جووڵە" بوو، بەڵام سەرەتا وەجووڵە کەوتنی حیزب و دواتر وەجووڵە خستنی کۆمەڵگای ڕۆژهەڵات، بەڵام بۆ قەیران؟

دوای چڕبوونەوەی هێرشی پەیتاپەیتای کۆماری ئیسلامی بۆ سەر بنکەکانی حیزب و پاشەکشێ لە شاخ و جێگربوونی لە باشووری کوردستان (١٣٧٢ - ١٣٧٥)، چالاکیی هێزی پێشمەرگە کەم بووەوە و دواتریش بە هۆکاری هەڕەشە و مەترسییەکانی کۆماری ئیسلامی بۆ سەر ئەزموونی حکوومەتی هەرێمی کوردستان، چالاکی و حزووری ئەم هێزە لە دیوی ڕۆژهەڵات بۆ ماوەی نزیک بە دوو دەیە ڕاگیرا.

لە ماوەی ئەو دوو دەیەیەدا، ئامادەنەبوونی پێشمەرگە لەسەر خاکی ڕۆژهەڵات، بۆشاییەکی ئەوتۆی پێک هێنابوو کە سەرباری کار و چالاکیی تەشکیلاتی و ڕاگەیاندن و دیپلۆماسی، بەتاڵییەکەی پڕ نەدەبووەوە. ئەم بۆشاییە وای کردبوو کە بەهۆی پلان و پیلانی بەردەوامی ڕێژیم و بانگەشەی نەمانی حیزبی دێموکرات، سەرنج و پرسیاری جیددی لە نێوخۆ و دەرەوەی ڕۆژهەڵاتیش لەسەر ئەم دۆخەی حیزب دروست ببوو.

درێژەودا بوونی ئەو دۆخە خۆی یارمەتیدەر بوو بۆ ئەوەی جیابوونەوە و دابەش بوونەکان لەنێو حیزبەکان و یەک لەوان حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دەست پێ بکات. ئەنجامی لێکدابڕان و جیابوونەوەکان بوو بەوەی کە لایەنەکان هێز و وزەی زۆر لە دژی یەکتر ئاراستە بکەن. لێرەوە بوو کە گوتاری ڕەقیب و تەنانەت دژ، لەنێو حیزبەکان سەری هەڵدا و ئەمەش دڕدۆنگی و بێ هیوایی لای ئەندامان و لایەنگران و تەنانەت خەڵکی ڕۆژهەڵات دروست کردبوو. چاوەڕوانیی ڕۆژهەڵات لە حیزبەکان و سیاسەتی چاوەڕوانیی خودی حیزبەکانیش، کەشێکی ئەوتۆی پێک هێنابوو کە نیشانەی پرسیار لەسەر بەردەوام بوونی خەباتی ئەم حیزبانە دانرابوو.

شوێندانەری نەرێنیی دۆخی ئاماژەپێدراو، تەنیا لەسەر کورد لە ڕۆژهەڵات نەبوو. سیاسەتی چاوەڕوانی و بێ جووڵەیی هێزی پێشمەرگە، کەم تا زۆر باڵی بەسەر ڕیزی تێکۆشەرانی حیزبیشدا کێشابوو. لەم ماوەیەدا بەشێکی بەرچاو لە پێشمەرگە و تەنانەت کادرە بە ئەزموونەکانی حیزب ڕیزەکانی پێشمەرگایەتییان بەجێ هێشت و زۆربەیان ڕوویان لە هەندەران کرد، ئەم دیاردەیەش بە نۆرەی خۆی بێ هیوایی لەنێو ڕۆژهەڵات زیاتر دەکرد و ئەو نیگەرانییەی دروست کرد کە لەوانەیە جێگای ئەو کەسانە پڕ نەبێتەوە.

سەرچاوە Serchawe

بەم چەشنە ڕەوتی کزی و لاوازیی حیزبەکانی ڕۆژهەلات ڕۆژ بە ڕۆژ پەرەی دەسەند و خەڵکی ڕۆژهەڵاتی زیاتر بێ هیوا دەکرد. ئەمەش دەرفەتێکی گونجاو بوو بۆ ئەوەی ڕێژیم دۆخەکە بە قازانجی خۆی بقۆزێتەوە و بتوانێت لەنێو توێژی کەم ئاگای کۆمەڵگا، ژمارەیەکی بەرچاو لە گەنجەکان بۆ لای خۆی ڕابکێشێت و لە ڕیزەکانی بەسیج و بەکرێگیراواندا دژ بە کۆمەڵگا و حیزبەکانی چەکداریان بکات، یان لە باشترین حاڵەتدا بێ لایەنیان بکات. بەشێک لە ئەرکی ئەم چەکدارانەش بریتی بوون لە: "زەخت خستنە سەر بنەماڵەی کادر و پێشمەرگە و ئەندامانی حیزبەکان، کۆکردنەوەی زانیاری لەسەر ئەو کەسانە و دانەوەیان بە ناوەندەکانی سەرکوت و داپڵۆسینی وەک ئیتلاعات و سپا و... هتد".

لەلایەکی دیکەوە، لە ئەنجامی ئەو بۆشاییەدا، بەشێک لە توێژی خوێندەواری کۆمەڵگاش ئاگاهانە یان نائاگاهانە کەوتنە بازنەی گوتاری ڕیفۆرمیستی و بوون بە بڵیندگۆی ئەو ڕەوتە. ئەم توێژە ئەو بۆچوونەیان تیۆریزە و کردەیی دەکردەوە کە تەنیا ڕێگای گەیشتن بە ماف و ئازادییەکان، ڕیفۆرم و چاکسازییە لە چوارچێوەی یاسا و ڕێساکانی کۆماری ئیسلامیدا، بۆیەش پەیوەست بوون بە ڕیزەکانی ڕیفۆرمخوازی کە دیارە تێچووی کەمتر و بگرە ئیمتیازی زۆری هەبوو بۆیان. بەم شێوەیە ڕەوتی ڕیفۆرمخوازیش لانیکەم بۆ ماوەیەک شوێندانەریی خۆی هەبوو لە پشتکردنی بەشێک لە خەڵکی ڕۆژهەڵات لە خەباتی ڕاستەقینە و شوێندانەر لە دژی ڕێژیم. لێرەدا بە پێویستی دەزانم ئاماژە بەو ڕاستییەش بکەم کە هەر لەو ساڵانەدا، دۆخی لایەنەکانی دیکەی ئۆپۆزسیۆنی ئێرانی زۆر لە دۆخی حیزبەکانی ڕۆژهەڵات خراپتر بوو کە لێرەدا مژاری باسی ئێمە نییە.

لەم هەلومەرجە نالەبار و نەخوازراوەدا، ڕێبەرایەتیی حیزبی دێموکرات لەسەر دووڕێیانێکی دژواردا بوو. ڕێگایەک سیاسەتی چاوەڕوانی و دواجار توانەوەی حیزب و دابڕانی زیاتری تەشکیلاتی و هەڵوەرینی هێزەکانی بوو کە ئاوات و پلانی هەمیشەیی دوژمن بووە؛ ڕێگای دووەم، ڕێگای سەروەری و وەگەڕخستنەوەی هێز و توانای ڕۆژهەڵات و پتەوکردنی ڕیزی تێکۆشەرانی خەبات بوو لە پێناو بەردەوامیی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانە. هەڵبژاردنی هەر کام لەم دوو ڕێگایە کەم و زۆر تێچووی خۆی هەبوو، بەڵام ڕێبەرایەتیی حیزب بە پشت بەستن بە ئیرادەی کادر و پێشمەرگە و ئەندامان لە نێوخۆ و دەرەوە و سەرباری لێکدانەوەی ئەگەری تێچووی گیانی و ماڵی و کۆمەڵێک گرفتی دیکە، ڕێگای دووەمی هەڵبژارد کە "ڕاسانی ڕۆژهەڵات" بوو. با ئەوەش بۆ مێژوو بڵێم کە حوزووری پێشمەرگە لەسەر خاکی کوردستان، ویستی سەرەکیی خەڵکی ڕۆژهەڵات بوو.

ڕاسان لەو هەلومەرجەدا کە حیزب تێی کەوتبوو و بە لەبەرچاوگرتنی هەڵکەوتەی جوغرافیایی حیزب لە باشووری کوردستان ئەرکێکی زۆر گران بوو، بەو حاڵەشەوە: "چالاکی و هەست بە بەرپرسیاریەتی کردنی ئەندامانی حیزب و وەفا و ئەمەگناسییان لەم ڕۆژە سەختانەدا بۆ سەربەرز ڕاگرتنی حیزبەکەیان، کردارێکی شۆڕشگێڕانە و مێژوویی بوو. ئەم

سەرچاوە
Serchawe

ئەندامانە لە پێدان و گەیاندنی یارمەتیی دارایی بە حیزب، بەشداری لە کاری پێشمەرگایەتی، پاراستنی بنکە و بارەگاکانی حیزب و بەگشتی هەموو ئەو کاروبارانەی کە لەم ڕۆژانەدا بۆ حیزب پێویست بوون، بە دڵفراوانی و شانازییەوە ئامادەی هاوکاری و بەشداری کردن بوون.

بەڵام بۆ دەستپێکی ڕاسان پێویست بوو کە دوای نزیک بە بیست ساڵ دوورمانەوەی هێزی پێشمەرگەی حیزب لە شاخ و نیشتەجێ بوونیان لە کەمپەکان لە قووڵایی باشووری کوردستان، جارێکی تر ئەو هێزە لە شاخەکانی سەر سنووری ڕۆژهەڵات جێگیر بێتەوە، ئەو شوێنانەش لەژێر دەسەڵاتی هێزەکانی پارتی کرێکارانی کوردستاندا بوو و هەروا بە ئاسانی ڕێگەی بە جێگیر بوونی هێزی پێشمەرگەی حیزبی دێموکرات نەدەدا، بەڵام ئەم ئامانجە دەبوایە هاتبایە دی، بۆیە ئەو بڕیارە گرینگە درا، هێزەکانی حیزب بەرەو شوێنی دیاریکراو جووڵەیان کرد و هەر وەک چاوەڕوان دەکرا لەسەر سنوور لەلایەن هێزەکانی پارتی کرێکارانی کوردستانەوە ڕێگەیان لێ گیرا و لە ئاکامدا تێکهەڵچوون لە نێوان هەردوو هێزدا ڕوویدا و بە شەهید بوونی پێشمەرگەیەکی حیزب بە ناوی "قادر کەریمی" لە ڕۆژی ٣ی جۆزەردانی ساڵی ١٣٩٤ی کۆچی هەتاوی، بە زەحمەتێکی زۆر، ئیرادەی حیزبی دێموکرات سەرکەوت و هێزەکانی حیزب لە شوێنەکانی مەبەست جێگیر بوون. شەهید "قادر کەریمی" لە ڕاستیدا یەکەم شەهیدی قۆناغی ڕاسان بوو کە گیانی خۆی لەو پێناوەدا بەخت کرد.

ڕاسان وەک دروشم بریتییە لە لێکگرێدانەوەی خەباتی شار و شاخ . لە جەوهەریشدا تێپەڕین لە هەلومەرجی چاوەڕوانی بەرەو دۆخێکی نوێیە کە تێیدا زیاترین هێز و سەرمایەی شۆڕشگێڕانە بۆ بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵات پاشەکەوت بکات.

ڕاسان لە ڕاستیدا بریتییە لە گۆڕینی شێوازی ڕێکخستن و هەڵسووڕانی سیاسی و تەشکیلاتی و چەکداری، بە چەشنێک کە زیاترین پوتانسییەلی شۆڕشگێڕانە و توانستی سیاسی، لە جەستەی فیزیکیی حیزب و لە مێشکی بیرکەرەوە و دیسکۆرسخولقێنی تەشکیلاتدا پاشەکەوت بکات هەتا لە کاتوساتی پێویستدا، ئەو پوتانسییەلە ببێت بە جووڵە و دینامیزمی خەباتێکی بەربڵاوی جەماوەری. ئەگەر ئاوا چاو لە ڕاسان بکەین، گەڕانەوەی پێشمەرگە بۆ نێو خەڵک و دەستپێکردنەوەی بەرخۆدانی چەکداریش دێتە نێو پێناسەی ڕاسان، بەڵام پرۆژەی بەربڵاوی ڕاسان تەنیا لە چەند ئۆپەراسیۆنێکی چەکدارانە و چەند جەولەیەکی هێزی پێشمەرگە لە نێوخۆی کوردستاندا بەرتەسک نابێتەوە. لەم پێناسەیەدا حیزب و کۆمەڵگا پێوەندییەکی دوولایەنەیان پێکەوە هەیە. واتە حیزب لەلایەکەوە وزە دەبەخشێت بە کۆمەڵگا و لەلایەکی دیکەوە وزەی لێ وەردەگرێت و لەم ڕێگایەوە بە باشترین شێوە سەرمایە هەمەچەشنەکان دەبن بە سەرمایەی شۆڕشگێڕانە. ئەو دوو قۆناغە لە ڕاستیدا تێک تەنراون.

ڕاسان، ئامادەیی شار و شاخ

بەر لەوەی کە ڕەهەنـدە سـەرەکییەکانی ڕاسـان وەبیـربێنینەوە، پێویسـتە بە کـورتی ئامـاژەیەک بە ژینـگەی سیاسـی و کۆمەڵایەتی و کولتووریی ڕۆژهەڵات بکەیـن کە لە ڕاستیدا بەستێنێکی نـوێیە کە دەشێ خوێنـدنەوەی نـوێی بـۆ بکرێت. لە ڕوانینێکی گشتیدا، لە ماوەی ئەو بیست ساڵەدا، ژینگەی کۆمەڵگای کوردستان گۆڕانکارییەکی بەرین و قووڵی بەخۆوە بینیوە و سـەرجەم بوارەکـانی ژیـانی کـۆمەڵایەتی، سیاسـی و کولتـووریی کۆمەڵـگا و تـاکەکـانی ڕۆژهەڵاتـی تەنیـوەتەوە. مەسـەلەی شارنشینی، گۆڕانکاریی کۆمەڵایەتی و بەرینتر بوونەوەی چینی مامناوەند، خوێندنی بـاڵا، سۆشیال میدیا، زانیـاری و شێوە ڕوانین و خوێندنەوەی تاکەکان بۆ پرسەکانی خۆیـان، خـۆڕاگریی مەدەنـی، وشیاریی نەتەوەیـی، نـوێ بـوونەوە و جیـاوازی گـۆڕانی نەسـڵی و ئاشـنا بـوونی ئەم جـیلە نـوێیە بە مافەکانیـان و خۆزیـای ژیـانیکی ئـازاد و سەربەسـتانە... کـۆی ئەو فاکتەرانەن کە ئاماژەکانی ڕۆژهەڵاتێکی نوێن.

لە خەبـاتی شـاخ و شـاردا، شـاخ نـاوی "دۆخـێکە کە هێـزی پـاڵنەر و بـزوێنەری خەبـات و ڕاپەڕینـە. شـاریش ئامـاژەیە بـۆ کۆمەڵێک دەرفەت، پوتانسییەل، وزە و سەرمایەی هزری و مرۆیی؛ بە ڕوانینێکی تر، شار هەموو ئەو دەرەتـانە مەدەنییـانەن کە بەهۆی خەڵکی سیڤیلەوە ـ چ خەڵکی شار بن و چ خەڵکی دێ - چالاک دەبن. مەبەست لە شاخیش کۆی ئەو دەرەتـانە سیاسـی و شۆڕشـگێرانەیەن کە بەهـۆی ئەحزابـی پێشـەنگ و خەباتکـارەوە چـالاک دەبـن. حیـزب لێـرەدا لەلایەکەوە وزە دەبەخشێت بە کۆمەڵگا و لەلایەکی دیکەوە وزەی لێ وەردەگرێت و لەم ڕێگایەوە بە باشترین شێوە سەرمایە هەمەچەشنەکان دەبن بە سەرمایەی شۆڕشگێڕانە. لە دەقـی ڕاسـاندا، شـاخ و شـار پێوەنـدییەکی دوولایەنەیـان پێکەوە هەیە. ئەم ئاراستەیە لەسەر ئەم لێکدانەوەیە دامەزراوە کە شار خاوەنی هێزێکی فرەڕەهەند و چەقی گۆڕانکارییەکانە.

لە بەشێک لە پێنـاسەی "ڕاسانی ڕۆژهەڵات"، لە ڕاپۆرتی کۆنگرەی شازدەهەم، "کۆنگرەی ڕاسانی ڕۆژهەڵاتـ"دا هاتووە:

ڕۆژهەڵاتی نوێ، لەگەڵ شاخ پەیمان دەبەستێت و یارمەتی وەردەگرێت بۆ ڕاسانێکی نوێ. ئامانج ئەوەیە کە بـۆ خـۆی ببێـتە ڕزگاریدەری خۆی و جگە لە یـارمەتی وەرگـرتن لە شـاخ (پێشمەرگە) کە سەرمایە و هێـزی خـۆیەتی، چـاوەڕوانی یـارمەتیی هیچ لایەنێک نەکات. بۆ ئەوەی هەنگاو بە هەنگاو ببێت بە پلاندارێژ و بەڕێوەبەر، بۆ گەیشتن بە ئازادی. بـۆ گەیشـتن بەو ئامانجە، لە پێش هەموو شتێکدا دەبێ ئەو کـۆمەڵگەیە ببێـتە هێزێکـی شـوێندانەر لە نێوخـۆ و دەرەوەی وڵات. نەخشـەڕێگای پێکهێنـانی ئاڵوگۆڕێکی ئەوتۆ، ئەوەیە کە هەموو ئەو هێزانەی کە دەتـوانن لەم بـوارەدا یـارمەتیدەر بـن، هەمـوو ئەوانەی کە دژی ملهوڕیی دەسـەڵاتی نـاوەنـدی، پەراوێـز خستنی کـورد، یـان هەر نەتەوەیەکـی دیکە لە پێکهـاتەی سیاسی و حەشیمەتی

بەشی سێیەم

ئێران بە هەر ئایین، زمان و کولتوورێکن، تەنیا بەو مەرجەی دێموکرات و ئازادیخواز بن، لەژێر چەترێکی بەرینی سیاسیدا کۆ بکاتەوە. بۆیە هەر چەشنە خۆ بە جەمسەر زانین و قەتیس مانەوە لە هەر چەشنە چوارچێوەیەکی بەرتەسکدا، کۆسپی سەرکەوتنی ڕاسانن. لێرەدا پێویستە ئاماژە بە خاڵێکی جەهەوریی دیکە بکەم لە ڕوانینمان بەنیسبەت ناوەندەوە. پێمان وایە کە جۆری پەیوەندیی ناوەند و نەتەوە غەیرە فارسەکان، پەیوەندییەکی داگیرکارییە و تا ئەم جۆرە لە پەیوەندی لە ناوەندەوە هەڵنەوەشێتەوە، هیچ دەرەتانێک بۆ پێکەوەبوونی دڵخوازانە بوونی نییە، پەیوەندییەک کە کۆمەڵێک ڕەهەندی ئابووری، سەربازی، کولتووری و ژینگەیی هەیە کە لەسەر یەک بوونەتە هەڕەشە بۆ سەر ناسنامە و ئاسایشی نەتەوەییمان.

بە سەرنجدان بەم خاڵانەی سەرەوە، لە پرۆژەی ڕاسان بۆ ڕۆژهەڵاتی نوێ، گرینگی بە گوتارێکی نوێ بۆ کوردایەتی دەدرێت کە ئەرکی ڕزگارکردنی کوردستان تەنیا لە ئەستۆی هێزی پێشمەرگەدا نییە. بەڵکوو پێکەوە گرێدانی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکانی وەک ژنان، خوێندکاران، ژینگەپارێزی و پەروەردەیی لە چوارچێوەی گوتاری کوردایەتی وەک تەواوکەری شۆڕش سەیر دەکرێت. لەم پێناسەیەدا، ڕزگاری لە ستەم و گەیشتن بە سەربەستی و سەروەریی نەتەوەی کورد لەسەر خاکی کوردستان و هەروەها سازکردنی کۆمەڵگایەک بەدوور لە چەوساندنەوە و دابینکردنی ژیانێکی بەرامبەر بۆ هەموو تاکەکان ئامانجی کۆتاییە.

ڕاسان و سەربەخۆیی سیاسی

لەژێر ڕووناکایی ئەم باسانە، پێویستە ڕەهەندێکی دیکەی ڕاسان بە کورتی شی بکرێتەوە. یەکێک لە دەلالەتەکانی ڕاسان ئەوەیە کە سووژەی ڕووناکبیر و سیاسیی کورد بە شێوەیەکی سەربەخۆ چاو لە پێداویستییەکانی خەباتی ئازادیخوازانەی کوردستان دەکات و ئەو نوسخەیەی لە تاران و لە ناوەندەکانی پێوەندیدار بە دەزگا حکوومییەکان بۆ شێوازی خەباتی سیاسی دەپێچرێتەوە، لە کوردستاندا بە وڵامدەر نازانێت. سووژەی سیاسی و ڕووناکبیریی کورد، هەم لە سەردەمی پەهلەویدا و هەم لە سەردەمی کۆماری ئیسلامیدا، شێوەی خەباتی خۆی بە گوێرەی هەلومەرجی کۆمەڵگای خۆی دیاری کردووە و دیاری دەکات. ئەو نوسخانەی ناسیۆنالیزمی ناوەندخواز لە تارانەوە یان تەنانەت لە پێگەی ئۆپۆزیسیۆنەوە بۆ کوردستانی بەڕێ دەکات، بێ هیچ دردۆنگییەک بۆ ئەستاندنەوەی جەوهەری شۆڕشگێڕانە و پتانسییەلی خەباتکارانەی بزووتنەوەی کورد گەڵاڵە دەکرێن. ڕاسان بەم پێشگریمانەیەوە گەڵاڵەی بۆ دادەڕێژرێت کە ئێمە دەبێ خۆمان نوسخەی خەباتی خۆمان بپێچینەوە.

ڕاسان و گوتاری کوردایەتی

ڕەنگە دەستپێکردنی ڕاسان لە دیارترین دەرکەوتەی خۆیدا لە دەستپێکردنەوەی ئۆپەراسیۆنی هێزی پێشمەرگەدا خۆی وە دیار

سەرچاوە
Serchawe

بخات. بەڵام پێناسەکردنی ڕاسان بەم شێوەیە، هەم دابەزاندنی پرۆژەیەکی گرینگ و بەربڵاو بۆ یەکێک لە دەرکەوتەکان و ڕەهەندەکانی پرۆژەی ڕاسانە کە زیاتر ڕەنگ و بۆنی حەماسی بەخۆیەوە دەگرێت و هەم ئەستاندنەوەی ڕادەیەکی زۆر لە جەوهەر و دینامیزمی ڕاستەقینەی ئەم پرۆژەیە لە ئاستی دامەزراندن و بەڕێوەبردنی پراتیکی پرۆژەکەدایە. پێناسەکردنی ڕاسان تەنها لە ڕەهەندی ئامادەیی و حوزووری پێشمەرگانە لەسەر خاکی ڕۆژهەڵات، خوێندنەوەیەکی نیوەچڵە لەم پرۆژەیە. بۆ ئەوەی خۆمان لەم جۆرە خوێندنەوەیە بە دوور گرتبێت، پێویستە ڕەهەندەکانی ڕاسان جومگەبەندی بکرێت؛ ئەویش چەمکی حوزووری گوتاریی ڕاسانە کە دەبێ هاوتەریب لەگەڵ حوزووری مەیدانیی پێشمەرگە بە بایەخەوە لێی بڕوانین.

کورد نەتەوەیەکی بێ دەوڵەتی خاوەن گوتاری نەتەوەییە. ئەگەر هەتا ئێستا ئاگری خەبات دانەمرکاوەتەوە و بە پێچەوانەوە هەر هاتووە و بڵێسەی ئەستاندووە، بەم هۆیە بووە کە ئێمەی کورد هەر لە خۆیبوونەوە هەتا ژێکاف و هەتا کۆمار و دواتریش حیزبی دێموکرات، خاوەنی گوتاری نەتەوەیی خۆمان بووین.

کاتێک گوتاری نەتەوەیی بەهێز و ئەوڕۆیی لە گۆڕێدا بێت، تەنانەت ئەگەر دەزگا فەرمییەکانی پەروەردە و بارهێنانیش لەبەردەستی ئێمەدا نەبن، ئەو گوتارە بە شێوەیەکی هەراو بەسەر کۆمەڵگادا بڵاو دەبێتەوە. بە درێژایی هەموو ئەو ساڵانەی کورد ژێردەست بووە، هەست و هۆشی نەتەوەیی لەوپەڕی خۆیدا بووە و کوردایەتی لە بەرەیەکەوە ڕاگوێزراوە بۆ بەرەیەکی دواتر، لەبەر ئەوە بووە کە گوتارێکی نەتەوەیی لە ئارادا بووە.

ڕاسان و بەرژەوەندیی نەتەوەیی

لە ئاستێکی دیکەدا گوتاری نەتەوەیی پێویستی بەوەیە کە بە هەموو جۆرێک کار لەسەر پێناسەکردنی دوو چەمکی سەرەوەری و بەرژەوەندیی نەتەوەیی بکەین و خۆمان لە دەمارگرژی و خۆ بە جەمسەر زانین بپارێزین. "یەکگرتن" و "یەکگرتوویی" لەنێو کورددا، بەتایبەت بۆ ڕۆژهەڵاتی ئێستا دەبێ ببێتە ڕێڕەوی بیرکردنەوەمان. ئێمە کە باس لە زەروورەتی یەکگرتن دەکەین، مانای وایە کە تا ئێستا یەکگرتوو نەبووینە. هەر بۆیە بەردەوام پێویستیمان بەوەیە کە باس لە یەکگرتن و یەگرتنەوە بکەین، چ لە ئاستی کۆمەڵانی خەڵکدا، چ لە ئاستی حیزبەکاندا. بۆ یەکگرتن و یەکگرتوویی، سەرەتا پێویستیمان بەمەیە کە "بەرژەوەندییە باڵاکانی کورد" و "ناسنامەی کورد" پێناسە بکەین. دەبێ لەسەر بنەما سەرەکییەکانی بەرژەوەندیی نەتەوەیی کورد و ناسنامەی کورد پێک بێین. بەبێ پێناسەکردنی ئەم دوو بنەما سەرەکییە بۆ سیاسەتێکی یەکگرتوو، زۆر ئەستەمە بتوانین لەسەر خاڵەکانی تر یەک بگرین. بۆیە بە پێویستییەکی مێژوویی دەزانم لە سۆنگەی ئەم گوتارە نەتەوەییەوە بڕوانینە داهاتووی کورد لە ڕۆژهەڵات و حوزووری گوتاری ڕاسانیش بەم خوێندنەوەیە بە ئامانج بگرین.

ڕاسان و گۆڕینی پێکهاتەی حیزب

ئەرکێکی گرینگی دیکە کە لەو هەلومەرجە و لە چەقی ئەم گۆڕانکارییانە کەوتە سەر شانی حیزبی دێموکرات، پێکهێنانی ئاڵوگۆڕ لە پێکهاتەی حیزبدا بوو. سەرەڕای کارامەبوونی بۆ سەردەمی خۆی، ئەو پێکهاتەی کە ساڵانێکی دوورودرێژ بوو لە حیزبدا ڕیشەی داکوتابوو نەیدەتوانی بەرنامەی ڕاسان لە بەستێنی ڕۆژهەڵاتی نوێدا پێش بخات و بە واتەیەکی دیکە چیتر وەڵامدەر نەبوو. سروشتییە دوای هەر گۆڕانکارییەک پێویستمان بە میکانیزمی نوێ و خوێندنەوەی نوێ هەیە. زۆر ئاستەمە بەرنامەی خەباتێکی نوێ بە پێکهاتەیەک بەڕێوە بچێت کە پێشتر بۆ هەلومەرج و دۆخێکی درێژماوە دانراوە و تۆ ئێستا دەتەوێت ماڵئاوایی لێ بکەیت و بە ڕابردووی بسپێریت. ئەو پێکهاتە و بەرنامە نوێیەش لە دووتوێی گەڵالەیەکدا کە ئامادە کرابوو، دوای باس و لێکدانەوەیەکی تێروتەسەل لە ماوەی نزیک بە دوو ساڵدا، سەرئەنجام لەلایەن زۆرینەی ڕێبەرایەتی و بەدەنەی حیزب لە کۆنگرەی شازدەهەم پەسند کرا.

بەدوای کۆنگرەدا، دەست کرا بە دابەزاندنی بەرنامە و پێکهاتەی ڕێکخراوەیی نوێ، بەڵام لە ڕەوتی دابەزاندنیدا بەرەبەرە لەگەڵ دوو گرفتی سەرەکی بەرەوڕوو بوویەوە:

یەکەم: لە دەقی هەر گۆڕانکارییەکدا و لە ڕەوتی جێبەجێکردنی بەرنامەکاندا، هەندێک گرفت دێنە ئاراوە کە یان پێشتر بە باشی بیری لێ نەکراوەتەوە یان ئەوەی کە پێشبینی نەکراوە. بوونی ئەم گرفتانە شتێکی ئاساییە. لە پرۆسەی گۆڕانکارییەکاندا تەنانەت لە دامەزراوە، ڕێکخراوە و حکوومەتەکاندا کە ئاستێکی بەرزی پێشکەوتنیان هەیە، ئەگەر بتهەوێت پێکهاتە یان بەرنامە و شێوەی کار بەڕۆژ بکرێتەوە، لە ڕەوتی جێبەجێ کردنیدا و بە تێپەڕینی کات، لەگەڵ هێندێک کەموکوڕی و گرفت بەرەوڕوو دەبێتەوە، هەر بۆیە ڕێگەچارەی گونجاویان بۆ دەدۆزرێتەوە بۆ ئەوەی ڕەوتەکە بەردەوام بێت. لە مێژووی حیزبی ئێمەشدا، گۆڕانکارییەکان و نوێکردنەوەی خوێندنەوە و بەرنامەکان، هەڵسەنگاندن و گفتوگۆیان لەسەر کراوە، گرفتەکان دەستنیشان کراون و لە شوێنی خۆی کەوتوونەتە بەرباس و سەرئەنجام ڕێگەچارەیان بۆ دۆزراوەتەوە و وردەکاری نەبووەتە بەربەستی سەرڕێی بەردەوامبوون. واتە هاوکات لەگەڵ بەردەوامبوونی پرۆسەکە، دەبێ هەوڵ بۆ کەمکردنەوە و لابردنی گرفتەکان بدرێت، بەڵام بێگومان ئەولەوییەت بە بەردەوام بوونە.

دووەم: قەناعەت هێنان بە گۆڕانکاری. ئەگەرچی هەموو گۆڕانکارییەک دژوارە، بەڵام دژوارتر لە خودی گۆڕانکاری، باوەڕهێنان و قەناعەتە بە ئاڵوگۆڕ. واتە گۆڕانکاری دەبێ لە هزر و شێوەی بیرکردنەوەی تاک و کۆمەڵگادا ڕوو بدات تا بگەی بە خاڵی دەستپێکی خودی گۆڕانکاری. ئەمە بەو مانایە دەبێ بەر لە هەموو شتێک تێگەیشتنێک سەبارەت بە زەروورەت

و پێویستیی گۆڕانکاری و نوێبوونەوە بێتە ئاراوە، بەتایبەت لای بەرپرسانی حیزبی دێموکرات کە خۆی بە حیزبێکی پێشکەوتنخواز و ئەمڕۆیی پێناسە دەکات و بە سامانی نەتەوەیی ڕۆژهەڵات و بزووتنەوەکەی دێتە ئەژمار. لە دەقی ڕاسانیشدا ئێمە سەرمایەی شۆڕشگێڕانەمان وەک پوتانسییەلێک بۆ پێکهێنانی گۆڕانگاری لە کۆمەڵگادا پێناسە کرد، کەواتە پێویستە بەر لە هەموو شتێک تێگەیشتن و پێویستیی گۆڕانکاری، سەرەتا لە حیزب پێک بێت. چونکە میکانیزمی سەرەکی لە هەر ئاڵوگۆڕێکدا، ئەو کەسانەن کە بە کردەوە پێکهێنانی گۆڕانکارییەکە دەکەوێتە سەر شانیان و بەرپرسایەتییان هەیە و بەرانبەر بە حیزب و کۆمەڵگا هەست بە بەرپرسیاریەتی دەکەن. بۆ وەبیر هێنانەوە، ڕاسان لە جەوهەری خۆیدا بریتییە لە تێپەڕین لە شێوازێکی ڕێکخراوەیی و سیاسی و گوتارێکی کەمتر چالاک بۆ فیگۆڕێکی چالاک و هەڵسووڕ و شوێندانەر کە گۆڕینی پێکهاتەی حیزب دەبێ لەم گۆشەنیگایەوە لێک بدرێتەوە.

بەگشتی لە کۆمەڵگای سوننەتیدا پێکهێنانی ئاڵوگۆڕ وەک لەدایکبوونێکە کە ئێش و ئازاری هەیە. دۆخی مانەوە لە ڕابردوودا ئەوەندە لە نوێ بوونەوەکان دوورمان دەخاتەوە کە پێی ناگەین و ئاکامەکەی دەبێتە دواکەوتن و خۆنەگونجاندن لە ڕەوتی گۆڕانکارییەکاندا کە لە حیزبی دێموکراتدا تێچووی مرۆیی، ماڵی و زەمانی ئەو دۆخە زۆر لەوە قورستر دەبێ کە تا ئێستا بووە.

بە لەبەرچاوگرتنی هەموو ئەو گرفت و کۆسپانەی کە لەسەر ڕێگای نوێبوونەوەی سیستەم و پێکهاتەی حیزب لە بەستێنی ڕۆژهەڵاتی نوێدا هاتوونەتە کایەوە، ئەم قۆناغە لە مێژووی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران قۆناغێکی گرینگ و شوێندانەرە بۆ نوێ بوونەوە و وەجووڵە کەوتنی حیزب و وەجووڵە خستنی کۆمەڵگای ڕۆژهەڵات. پێویستە بە بایەخەوە سەیری بکرێت و هەوڵ بدرێت بۆ لابردن یان کەمکردنەوەی کۆسپەکان و بە هیوا بە داهاتوو و بەبێ مانەوە و ماندووبوون، ڕێگای بەرەدوامبوونی هەموار بکرێت.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ١٤ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، خەبات لە پێناوی ئازادی و عەداڵەتدا!

ئیبراهیم لاجانی

سیستمی دەوڵەتی رەفاه، واتە ئەو لیبراڵ دێموکراسییەی لە ئورووپای ڕۆژئاوا و ئەمریکای باکوور و ژاپۆندا هەیە، بە هەڵسەنگاندن لەگەڵ هەموو سیستەمە سیاسی و ئابوورییەکانی دیکەی دونیا، مۆدێلێکی سەرکەوتووترە. ئێستا با بزانین ئەو سەرکەوتنە بۆچی دەگەڕێتەوە؟

لیبراڵ دێموکراسی بالانسێکی مەعقول لە نێوان ئەو پڕەنسیپە بنەڕەتییانەدا پێک دێنێ کە لەگەڵ یەکتر لە ململانێدان و لە هەمان کاتیشدا هەرکامیان بە نۆرەی خۆیان بۆ دامەزراندنی کۆمەڵگایەکی مۆدێڕن و پێشکەوتوو، یەک لە یەکی پێویستترن. ئەو پڕەنسیپە بنەڕەتییانە بریتین لە بەشداری ئازادانە و دێموکراتیکی خەڵک لە پڕۆسەی سیاسیدا، کارابوونی بازاڕ، هەروەها دابین و دەستەبەرکردنی مافە نێونەتەوەییەکانی مرۆڤ بۆ هەموو کەسەکان و دەستە و تاقم و گروپە جۆراوجۆرەکانی نێو کۆمەڵگا.

ئەزموونی ئەو چەند دەیەی دوایی لە زۆر شوێنی دونیادا نیشانی داوە، کە دێموکراسی و گەشەسەندنی ئابووری، ئەگەر هاوتەریب لەگەڵ بردنە پێشی مافەکانی مرۆڤ و دەروەستبوونی دەوڵەت بۆ دابین و دەستەبەرکردنی ئەو ماف و ئازادییانەدا نەڕۆنە پێش، نەک هەر تا ڕادەیەکی زۆر ئەترەکتیڤ بوونی خۆیان لە دەست دەدەن، بەڵکوو لەگەڵ کۆسپ و تەگەرەی گەورەش بەرەوڕوو دەبن.

چەرخی بیستەم ئەو دەرسانەی فێرکردووین کە دێموکراسی هەمیشە لە حکومەتێکی دیکتاتۆری باشترە. لیبڕاڵ دێموکراسیش

سەرچاوە
Serchawe

هەمیشە لە دێموکراسییەک کە لە سەر بناخەی هەڵبژارنێکی میکانیکی و کێبەرکێی نێوان زۆرایەتی و کەمایەتی دامەزرابێ، باشترە. لەوەش زیاتر ئێکۆنۆمییەک کە لەسەر بناخەی بازاڕی ئازاد دامەزرابێ، لەو ئێکۆنۆمییانەی کە بەپێی بەرنامەیەکی لەپێشداداڕێژراو دەڕۆنە پێش، سەرکەوتووترە. هەروەها دەوڵەتی ڕەفاه باشتر و سەرکەوتووترە لە ئێکۆنۆمییەک کە تەنیا بە پێی پرەنسیپەکانی بازاڕی ئازاد هەڵدەسووڕێ.

لێرەدا گرنگ ئەوەیە کە سیستمەکە بتوانێ زۆرترین بەختەوەری و خێر و خۆشی و ڕەفاه بۆ ژمارەیەکی هەرچی زۆرتر لە خەڵک دەستەبەر بکات. بە واتایەکی دیکە ئەو سیستمە ئابووری و کۆمەڵایەتییە سەرکەوتووە کە بتوانێ ئازادی و کامەرانی و بەختەوەری و ڕەفاه بۆ هەمووان دابین بکات. ئەوەش وەختێک ئیمکانی هەیە کە دەوڵەت بتوانێ هەموو ئەو ماف و ئازادییانە کە لە کۆنڤانسیۆنە نێونەتەوەییەکانی مافی مرۆڤدا هەیە دەستەبەر بکات.

ئەوە ڕوونە کە لیبراڵ دێموکراسییەکان و ئەو دەوڵەتانەش کە بە دەوڵەتی ڕەفاه ناسراون، نەیانتوانیوە بە تەواوی ئەو ماف و ئازادییانە بۆ هەموو هاووڵاتیان دەستەبەر بکەن کە لە پەیماننامە نێونەتەوەییەکانی مافی مرۆڤدا هاتوون. بەو حاڵەش لە نێو هەموو دەوڵەت و حکومەتەکانی دیکەی دونیادا، ئەوە تەنیا ئەو دەوڵەتانەن کە بردنە پێش و پیادەکردنی ئەو ماف و ئازادییانە بە ئەرکی سەرشانی خۆیان دەزانن و هەوڵ دەدەن لە سیاسەت و بەرنامەکانیاندا گرنگیی و بایەخیان پێبدەن. تەنیا لە لیبراڵ دێموکراسییەکاندایە کە بازاڕی ئازاد و دێموکراسی بە پرەنسیپە جۆراوجۆرەکانی مافەکانی مرۆڤەوە بەستراونەتەوە و هەوسارکراون. واتە کۆنڤانسیۆنە نێونەتەوەییەکانی مافی مرۆڤ بوونەتە چوارچێوە بۆ دێموکراسی و ئێکۆنۆمی بازاڕی ئازاد. هەر ئەوەشە کە ئەو سیستمە ئابووری و کۆمەڵایەتییەی لە چاو ئەوانی دیکە بەنرختر و سەرکەوتووتر کردووە.

ئاخر دێموکراسی ئیدی تەنیا هەر بریتی نییە لە هەندێک پرەنسیپ و ڕێسا و یاسای تایبەت بە قانوونی ئەساسی و چۆنیەتی بەکارهێنانی دەسەڵاتی سیاسی. دێموکراسی لە پێناسەیەکی هاوچەرخدا، بریتییە لەو سیستمە ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتییەی کە بە باشترین شێوە تێدەکۆشێ عیززەت و کەرامەتی مرۆڤ بپارێزێ و هەلومەرجی گەشەسەندنی شەخسیەتی ئینسانی مرۆڤەکان، بخوڵقێنێ. ئەگەر لە بیۆلۆژی و فیزیک و شیمیدا، ئامانجی تەکامول و هەڵدان بریتییە لە تەکاموکی زۆرتر، لە زانستە کۆمەڵایەتییەکانیشدا، ئامانجی دێموکراسی بریتییە لە دێموکراسییەکی هەرچی زۆرتر، قووڵتر و بەرینتر و دەوڵەمەندتر. واتە سیستمێک کە ئازادی لە ترس و ئازادی لە نەبوونی و ئیحتیاج، بۆ هەموو ئینسانەکان دەستەبەر دەکات. واتە ئازادی دەداتە تاکەکانی نێوکۆمەڵ و بەوجۆرە دوکتور قاسملوو وتەنی شەخسییەت بە ئینسانەکان دەدا.

بۆیە دەتوانین بڵێین کە لیبراڵ دێموکراسی ئەو سیستمەیە کە مافەکانی مرۆڤ دەپارێزێ و دەستەبەریان دەکات؛ سیستمێک کە ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکانی مرۆڤ دابین بکات، ئەوە ئەو سیستمەیە کە ئینسانەکان بەهێز دەکات و کەسایەتی و شەخسییەتیان پێدەبەخشێ و بەوجۆرە باشترین میکانیزم و هەلومەرجیان بۆ پێکدێنێ تا بتوانن ئازادانە و بەشێوەیەکی وشیار و کاریگەر، بەشداری لە پرۆسەی سیاسیدا بکەن؛ ئەوە لە باری سیاسییەوە.

هەر ئەو سیستمە زۆر بە جیدیش تێدەکۆشێ پەرەسەندنی ئابووری دەستەبەر بکات و دەرفەت و شانسی وەک یەک بۆ کەڵکوەرگرتن لە دەسکەوتەکانی پەرەسەندنی ئابووری بۆ هاوولاتیان پێک بێنێ؛ بەڵام ئەو دەستە و تاقم و کەس و گرووپانەی کە بە هۆکاری جۆراوجۆری مەوزوعی و مەحکەمەپەسند، ناتوانن لەگەڵ ئەوانی دیکە لە بازاڕدا کێبەڕکێ بکەن و لەو دەرفەت و شانسانە کەڵک وەرگرن کە لەئارادان، ئەوە کۆمەڵ بەرپرسایەتی دابین و دەستەبەرکردنی ژیانێکی پڕ لە کامەرانی و خێروخۆشی بۆ ئەوان وەئەستۆی خۆی دەگرێ. بەو جۆرە لەو سیستمەدا ئینسانەکان لەلایەک ئازادن لە سەرکوت و زەبروزەنگ و هەڵاواردن و ئیستبداد و سەرەڕۆیی سیاسی و لەلایەکی دیکەشەوە ئازادن لە ئیحتیاج و نەبوونی و فەقر و دەست تەنگی.

کاتێک شەهیدی نەمر دوکتور قاسملوو مەسەلەی سۆسیالیزمی دێموکراتیکی هێنایە نێو تەشکیلاتی حیزب، پاش پەسندکرانی لە کۆنگرەی شەشەمی حیزب، چوومە خزمەتی و پێم گوت ئێستا کە سۆسیالیزمی دێموکراتیکمان لە کۆنگرەدا پەسند کردووە، واباشە تیئۆریزەشی بکەین بۆ ئەوەی ئێمە کادرەکانی حیزب بتوانین باشتر بیبەینە نێو خەڵک. لە بیرم دێ پێی گوتم تیئوریزەکردنی ناوێ. مەسەلەکە زۆر سادەیە. عەداڵەتت دەوێ یان نا؟ ئازادیت دەوێ یان نا؟ سۆسیالیزمی دێموکراتیک تێکەڵاوێکە لەو دووانە. سیستمێکە کە بتوانێ هەردووکی ئەو دوو ئامانجانە وەدی بێنێ.

لە سەرتاسەری مێژوودا ئازادی و عەداڵەت ئەو دوو ئامانجە گەورەن کە هەمیشە ئینسان لە پێناویاندا خەباتی کردووە. بە سەدان هەزار تێکۆشەر و بگرە بە میلیۆنان کەس لە پێناوی ئازادی و عەداڵەتدا، گیانی خۆیان بەخت کردووە. ئیدی ئەمڕۆ ئازادی و عەداڵەت تەنیا هەر وەک ئامانج بە حیساب نایەن، بەڵکوو وەسیلەی دابینکردنی ژیانێکی پڕ لە عیززەت و کەرامەتن بۆ ئینسانەکان و کۆمەڵگا ئینسانییەکان.

لە هەلومەرجی ئێستادا کۆمەڵگای نێونەتەوەیی و یاسای نێونەتەوەیی مافەکانی مرۆڤ، دابین و دەستەبەرکردنی ژیانێکی پڕ لە عیززەت و کەرامەت و ئازاد لە ترس و ئازاد لە فەقر لە چوارچێوەی مافەکانی مرۆڤدا پێناسە دەکەن. بۆیە کۆنڤانسیۆنە نێونەتەوەییەکانی مافی مرۆڤ باشترین زمانی سیاسی و خاباتگێڕانەی هاوبەشمان دەدەنێ بۆ تێکۆشان لە

پێناو ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکانی خەڵکی کوردستاندا.

لە بەیاننامەی جیهانی مافەکانی مرۆڤدا هاتووە، کە هەموو گەلان و هەموو ئینسانەکان مافی ئەوەیان هەیە کە چ لە ئاستی میللی و نیشتیمانیدا و چ لە ئاستی ناوچەیی و نێونەتەوەییدا، تێبکۆشن سیستمێکی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی ئەوتۆ دامەزرێنن، کە لەوێدا هەموو ئەو ماف و ئازادییانە کە لەو بەیاننامەدا هاتوون، پیادە کرابن بۆیە خەبات لە پێناوی دێموکراسیدا ئەرکی سەرەکی و بنەڕەتی تێکۆشەرانی ڕێگای ئازادی کوردستانە.

لە سیستمێکی دێموکراتیکدا کورد هەم ستەم و سەرکوت و زەبروزەنگی سیاسی و میللی لەسەر لادەچێ و هەم دەرفەتی لەباریشی بۆ پێکدێ تا بەکەڵکوەرگرتنی ئازادانە لە سامانە سروشتی و ئینسانییەکانی کوردستان و ناوچە، ڕێگای پەرەسەندنی ئابووری خۆی بدۆزێتەوە و بەوجۆرە کوردستان ببێتە ئێکۆنۆمییەکی گەورە و بازاڕێکی بەرین بۆ ئاڵوگۆڕی کالاّ و هێزی کار و خێروبێرەکانی پەرەسەندن و پێشکەوتنی ئابووری و تێکنۆلۆژی. لەخۆڕا نییە خەبات لە ڕێگای ئازادی و دێموکراسی و عەدالەتی کۆمەڵایەتیدا سەرلەوحەی کارو تێکۆشانی سیاسی و فەرهەنگی خەباتگێڕانی حیزب و جەوهەری بەرنامەی سیاسی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانە.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ١٥ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

وتووووێژ لەگەڵ بەرێز "محەممەد ساڵح قادری" بەرپرسی پەیوەندییە کوردستانییەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران،

"محەممەد ساڵح قادری": خاڵی جەوهەریی سیاسەتی پەیوەندییەکانی حیزبی دێموکرات پابەندبوون بە کلتووری دێموکراتیک و دیالۆگی بونیادنەر و تەعامولی نەرم لەگەڵ لایەنە سیاسییەکانە

وتووووێژ: ڕەحمان سەلیمی

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران هەر لە سەرەتای دامەزرانییەوە یەکێک لە ڕەساڵەتاکانی ئەوە بووە کە خەباتەکەی لەگەڵ خەباتی گەلانی ئازادیخوازی ئێران بۆ هێنانە سەرکاری سیستمێکی دێموکرات پەیوەندی پێ بدات.

حیزبی دێموکرات لەماوەی ٧٥ ساڵ خەباتدا یەکێک لە ڕەهەندکانی خەباتەکی ئەو بووە کە پرسی کورد لە وڵاتانی دەرەوە و لە ڕێکخراوە نێونەتەوییەکاندا زەق بکاتەوە و بۆ ڕاکێشانی سەرنج و پشتیوانیی وڵاتان و ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان بۆ دۆزی ڕەوای کورد هەوڵی داوە و بەردەوامە.

لەم پەیوەندییەدا لەگەڵ بەرێز"محەممەد ساڵح قادری" بەرپرسی پەیوەندییە کوردستانییەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، لە وتووێژێکدا ئەم بابەتەمان خستووەتە بەرباس کە سەرنجتانی بۆ خوێندنەوەی ڕادەکیشێن.

پرسیار: حیزبی دێموکرات لە کاتی دامەزرانیدا یەکێک لە ڕەساڵەتەکانی ئەوە بوو کە خەباتەکەی لەگەڵ هێزە ئازادیخوازەکانی دیکەی ئێران پەیوەندی بدات، لەم بوارەدا چەندە سەرکەوتوو بووە؟

وەڵام: وەک دەزانین بابەتێک بە نێوی دەوڵەتی نەتەوەیی ئێران، شتێکی دەستکرد و ساختەیە و لەو جوگرافیایەی کە ئێستا بە ناوی ئێران دەناسین، نەتەوەی جیاواز هەن و سەدان ساڵیش دەبێت کە بە پێچەوانەی سیاسەتی پەراوێزخستنی سیستەمەکان، توانیویانە بەو فرەجۆرەییەوە درێژە بەمانەوەی خۆیان بدەن. دەوڵەتی نەتەوەیی ئێران کە ڕەزاخانی پەهلەوی هەوڵی دامەزراندنی دا، هەوڵێک بوو بۆ سڕینەوەی ناسنامە جیاوازەکانی دیکە کە تا ئێستاش درێژەی هەیە. بۆیە خەباتی ڕزگاریی نەتەوەیی کورد لەو سیستەمەدا چەندە بۆ کورد گرینگ بێ، ئەوەندەش بۆ نەتەوەکانی دیکەش گرینگە و پێچەوانەی ئەمەش ڕاستە.

لە بنەڕەتیشدا یەکێک لە هۆکارە سەرەکییەکانی دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان لەسەر بناخەی کۆمەڵەی ژیانەوەی کورد، بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە حیزبی دێموکرات بە هاوپەیوەندی و هاوئاهەنگی لەگەڵ حیزب و ڕێکخراوە دێموکرات و ڕزگاریخوازەکانی نەتەوەکانی دیکە لە ئازەربایجان و ئێران، بتوانێت داواکارییەکانی کورد لە ئێراندا بە ئاکام بگەیەنێت، هەرچەند لەم پەیوەندییەدا پاڵەپەستۆ و زەختی هەرکام لە وڵاتانی هاوپەیمانی شەڕی دووهەمی جیهانی لە ئێراندا بە تایبەتی یەکیەتیی سۆڤیەت لە لایەک و ئەمریکا لە لایەکی دیکەوە لەسەر حیزبی دێموکراتی کوردستان و فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان و باقی هێزە سیاسییەکانی ئەو سەردەمەی ئێران شوێندانەر و کاریگەر بووە، بەوحاڵەش ڕێبەرایەتیی حیزبی دێموکراتی کوردستان و بەتایبەت پێشەوا قازی محەممەد زۆریان هەوڵ داوە تاکوو لەو بارودۆخە هەستیارەی ئەو سەردەمەدا بتوانن لە نێوان هاوکێشە جیا جیاکاندا، بە گرتنەبەری سیاسەتێکی حەکیمانە، بە پێکهێنانی هاوپەیمانی لەگەڵ فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان و هەروەها پەیوەندی دۆستانە لەگەڵ حیزب و لایەنە سیاسییەکانی دیکەی ئێران، داخوازە نەتەوەییەکانی کورد بە چارەسەری بگەیەنن. ئاکامی ئەو جۆرە سیاسەتە لەو دەرفەتە مێژووییەدا، پێکهێنانی کۆماری کوردستان و وەدیهێنانی گەلێک دەسکەوتی نەتەوەیی بۆ کورد بوون کە شوێنەواری ئەرێنی ئەو پەیوەندی و سیاسەتانەی حیزبی دێموکرات لەو سەردەمەدا، وەک بەشێک لە مێژووی هاوچەرخ بۆ ئێستا و داهاتووی کورد مایەی لێی فێربوونن.

پرسیار: حیزبی دێموکرات لە سەر چ بنەمایەک لەگەڵ حیزب و لایەنە سیاسییەکانی کوردستان و ئێران و دەرەوە پەیوەندی و دۆستایەتی دروست دەکات؟

وەڵام: پابەندبوون بە کولتووری دێموکراتیک و دیالۆگی بونیادنەر و تەعامولی نەرم لەگەڵ لایەنە سیاسییەکان، بەدەر لە جیاوازیی فکری، بە مەبەستی ڕەواندنەوەی گرژییەکان و ڕەخساندنی کەشێکی سالم و لەبار بۆ هاوکاریی دوولایەنە، خاڵی جەوهەریی سیاسەتی پەیوەندییەکانی حیزبی دێموکراتە. هەروەها لەلایەن حیزبی دێموکراتەوە بۆ دامەزراندنی

پەیوەندییەکی سالم و درێژخایەن لەگەڵ هەر لایەنێک کە لە ژینگەی سیاسیدا بۆ دێموکراسیی و ئامانجە نەتەوەییەکانی کورد خاوەن پێگە و کاریگەر بێت، چەند پرەنسیپی سەرەکی وەک بنەما بۆ دامەزراندنی ئەو پەیوەندییە بە بنەما گیراون تاکوو لەو رێگەیەوە بتوانێت بە پاراستنی سەربەخۆیی بریاردان و رێزگرتنی بەرانبەر، دوور لە لۆژیکی دەستێوەردانی نێوخۆیی یان سڕینەوە، بە فورمولی قبوولکردنی یەکتر و هاوکاری و هاوبەشیی دوولایەنە، هاوسەنگی و بەرژەوەندیی دوولایەنە بپارێزێت. لە سەر بنەمای وەها پرەنسیپگەلێک، گەڕان بۆ دۆزینەوەی هاوپەیمان و هاوخەبات لە تێکۆشانی رزگاریی نەتەوەییدا، بۆ حیزبی دێموکرات و هەموو نەتەوەکانی پێکهێنەری ئێران، زۆر پێویستە و دەبێ هەموو گەلانی ژێردەستی ئێران تواناکانیان بۆ رزگاری لە دەسەڵاتی ناوەندگەرایی کە هەوڵی سڕینەوەیان دەدات، یەکبخەن.

پرسیار: حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە چەند رێکخراوی نێونەوتەوەییدا ئەندامە و ئەندامبوونی لەو رێکخراوانەدا چەندی کاریگەریی هەبووە کە پرسی کورد بەرجەستە بکرێتەوە؟

وەڵام: حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران هەر لە سەرەتای دامەزراندنییەوە بە مەبەستی ناساندنی پرسی کورد بە دونیای دەرەوە و راکێشانی سەرنج و پشتیوانیی وڵاتان و رێکخراوە نێودەوڵەتییەکان بۆ دۆزی رەوای کورد و هەروەها لەقاودانی پیلانی رێژیمەکانی پاشایەتی و ئیسلامی لە ئێران، هەوڵێکی زۆری داوە، لەو پەیوەندییەدا جێ پەنجە و شوێنەواری بیر و زانایی و ماندووبوونی رێبەری گەورەمان دوکتۆر قاسملوو، گەلێک بەرچاو و دیارە. دوکتور قاسملوو بناخەدارێژی سەرەکی و مێعماری جێبەجێکاری پەیوەندییە ناوچەیی و نیودەولەتییەکانی حیزبی دێموکرات و گەلی کورد بە رووی دونیای دەرەوە بووە و لە سایەی ماندووبوون و کەسایەتیی خاوەن باندۆری دوکتور قاسملوویە کە تاکوو ئێستاش زۆر رێکخراو و سیاسەتمەدار لە وڵاتانی ئورووپا و ئەمریکا پشتگیریی دۆزی رەوای کورد دەکەن.

لەسەر بنەمای هەمان رێچکە و بیرۆکەی دێپلۆماسیی دوکتور قاسملوو، حیزبی دێموکرات توانیویەتی لە چەندین رێکخراوی نێودەوڵەتی وەک: ئەنترناسیۆنالی سوسیالیست"SI"، رێکخراوی نەتەوە بێ دەوڵەتەکان"UNPO" و رێکخراوی ژنێڤاکاڵ، بەفەرمی ببێتە ئەندام و لەگەڵ چەندین حیزب و رێکخراو و دامەزراوەی بەهێزی دیکەش لە وڵاتانی ئورووپا و ئامریکا و کانادا، پەیوەندی دۆستانە و هاوکاریی نزیکی هەیە و لە بواری سیاسی و مافی مرۆڤ و ژنان و لاواندا، پێکەوە هاوکاری دەکەین.

پرسیار: بەشی زۆری ئۆپۆزیسیونی فارس سەبارەت بە مافە نەتەوەییەکانی گەلانی ئێران هاوشێوەی رێژیمی ئێران دەڕوانن، ئایا حیزبی دێموکرات لە هاوپەیوەندی لەگەڵ نەتەوەکانی دیکەی ئێران هەتا چەند سەرکەوتوو بووە کە ئۆپۆزیسیۆنی

فارس بینێتە سەر ئەو قەناعەتە کە ڕێز لە فرەچەشنی بگرن و مافەکانی گەلانی دیکەی ئێران بە ڕەوا بزانن؟

وەڵام: بەر لە هەر شتێک یاسایەکی نەنووسراو و لە هەمانکاتدا ئاشکرای سیاسەت لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست هەیە، ئەویش ئەوەیە کە چەندە هێزت هەبێ، ئەوهێندەش مافت هەیە. کێشەکە بەرلە قەناعەت پێکردنی ئەم و ئەو، لەوە دایە کە ئێمە چەندە بەهێز و ڕێکخراو بین، ئەوهێندەش مافمان دەبێت. ئەوجا دوای ئەوە بابەتی قەناعەتی لایەنەکانی دیکە دێت.

لەلایەکی دیکەوە، یەک لەو هۆکار و کێشە سەرەکییانەی کە تا ئێستا بووەتە هۆی مانەوەی دەسەڵاتی ڕێژیمی ئیسلامی لە ئێراندا، بوونی عەقڵییەتی پان ئێرانیزم و پاوانخوازانەی بەشێک لە هێزە ئۆپوزیسیۆنەکانی بەناو سەرانسەریی فارسە کە حازر نین بە قبووڵکردنی پێشمەرجی دێموکراسی کە دانانیان بە ناسنامە و مافی وەک یەکی نەتەوەکانی نێو جوگرافیای سیاسیی ئێرانە، زەمینە بۆ کاری هاوبەش و ڕووخاندنی ئەو ڕێژیمە دیکتاتۆرە پێک بێنن. لە وەها دۆخێکدا بەمەبەستی بەهێزکردنی پانتایی خەبات لە دژی ڕێژیمی ئیسلامیی ئێران، هەوڵمان داوە لەگەڵ حیزب و لایەنە سیاسییەکانی کورد، بەلووچ، عەرەب، تورکمەن و ئازەری، بەستێنی کاری هاوبەش پێک بێنین و هەوڵ بۆ ڕووخاندنی ڕێژیم و جێگیرکردنی سیستەمێکی دێموکراتیکی فیدراڵ لە ئێرانی داهاتوودا بدەین تاکوو مافی وەک یەکی نەتەوەکان لە وەها سیستەمێکدا دەستەبەر بکرێت. هاوکات لەگەڵ ئەو لایەنە فارسانەش لە دانوستاندنداین تاکوو ئەو ڕاستییە قبووڵ بکەن کە ئیتر نکۆڵیکردن لە ناسنامەی نەتەوەیی نەتەوەکان و مافی چارەنووسیان، قبووڵکراو نییە و ڕێگای پێکەوە ژیانی ئاشتییانە و سەقامگیری سیستەمێکی دێموکراتیک لە ئێرانی داهاتوودا، دانان بە بوون و مافی وەک یەکی نەتەوەکانی نێو جوگرافیای ئێرانە و لە غەیری ئەمەدا مانەوەی شتێک بە ناوی ئێران، زۆر ئەستەمە. هەرچەند ئێستا بەشێک لەو لایەنە فارسانە بە ڕواڵەت دان بە جۆرە دێموکراسییەکی ناوچەیی دەنێن کە لانیکەمی مافی نەتەوەکان لە خۆ بگرێت، بەڵام هیچ گەرەنتییەک نییە کە ئەوانیش لە کاتی بەدەسەلات گەیشتن و بەهێز بوونیاندا، هەڵنەگەڕێنەوە.

پرسیار: **حیزبەکانی کوردستان بەگشتی ڕوانگەیان لە سەر حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران چۆنە؟**

وەڵام: حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە سێ ڕەهەندی جیا جیاوە توانیویەتی ڕێز و متمانەی هێز و لایەنە سیاسییەکانی کوردستان بە گشتی بۆ خۆی دەستەبەر بکات،

یەکەم: بەهۆی مێژووی خەبات و مکوڕبوونی لە سیاسەتی نەتەوەیی و نیشتمانییەکەی.

سەرچاوە
Serchawe

دووهەم: بەهۆی ڕێزگرتن لە خەباتی نەتەوەیی، هێز و لایەنە کوردستانییەکان و پشتیوانی و هاوکاریکردنیان لە هەلومەرج و قۆناخە هەستیارەکاندا.

سێهەم: خۆپاراستن لە دەستێوەردان لە کاروبارییاندا و هەوڵدان بۆ یەکڕیزی و یەکگوتاری لەپێناو پاراستنی بەرژەوەندی باڵای نەتەوەییدا، بە هۆی ئەم سیاسەتە دروستەوە، دەبینین زۆربەی هێزە کوردستانییەکان و ڕەوەندی کوردی لە دەرەوەی وڵات، بەرانبەر بە حیزبی دێموکرات، ڕوانگەیەکی ئەرێنی و پڕ لە پێزانینیان هەیە و حیسابێکی خاسمانی بۆ پێگە و ئێعتباری حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دەکەن.

پرسیار: لە کۆتاییدا، لە یادی ٧٥ ساڵەی دامەزرانی حیزبی دێموکرات ئەگەر قەسەیەکتان هەیە فەرموون.

وەڵام: یادی ٧٥ ساڵەی حیزبی دێموکرات، یادکردنەوە لە مێژووی خەباتی پڕ لە هەوراز و نشێوی نەتەوەی کورد بۆ گەیشتن بە ڕزگاری و سەربەستییە، یادکردنەوە لەو هەموو قوربانی و فیداکارییەی ڕۆڵەکانی نەتەوەی کوردە کە لەو ڕێبازەدا بەخشیویانە، وێستگەی تێڕامان و بیرکردنەوە لە داهاتووی ئەو خەباتە و چۆنیەتی خۆگونجاندن لەگەڵ ڕاستییەکانی کۆمەڵگاکەمانە تاکوو بتوانین بە سیاسەتێکی زانستی و سەردەمیانە، بەسەر کەندوکۆسپەکاندا زاڵ بین و ئامانجەکانی ٢٥ی گەلاوێژ بۆ گەلی کورد وەدی بێنین.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ١٦ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

لە یوبیلی ئەڵماسی حیزبی دێموکرات!

بێکەس قادر

ئەندامی دەفتەری سیاسیی و بەرپرسی پێوەندییەکانی حیزبی زەحمەتکێشانی کوردستان

سەدەی بیستەم بۆ گەلی کورد، سەدەی کەوتن و هەستانەوە بوو، سەدەی بیستەم بۆ حیزبی دێموکرات، سەدەی دەرکەوتن، سەرکەوتن، کەوتن و بەرەنگاربوونەوەی ستەم و ئەستەم بوو.

حیزبی دێموکرات، وەک یەک لە حیزبە دێرینەکانی ڕۆژهەڵاتی ناڤین، لە ١٥ی ئابی ٢٠٢٠ زایینی بەرامبەر بە ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٩٩ی هەتاوی، کاروانی تێکۆشانی ٧٥ ساڵ تێپەڕ دەکا، لەو نێوانەدا گەلێک هەوراز و نشێوی تەی کردووە، سەرباری ئاستەنگەکانی سەر ڕێی تێکۆشانی، وەکوو هێزێکی کارا و کاریگەر لە خەبات و ڕێبەرایەتیکردنی بزاڤی نەتەوەیی گەلی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان ڕۆڵی بڕیاردەرانەی هەیە.

لە مێژووی بزووتنەوەی سیاسیی کوردستان، خەبات و تێکۆشانی حیزبی دێموکرات خەزێنەیەکی گەورە و پڕ لە وانەیە، بۆیە پێویستە نەک هەر ئەندام و ڕێبەرانی خاوەنێتی لێ بکەن، بەڵکوو دەبێ هەموو ئەوانەی لەم سەروەرییانەدا، بەشیان هەیە و پشکیان بەردەکەوێ، خاوەنێتی لەو ئەمانەتەی پێشەوا بکەن و پێکەوە بەشدار بن بۆ دەستەبەرکردنی داهاتوویەکی باشتر.

دیارە شتێکی شاراوە نییە، کە نهێنی مانەوە و بەردەوامبوونی حیزبی دێموکرات بۆ پشتیوانی خەڵک دەگەڕێتەوە، بۆیە هیچ لەوە گرینگتر نییە، کە لە یوووبیلی ئەڵماسیدا، لە یەکێک لە داخوازییەکانی خەڵک زۆرتر نزیک ببێتەوە، کۆتایی بە لێکترازان بهێنرێ و نێوماڵی دێموکرات وەسەریەک بخرێتەوە.

بەڵگەنەویستە سەرەڕای جیاوازی لە شێوەی خەبات لە بردنەپێشەوەی داخوازییەکان، بزاڤی ڕزگاریخوازی کورد یەک ئامانجی هاوبەشی هەیە. لەو پێوەندییەدا سیاسەتی حیزبی دێموکرات، لەبەرانبەر پرسی بەشەکانی کوردستان، کە لەسەر بنەمای هاریکاری و هاوکاری لەنێوان بەشەکان سەرچاوەی گرتووە، نەک دەخالەت کردن، دەرککردنی بەرپرسیاریەتیی نەتەوەییە، پێویستە لە دارشتنی نێوەڕۆکی ستراتیژێکی هاوبەشی کوردستانی ڕەنگ بداتەوە.

حیزبی دێموکرات وەک لە مێژووەکەی دەردەکەوێ، لە ڕابردوودا، چەندە مەحکوم بە دابەشبوون و ململانێی ئایدیۆلۆژی بووە، ئێستاش ئەوەندە بە کرانەوە و ئەبدێتکردنی تاکتیک و ئامانجە سیاسییە هەنووکەییەکانی مەحکومە، کە فەرامۆش کردنی لە قازانجی بزووتنەوەکە نییە.

ئەگەر لە دیدگایەکی بابەتیانەی سیاسییەوە، تەماشای مێژووی ٧٥ ساڵ خەبات لەپێناو ئازادی بکرێ، سەرەڕای بەربەستەکانی بەردەم تێکۆشانی، سەرەڕای هەڵە و خاڵە لاوازەکانی، لە جێگەی خۆیدایە ئەمە وەبیر بهێنینەوە کە حیزبی دێموکرات بۆ تێکۆشان و کۆڵنەدان، قوتابخانەیە، هەر بۆیە هەڵدەگرێ، ئەم ڕەوەندە مێژووییە، نەک هەر وانەی سیاسی لێ هەڵبهێنجرێ، بەڵکوو دەبێ پتر شەنوکەو بکرێ و بەر تیشکی توێژینەوەی بابەتی و زانستیانە بدرێ، وەک ڕێبازێکی سیاسی تیۆریزە بکرێ.

لەو بۆنەیەدا ئەوەی جێی خەفەتە ئەوەیە، کە هێشتا گەلی کورد لە ئێران لەژێر چەوساندنەوەی نەتەوەییدایە، تەنانەت مافی خوێندنی بە زمانی زگماکی خۆی پێ ڕەوا نابیندرێ، لەم سەردەمەدا مامۆستا زارای محەممەدی لەسەر فێرکردنی زمانی زگماکی منداڵانی کورد بە دە ساڵ زیندانی حوکم دەدرێ.

حیزبی دێموکرات لە یەکەمین ڕاگەیەندراویدا، لە ڕاگەیاندنی دامەزرانی ڕوو لە هاونیشتمانان دەکات و دەڵێ: ئێمە بێجگە لە مافی ڕەوا و ئینسانی خۆمان هیچمان ناوێ. ئەو داوایەی حیزبی دێموکرات ئەوسا و ئێستاش بۆ هەموو بەشەکانی کوردستان، هەر لەجێگەی خۆیدایە ، کە گەلی کورد بێجگە لە مافی ڕەوا و ئینسانی خۆی هیچی دیکەی ناوێ، تا ئەو مافە لە گەلی کورد زەوت بکرێ، خەباتەکەی ڕەوایە و لەو سۆنگەیە کە ئەم کاروانە بێ پسانەوە، هەروا بەردەوامی هەیەو" سەد شەهەنشاە و پادشا مردن سەیری کە کوردی ئێمە هەر کوردن."

لە یوبیلی ئەڵماسی حیزبی دێموکراتدا، درووود بۆ گیانی پێشەوا، قاسملوو، شەرەفکەندی و هەموو شەهیدانی کوردستان

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ١٩ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

بنەمای دیپلۆماسیی حیزب و هەڵوێستە سیاسییەکانی

محەممەد نەزیف قادری

لە دەستپێکی خەباتی سیاسیی هەر حیزب یان لایەنێکی سیاسی و فیکریدا کۆمەڵێک پرەنسیپ دەبنە بنەمای کار و تێکۆشانی ئەو ڕێکخراوەیە یان ئەو دەسەڵاتە. دوای هاتنی هێزەکانی هاوپەیمانان لە شەڕی دووهەمی جیهانی لە ساڵی ١٩٤١ی زایینی بەرامبەر بە ١٣٢٠ی هەتاوی و هەرەسهێنانی دەسەڵاتی ڕەزاشای پەهلەوی کە جووڵەیەکی نوێ لە سەرتاسەری ئێران و کوردستان دەستی پێکرد، گەلی کوردیش کە بە درێژایی مێژوو بۆ گەیشتن بە مافەکانی و دیاریکردنی چارەنووسی بە دەستی خۆی لە خەبات و بەرخۆدان بوو، دامەزرانی یەکەم ڕێکخراوی نەتەوەیی خۆی لە لایەن پۆلێک لە نیشتمانپەروەرانی کوردەوە ڕاگەیاند و کوردستانی ئێران بوو بە ناوەندی بزووتنەوەیەکی نەتەوەیی. ڕەوتی ڕووداوەکان و کاریگەریی گەشەی هزری نەتەوایەتی و جیهانبینیی پۆلێک لەم ڕۆڵە خەباتگێڕانە و لە پێشەوەی هەموویانەوە پێشەوا قازی محەممەد، ئەوانی هێنایە سەر ئەو باوەڕە کە دامەزراندنی حیزبێکی سیاسیی پێشکەوتووی شوناسخواز پێویستییەکی سیاسی و مێژووییە و لەم سونگەیەوە لە ڕۆژی ٢٥ی گەلاوێژی ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی، بەرامبەر بە ١٥ی ئاگۆستی ١٩٤٥ی زایینی دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان ڕاگەیەندرا و پێشەوا قازی محەممەد بوو بە ڕێبەری ئەم حیزبە نوێیە. هاوکات لەگەڵ ئەم ئاڵوگۆڕە سیاسییە لە ئازەربایجانی ئێرانیش خەباتی سیاسی و نەتەوەیی تورکەکان دەستی پێکرد و فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان و حکوومەتی میللی بە پشتیوانیی یەکیەتیی سۆڤییەت ڕاگەیەندرا. پێشەوا قازی محەممەد و ڕێبەریی حیزبی دێموکرات بە شێوەیەک دەستیان بە خۆڕێکخستن و پێوەندیی سیاسی و دیپلۆماسی لەگەڵ نوێنەرانی وڵاتانی هاوپەیمان و کۆماری ئازەربایجان و فیرقەی دێموکرات کرد و هەیئەتی نوێنەرایەتیی کورد سەردانی یەکیەتیی سۆڤییەت و باکوو، پێتەختی کۆماری ئازەربایجانی ئەو کاتی کرد و هەوڵیان دا سەرنج و پشتیوانیی ئەوان بە لای گەلی کورد و دابینکردنی ویست و داخوازییەکانیدا ڕابکێشن. لەو سەردان و ڕاگۆڕینەوەیەدا هەم نوێنەرانی سۆڤییەت و هەم ڕێبەران و

بەشی سێیەم

نوێنەرانی فیرقەی دێموکراتی ئازەربایجان لەو باوەڕەدا بوون کە دەبێ دەسەڵاتی سیاسیی کورد و دامەزراوەکانی بەشێک بن لە لە حکوومەتی میلیی ئازەربایجان کە ئەم بیرۆکەیە بە تەواوی لە لایەن پێشەواوە ڕەت کرایەوە و لە سەر سەربەخۆیی سیاسی و ئیداریی کۆماری کوردستان جەختی کردەوە و ئامانجی خۆشی پێکا. لێرەدا پرەنسیپی باوەڕبەخۆبوون، سەربەخۆیی بڕیاردانی سیاسی، شوناسخوازی، پاراستنی بەرژەوەندیی نەتەوەیی، ڕێزگرتنی بەرامبەر و لۆژیکی پێکەوەژیان و ڕەوتی سیاسەتی دەستێوەردان، پاراستنی پرەنسیپە مرۆییەکان و ڕەچاوکردنی دیپلۆماسییەکی دوور لە نکۆڵی و توندوتیژی بوونە بنەما سیاسی و فیکرییەکانی بزووتنەوەی کورد و پێوەندییەکانی حیزبی دێموکرات و کۆماری کوردستان لەگەڵ دەوروبەر و جیهانی دەرەوە.

سەردانەکانی دیپلۆماتە ئامریکایی، سۆڤییەتی و بریتانیایی و گەڕۆکەکانی وڵاتانی دیکە کە لەو وڵاتەدا زۆر بە ئامانجدار و بە هەڵسەنگاندنەوە ڕووداوەکانی ئێران، ئازەربایجان، کوردستان و ناوچەکەیان تاوتوێ کردووە زۆربەیان لە نووسینەکانیاندا دانیان بە زانایی و ڕوانگەی پێشکەوتووی پێشەوادا ناوە و مافەکانی کوردیان بە ڕەوا زانیوە. ئارچی ڕۆزڤێڵت دیپلۆماتی ئامریکایی کە زۆر بە وردی چاوەدێریی ڕووداوە سیاسییەکانی کردووە، لە نووسینەکانیدا بە دۆکیۆمێنتەوە بە شێوەیەکی ئەرێنی لە سەر کەسایەتیی پێشەوا و کۆمار قسە دەکا. ویلیام ئیگلتۆن لە سەر تایبەتمەندییەکانی کۆمار و گرینگیی لە مێژووی بزووتنەوەی کورددا قسە دەکات، بەڵام سیاسەتی فەرمیی ئامریکا پێچەوانەی ئەو خوێندنەوەیە بوو.

لێرەدا خاڵی لاواز بۆ بزووتنەوەی سەرتاسەریی ئێران و خەباتی نەتەوە ماف پێشێلکراوەکانی ئێران بریتی بوون لە پشتکردنی هاوپەیمانان لەم بزووتنەوە دێموکراسیخوازییە سەرتاسەرییە و شوناسخوازیی نەتەوەکانی ئێران و پشتکردن لە کۆمارەکانی ئازەربایجان و کوردستان. خاڵێکی دیکە کە بۆ کۆماری کوردستان لەمپەر بوو، زاڵبوونی هێز و نیشتەجێبوونی نوێنەرایەتییە سیاسییەکانی هاوپەیمانانی ڕۆژئاوایی بەتایبەتی بریتانیا لە باشووری ڕۆژهەڵاتی کوردستان (سنە، کرماشان و ئیلام)دا بوو، لە ڕاستیدا کوردستان بوو بە جێگەی ململانێی ئامریکا، بریتانیا و سۆڤییەت. کۆماری کوردستان تەنیا لە بەشێکی کەمی خاکی کوردستان دامەزرا و مەجالی پەلهاویشتنی بۆ پارێزگاکانی سنە، کرماشان، ئیلام و خوارەوەتری پێ نەدرا، لە ڕاستیدا بەرژەوەندییەکانی گەلانی ئێران بوو بە قوربانیی بەرژەوەندیی هاوپەیمانان و دواییش پشتی دەسەڵات و گەڕانەوەی دیکتاتۆریی ڕێژیمی پاشایەتیی پەهلەوییان گرت، ئەو سیاسەتە نەشیاوەی هاوپەیمانان گەیشتە ئاستێک کە جۆرج ئالەن، سەفیری ئەوکاتی ئامریکا لە پێوەندییەکانی لەگەڵ قوام السلطنه، سەرۆک وەزیرانی ئەو کاتی ئێران دەڵێت جووڵەی هێز بۆ کوردستان، ئازەربایجان و هەر شوێنێکی ئێران سروشتییە و دیپلۆماتەکانی سۆڤییەتیش لەو قۆناغە هەستیارەدا سیاسەتیان هەر بەو شێوەیە بوو. هاشمۆف کۆنسوولی یەکیەتیی سۆڤییەت لە ورمێ هەموو هەوڵە سیاسی و دیپلۆماتیکەکانی ڕازیکردنی دەسەڵاتی تاران بوو.

حیزبی دێموکرات دوای ئەو قۆناغە سیاسییە تاڵە، کە بە داخەوە شوێنەواری شووم و تێچووی زۆری بۆ گەلانی ئێران بوو، بە درێژەدانی بە خەبات و لە پێوەندییەکانیدا هەوڵی داوە سیاسەتێک ڕەچاو بکا و لەو پرەنسیپانە پەیڕەوی بکات کە لە مێژووی ئەم حیزبەدا بوونەتە بایەخ و جێی سەرنج و ئەزموونێکی ئەرێنی لە جووڵانەوەی کورددا. ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی ڕێکخراوەیی حیزب و پچڕانی پێوەندیی ڕێکخراوەیی لەگەڵ حیزبی توودەی ئێران لە کۆنفرانسی یەکەمی حیزب لە ساڵی ١٣٣٤ی هەتاویدا و گرتنەبەری سیاسەتێکی واقیعبینانە لە سەر بنەمای پشتبەستن بە بەرژەوەندییە نەتەوەییەکانی گەلی کورد، هەروەها پاراستنی ئەو ڕێڕەوە و هەڵویستی پۆلێک لە کادر و پێشمەرگە و ئەندامانی ڕێبەری لە کۆنگرەی دووهەمی حیزب لە بەرامبەر سیاسەتی تاکڕەوی و بە لاڕێدابردنی پرەنسیپی سەربەخۆیی حیزب ئەزموونێکی دیکەیە لەم خەباتە پڕ لە هەوراز و نشێوەی حیزب.

ئاڵوگۆڕە سیاسییەکانی دوای تێکچوونی پێوەندییەکانی شۆڕشی ئەیلوولی باشووری کوردستان لەگەڵ حکوومەتی ئەوکاتی عێراق دۆخێکی نوێی بۆ حیزبی دێموکراتی کوردستان هێنایە ئاراوە و گوشارێکی زۆر کەوتە سەر ڕێبەریی حیزب و ئەندامانی لە عێراقدا. لەمەڕ پێوەندیی حیزب لەگەڵ حکوومەتی عێراق دەبێ بڵێین بە درێژایی زیاتر لە ٣٥ساڵ لەو پێوەندییە، حیزبی دێموکرات لە سەر پاراستنی بەرژەوەندییەکانی کورد ڕێک خست و ئەو پێوەندییە نموونەی پێوەندییەکی ساغ بوو و لە چەندین بڕگەی مێژووییشدا وازی لە بەرژەوەندییە حیزبییەکانی خۆی هێناوە بۆ پاراستنی بەرژەوەندیی گشتیی کورد و پاراستنی دەستکەوتەکانی بزووتنەوەی کورد لە باشووری کوردستان. لەم بارەوە تێکۆشەری دێرینی کورد، دوکتور مەحموود عوسمان، دوای ڕووخانی ڕێژیمی بەعس لە کۆبوونەوەیەکی گشتیدا وتی گەلی کورد و لایەنە سیاسییەکان دەبێ شانازی بە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بکەن کە بناغەی پێوەندییەکانی لە سەر پاراستنی بەرژەوەندییەکانی کورد بووە و ئەمە نموونەیەکی سەرکەوتووە لە بزووتنەوەی کورددا.

ڕوانگەی حیزبی دێموکرات و جیهانبینیی بۆ پرسی کورد و بە نێونەتەوەییکردنی ئەم پرسە بەشێکی زۆری دەگەڕێتەوە بۆ ڕۆڵی ڕێبەری مەزنمان دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو کە وەک ئەندازیاری ئەم سیاسەتە و پێکهێنانی لۆبی بۆ پرسی کورد، پێوەندییەکانی لەگەڵ ئاکادیمییە ئورووپایی و ئامریکاییەکان، ڕێکخراوە مرۆڤدۆستەکان، پارلمانتار و کۆنگرێسمەنەکان، هەواڵنێرەکان، ناوەندەکانی لێکۆڵینەوە و پارتە سیاسییەکان شێوازێکی تری بە ناساندنی پرسی کورد دا. بەشداری لە کۆنگرەی ئینترناسیۆناڵ سۆسیالیست و چەندین ناوەندی نێونەتەوەیی دیکە ڕەوایی و کارایی پێوەندییە دیپلۆماتیکەکانی حیزب دەگەیەنێ و هەر ئەو کەسایەتی و دۆستانە ئێستاش لە سەنگەری داکۆکیکردن لە مافەکانی گەلی کورد لە بەرامبەر سیاسەتی داگیرکەرانی کوردستاندان کە بە عەقڵییەتی ژینۆسایدکردنی ئەم گەلە سیاسەتی لەگەڵ دەکەن.

سەرچاوە
Serchawe

مەحکوومکردنی داگیرکردنی باڵوێزخانەی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئامریکا لە تاران لە ١٣ی خەزەڵوەری ١٣٥٨ بەرامبەر بە ٤ی نۆڤامبری ١٩٧٩ لە لایەن تاقمی ناسراو بە "خوێندکارانی پەیڕەوی خەتی ئیمام"ەوە لە نەزەری حیزبی دێموکراتەوە پێچەوانەی یاسا و ڕێسا و پرۆتۆکۆلە دیپلۆماتیکەکان بوو و ئەم هەڵویستەی حیزب لە مێژووی پێوەندییەکانیدا جێی بایەخە.

شەڕی هەڵەبجە لە ساڵی ١٣٦٦ی هەتاوی بەرامبەر بە ١٩٨٨ی زایینی لە دوو بارەوە لە پێوەندییەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا جێگای سەرنجە. یەکەم لەم شەڕەدا زیاتر لە ٨٠٠ کەس لە کادر و پێشمەرگە و ئەندامانی بنەماڵەکانی حیزب لە ناوچەکانی هەورامان و جوانڕۆ کەوتنە ئەو شەڕە و وێڕای بەرگرییەکی مێژوویی هێزی پێشمەرگە و تەفروتوناکردنی هێزەکانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران لە دەڤەری هەورامان و جوانڕۆ، بە پێی بەرنامەیەکی دیاریکراو ئەو هێزەی حیزب لەو ناوچەیە بە سەرکەوتنەوە دەرباز بوون. لەم پێوەندییەدا ڕێبەری گەورەمان دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو کە بە پیری هێزەکەوە هاتبوو لەو پێوەندییەدا وتارێکی پێشکەش کرد و وتی لەگەڵ ئەوەی کە قارەمانێتی و بەرگریی کادر و پێشمەرگەکانی حیزب شانازییەکی مێژووییە، ئەو دەربازبوونە ئەزموونی پێوەندیی قووڵ و نەتەوەیی حیزبی ئێمەیە کە لەم گۆڕەپانەشدا سەرکەوتوو بوو. هەر لە پێوەندی لەگەڵ شەڕی هەڵەبجەدا دوکتور قاسملوو لە سەفەری ئورووپایدا هەوڵێکی چڕوپڕی دا بۆ گەیاندنی دەنگی مەزڵوومییەتی قوربانیانی هەڵەبجە و گەلی کورد کە لەو تاوانە دژەمرۆییەدا زیاتر لە ٥٠٠٠ کەس لە خەڵکی مەدەنی بوونە قوربانیی ڕێژیمی بەعسی عێراق و داوای پێکهاتنی کۆنفرانسێکی نێونەتەوەیی لە دۆستانی ئورووپایی و بەتایبەت فەرانسەویی کرد و سەرئەنجام ئەو کۆنفرانسە ساڵی ١٩٨٩ پێک هات. بە داخەوە دەستی ڕەشی تێرۆریزمی کۆماری ئیسلامیی ئێران ئیزنی نەدا کە خۆی بەشدار بێ، بەڵام شانازیی کۆنفرانسەکە بە ناوی ئەو ڕێبەرە گەورەیە ناودێر کرا. ئەو هەڵویستەی حیزبی دێموکرات و دوکتور قاسملوو لە مێژووی پێوندییەکانی حیزبدا لاپەڕەیەکی زێڕین و نەتەوەییە.

لە شەڕی ئێران و عێراقیشدا حیزبی دێموکرات بە پێچەوانەی هێندێک لایەنی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی سیاسەتێکی ڕەچاو کرد کە نەبێتە بەشێک لەو شەڕە چونکە لەو باوەڕەدا بوو کە ئامانجی شەڕەکە و ئامانجی درێژخایەنی حیزب دوو شتی لێک جیاوازن و بە ئەزموونیش دەرکەوت کە سیاسەتی حیزب لەو بوارەشدا سەرکەوتوو بوو.

لە ڕاپەڕینی ساڵی ١٣٧٠ی هەتاوی بەرامبەر بە ١٩٩١ی زایینیی گەلی کورد لە باشووری کوردستان، حیزبی دێموکرات پێوەندییەکانی لەگەڵ بەرەی کوردستانی و دواتر حکوومەتی هەرێمی کوردستان لە سەر پاراستنی دەستکەوتەکانی ڕاپەڕین و حکوومەتی هەرێمی کوردستان بووە. لەگەڵ ئەوەشدا زۆر جار لەگەڵ گوشاری وڵاتانی نەیاری کورد ڕووبەڕوو بووە و

هێرشی کراوەتە سەر، بەڵام لە سەر ئەم سیاسەتەی بەردەوام بووە.

لە ڕوانگەی حیزبی دێموکراتەوە دیالۆگ (Negotiation) یەکێک لە پرەنسیپە نەگۆڕەکانی پێوەندییەکانە بۆ لێکتێگەیشتن و چارەسەری و وەدیهێنانی مافەکانی گەلی کورد لە سەر بنەمای پرەنسیپە دیپلۆماتیکەکان و باوەڕمەندبوونی لایەنی بەرامبەر بە پرسی کوردە.

حیزبی دێموکرات بە باوەڕمەندبوون بەو بنەما فیکرییە کە کوردستان یەک نیشتمانە و کورد یەک نەتەوەیە و دابڕانی خەڵک و خاکەکەی لە لایەن داگیرکەرانی کوردستانەوە دۆخێکی خولقاندووە کە هەرکام لە بەشەکانی کوردستان و حیزبە سیاسییەکانی بۆ دابینکردنی مافەکانی گەلی کورد لەو بەشەدا لە خەباتدان، سیاسەتی ئەوە بووە کە پشتیوانیی سیاسی لە خەباتی هەموو بەشەکانی کوردستان و خەباتی خەباتگێڕانی مافەکانی ڕۆڵەکانی کورد لە هەر شوێنێک بکا. هەر لەو کاتەشدا هەوڵی داوە پێوەندییەکانی لەگەڵ وڵاتانی پێوەندیدار بە پرسی کوردەوە تا ئاستێک بێ کە دژی بەرژەوەندییەکانی گەلی کورد لەو بەشەی کوردستاندا نەبێ و لەو بوارەشدا سەرکەوتوو بووە. هەروەها لەو باوەڕەدا بووە کە حیزب و لایەنە سیاسییەکانی کورد لە کاروباری بەشەکانی دیکەی کوردستان دەستێوەردان نەکەن و ڕێز لە ئیرادە و خەباتی گەلی کورد لە هەرکام لە بەشەکانی کوردستان بگرن و یارمەتیدەری ڕەوتی خەباتیان بن.

لە ئاستی سەرتاسەرییشدا حیزبی دێموکرات لەگەڵ حیزب و لایەنە سیاسییەکانی ئێرانی لە سەر بنچینەی باوەڕ بە مافەکانی گەلی کورد و مافی دیاریکردنی چارەنووس وەک نەتەوەیەکی خاوەن ماف و باوەڕ بە دێموکراسی و دابەشکردنی دەسەڵات و پێکهێنانی سیستمێکی دێموکراتیکی فێدراڵ و سێکۆلار لەگەڵ ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانیدا لە دیالۆگ بووە و بە خۆشییەوە ئێستا لە چەند هاوپەیمانی و تەڤگەری سیاسیشدا ڕۆڵی کاریگەری هەیە.

لە سیاسەتی نێونەتەوەییشدا بە باوەڕمەندبوون بە نێونەتەوەییکردنی پرسی کورد لە چوارچێوەی بنەما سیاسی و یاساییەکانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان (جاڕنامەی گەردوونیی مافەکانی مرۆڤ) و سیاسەتی دەستێوەردانی مرۆیی و ڕزگارکردنی نەتەوە ماف پێشێلکراوەکان لە لایەن ڕێژیمە دیکتاتۆر و داپڵۆسێنەرەکانەوە لەگەڵ کۆڕ و کۆمەڵە نێونەتەوەییەکان پێوەندییەکانی ڕێک خستووە و لە خەباتی دیپلۆماسیدایە و دەنگی مافخوازانەی گەلی کوردی پێ گەیاندوون. هەنووکەش حیزبی دێموکرات یەکێک لە لایەنە چالاکەکانی ئەو گۆڕەپانەیە و بە ڕەچاوکردنی ڕێوشوێنە دیپلۆماتیک و یاساییەکان داکۆکی لە مافەکانی گەلی کورد دەکا و لە سونگەی پشتبەستن بە خەبات و ئیرادەی گەلی کورد و یەکیەتی و یەکڕیزیی بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و بوون بە هێزێکی شوێندانەر لە گۆڕەپانی سیاسی و

دیپلۆماسیدا ڕۆڵی مێژوویی خۆی، هەوڵ دەدات کە لە ئاستی چاوەڕوانییەکانی گەلەکەماندا بگێڕێ و وەدیهێنەری ئاواتەکانی گەلەکەی بە گشتی بێ.

لەگەڵ ئەوەی ئاماژەی پێ کرا، هێز و توانا بۆ کاری دیپلۆماسی و پێوەندی مەرجێکی گرینگە و لە ڕاستیدا بنەمای ئاوڕدانەوەی لایەنە سیاسییەکان و ناوەندەکانی بڕیارە کە بەرژەوەندییە هاوبەشەکان پێکەوە گرێ دەدا. هەر لەم سۆنگەوە ڕێبەری مەزنمان دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو هەردەم لە سەر ئەم ئەسڵە جەختی دەکردەوە و وەک زەروورەتێکی سیاسی لەم قۆناغە هەستیار و پڕ لە کەندولەندەدا حیزبی دێموکرات پێویستە لە هەموو ڕەهەندەکانی خەباتدا ببێتە ئەو هێزە شوێندانەرەی کە لەمێژە خەبات و بەرخۆدانی بۆ دەکا و دۆستانی جووڵانەوەی کورد بە هیواوە چاویان لێیەتی.

ئەزموونی سیاسی و دیپلۆماسیی ئەم ٧٥ ساڵەی خەباتی حیزب ئەو ڕاستییەمان بۆ دەردەخات کە لە سیاسەت و خەباتدا بەرژەوەندی و هێز قسەی کۆتایی دەکەن. زۆر جار لایەنێک بۆ پاراستنی بەرژەوەندیی خۆی، دێوەزمە لای دەبێتە فریشتە و پێچەوانەکەشی دەبینرێت. کەواتە دەبێ بەرژەوەندییەکانی گەلەکەمان پێناسە بکەین و بەو پێیە بچینە نێو کایە سیاسی و ململانێ دیپلۆماتیکەکان و پرسی کورد و مافەکانی بۆمان لە سەرەوەی هەموو شتێک بێت.

٢٥ی گەلاوێژی ئەمساڵیش کە ٧٥ـەمین ساڵڤەگەڕی دامەزرانی ئەم حیزبە تێکۆشەرە و یووبیلی ئەڵماسییە لە هەموو ڕەهەندەکانی خەباتدا سەرکەوتنی گەورە و مێژوویی بۆ خۆی و گەلەکەی و بزووتنەوە ڕەواکەی تۆمار بکا و گەلی کورد شادمان کا و ئەو ئاواتەش تەنیا بە یەکیەتی و یەکڕیزیی هەموو ڕۆڵە خەباتگێڕەکانی کورد و دێموکرات دەستەبەر دەبێ.

بەرز و بەڕێز بێ یووبیلی ئەڵماسیی حیزبە تێکۆشەرەکەمان

٢٥ی گەلاوێژی ١٣٩٩ی هەتاوی

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٢٠ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

ڕاگەیاندراوی ناوەندی سیاسی

بە بۆنەی ٧٥ مین ساڵڕۆژی دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

حیزبی دێموکرات: دامەزرانی کۆماری کوردستان شانازییەکی مێژووییە بۆ حیزبی دێموکراتی کوردستان

هاو نیشتیمانیانی بەڕێز،
کۆمەڵانی خەباتگێر و خۆڕاگری خەڵکی کوردستان،
ئۆگرانی دێموکراسی و مافی نەتەوایەتی،
بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدان،
زیندانیانی خۆڕاگری سیاسی،
کادر و پێشمەرگە فیداکارەکان، ئەندامان و لایەنگرانی دڵسۆزی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران،

حیزبی تێکۆشەر و خۆشەویستی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان، حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ڕۆژی ٢٥ی گەلاوێژی ئەمساڵ ١٣٩٩ ی هەتاوی بەرانبەربە ٢٠٢٠ی زایینی ٧٥ ساڵەی تەمەنی پڕ سەروەری خۆی تێپەڕ دەکا و یوبیلی ئەڵماس لە بەرۆکی خۆی دەدا.

بەو بۆنەوە پیرۆزبایی لە هەموو ئازادی خوازان بەگشتی و کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان، بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدان، زیندانیانی خۆڕاگری سیاسی، کادر و پێشمەرگە و ئەندامان و لایەنگرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە تایبەتی دەکەین و سەری ڕێز و نەوازش بەرانبەر بە گیانی پاکی هەموو ئەو شەهیدانە دادەنوێنین کە لە ماوەی ئەو ٧٥ ساڵەدا و لە ڕەوتی بەرگری لە ماف و ئازادیەکانی کورد لە کوردستانی ڕۆژهەلات دا گیانیان فیدای بەختەوەری نەتەوەکەیان

سەرچاوە
Serchawe

کەردووە، هەروەها سپاس و پێزانینمان ئاراستەی هەموو ئەو کەس و کەسایەتیانە دەکەین کە لە هەر بڕگەیەکی خەباتی ئەو ٧٥ ساڵەدا جا بۆ هەر ماوەیەک بوو بێ بەشدار و شوێن دانەر بوون.

ئاوڕدانەوەیەک لە ڕابردووی حیزب و سەرنج دانێک لە مێژووی خەبات و خۆڕاگری حیزبی دێموکرات لەو ٧٥ ساڵە دا دەری دەخەن کە لەم ماوەیە دا چ ڕێگایەکی سەخت و پڕ هەوراز و نشێوی بڕیوە، چ سەروەریەکی تۆمار کردووە، چ سەرکەوتن و دەسکەوتێکی بەدی هێناوە، چ ها هەڵوێستی بوێرانە و درووست و واقع بینانە بووە، چەندها زامی بەژانی هەڵگرتووە و بە چۆک دا نەهاتووە، هەموو ئەوانە ئەمڕۆ پاش ٧٥ ساڵ ناسێنەری قامەتی بە هەیبەتی حیزبی دێموکرات و دێموکراتەکانە.

حیزبی دێموکراتی کوردستان وەک پێوەستێکی مێژوویی و لە هەمان کاتدا گوونجا و لەگەڵ سەردەم لە ٢٥ی گەلاوێژی ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی و لەسەر بنچینەی ڕێکخراوەیی کۆمەڵەی ژێکاف وەک ڕێکخراوێکی پەرەپێدەری بیروهەستی نەتەوایەتی و بەدەستی قازی محەممەد دامەزرا.

دامەزرانی حیزبی دێموکرات تەنیا لە دایک بوونی ئاسایی حیزبێک نەبوو بەڵکوو سەرەتای هاتنە ئارای حیزبێکی مودێڕن، باوەڕمەند بە دێموکراسی بە بەرنامەیەکی ڕوونی سیاسی بوو کە لە ٨ بەند دا فۆرموڵە کرابوو نێوەرۆکی دێموکراتیکی حیزبی نیشان دەدا و چەند ئەسڵی لە ئەولەوییەتی تێکۆشانی خۆی دا دانا بوو کە دەربڕی پێویستی یەکگرتوویی و هاوخەباتی لەگەڵ حیزب و لایەنە سیاسییەکانی ئێران و نەتەوەکانی ئێران بوون.

حیزبی دێموکراتی کوردستان ١٦٠ ڕۆژ پاش دامەزرانی بە لێکدانەوەی درووست و بە هەڵسەنگاندنی کەش و هەوای سیاسی لەئێران و کوردستان پاش شەڕی دووهەمی جیهانی توانی دەسە ڵاتێکی سیاسی و کیانێکی مودێرنی کوردی لە شێوەی کۆماری لە ٢ی ڕێبەندانی ١٣٢٤ی هەتاوی دا بە سەرۆکایەتیی پێشەوای نەمر قازی محەممەد دابمەزرێنێ و لە کۆبوونەویەکی بەرین لە شاری مەهابادا هەم کۆمار و هەم بەرنامەی کار و تێکۆشانی کۆماری کوردستان ڕابگەیێنێ. بەم جۆرە کۆماری کوردستان وەک بەرهەمی دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان لە بەشێکی کوردستانی ئێران خۆی دەرخست. دامەزرانی کۆماری کوردستان شانازییەکی مێژوویی بوو بۆ حیزبی دێموکراتی کوردستان کە بەشێکی بەرچاو لە ماف و ئازادییەکان و مافی نەتەوایەتی کوردی لە زۆربارەوە دەستەبەر کرد. تەنانەت کورد لە پارچەکانی دیکەش وەک دەسکەوتێکی جێگای ئومێد سەیریان دەکرد و ژمارەیەکیان لەبەڕێوەبردنی کار و ئەرکەکانی دا بەشدار بوون.

لە تایبەتمەندییە بەر چاوەکانی حیزبی دێموکرات بەردەوامی و درێژەدان بە خەبات لە هەر هەلوومەرجێک دایە، دەبینین

بەشی سێیەم

پاش جوانەمەرگ بوونی کۆمار و لە سێدارەدرانی پێشەوا و ژومارەیەک لە بەرپرسە باڵاکانی حیزب و کۆمار و بەندکرانی باقی ڕێبەرانی حیزب و کاربەدەستانی کۆمار و ئاوارە بوونی زۆرێک لە تێکۆشەرانی، حیزب لە تێکۆشان و چالاکی نواندن نەوەستا. بوونی سەدان تێکۆشەری ئەو حیزبە لە زیندانەکانی ڕێژیمی شادا و شڵەژاندنی بەقەولی ڕێژیمی پاشایەتی دوورگەی ئارامی ئێران بە هۆی وەڕێخستنی بەربەرەکانی چەکدارانە لەلایەن حیزبەوە لە ساڵەکانی ٤٦ – ١٣٤٧دا بەڵگە سەلمێنەری ئەو ڕاستیەن.

تایبەتمەندییەکی بەرچاوی دیکەی حیزبی دێموکراتی کوردستان نوێبوونەوە و بەرەوپێشچوون و گوونجان لەگەڵ پێشکەوتنە فکری و سیاسیەکانە، بە گەڕانەوەی دوکتور قاسملوو بۆ عێراق لە ساڵی ١٣٤٩ و لە کۆنگرەی سێهەمی حیزب لە ساڵی ١٣٥٢ی هەتاوی دا ڕەوتێکی لەبار و بە بەرنامە بۆ کاری ڕێکخستنەکانی حیزب هاتە ئاراوە، ڕێبەرایەتی جەمعی جێگیرتر سەربەخۆیی سیاسی دەستەبەرتر بوو و حیزب لە ڕواڵەت و لە نێوەرۆک دا ئاڵووگۆڕی قووڵی بەسەرخۆیدا هێنا و سیمایەکی دێموکراتیک تر و مودێرن تری بە خۆیەوە گرت، لەڕاستیدا ئەگەر پێشەوای نەمر قازی محەممەد دامەزرێنەری حیزب بوو دوکتور قاسملوو ڕێکخەرەوە و بووژێنەرەوەی حیزب بوو و دوکتور سادق شەرەفکەندیش پارێزەر و درێژەپێدەری ئەم ڕێبازە گرینگە بوو.

ورد و واقیعبینی سیاسی و لێکدانەوەی درووست و نەچوونە ژێر تەوژمی کەش و هەوای زاڵ بەڵام ناڕاست بەسەر ژینگەی سیاسی ئێراندا تایبەتمەندییەکی دیکەی حیزبی دێموکرات بووە. کاتێک شۆڕشی گەلانی ئێران دەستی پێکرد و حیزبی دێموکرات بەتایبەتی لە کوردستان دەوری کاریگەری تێدا گێڕا پاش سەرکەوتنی ئەو شۆڕشە، خومەینی ویستی لە ڕێفراندۆمێک دا نیزامی داهاتووی ئێران دیاری بکا، ڕایگەیاند کە خەڵک پێویستە لە نێوان ڕێژیمی پاشایەتی و کۆماری ئیسلامی "نەیەک وشە زیاد و نە یەک وشە کەم" دا یەکیان پەسند بکەن. ئەوکات بەداخەوە زۆربەی خەڵک و هێزەکانی ئێرانی بە بەشێکی بەرچاو لە چەپ و ئیسلامییەکان و تەنانەت کەسایەتییە سێکۆلارەکانەوە بێ ئەوەی لێکیاندابێتەوە یا لە نێوەرۆکی کۆماری ئیسلامییەکەی خومەینی ئاگاداربن لەهەمان کاتدا ڕێژیمی پاشایەتیشیان ڕەت کردبۆوە دەنگیان بە سیستمی جێگای پەسندی خومەینی دا،

بەڵام حیزبی دێموکرات و خەڵکی کوردستان بەدوو هۆ لەو ڕێفراندۆمەدا بەشداریان نەکرد.

یەکەم: ئەوە کە ڕێفراندۆمەکەیان پێ دێموکراتیک نەبوو چوونکە بە کەڵکی خەراپ وەرگرتن لە نارەزایەتی خەڵک بەرانبەر بە ڕێژیمی پاشایەتی و نەگەڕانەوە بۆ ئەو سیستمە بەناچار دەنگیان بە کۆماری ئیسلامیدا.

سەرچاوە Serchawe

دووهەم: حیزبی دێموکرات و خەڵکی کوردستان بەدوور لە کەش و هەوای زاڵ و ناڕاست تەنیا بە لێکدانەوەی خۆیان دڵنیابوون کە لە ڕێژیمێکی ئیدئۆلۆژیکی ئایینی و مەزهەبی دا نە دێموکراسی جێگای دەبێتەوە نە مافی نەتەوایەتی گەلانی ئێران دەستەبەر دەبێ، بەڵکوو هەڵاواردن و جیاوازیدانان و پەراوێزخستن دەبێتە سیاسەت و کردەوەی ئەو ڕێژیمە، ئەو هەڵوێستەی ئەوکاتی حیزبی دێموکرات لەلایان هێندێ لایەنی ئێرانییەوە کەوتە بەر ڕەخنە و تۆمەت وەپاڵدان. بەڵام ئێستا هەر ئەوهێز و لایەنانە و تەنانەت زۆربەی خەڵکی ئێران دان بە بۆچوونی درووست و هەڵوێستی واقیع بینانەی ئەوکاتی حیزبی دێموکرات دادەنێن و ئەو شانازییە بۆ حیزبی دێموکرات و نەتەوەی کورد مایەوە کە لە سەرەتاوە دەنگیان بە هاتنەسەر کاری ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران نەدا. هەروەها لەکاتی داگیرکردنی باڵوێزخانەی ئامریکا لەتاران لەلایەن ڕێژیمی کۆماری ئیسلامییەوە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەپێچەوانەی کەش و هەوای زاڵی ئەو کات ئەو کردەوەیە مەحکوم کرد و بەڕەفتارێکی دژ بە نەریتە نێونەتەوەیەکانی زانی.

ڕێچکەشکێنێکی دیکەی حیزبی دێموکرات بەپێچەوانەی کەش و هەوای زاڵ بەسەر حیزب و لایەنە چەپەکان لەپێوەندی لەگەڵ سۆسیالیزم و دیکتاتۆری پرۆلیتاریا دا ئەوە بوو کە دوکتور قاسملوو ئامانجی دوارۆژی حیزبی لە سۆسیالیزمەوە دەگۆڕێ بە سۆسیالیزمی دێموکراتیک کە هەم دەرخەری جیاوازی بۆچوونی حیزب لەوبارەوە لەگەڵ هێزە چەپەکانی دیکە بێ، هەم لەوەوە سەرچاوەی گرتبێ کەناکرێ حیزبێک بۆ دێموکراسی خەبات بکا بەڵام ئامانجی دوارۆژی جۆرێک لە دیکتاتۆری بێ، ئەو بڕیارەی حیزب و ئەو بۆچوونەی دوکتور قاسملوو کە خەراپترین دێموکراسی پێ لە باشترین دیکتاتۆری باشترە بەتووندی کەوتنە بەر هێرشی بەشێک لە چەپەکان بەڵام ئێستا بەشێکی بەرچاو هەر لەو هێزانە ئەم ڕێگەیان گرتۆتەبەر.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران و کۆماری ئیسلامیی ئێران:

ڕێژیمی دیکتاتۆر و خاوەن ئیدئۆلۆژی دواکەوتوانە و دژی مرۆڤیانەی کۆماری ئیسلامی ئێران زۆر زوو بەرانبەر بە هەڵوێستی واقیع بینانەی حیزبی دێموکرات دژکردەوەی نیشان دا و ڕێژیم لەگەڵ ئەوەی دەیزانی حیزبی دێموکرات خاوەنی چ پێگەیەکی بە هێزە و کاندیداکانی لە تەنیا هەڵبژاردنی ئازادی سەرەتای سەرکەوتنی شۆڕش دا لە زۆربەی شارەکانی کوردستان زۆرینەی دەنگەکانیان بۆ مەجلیسی شۆرا مسۆگەر کردووە و دوکتور قاسملوو لە پارێزگای ورمێ وەک نوێنەر بۆ مەجلیسی خوبرەگان هەڵبژێردراوە بەم حاڵەش حیزبی دێموکراتی هەڵوەشاوە ڕاگەیاند و بەر بەچوونی نوێنەرانی هەڵبژێردراوی نەتەوەی کورد بۆ مەجلیسی شۆرا و خوبرەگان گیرا.

سەرچاوە Serchawe

بەووشەوە ڕانەوەستا و لە ٢٨ی گەلاوێژی ساڵی ١٣٥٨ی هەتاویدا فتوای جەهادی دژی خەڵکی کوردستان دەرکرد و لێرەوە شەڕێکی نابەرانبەر و زاڵمانە و بێ ڕەحمانە بەسەر حیزب و خەڵکی کوردستان دا سەپاند و لەهەموو لایەک و بە هەموو هێز و ئیمکاناتی شەڕەوە هێرش کرایە سەر کورد و کوردستان.

هەڵوێستی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەرانبەر بەم بڕیارە دوژمنکارانەیەی ڕێژیم چی بوو؟

حیزبی دێموکرات و هێزە سیاسییەکانی کورد و خەڵکی کوردستان تەنیا دوو ڕێگایان لەبەر بوو، یا بەرانبەر بە زۆرداری و ماف پێشێلکاری ڕێژیم ملکەچ بکەن کە ئەوە لەگەڵ تایبەتمەندیی حیزب و نەتەوەی کورد یەکی نەدەگرتەوە یا پێویست بوو لە بەرانبەر هەر هێرش و پەلامار و پیلانێک دا خۆڕاگر بن و خەبات لە هەموو شێوەکانی دا درێژە پێبدەن کە ئەوە هەڵبژاردەی شایانی کورد و دێموکرات بوو. ئەم سیاسەتەی ڕێژیم شەڕی بەناوبانگی سنە، پاوە و نەغەدە و قەلاچۆی دەیان گوند و خەڵکی زۆری بێدیفاعی لێکەوتەوە بەڵام بەهۆی خۆڕاگری هێزی پێشمەرگە و خەڵکی کوردستان پاش ٣ مانگ، خومەینی ناچار بوو شەڕ ڕابگرێ و بڕیاری وتووێژ بدا کە ئەویش بۆخۆ تەیارکردنەوە و ڕێکخستنەوەی هێزەکانی بوو.

ڕەوتی خەبات و تێکۆشانی ٧٥ ساڵەی حیزب و ڕۆڵەکانی نەتەوەی کورد بێ فرمێسک و خوێن و بێ تێچوو تێنەپەڕیوە، هەزاران تێکۆشەری دێموکرات گیانیان فیدای درێژەی خەبات و گەیشتن بە ئامانجەکانی کورد کردووە کە لەنێویاندا ڕێبەرانمان پێشەوای نەمر قازی محەممەد، دوکتۆر قاسملوو، دوکتۆر شەرەفکەندی و دەیان ئەندامی ڕێبەرایەتی و فەرماندە و هەزاران کادر و پێشمەرگە و ئەندامانی بە وەجی حیزب دەبینذرێن، هەر وەها هەزاران کەس لە خەڵکی بێ دیفاعی کوردستان بەدەست هێزە سەرکوتکەرانی ڕێژیم شەهید یا کەم ئەندام کران یا لە بەندیخانەدا ئازار و ئەشکەنجەیان کەوتەبەر، بەدەیان جار بنکە و بارەگاکانی حیزب تۆپباران، خۆمپارەباران، بۆمباران و موشەکباران کران، بەڵام جێگای شانازییە کە هەموو ئەو زامە بە ژانانە نەک بە چۆکیان دانەهێناوە بگرە لە بڕینی ڕێگای خەبات تا گەیشتن بە ماف و ئازادیە کانیان سوورتر و پێداگرتری کردوون. دیارە بەرگری قارەمانانەی پێشمەرگە و خەڵکی کوردستان تەنیا لە بەرگری چەکداریدا بەرتەسک نەبۆتەوە خەباتی شار و حەرەکەت و خۆپێشاندانەکانی خەڵک لەم ماوەیەدا بەتایبەت خرۆشانی شارەکانی لە ساڵڕۆژەکانی شەهیدکرانی دوکتور قاسملوو و کۆمەڵێک بۆنەی دیکەدا لایەنێکی گرینگی دیکەی ئەو خەباتە بوو.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە هەموو ئەو تایبەتمەندیانەی کە بە کورتی ئاماژەیان پێکران هیچ کات ئیدیعای نەکردووە کە بێ هەڵە بووە، بەڵام گرینگ ئەوەیە کە هیچ هەڵەیەکی وای نەکردووە کە خۆی نەتوانێ قەرەبووی بکاتەوە.

ئێستاش پاش ۷۵ ساڵ خەبات و تێکۆشان ئەوەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی پێی دەناسرێتەوە سیاسەتی دروست و واقیع بینانە، فیداکاری تێکۆشەرانی دێموکرات لەبەرزترین ئاستی خۆیدا و پشتیوانی هەمیشەیی خەڵکی کوردستان لە حیزبی خۆشەویستی خۆیان حیزبی دێموکراتە. تاقیکاری ۷۵ ساڵ خەباتی بێ پسانەوەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پێمان دەڵێ تا ئەو کاتەی کە سیاسەت و هەڵوێست و بەرنامە سیاسیەکانمان هەڵقوڵاوی ویست و داخوازی نەتەوەکەمانن هەروا بە پشتیوانی هەمیشەیی و بێ دەریغی خەڵکی کوردستان پشت ئەستوور دەبین و وەبیرمان دێنێتەوە کە لە هەر بڕگەیەکی ڕەوتی ئەو خەباتەمان دا یەکگرتووبووین، لەلای دۆستان بەرز و بەڕێز و لە بەرانبەر دوژمن دا بە هێزتر بووین، بۆیە پێویستە وێڕای پاراستنی هەموو ئەسڵە دێموکراتیکەکانی حیزب ئەو مەسەلە گرینگ و پڕ بایەخانەش هەروا ڕەچاو بکرێن.

کۆمەڵانی خۆڕاگری خەڵکی کوردستان، تێکۆشەرانی فیداکاری دێموکرات؛

دوای ۷۵ ساڵ تەمەنی حیزبەکەمان خەباتی ئێستامان دژ بە دیکتاتۆری و سەرەڕۆیی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران هەر بەردەوامە، ڕێژیمێک کە بە ئیدئۆلۆژێکی دواکەوتوانە و کۆنەپەرستانەیەوە دژ بە هەموو داخوازە دێموکراتی و نەتەوایەتییەکانمان دەوەستێ، نەباوەڕی بە دێموکراسی هەیە نە بە مافی نەتەوەکان لە ئێراندا هەیە، نە مافی مرۆڤ بە هێند دەگرێ بەڵکوو بە دیاردەیەکی ڕۆژئاوایی دادەنێ، دژ بە مافی یەکسانی ژن و پیاو لە خێزان و لە کۆمەڵ دایە و لەگەڵ ڕووحی سەردەم ناتەبایە، هەموو داخوازێکی ئازادیخوازانە و ئینسانی بە زۆر و سەرکووت وەڵام دەداتەوە، بەڵام ئەم ڕێژیمە هار و بێ هەوسارە لە ئاکامی کردەوە نادروست و نا بەجێیەکانی و دەخاڵەت لە کاروباری وڵاتاندا هەلوومەرجێکی دژواری بۆ خۆی پێکهێناوە و لەو سۆنگەشەوە خەڵکی ئێرانی لەگەڵ ژیانێکی نائەمن و گوزەرانێکی دژوار بەرەوڕووکردووە، لەڕادەی جیهانیدا کەوتۆتە دژایەتی کۆمەڵێک وڵات کە هیچ دژایەتییەکیان لەگەڵ گەلانی ئێران نییە، ئەو ڕێژیمە تیرۆریزمی وەک بەشێکی جیانەکراو لە سیاسەتەکانی درێژەداوە و وەک ماکەی تیرۆریزم ناسراوە کە بڕیاری مێژوویی دەزگای قەزایی ئاڵمان دوای تیرۆری دوکتور سادق شەرەفکەندی و هاوڕێیانی بەڵگەی بەرچاوی تیرۆریزم و ڕیسوایی ئەو ڕێژیمەیە، بۆ پەرەپێدانی باوەڕە دواکەوتوەکانی پەلوپۆی هاویشتۆتە چەند وڵاتی ناوچە و سامانی خەڵکی ئێران بۆ دابینکردنی هەزینەی دەستە و گرووپە تووندڕەوە تیرۆریستەکان لەو وڵاتانە تەرخان دەکات. وەزعی ئابووری ڕێژیم لە سنووری داتەپیین دایە و ژیان بۆ خەڵک لەوپەڕی تاڵی و بێدەرەتانی دایە کە ئەوە خۆی ناڕەزایەتی و دژایەتی زیاتری خەڵکی بەرانبەر بە ڕێژیمی لێکەوتۆتەوە و ڕۆژبەڕۆژیش لە پەرەسەندن دایە، لە ڕاستیدا ڕێژیم ڕەوایی خۆی لەدەست داوە تەنیا پشتی بە هێز و کەرەسەی سەرکووت بەستووە کە ئەوەش بۆ هەمیشە بڕناکا، بەپێچەوانە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە پاراستنی تایبەتمەندییە دێموکراتیک و تواناکانی بۆ خەباتی دژی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران

شوێندانەرێکی بەرچاوی هەیە و لەڕادەی ناوچەیی و جیهانیدا وەک حیزبێکی بەپرنسیپ و کاریگەر لەسەر ڕەوتی ڕووداوەکان ناسراوە.

سەرجەم ئەم وەزعە کە ڕێژیمی تێکەوتووە دەرەتانی خەبات دژ بە کۆماری ئیسلامی ئێران لەبارتر دەکا، بۆیە بە ئامادەیی زیاتر و قورس و قایمترەوە درێژە بە خەباتی ڕەوامان دەدەین. ڕاسانی ڕۆژهەڵات یانی خەباتی شار و شاخ کە دەنگدانەوەیەکی بەرچاوی هەبووە وەک بڕیارێکی گرینگی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بەرینتر و لێکگرێدراوتر دەکەین، ئەوەندەی ڕێژیم بۆ دووژمن داتاشین هەوڵدەدا ئێمە چەند ئەوەندە بۆ پەیدا کردن و پاراستنی پێوەندی لەگەڵ دۆستەکانمان تێدەکۆشین. بەدڵنیاییەوە هاوخەباتیمان، یەکگرتوویی ڕۆڵەکانی نەتەوەی کورد بەگشتی و تێکۆشەرانی دێموکرات بەتایبەتی و لێبڕاوی لە خەباتمان زامنی گەیشتن بە ئامانجەکانمانە، بڕیاری کۆنگرەی ١٦ بۆ هەنگاونانی جیبیدی بەرەو یەکگرتنەوە و بەهێزکردنی ڕیزەکانی حیزبی دێموکرات، پێکهاتنی ناوەندی هاوکاری حیزبەکانی کوردستانی ئێران و کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵ لەو چوارچێوەدا سەیر دەکرێن.

جارێکی دیکە ٧٥ ساڵەی دامەزرانی حیزب لە هەموو خەڵکی کوردستان و ئەویندارانی دێموکرات پیرۆزبێ . سڵاو لە گیانی پاکی پێشەوای نەمر قازی محەممەد دامەزرێنەری حیزبی دێموکرات.

سلاو لە حیزبی دێموکرات دامەزرێنەری کۆماری کوردستان درێژەدەری ڕێبازی ڕێبەران و شەهیدان
سڵاو لە گیانی پاکی سەرجەم شەهیدانی ڕێگای ڕزگاری کوردستان
ئەمەگناسیمان ئاراستەی بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدان دەکەین
ڕێز و پێزانینمان پێشکێش بە تێکۆشەرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، درێژەدەرانی ڕێبازی پێشەوای نەمر قازی محەممەد، دوکتۆر قاسملوو و دوکتور شەرەفکەندی
نەمان بۆ کۆماری ئیسلامی ئێران، سەرکەوتن بۆ خەباتی حیزب و نەتەوەکەمان

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

ناوەندی سیاسی

گەلاوێژی ١٣٩٩ی هەتاوی - ئاگۆستی ٢٠٢٠ی زایینی

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٢٠ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

حیزبی دێموکرات و شوێنی دین لە کۆمەڵدا

ئیبراهیم لاجانی

شوێن و ڕۆڵی دین لە کۆمەڵگادا، بەدرێژایی مێژوو هەمیشە مەسەلەیەکی گرنگ و جێگای باس بووە.

هەر لەو دەمەوە کە مرۆڤ لە سێزدەهەزارساڵ لەمەوبەرەوە دوای ئەوەیکە فێری ئاژەڵداری و کشتوکاڵ بوو واتە توانی دێ و پاشانیش کاتێک پێنج هەزار ساڵ لەمەوبەر توانی شار دروست بکا، بەڕێوەبردنی کۆمەڵگا ئینسانییەکان هەمیشە لە دەستی کەسانێکدا بووە کە دەسەڵاتیان هەبووە زۆری لە خەڵکەکە بکەن، یا لەوەش گرنگتر توانای ئەوەیان هەبووە بەسەر بیرو زەینی خەڵکدا زاڵ بن.

پاشان دەرکەوت کە دەسەڵات چونکە دەتوانرێ دەستاودەست بکرێ بە تەنیا بۆ بردنە پێشی ئەومەبەستە بەس نییە. ئەوەی دواتر بە ناوی بڕوا و دین ناسرا لەو بارەوە بایەخی زۆرتری پەیدا کرد و باشتر توانی ئەو ئەرکە بەڕێوە بەرێ. هەر بۆیە دەتوانین بڵێین کە لە پێنج هەزار ساڵ لەمەوبەرەوە نۆڕمی دەسەڵاتداری لە هەموو کۆمەڵگا ئینسانییەکاندا بریتی بووە لەوەیکە شا کە دەسەڵاتدار بووە لە هەمان کاتدا ڕێبەری ئایینیش بووە؛ واتە دەسەڵاتی سیاسی و ئایینی هەر یەک بوون. دواتر لە پرۆسەیەکی درێژخایەندا بەرەبەرە ئەوە کە دەسەڵاتی سیاسی و ئایینی هەر یەک بن بەرەو بنبەست و کۆتایی خۆی ڕۆیشت و ئەو تێئۆرییە هاتەکایەوە کە ئەو دوو دەسەڵاتە هاوزێی یەکتر بن.

کاتێک ئارياييەکان لە سێ هەزارساڵ لەمەوبەرەوە لە باشووری ڕووسیە و ئوکراین کۆچیان کردە ئەو ناوچانەی کە ئێستا

پێی دەوترێ فەلاتی ئێران، ئێمەی کورد سێ چوارهەزار ساڵ پێش لەوان لەوێ بووین و ئەوانمان لە نێو شارستانیەتی خۆماندا وەرگرتن. دواتر کە ئیمپڕاتۆری ماد و هەخامەنشی درووست بوو، ئەو دەسەڵاتە گەورە نەیدەتوانی لە فۆرمی شا و کاهیندا درێژە بکێشێ. چونکە لەو ناوچە پان و بەرینەدا گەلێک مەزهەب و ئایینی جۆراوجۆر هەبوون و پاشاکان نەیاندەتوانی لە یەک کاتدا هەم پاشا و هەم ڕێبەری ئایینی ئەو هەموو دین و مەزهەبە جۆراوجۆرانەی خەڵکی ئەو ناوچانە بن کە لەژێر دەسەڵاتیاندا بوون. ئیتر دەسەڵاتداریەتیی یەکتای ئاسمانی و زەمینی بەرەبەرە بە ناچاری گۆڕدرا بۆ دەسەڵاتداریەتی دوانەیی ئایینی و حکومەتی بەڵام هاوتەراز و هاوبایەخ. بەو جۆرە بیرۆکەی جیایی دین لە دەوڵەت لە مێژوودا چەکەرەی کرد. لە ئیمپڕاتۆری ڕۆمیشدا کاتێک پێتەختی دەوڵەت لە ڕۆمەوە بۆ کۆنستانتینوپل گوازرایەوە و پاپ لە ڕۆم مایەوە بەرەبەرە کلیسا لە دەوڵەت جیا بوویەوە بەڵام دواتر هەردووکیان لە دەسەڵاتی کلیسادا دیسان یەکیان گرتەوە. هەزاروچوارسەدساڵ لەمەوبەر ئیسلام هات و یەکیەتیی دین و دەوڵەتی لە پێغەمبەردا کۆکردنەوە. دواتریش تا کاتێک چوار خەلیفەی ڕاشدین دەسەڵاتدار بوون، دەسەڵاتی سیاسیی و ئایینی لە یەک جێگادا بوون و لە ڕاستیدا هەریەک بوون بەڵام کاتێک پاشایەتییە سەربەخۆکان لە ناوچەدا سەریان هەڵدا و بە تایبەتی دوای ڕووخانی ئیمپڕاتۆری عوسمانی و کەڵکوەرگرتنی دەوڵەتە ئیسلامییەکان لە قانوونە غەیرە شەرعییەکان، لە کردەوەدا دین و دەوڵەت تەنانەت لە وڵاتە ئیسلامییەکانیشدا لێک جیابوونەوە؛ واتە تەنانەت تێئۆریزیەنە موسوڵمانەکانیش جیایی دین و دەوڵەتیان لە نەزەریەپەردازی ئیسلامدا تێئۆریزە کرد. ئەو نەزەریە تا چەرخی بیستەم و سەرهەڵدانی بزووتنەوەکانی سەلەفی و ئیخوانولموسلمین و وەهابیەت و دواتر سەرهەڵدانی ڕادیکالیزمی ئیسلامی کە هەرکامەیان بە جۆرێک بانگەشەی گێڕانەوە و زیندووکردنەوەی حکومەتی پێغەمبەر لە سەدری ئیسلامدا دەکەن، لە دەوڵەتە ئیسلامییەکاندا کاری پێدەکرا.

لە ئورووپاشدا دەزانین کە ئەوە کلیسای کاتۆلیک بوو کە سەرەنجام توانی جێگای ئیمپڕاتۆری ڕۆم بگرێتەوە. ئەو کلیسایە تا سەدەی نۆهەم بە کەڵکوەرگرتن لە لەت لەت بوونی ئیمپڕاتۆری فرانکەکان و شەڕوململانێ میللی و مەزهەبییەکان توانی بۆ ماوەی شەشسەد ساڵ دەسەڵاتی خۆی ڕابگرێ بەڵام دواتر شەڕە ئایینی و مەزهەبییەکان و بزووتنەوە ڕیفۆرمخوازەکان و ڕێنسانس بوونە هۆی دروستبوونی دەوڵەتە مۆدێڕنەکان. ئەوەش کۆتایی بە دەستتێوەردانی دین لە کاروباری دەوڵەتدا هێنا.

ئەو کورتە مێژووە بۆمان دەردەخا کە فاکتۆر و هۆکارە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتییەکان لە سەر ڕەفتارو هەڵسوکەوتی مرۆڤەکان و کۆمەڵگا ئینسانییەکان، شوێنەواری کاریگەر و بڕیاردەریان هەیە و زەمینەی جیایی دین لە دەوڵەت پێکدێنن واتە مێژوو ئەوەمان فێردەکا کە گۆڕانکارییە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتییەکان زەمینەی سێکۆلاریزم پێک دێنن بۆیە سێکۆلاریزم یەکێک لە مەرجەکانی کۆمەڵگایەکی دێموکرات و مۆدێڕنە.

ئەوە ئیدی ئەمڕۆ بۆتە قانوونێکی دونیاپەسەند و بە پڕەنسیپێکی سەرەکی دەوڵەتداری و بەڕێوەبەری لە دونیادا دەزانرێ. ئەگەر لێرەولەوێ لە هەندێ گۆشەوکەناری دونیادا، وەک کۆماری ئیسلامی، ئەوەمان بەرچاو دەکەوێ کە دەسەڵاتی دینی و سیاسی هێشتاش هەر یەکدەستن و دین و دەوڵەت تێکەڵاون بە کەچڕەوی و لادان لە قاعیدە بە حیساب دێ و هیچ داهاتوویەکی نییە و تەنیا وەک ئەزموونێکی تاڵ دەژمێردرێ و زۆر ناکێشێ کۆمەڵگای ئەو وڵاتانە لەگەڵ ڕەوتی دونیای هاوچەرخ دەکەوێتەوە.

دێموکراسییەکانی هاوچەرخ لە ڕۆژئاوادا و لە ناوچە جۆراوجۆرەکانی دیکەی دونیادا، وەک مۆدێلێکی سەرکەوتووی بەڕێوەبەریی کۆمەڵگا ئینسانییەکان، مۆدێلێکی سەرکەوتوویان وەک سەرمەشق بە هەموو مرۆڤایەتی بەدەستەوە داوە. ئێمەش وەک حیزبێکی دێموکرات و میللی کە دەمانهەوێ میللەتەکەمان بکەینە خاوەنی دەوڵەتێکی مۆدێرن و هاوچەرخ و ئازاد و ڕزگار، چ لە بەرنامەی سیاسی و چ لە کردەوەدا لە سەرمەشقەکانی دێموکراسی ئیلهام وەردەگرین. وەک حیزبێکی دێموکرات و وەک ئەوە کە دەمانهەوێ بەتەنیا یا لەگەڵ هێزەسیاسییەکانی دیکەی کوردستاندا دەسەڵاتی سیاسی لە کوردستاندا بەدەستەوە بگرین، دەبێت هەر لە ئێستاوە پابەندبوونی خۆمان بە عورفیگەرایی و تێگەیشتنی خۆمان بۆ خۆمان و بۆ هەموو لایەک لەو چەمکە نیشان بدەین.

ڕاستە کۆمەڵگای کوردستان کۆمەڵگایەکی موسوڵمانە بەڵام زەمینەی جیایی دین لە دەوڵەت و حکومەت لە کوردستاندا ئامادەیە. ئەزموونی نەک هەر شکستخواردوو بەڵکوو کارەساتخوڵقێنی کۆماری ئیسلامی، هیچ ئیعتیبارێکی بۆ حکومەتی دینی لە هیچ کوێ نەهێشتۆتەوە.

لە لایەکی دیکەشەوە پایە فکری و تیئۆریکییەکانی زەروورەتی جیایی دین لە دەوڵەت لەلایەن فەیلەسوفە ئورووپایی و شەرقی و تەنانەت موسوڵمانەکانیشەوە لەمێژە گەڵاڵە کراون و لەوبارەوە ئەدەبیاتێکی زۆر و دەوڵەمەندمان لە بەردەستدایە کە دەبێت لە پەروەردە و فێرکردندا کەڵکی لێوەرگرین.

کوردستان هەرگیز جوغرافیای سەرهەڵدانی ڕادیکاڵیزمی ئایینی و مەزهەبی نەبووە. کوردستان و کۆمەڵگای کوردستان بۆ بە عورفی بوون ئامادەن و حیزبی ئێمە لە پێش هەمووان و باقی هێزە سیاسییەکانی کوردستان و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی دەبێ لەو بارەوە دەست وێکدەن و کاری جیددی و بەرپرسانە بکەن. لەو نێوەدا چەند مەسەلەی گرنگ هەن کە دەبێ وەبەرچاوبگیرێن:

سەرچاوە
Serchawe

یەکەم ئەوە ئێمە نابێت تێکۆشین دین و مەزهەب بکەینە وەسیلەی بردنەپێشی مەبەستە سیاسییەکانی خۆمان. ئەوە لە لایەک لەگەڵ بەرپرسایەتی و گەورەیی و میللی بوونی حیزبی دێموکرات نایەتەوە و لە لایەکی دیکەش ئەزموونەکان ئەوە دەردەخەن کە ئەوانەی دەیانهەوێ لە سیاسەتدا لە دین کەڵکی خۆیان وەرگرن، ئەوە سەرەنجام دینە کە ئەوان دەخاتە خزمەتی خۆی و کەڵکی خۆیانی لێوەردەگرێت.

لە لایەکی دیکەشەوە لە کوردستاندا گەلێک دین و مەزهەب و تەریقەت و فیرقەی جۆراوجۆر هەن و هەمووشیان پەیڕەوانی خۆیانیان هەیە و حیزبی ئێمە وەک ڕێبەری بزووتنەوەی میللی دێموکراتی کوردستان، دەبێ ئەو دین و مەزهەبانە و پێڕەوەکانیان بە یەک چاو تەماشا کات و بایەخی وەک یەکیان پێ بدا.

عورفیگەرایی لە تێگەیشتنی حیزبی ئێمەدا، بەمانای سێکۆلاریزمە. ئێمە دژی هیچ دین و مەزهەبێک نین و لە هەمان کاتیشدا حیزبێکی ئایینی و مەزهەبیش نین. پەیڕەوانی هەموو دین و مەزهەبەکان ئەگەر بەرنامەی سیاسی حیزبیان قبووڵ بێ دەتوانن لە حیزبی ئێمەدا تێکۆشانی سیاسییان هەبێ و لە تەشکیلاتی حیزبدا بڕۆنە پێش. جا ئەوە چ موسوڵمان بن یا مەسیحی، بودایی، کەلیمی، شیعە، سوونی، یارسان یا پەیڕەوی هەر دین و مەزهەبێکی دیکە لە مەسەلەکە ناگۆڕێ. جگە لەوە بەجێهێنانی فەرائیزی دینی و مەزهەبیش لە ڕیزەکانی حیزب و بزووتنەوەدا پێویستە وەک شتێکی ئاسایی تەماشای بکرێ و وەربگیرێ و وەک شتێکی فەرهەنگی و کولتوری سەیری بکەین.

ئێمە کە دەڵێین عورفیگەرایین مەبەستمان ئەوە نییە کە دین و مەزهەب لە نێو میللەتەکەمان و لە نێوکۆمەڵگای کوردستان لە ڕیشە هەڵکێشین. ڕاست بە پێچەوانەوە دەمانهەوێت دین و مەزهەب شوێنی شایستەی خۆی بدرێتێ و ئەو کار و ئەرکە بەڕێوەبەرێ کە ڕیسالەتی خۆیەتی. دین لە ئەساسدا سەروکاری لەگەڵ ئەخلاقیات و ویژدانیات هەیە هەر بۆیە کارکردەکەشی پێویستە لەو بوارەدا بمێنێتەوە و ئالودەی کاروباری دەوڵەتی و ئیدارەکردنی کاروباری عمومی نەکرێت کەواتە ئێمە نامانهەوێ دین و مەزهەب لە ویژدانی کۆمەڵگای کوردستان و میللەتەکەمان بەرینە دەر. دەمانهەوێ تەقەدوس لە ئیدارەکردنی کۆمەڵ و دەوڵەتداریدا بەرینە دەرێ. نەک دەوڵەت، بەڵکوو هیچ کەس و حیزب و لایەنێک مافی دەستێوەردان لە ویژدان و ئیعتیقاداتی خەڵکیدا نییە.

لە بەرنامەی حیزبی ئێمەدا هاتووە کە هەموو کۆنڤانسیۆنەکانی پێوەندیدار بە مافەکانی مرۆڤ لە کوردستان بەڕێوە دەچن واتە ئازادی دین و مەزهەب لە بەرنامەی سیاسی حیزبی ئێمەدا دەستەبەرکراوە. ئێمە بە مەسئولیەتەوە ئەوەمان لە بەرنامەی سیاسی خۆماندا گونجاندووە. جەوهەری عورفیگەرایی لە تێگەیشتنی حیزبی ئێمەدا ڕەواداریی لیبراڵ و تۆلێرانسە

کە پایەیەکی دێموکراسییە و بۆ ئێمە وەک حیزبێکی دێموکرات پرەنسیپە. لیبرالیزمی سیاسی، دین وەک سیستمێکی ئەخلاقی و ئەو بایەخە گرنگانە تەماشا دەکا کە بۆ دەوڵەمەندکردنی ئینسانییەتی ئینسانەکان پێویستن.

هەموو دینەکان و تەنانەت ئیسلامیش هەمیشە خۆیان لەگەڵ وەزعی سیاسی و کۆمەڵایەتی کۆمەڵگاکان گونجاندووە. ئەمڕۆ تەنانەت لە مەککە و مەدینەشدا ئاسان نییە وەک ڕابردوو دەستی خەڵک بپەڕێنی یا قەساس بکەی. مامۆستاکانی زانکۆی ئەستەمبوڵ دەڵێن کاتی خۆی کە ئیسلام مەنعی کردووە ژن بەتەنیا سەفەر بکا لە بەر ئەوە بووە کە ڕێگاکان نائەمن بوون. ئێستا کە ڕێگا و وەسیلەکانی سەفەر ئەمینن ئەو مەنعە ئیدی دەبێ هەڵگیرێ. مەبەست ئەوەیە بڵێین مۆدێرنیتە و دێموکراسی و عورفیگەرایی مەیدان بۆ دین و مەزهەب خۆش دەکەن تا بایەخە ئەخلاقی و ویژدانییەکان پەرە پێبدەن و ئەرکی مەعنەوی و ڕیسالەتی خۆیان بەجێ بێنن. مەبەست ئەوەیە بڵێین ئێمە دەبێ لە سیاسەت و کردەوەدا بە خەڵکی خۆمان ڕابگەیەنین کە مەبەستی ئێمە لە سێکۆلاریزم ئەوە نییە دین لە کۆمەڵدا ڕیشەکێش کەین بەڵکوو دەمانهەوەی تەقەدووس لە کاروباری دەوڵەتی و ئیدارەکردنی کۆمەڵگادا دوورخەینەوە. ئەزموونی چاخەکانی نێوەڕاستی ئورووپا و مێژووی ئیسلام و تاقیکردنەوەی کۆماری ئیسلامی لەوبارەوە قەڵایەکی پتەون کە ئەو سیاسەتە درووستەی حیزبی دێموکرات پاڵی وێداون.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٢١ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

یادی ٧٥ ساڵەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پیرۆز بێت

ساڵە نەڵۆسی

دوای رووخانی رێژیمی دژی گەلیی پاشایەتی لە ساڵی ١٣٥٧ی هەتاوی، حیزبی دێموکرات کە ڕیشەی لە ناو خەڵکی کوردستاندا هەبوو، زۆر زوو بە شێوەیەکی ڕێکخراو و ڕێکوپێک توانی بێتە مەیدانی تێکۆشان. لە زۆربەی شارەکانی تری کوردستان، کۆمیتەی ناوچە، کۆمیتەی شارستان، هێزی پێشمەرگە، یەکیەتیی لاوان، یەکیەتیی ژنان و کۆڕی پەروەردە و فێرکردن و لە دێهاتەکان شووڕا دامەزران و بە جۆرێک کەلێنی نەبوونی ئیداراتی دەوڵەتی پڕ کرابوونەوە. بە کردەوە ڕێکخستن و هاوکاریی خەڵک ببووە ئەرکی حیزبی دێموکرات و بۆ هەموو کاروبارێک خەڵک ڕوویان لە کۆمیتەکانی حدکا دەکرد.

دامەزرانی کۆڕی پەروەردە و فێرکردن

هەوڵی حیزبی دێموکرات بۆ کردنەوەی قوتابخانەکان و بۆ ئەوەی نەهێڵێت لاوانی کوردستان لە خوێندن دوا بکەون، کۆمیتەکانی حدکا زۆر فەعالانە بە دێهاتەکاندا گەڕان و داوایان لە لاوانی خوێندەوار کرد، بە تایبەت ئەوانەی "ڕاهنمایی" بۆ سەرێیان تەواو کردبوو. بەم جۆرە توانییان دەیان لاو کۆ بکەنەوە و یەکەم دەورەی مامۆستای شۆڕش لە پیرانشار، (من ئاگاداری شوێنەکانی تری کوردستان نیم) لە گوندی قەڵاتی مەنگوڕان بەڕێوە چوو. ئەم دەورەیە لە لای ڕێبەریی حدکا و بە تایبەت شەخسی دوکتور قاسملوو جێگەی بایەخ بوو. لە نیوەی دەورەکەدا بووین کە کاک دوکتور قاسملوو لەگەڵ خوشکە نەسرین و یەک دوو نەفەری ڕێبەری سەردانیان کردین. یەکەم جار بوو لە نزیکەوە دوکتور قاسملوو ببینم. کاک دوکتور زۆر ڕێزی لە بەشدارانی دەورەکە گرت و هانی دان کە دەبێ تەواوی هەوڵی خۆیان بدەن بۆ پێگەیاندنی منداڵانی کورد و دەبێ

سەرچاوە
Serchawe

تەواوی قوتابخانەکان ئاوەدان بکرێنەوە.

ئەم هەنگاوەی حدکا لە کاتێکدا بوو کە ڕێژیم ڕۆژانە هێرشی دەکردە سەر کوردستان و دەستی لە هیچ جینایەتێک نەدەپاراست، زۆربەی قوتابخانەکان وێران بوون، کتێبی دەرسی دەست نەدەکەوت و کتێبەکان زۆرتر کتێبی ڕێژیمی پێشوو و نیزامی پێشووی دەرسیی ئێران بوون، لەم کاتەشدا کۆڕی پەروەردە و فێرکردنی سەرانسەریی کوردستان کارێکی پیرۆزی کرد و کتێبی پۆلی ١ و ٢ی گەیاندە قوتابخانەکان کە لەگەڵ شادیی قوتابییان بەرەوڕوو بوو و بۆ ئێمە وەک مامۆستایان و قوتابییان یەکەم جار بوو لە قوتابخانە کوردی بخوێنین و لە قوتابخانەش بە زمانی کوردی قسە بکەین. بۆ ئێمە وەک مامۆستاش ئاسان نەبوو دەرسی کوردی بڵێین، بەڵام لە خۆشیی زمانی کوردی هەر زوو هەم ئێمە مامۆستایان و هەم قوتابییان توانیمان خۆمان فێری خوێندن و نووسینی زمانی دایکیی خۆمان بکەین. هەڵبەت بۆ پۆلەکانی تر بەداخەوە حدکا وێڕا نەگەیشت بیکاتە کوردی و ناوچە کەوتەوە دەستی دوژمن.

لە پیرانشار تا ساڵی ١٣٦٣ سەدان قوتابی لەژێر دەستی مامۆستایانی شۆڕشدا پێگەیشتن و بەشداریی منداڵان ئیجباری بوو.

کۆمیتەکانی حدکا

کۆمیتەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران (حدکا) لە ناوچەکەدا زۆر چالاک بوون، بەشی کۆمەڵایەتی، بەشی تەشکیلاتی و بەشی ماڵییان هەبوو. بەشی کۆمەڵایەتی کاری زۆر بوو، زۆر دابونەریتی کۆنی ناتەندروست هەبوون کە حدکا هەوڵی گۆڕینی دەدا، وەک گەورە بە چووکەی کچان، ژن بە ژنە و... دەتوانم لێرەدا ئیشارە بە شەهیدان سوڵتان سەمەدی و محەممەدە ڕوت لە کۆمیتەی لاجان بکەم کە تا کاتی شەهید بوونیان، دەیان ژن بە ژنەیان لە ناوچەی لاجانی پیرانشار هەڵوەشاندەوە. دەیان کچ کە بە چووکەیی مارە کرابوون، کۆمیتەکانی حدکا لەم داوە نەجاتی دان و توانییان بە دڵی خۆیان، ژیانی هاوبەش پێک بێنن. ڕادەی مارەیی دیاری کرا کە ٢٠ مسقاڵ زێڕ بوو.

هێندێک زەوی و زار درا بە هەژاران، هێندێک شوێنی گشتی کە خەڵک داگیری کردبوو، کرانەوە شوێنی گشتی و زەکات کە جاران هەمووی هی مەلا بوو، حدکا لەگەڵی بوو بە شەریک کە مەلاکان بە دڵیان نەبوو. هەر کێشەیەک کە لە ناوچەکەدا هەبا دەست بەجێ کادر و پێشمەرگەکان دەگەیشتنێ و زۆر زوو چارەسەر دەکرا. لە ماوەی دەسەڵاتی حدکادا کێشەکان زۆر زۆر کەم ببوونەوە و بە هاوکاریی حدکا بە شێوەی دێموکراتیک و بە دەنگی خەڵک لە هەموو دێیەکان شووڕای دێ دانرا.

سەرچاوە Serchawe

شووڕای دێیەکان خۆیان وەک هاوکاری کۆمیتەکان کێشەکانی خەڵکیان چارەسەر دەکرد. کە دەچووینە دێیەک پەیوەندیی ئێمە لە ڕێگای شووڕاکانەوە بوو.

گوندەکانی پیرانشار تەقسیم کرابوون بەسەر چەند کۆمیتەیەکدا وەک کۆمیتەکانی لاجان، بەربنە، پیرانان، کۆمیتەی بەری مێرگان و کۆمیتەی نەڵێن - گەدە، هەموویان سەر بە کۆمیتەی شارستانی پیرانشار بوون و کۆمیتەکان دەخاڵەتیان لە کاروباری یەکتردا نەدەکرد.

هێزی پێشمەرگە

هێزی پێشمەرگە لە پیرانشار، هێزی شەهید مەلا ئاوارە بوو کە دواتر گۆڕا بە هێزی قەندیل و لک و دەستە و پەلەکان سەرەتا هەر یەکە و بە ناوی شەهیدێک بوو کە دواتر ئەوانیش وەک هێز ناویان گۆڕدرا (بەداخەوە بەهۆی زیادبوونی ڕادەی شەهیدان) لە هێزی قەندیل زۆربەی پێشمەرگەکان لاوانی ناوچەی خۆمان بوون. هەر ناوچەیەک و لکێ خۆی هەبوو. لکی ١ (ناوچەی بەربنە)، لکی ٢ و لکی ٥ (ناوچەکانی نەڵێن - گەدە و بەری مێرگان). لکی ٣ (ناوچەی پیرانان) و لکی ٤ (ناوچەی لاجان) و پەلی فەرماندەهی و دەستەی زەربەت، دەستەی زەربەت و لکەکانی ١، ٣، ٤ و لاوان و تەشکیلات زۆر جار دەچوونە ناو شاری پیرانشاریش. دواتر لکی ٥ و دەستەی زەربەت کەم کرایەوە و بەڵام تا ساڵی ١٣٦٥ ئەمجۆرە بوو.

یەکیەتیی لاوان

تا گیرانەوەی ناوچە ئازادکراوەکان لە ساڵی ١٣٦٣ی هەتاوی، یەکیەتیی لاوان زۆر چالاک بوون، لاوان وەک کۆمیتەکانی حدکا بە دێهاتەکاندا دەگەڕان و لاوانیان بۆ شۆڕش هان دەدا و لە مزگەوتەکان لەگەڵ خەڵک دەدوان و بڵاوکراوەکانی لاوانیان بڵاو دەکردەوە. لاوان توانیبیان لە پیرانشار سەدان لاوی خوێندەوار لە دەوری خۆیان کۆ بکەنەوە و لە دەیان شەڕدا شان بە شانی پێشمەرگەکان بەشدار دەبوون. زۆربەی لاوەکان دواتر تێکەڵ بە تەشکیلاتی حدکا بوون.

کۆمەڵێک ڕووداوی ناخۆش ڕوویاندا کە بە قازانجی کۆماری ئیسلامی شکایەوە.

١- شەڕی ناخۆشی ئەو کاتی نێوان پارتی دێموکراتی کوردستان و حدکا.

٢- بەهاری ساڵی ١٣٥٩ تاقمی ٧ کەسی جیا بووەوە و بە ناوی "حدکا. پەیڕەوانی کۆنگرەی چوار" کە چوونە نیو ڕیزەکانی

حیزبی توودە و عەمەڵەن وێڕای هێزەکانی ڕێژیمی ئاخوندی واریدی شەڕ بە دژی حیزب و بزووتنەوەی کورد بوون. ئەو تاقمە دواتر خۆیان هەڵوەشاندەوە و بە فەرمی بوون بە بەشێک لە حیزبی توودە.

٣- هێرشی بەربڵاوی کۆماری ئیسلامی و گرتنەوەی ناوچەکان و دواتر ناوەندی کوردستان لە هاوینی ساڵی ١٣٦٣ی هەتاوی کە ناچار بنکەکانمان هێنایە بناری قەندیل بە دیوی باشووری کوردستان کە ئەو کات لەژێر دەستی یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستاندا بوو. دوای ئەم هێرشە بەهۆی هەڵەی بەرپرسانی حدکا لە ڕێبەرییەوە تا ناوچەیی، زیاتر لە ٢٠٠ کادر و پێشمەرگەی حدکا چوونەوە.

ورەی کادر و پێشمەرگە لەژێر کاریگەریی ئەو کۆمەڵە ڕووداو و هەڵەکارییەدا کەمێک هاتبووە خوار. بەڵام شەڕی قارەمانانەی شێلمجاڕان پاییزی ١٣٦٣ی هەتاوی کە دوای ١٢ سەعات شەڕ ڕێژیم نەیتوانی دێ داگیر بکات و دەیان کوژراوی دا و پێشمەرگەش بەداخەوە ٣ شەهیدی هەبوو و دوای ئەم شەڕە وەک نوقتە گۆڕانێکی گرینگی مەیدانی، ورەی کادر و پێشمەرگەی بەرز کردەوە و دوژمن لە جاران زەبوونتر ڕەفتاری دەکرد.

٤- هەڵگیرسانی شەڕی نێوان کۆمەڵە و حیزب خاڵێکی نەرێنی بوو لە کاتی خەباتی حیزب و خەڵکدا کە ئاسەوارێکی خەراپی هەبوو.

٥- دوو مانگ دوای کۆنگرەی هەشت و هەر وەک چاوەڕوانیش دەکرا، ئەو بەشە لە کادری پێشووی ڕێبەری و ژمارەیەکی چەند سەد کەسی لە کادر و پێشمەرگە لە ١ی خاکەلێوەی ساڵی ١٣٦٧دا بە بڵاوکردنەوەی بەیاننامەیەک جیابوونەوەی خۆیان ڕاگەیاند و لەژێر ناوی: "حدکا. ڕێبەرایەتیی شۆڕشگێڕ"دا خۆیان پێناسە کرد کە بەداخەوە هەڵگرتنی ئەو ناو و هێمایانەی حیزب شەڕی نێوخۆیی لێکەوتەوە و زیانی بە حیزب و بزووتنەوە گەیاند.

٦- ڕاوەستانی شەڕی ئێران و عێراق و دەستئاوەڵایی زیاتری هێزەکانی دوژمن بۆ شەڕ لە کوردستان خاڵێکی دیکەی گرینگیی خەباتی ئەوکاتی حیزب بوو و هەم لە ناوخۆی کوردستان هێزی دوژمن دەست ئاوەڵا بوو، هەم دەوڵەتی ئەوکاتی عێراقیش بەرەبەرە خەریک بوو بەربەست بۆ حیزب دروست بکات.

٧- شەهید کرانی ڕێبەران د. قاسملوو و د. شەرەفکەندی کە زۆر داخدار بوون و زەبری کەمەرشکێن بوون، بەڵام حیزب لەسەر پێی خۆی ڕاوەستا.

سەرچاوە
Serchawe

٨- بەجێ هێشتنی قەندیل و بەگشتی سنوورەکان و دابەزین بۆ نێو شارەکانی باشوور هۆکارێکی دیاری لاوازیی خەباتی حیزب بوو.

٩- جیا بوونەوەی دوای کۆنگرەی ١٣ کە هەتا ئێستاش ئاسەوارە نەگاتیڤەکانی دیارن.

ئەم چەند ڕووداوەی سەرەوە زۆر کاریگەرییان لەسەر چالاکیی حدکا دانا و سەدان کادر و پێشمەرگە ڕیزکانی حدکایان بەجێ هێشت، بەڵام بەخۆشییەوە حدکا هەروا لەسەر پێی خۆی ڕاوەستاوە.

دوا وتە

پێشمەرگەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە پیرانشار و ناوچەکانی تری کوردستان بە کەمترین ئیمکاناتی نیزامی گەورەترین هێزی پوشتە و پەرداخی ڕێژیمیان تێک شکاندووە. دەبێ بڵێم هیچ شوێنێکی ئەم کوردستانە نییە کە پێشمەرگە قارەمانیەتیی تێدا نەنواندبێت. کەمیی کەرەستەی شەڕ گەورەترین کێشەی هێزی پێشمەرگەی حدکا بوو، بەداخەوە ئەوکات لایەنگرانی بەرەی شەرق (توودەییەکان و کۆمۆنیستەکان) کە لە ناو حدکاش کەم نەبوون، زۆر دژی ئەوە بوون کە حدکا یارمەتی لە دەرەوە وەرگرێت، بەڵام ئێستا دەبینین هێزەکانی کوردی بە ئاشکرا و زۆر بە ئیفتخارەوە باسی وەرگرتنی یارمەتی دەکەن. ئەگەر ئەم شانسە یاوەری حدکاش بوایەت و ئەم ڕاگەیاندنەی ئێستا هەیە، ئەو کات هەبوایە، حدکا ئێستا وەک باشووری کوردستان لە ناوخۆ بوو. سەدان جار پێشمەرگە شەڕی دۆڕاندووە و یان شەهیدی داوە بەهۆی کەمیی کەرەستەی شەڕ و خواردمەنی یان نەبوونی بێسیم بۆ پەیوەندی کردن بە هاوڕێکانیان تا بە هانایانەوە بچن و لە گەمارۆی دوژمن ڕزگاریان بکەن.

لە کۆتاییدا هیوادارم حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بگەڕێتەوە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و هەوڵ بدرێت شەڕی ناوخۆیی نەبێت و ڕێزەکانی حیزب یەک بخرێنەوە تا جیا بوونەوەی تر ڕوو نەدات و کوردستان لە داگیرکەران پاک بکرێتەوە.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٢٣ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

وتووێژە لەگەڵ بەڕێز"حەسەن شەرەفی" جێگری یەکەمی لێپرسراوی گشتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

حەسەن شەرەفی: بە ئەرکی خۆی دەزانێ بەپێی گۆڕانکارییەکانی سەردەم گۆڕانکاریی فکری و سیاسی لەهەر بڕگەیەکی زەمانی لە بەرنامەکانیدا پێک بێنێت

وتووێژ: ڕەحمان سەلیمی

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ڕۆژی ۲۵ی گەلاوێژی ۱۳۹۹ی هەتاوی ۷۵ی ساڵەی تەمەنی خۆی تێپەڕ دەکا و یووبیلی ئەڵماسیی خۆی جێژن دەگرێت.

لەم وتووێژەدا لەگەڵ بەڕێز"حەسەن شەرەفی" جێگری یەکەمی لێپرسراوی گشتی و بەرپرسی ناوەندیی سیاسیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران چەند خاڵێکمان لە تەمەنی ٧٥ ساڵەی خەباتی حیزبی دێموکرات خستووەتە بەرباس کە سەرنجتانی بۆ خوێندنەوەی ڕادەکێشین.

پرسیار: وەکوو یەکەم پرسیار هەلومەرجی ئەو کاتی کوردستان و ئێران چۆن بوو کە دامەزراندنی حیزبی دێموکراتی کوردستان بە زەرورەتێکی مێژوویی دەزانرێت؟

وەڵام: ئەو هەلومەرجانەی کە پێویستیی دامەزرانی حیزبێکی مۆدێرن بە بەرنامەیەکی ڕوونی سیاسی و ڕێبەرایەتییەکی جەمعی هێنابوو ئاراوە دەکرێ بە دوو بەشی دەرەوەی کورستان و نێوخۆی کوردستان دابەش بکرێن.

بەشی سێیەم

یەکەم: لە دەرەوەی کوردستان لە ساڵانی شەری دووهەمی جیهانیدا وڵاتی ئێران لەلایەن هێزە بیانییەکان (ئینگلیس لە باشوور و سۆڤیەت لە باکوور)ەوە بە جۆرێک داگیر و لە نێوانیاندا، دابەش کرابوو. دەسەڵاتی ناوەندی بە گشتی لە کزی و لاوازی دابوو و تەنانەت لە هێندێک شوێن بە کردەوە بوونی نەمابوو، یەکێک لەو شوێنانە کە هێزە بیانییەکان بوونێکی پڕ ڕەنگیان نەبوو و حکوومەتی ناوەندیش دەسەڵاتێکی بەسەرەوە نەمابوو بەشی باکووری کوردستانی ئێران و ناوچەی موکریان بوو. بۆیە لەم ناوچەیە بۆشاییەکی زەقی دەسەڵات بەرچاو دەکەوت، ئەوەش دەرەتانێک بوو کە کورد لەو ناوچەیەی کوردستان خۆبەڕێوەبەرییەک لە نەبوونی دەسەڵاتی ناوەندیدا تاقی بکاتەوە.

دووهەم: لە نێوخۆی کوردستانیشدا بە دامەزرانی کۆمەڵەی ژێ.کاف لە ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٢١ی هەتاوی بەهێزبوونێکی بەرچاوی هەستی نەتەوایەتی کورد پەرەی گرتبوو و بیری دامەزراندنی کیانێکی کوردی هاتبووە ئاراوە، بەڵام بەرنامە سیاسییەکەی ژێکاف وەڵامدەری هەلومەرجی جیهانی پاش فاشیزم و پەرەگرتنی دێموکراسی نەبوو. بۆیە دامەزراندنی حیزبێکی وەڵامدەر کە بتوانێ لەگەڵ ڕەوتە پێشکەوتنخوازەکان و هەلومەرجی ئەو کات یەک بگرێتەوە، وەک پێویستییەکی سەردەم و مێژویی خۆی دەرخست و حیزبی دێموکراتی کوردستان هەر لەلایەن دامەزرێنەرانی کۆمەڵەی ژێ.کاف و لە سەروویانەوە پێشەوا قازی محەممەد دامەزرا.

پرسیار: دامەزرانی حیزبی دێموکرات وەکوو یەکەم حیزبی مۆدێرن لە کوردستان چ نوقتە گۆڕانێکی سیاسی لە نێو کۆمەڵگای کوردستان پێکهێنا؟

وەڵام: بە دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان، کورد و بزوتنەوەکەی بوون بە خاوەن حیزبێکی مۆدێرن بە بەرنامەیەکی سیاسی و سەردەمیانە کە لەوەبەدواوە کۆمەڵگای کوردستانی پتر لەوەی بیر لە کەسایەتییەک بۆ ڕێبەریی بزووتنەوە بکەنەوە بیر لە ڕێبەری حیزب و لە حیزبیش دا لە ڕێبەری جەمعی بکەنەوە، ئەوەش ئاڵوگۆڕێکی بنەڕەتی و سەردەمیانە بوو کە لە کۆمەڵگای کوردەواریدا پێکهات. لەو پێوەندییەدا ناکرێ دەوری

پێشەوا قازی محەممەد وەک کەسایەتییەکی ئایینی بەڵام نەتەوەیی و نیشتمانی لەبەرچاو نەگیرێت کە ڕێکخراوێکی نەتەوەیی هەتا ڕادەیەک ئایینی گۆڕیی بۆ حیزبێکی سەردەمیانەی نەتەوەیی دێموکراتیک.

پرسیار: ئایا حیزبی دێموکرات بەپێی سەردەم گۆڕانکاریی فیکری و سیاسی لە بەرنامەکانی خۆیدا پێکهێناوە و هەتا چەندە وەڵامدەری خواستە سیاسییەکانی خۆی بووە؟

سەرچاوە Serchawe

وەڵام: ئەگەر ئەو ڕاستیەمان لەبەرچاو بێ کە حیزبی دێموکراتی کوردستان لەسەر بناغەی ڕێکخستنەکانی کۆمەڵەی ژێ.کاف دامەزرا دەگەینە ئەو ئاکامەی کە دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان هەر خۆی لە خۆیدا بەرهەمی ئاڵوگۆڕی فکری و سیاسی لە بەرنامەکانی بزووتنەوەی کورد دابووە. پاش دامەزرانی حیزب و بەتایبەت پاش نەمانی کۆماری کوردستان و ئەو گیروگرفتانەی بۆ ڕێبەرانی حیزب، کۆمار و ڕێکخراوەکانی حیزب هاتە پێش، جارێکی دیکە و ئەوجار بە ئیرادەی دوکتور قاسملوو لە کۆنگرەی سێهەمی حیزب لە ساڵی ۱۳۵۳ی هەتاویدا، ئاڵوگۆڕێکی سیاسی، فکری و ڕێکخراوەیی لە حیزبدا پێکهات، ڕێبەرایەتیی جەمعی گرینگیی زیاتری پێدرا، بەرنامەی سیاسیی حیزب نێوەرۆکێکی پێشکەوتووانەتر و سەردەمیانەتری بەخۆیەوە دیت، سەربەخۆیی سیاسیی و بڕیاردان جێگایەکی بەرز و گرینگی لە هەڵسوکەوتی حیزبدا لەگەڵ هەر لایەنێک و لە پێوەندییەکانی حیزب لەگەڵ لایەنەکانی دیکەدا دەستەبەر کرد. دواتر لە دیاریکردنی ئامانجی دوارۆژی حیزبدا سوسیالیزم وەک مەسەلەیەکی گرینگی ئاڵوگۆڕی حیزب بەسەرداهات و سوسیالیزمی دێموکراتیک بە دوو هەدەفی سیاسی بوو بە ئامانجی دوارۆژی حیزب، جگە لەوانە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە ئەرکی خۆی دەزانێ بەپێی گۆڕانکارییەکانی سەردەم گۆڕانکاری فکری و سیاسی لە هەر بڕگەیەکی زەمانی لە بەرنامەکانیدا پێکبێنێ و مادام ئەوەش ئامانجییەتیی بە شێوەیەکی سروشتی وەڵامدەری خواستە سیاسییەکانی دەبێ چوونکە ئەم ئاڵوگۆڕانە لەپێناو چۆنیەتی گەیشتن بە ئامانجەکانی هاتوون و دێنە ئاراوە.

پرسیار: گرینگترین دەستکەوتەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە ۷۵ ساڵ تێکۆشانی خۆیدا کامانەن؟ و لەماوەی تەمەنی خوێدا ئەو خەسارانەی کە تووشی بووە بۆی قەرەبوو کراوەتەوە؟

وەڵام: وەڵامی ئەو پرسیارەتان دوو بەشە؛

یەکەم: ئەگەر مەبەست لە دەستکەوتی گرینگ بە ئاکامگەیشتنی خەباتی حیزب و دەستەبەربوونی یەکجارەکی هەموو ماف و ئازادییەکانی کورد بێ، بەداخەوە هەتا ئێستا ئەم ئامانجە نەهاتۆتە دی، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا خەباتی ۷۵ ساڵەی حیزب کۆمەڵێک دەسکەوتی گرینگی هەبووە کە لە لاپەڕەکانی مێژوودا جێیان گرتووە.

دامەزرانی کۆماری کوردستان نەتەنیا دەسکەوت بەڵکوو شانازییەکی مێژوویی حیزبی دێموکراتە. سەرەرای ئەو هەمووە گرفتە، پێوانی ڕێگەی پڕ لە هەوراز و نشێوی خەبات، خوێندان و قوربانیدان و تێکۆشەر فیدابوونە درێژە و بەردەوامی لە خەبات وخۆڕاگری و سووربوون لەسەر ماف و ئازادیەکانی کورد، خۆی دەسکەوتێکی بەرچاو بۆ حیزبێکی سیاسیە، کە بە هاسانی بۆ هەموو حیزبێک دەست نادا، کە حیزبی دێموکرات خاوەنی ئەو شانازیەیە. لە مەیداندا مانەوە، بە شوێندانەری

مانەوە لە ڕادەی نێونەتەوەیی، ناوچەیی و کوردستانیدا بە ناسراوی و بە خاوەن پڕەنسیپ دەرکەوتن و خۆناساندن بە جۆرێک کە بۆ زۆربەی لایەنەکان جێگەی ڕێز بی، دەسکەوتێکی کەم نین بۆ حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران.

دووهەم: ئەو خەسارانەی کە بەرەوڕووی حیزب بوونەوە لە ڕاستیدا دووبەشن، بەشێکیان بەدەر لە ئیرادەی حیزب بوون و بە پیلانی دوژمنان کراون، وەک لە سێدارەدانی پێشەوای نەمر، تێرۆری دوکتور قاسملوو و دوکتور شەرەفکەندی، دەیان و بگرە سەدان تێکۆشەری تێرۆرکراوی دیکە، یان شەهیدبوون و لەدەستچوونی هاوڕێ و هاوسەنگەرانمان کە خەسارێکن قەرەبوو ناکرێنەوە، ڕەنگە جێگەیان بگیرێتەوە بەڵام پڕنابێتەوە.

بەشێکیش دەکرێ بڵێین هەڵەبوون کە لە ڕەوتی خەباتی ئەو ٧٥ ساڵەدا کراین. لەوبارەوە دووپاتی دەکەمەوە هەروەک لە شوێنی دیکەش کوتوومە: حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران هەرگیز ئیدعای نەکردووە کە بێ هەڵە بووە بەڵام گرینگ ئەوەیە هەڵەیەکی وا گەورەی نەکردووە کە خۆی نەتوانێ قەرەبووی بکاتەوە، قەرەبووشیی کردۆتەوە.

پرسیار: وەکوو دوایین پرسیار، بەڕێزتان وەکوو جێگری یەکەمی لێپرسراوی گشتیی حیزب لە یادی ٧٥ ساڵ دامەزرانی حیزبی دێموکرات چ پەیامێکتان بۆ خەڵک هەیە؟

وەڵام: من خۆم پەیام لە خەڵکی کوردستان وەردەگرم، بەڵام وەک پێشمەرگەیەکی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران داوام لە خۆشک و براکانم لە کوردستانی ڕۆژهەڵات ئەوەیە کە ئەو خەباتە بە هی خۆیان بزانن چونکە لەپێناو ماف و ئازادی و داخوازەکانی هەمواندایە. بۆیە پێویستە هەر تاکێکی کورد لە هەر شوێنێک کە هەیە بەپێی توانا، ئیمکانات و شوێنی کار و ژیانی خۆی بە هەرجۆرێک بۆی دەگونجێ بەشداری بزووتنەوە بێ با خەباتەکەمان تێکڕایی بێ و ئامانجی لێکگرێدانی خەباتی شار و شاخ زیاتر و بەرچاوتر بێتەدی.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٢٤ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سیاسەتەکانی حیزبی دێموکرات لە ڕوانگەی یاسای نێونەتەوەییەوە

ئیبراهیم لاجانی

لە دونیای ئەمڕۆدا تێکڕای حەشیمەتی سەر ڕووی زەوی، بەو هەموو زمان و کولتوور و دین و مەزهەبە جۆرواجۆرانەوە کە هەیانە، لە چوارچێوەی دەوڵەتەکاندا دەژین. بەردی بناخەی سیستمی نێونەتەوەیی لەسەر ئەوە دانراوە کە دەوڵەت وەک ئەکتەرێکی سیاسی لەسەر ئاستی نێونەتەوەییدا و لە چوارچێوەی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکاندا، بەپێی قانوون و عورفی نێونەتەوەیی، ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکان بۆ هەموو هاووڵاتیانی خۆی دابین و دەستەبەر بکا.

ئەوە فەلسەفەی درووستبوونی دەوڵەتی میللییە و مەشروعیەت بە حاکمیەتی سیاسی دەوڵەت دەدا. هاووڵاتیان بۆ کەڵکوەرگرتن لەو ماف و ئازادییانەی کە مرۆڤایەتی هاوچەرخ پێیان ڕەوا دەبینێ، لە پێش هەر شتێکدا پەنا بۆ دەستوری وڵاتەکەیان و باقی ئەو یاسا و قانوونانە دەبەن کە لە سیستمی سیاسی و قەزایی وڵاتەکەیاندا جێیان بۆ کراوەتەوە.

ئەگەر دەستور یان قانوونی ئەساسی و سیستمی قەزایی وڵات نەیتوانی ماف و ئازادییەکانی خەڵک دابین بکا، یا حاشای لەو ماف و ئازادییانە کرد، یا لە کاتی پێشێلکرانی ئەو ماف و ئازادییانەدا، ئەوانی بێ دیفاع هێشتنەوە و دادی نەپرسین، هاووڵاتیان هاوار و پەنا بۆ پەیماننامە و کۆنڤانسیۆن و باقی ئەو ئەنستیتۆ و دامەزراوانە دەبەن کە لە ئاستی ناوچەیی و جیهانیدا ئەرکی بەرگری لە ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکانی مرۆڤ و کەمایەتی و گەلانی چەوساوە و خەڵکە بوومییەکانیان بە ئەستۆوەیە.

ئەو نەتەوە و کەمایەتییە نەتەوەییانەی کە دەوڵەتی میللی و حاکمیەتی سیاسی و حکومەتی تایبەت بە خۆیان نییە، بە کەڵکوەرگرتن لە زمانی مافەکانی مرۆڤ و ئەدەبیاتی یاسای نێونەتەوەیی، تێدەکۆشن دەنگی مەزڵومیەتی خۆیان بە دونیا بگەیەنن. لەوەش زیاتر ئەوان خەبات دەکەن تا دەسەڵات و حاکمیەتی سیاسی و حکومەتی تایبەت بەخۆیان لە سەر خاک و نیشتمانی خۆیان دابمەزرێنن تا بتوانن ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکانی مرۆڤ، کە لە یاسای نێونەتەوەیی مافەکانی مرۆڤدا بە ڕەسمی ناسراون، بۆ خەڵکی خۆیان دابین و دەستەبەر بکەن.

بەو پێیە یاسای نێونەتەوەیی مافی مرۆڤ نەک هەر ئیلهام بە بزووتنەوەی میللی و نیشتیمانی گەلانی چەساوە دەبەخشێ، بەڵکوو ئەو بزووتنەوانە تەشویقیش دەکات. لە کاتی پەسندکرانی بەیاننامەی جیهانی مافەکانی مرۆڤدا، واتە لە ساڵی ١٩٤٨دا، ژمارەی دەوڵەتەکانی ئەندامی ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان، ٥٦ دەوڵەت بوو. ئێستا ٧٠ ساڵ دوای ئەو ڕووداوە مێژووییە، ژمارەی ئەندامانی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان چەند بەرانبەر زیادی کردووە و گەیشتۆتە ١٩٦وڵات. دیارە ئەو ژمارەیە هەروا لە زیادبونیشدایە .

ئەوە باشترین بەڵگەیە بۆ سەلماندنی ئەو ڕاستییەی کە کۆنڤانسیۆنە نێونەتەوەییەکانی مافی مرۆڤ، نەک هەر بزووتنەوەی ئازادیخوازانەی گەلانی بندەست تەشویق دەکەن، بەڵکوو لە ڕاستیدا سەرچاوەی ئیلهامیشن بۆ بردنەپێشی خەبات و تێکۆشانی ئەوان لە پێناو وەدەستهێنان و دابین و دەستەبەرکردنی مافی دیاریکردنی چارەنوسی دەستەجەمعی خۆیان بەدەستی خۆیان.

لە ڕاستیدا گەلانی ژێرچەپۆکەی ئیستیعمار و میللەتانی چەوساوەی دیکە لە سەر ئەو بڕوایەن کە باشترین و درووستترین ڕێگا بۆ گەیشتن بە ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکانیان، بریتییە لە بەدەستەوەگرتنی دەسەڵاتی سیاسی و حکومی و حەقی حاکمیەتی میللی و دامەزراندنی دەوڵەتی میللیی تایبەت بەخۆیان. ئەزموونی ژیان لە چوارچێوەی دەوڵەت و حکومەتی میللەتانی دیکەدا، ئەوانی بەو قەناعەتە گەیاندووە کە لە ژێر سێبەری دەسەڵاتداریەتی و حکومەتی گەلان و میللەتانی دیکەدا، ئەوان هەرگیز ناتوانن بە ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکانی خۆیان بگەن.

یاسای نێونەتەوەیی بۆ چارەسەری ئەو کێشەیە، گەلێک ڕێگا و ئاڵتێرناتیوی دەستنیشان کردوون. وەک حکومەتی مەحەللی، ئۆتۆنۆمی، فیدراڵیزمی ناوچەیی و نەتەوەیی و مافی دیاریکردنی چارەنووسیی نێوخۆیی و شەریکایەتی عادڵانە و بەرانبەر لە قودرەت و حاکمیەتی سیاسیدا.

سەرچاوە
Serchawe

بەشی سێیەم

ئەگەر دەوڵەتێک ئامادە نەبێت لە دەستووری خۆیدا ئەو داخوازە ڕەوایانەی گەلانی ژێرچەپۆکە و چەوساوەی نێو چوارچێوەی دەسەڵاتداریەتی خۆی دەستەبەربکات، ئەوە ڕێگا بۆ ئەو گەلانە خۆش دەکات کە لە دەرەوەی سنورەکانی ئەو یەکە سیاسییەدا بۆ دابینکردنی مافی چارەنوسی خۆیان بگەڕێن. ئەوەش یا لە ڕێگای سیاسی و دیالۆگەوە یا لە ڕێگای شەڕ و خەباتێکی خوێناوی و بێ ئامان و تووندوتیژەوە مەیسەر دەبێت.

لە ڕاستیدا مافی دیاریکردنی چارەنووس و وەدەسهێنانی حەقی حاکمیەتی میللی یا شەراکەتی عادڵانە لە حاکمیەت و حکومەتدا، تەنیا زەرفێکن کە ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکانی کەسانی سەر بە نەتەوە ژێردەستەکانیان تێدا دابین دەبێت. سەدان ساڵ جولەکەکان لە سەرتاسەری دونیادا پەرت و بڵاو بوون. لە هیچ وڵاتێکدا وەک هاووڵاتی ڕەفتاریان لەگەڵ نەدەکرا و تەنانەت لە سەردەمی شەڕی دووهەمی جیهانیدا بە میلیۆن کەسیان لێ قەتڵوعام کرا بۆیە دەوڵەتی نەتەوەیی خۆیان دامەزراند و ئەوەتا بە هەموو وجودیانەوە بۆ پاراستنی ئەو دەوڵەتە تێدەکۆشن.

لە دونیای ئەمڕۆدا گەلانی بێ دەوڵەت و ژێرچەپۆکە، کەمایەتییە نەتەوەیی و کولتوری و مەزهەبی و ئیتنیکییەکان و کەسانی چەوساوە و مەینەتبەش لە هەرکەس و دەستە و تاقم و گروپێکی دیکە زیاتر پێویستییان بەو حیمایەت و پارێزگارییە نێونەتەوەییە هەیە کە کۆنڤانسیۆنە نێونەتەوەییەکان دەستەبەریان دەکەن.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، بە لەبەرچاوگرتن و هەڵسەنگاندنی وەزعی سیاسی ئێران و ئاستی ئێستای بزووتنەوەی نەتەوایەتی کورد لە ناوچەکەدا، لەسەر ئەو بڕوایەیە کە لە هەلومەرجی ئێستادا، هەموو داخوازە سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتی و فەرهەنگییەکانی گەلی کورد لە کوردستانی ئیران لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکدا دەکرێ دابین و دەستەبەر بکرێن. بەو مەرجەی لە دەستور و قانونی ئەساسی ئێراندا حەقی شەراکەتی سیاسی لە حاکمیەتی سەرتاسەری و حەقی حکومەتی خۆجێی و نیشتیمانیی بۆ گەلی کورد، بە شێوەی خودموختاری یا فیدرالیزم دەستەبەر بکرێت. ئەو داخوازە سیاسییە واقعبینانە و مەسئولانەیە. لە ڕوانگەی قانوونی نێونەتەوەییەوە مەشڕوعە و دەکرێ لە ئاستی جیهانی و ناوچەییدا پشتیوانیی و هاوپێوەندیی لەگەڵ نیشان بدرێ. لە ئێرانی فرەگەل و نەتەوەشدا ئاسانتر ئیمکانی وەدیهاتن و دەستەبەربونی هەیە. لەوەش زیاتر دەزانین کە یەکێک لە فاکتۆرەکانی دێموکراتیزەکردن و دیسانترالیزەکردنی دەسەڵاتی مەرکەزیش لە ئێراندا بریتییە لە دابەشکردنی دەسەڵاتی سیاسی و حاکمیەت لە نێو ئەو گەلانەی کە لە چوارچێوەی ئەو وڵاتەدان. ئەوەش دەتوانێ پشتیوانی بۆرژوازی میللی ئێرانی ، ئەگەر بەراستی خوازیاری دێموکراسی و سێکۆلاریزم و وەلانانی ئیستبدادی سیاسی و مەزهەبی بێت، بۆ لای ئەو ڕاستییە مۆبیلیزە بکات کە خەباتی گەلی کورد و گەلانی دیکەی ئێران، بەشێکە لە خەبات لە پێناو ئازادی و دێموکراسی لە سەرتاسەری ئێراندا.

سەرچاوە
Serchawe

بەشی سێیەم

حیزبی دێموکرات هەر لەو کاتەدا بڕوای قوڵیشی بەوەیە کە گەلی کورد لە کوردستانی ئێران بەشێکە لە نەتەوەی کورد کە نیشتمانەکەی بێ ڕەزامەندیی خۆی بەسەر چەند وڵاتدا دابەش کراوە. ڕەنگە لە نێو ڕۆڵەکانی خەڵکی کوردستاندا هەبن کە پێیان وابێ یەکگرتنەوەی کوردستان لە چوارچێوەی واحیدێکی سیاسی گەورەی یەکگرتوودا، باشترین ئاڵتێرناتیوە بۆ دابینبوونی ماف و ئازادییە بنەڕەتییەکانی خەڵکی کوردستان.

لایەنگرانی ئەو بۆچوونەش حەقی خۆیانە، خۆیان لە چوارچێوەی حیزبێکی دیکەدا ڕێکخەن و بۆ بردنەپێشی ئەو ئامانجە خەبات بکەن بەڵام هێرش کردنە سەر ئامانج و سیاسەت و ستراتیژییەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە ئەساسدا نەک هەر بە خەبات لەو ڕێگایەدا بە حیساب نایە، بەڵکوو ڕاست بنکۆڵکردنی مەشروعیەتی ئەو خەبات و تێکۆشانەیە کە بە دەیان هەزار کەس لە تێکۆشەرانی حیزبی دێموکرات ئەوە حەفتاو پێنج ساڵە بە مایەدانان لە گیان و سەروماڵیان، بۆ وەدەستهێنانی مافەکانی گەلی کورد بێوچان بەڕێوەی دەبەن.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٢٤ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

بنەما و سیاسەتی ئابووری حیزبی دێموکرات

خالید دەرویژە

ئەگەرچی جەوهەری سەرەکی و ڕەساڵەتی مێژوویی حیزبی دێموکرات خەباتی نەتەوەیی بۆ دەستەبەرکردنی مافە نەتەوەییەکانی گەلی کورد و خەڵکی کوردستان بووە و لاپەڕەکانی مێژووی ٧٥ساڵەی خەباتی ئەم حیزبە لە قۆناغە جیاوازەکانی ژیانی سیاسییدا بە قارەمانەتی و لەخۆبوردوویی ڕۆڵە ئازا و جوامێرەکانی کورد نەخشێنراوە و تا هەنووکەش گەیشتن بە مافی دیاریکردنی چارەنووس بۆ گەیاندنی پاپۆڕی هیوا و خۆزگەکانی ئەم گەلە بەشمەینەتە بە کەنارەکانی ئارامی کاکڵەی سەرەکی تێئۆری و بیرکردنەوە و وێژمان و هەنگاوەکانی بووە، هاوکات لە پرژانە نێو لایەنەکانیتری بیاڤە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگا و یەک لەوان و گرینگترینیان واتە بیاڤی ئابووری غافڵ نەبووە.

لە ڕووی زانستییەوە بوونی پێوەندی سیاسەت و ئابووری وەک دووانەی لێکدانەبڕاو کە کاریگەری ڕاستەوخۆ و یەکترتەواوکەریان لە سەر یەکتری هەیە و هێز لە یەکتری وەردەگرن لەلایەک و بوونی ستەمی ئابووری وێڕای ستەمی نەتەوەیی کە بەرهەمی سیاسەتی ڕێژیمە دژەگەلییەکانی شا و شێخ بۆ پەراوێزخستنی کوردستان بووە لەلایەکیترەوە، پێویستی شەنوکەو و شیتاڵکردن و بەرنامەداڕێژەری ئابووریی کوردستانی بۆ حیزبی دێموکرات پارێزهەڵنەگر کردووە.

ئەگەر لە ماوەی ٧٥ساڵ بە هەموو هەوراز و نشێو و دژوارییەکانی، حیزبی خۆشەویستی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لە گۆڕەپانی خەباتی نەتەوەییدا بە ڕووسووری بەڕەی خۆی لە ئاو دەرکێشاوە، بوونی دوورەدیمەن و بەرنامەی مودێرن، زانستییانە و خەڵکپەسندە ئابوورییەکەی کە لە فەسڵی ٤ی بەرنامەوپێڕەو ئاماژەی پێکراوە، حەقانییەتی تێفکرین و بیرکردنەوەکانی حیزبی دێموکراتی لەم بیاڤەشدا بە تابلۆ کێشاوە.

- سەرەتا و ڕاست بەپێچەوانەی بەگشتی دەقە ئیدئۆلۆژیک، پۆپۆلیستی، چەواشەکارانە و خەڵک هەڵخەڵەتێنییەکان کە بەڕواڵەت دەست و دڵئاوەڵایی حکومەت لە خەرجییەکانی پیشان دەدەن، بەر لەوەی بپرژێتە نێو خەرجییەکان، وەک هەر دەقێکی زانستی و درووستی ئابووری سەرچاوەکانی داهاتی حکومەتی هەرێم دەستنیشان دەکات.

- بۆ قەرەبووکردنەوەی دواکەوتوویی ئابووریی کوردستان کە دەرهاویشتەی ستەمی نەتەوەییە، ڕێژەی زیاتر لە نێونجی داهاتی سەرانەی ناوچە پێشکەوتووەکانیتر لە بودجەی گشتی وڵات بۆ ئاوەدانکردنەوە و گەشەپێدانی کوردستان داوا دەکات.

- هەڵگری ٢ تایبەتمەندی بەرچاو و پێویستی هەر دەقێکی یاسایی واتە کورتبێژی و پتەوییە، بەشێوەیەک کە لە درێژدادڕی خۆی دەبوێرێت و لە ڕێگەی بەرنامەدارشتنێکی زانستییەوە بەپێی هەلومەرجی تایبەت بۆ دابینکردنی ژیانی شیاوی سەردەمیانەی دانیشتووانی هەرێم لە هەوڵی گەشەدان و بوژاندنەوەی ئابووریی هەرێم و گەشەی ئازادانەی کەسایەتی تاک و کۆمەڵگا هەنگاو دەنێت.

- هەوڵی بچووککردنەوەی ڕۆڵی دەوڵەت لە ئابووریدا دەدات و لە پەنای بەشی گشتی کە هەڵقووڵاو و سەرچاوەگرتوو لە ئیرادەی گشتی کۆمەڵگایە و لە ڕێگەی بونیاد و دامەزراوە حقوقی و حەقیقییەکانیش پەیڕەو دەکرێت، کەرتی تایبەت و وەبەرهێنانی دەرەکی بە پێشمەرج و پێویست بۆ بووژانەوە و گەشەی ئابووری و پیشەیی کردنی کوردستان دەزانێت و لە هیچ چەشنە ئاسانکارییەک بۆ ڕێگەپێدان و سەرخستنی ئەم ٢ کەرتە کۆتایی ناکات.

- بردنەسەری ئاستی ژیانی خەڵک بەتایبەت زەحمەتکێشانی کوردستان نێوەڕۆکی سەرەکی سیاسەتی ئابووریی حکومەتی هەرێم پێک دێنێت.

- کەرتی ئاژەڵداری و کشتوکاڵ بە سەرچاوەی گرینگ و سەرەکی داهاتی حکومەت و خەڵک دەزانێت و لە هەوڵی میکانیزەکردنیدا دەبێت، هاوکات گرینگییەکی یەکجار زۆر بە کەرتی گەشتیاری دەدات و ئەولەوییەتدان بەم کەرتە و پێشخستنی بە سیاسەتی حکومەت دەزانێت.

- ڕێگە نادات ماوەی فەرمی کار لە حەوتوویەکدا لە ٤٠ کاتژمێر زیاتر بێت و لە کارپێکردنی کەسانی خوار تەمەن ١٦ ساڵ ڕێگر دەبێت و بیمەکردنی کرێکاران لە بەرانبەر پێشهاتەکانی کار، نەخۆشی، پەککەوتوویی، بێکاری و پیری بە پێویستییەکی بنەڕەتی دەزانێت.

سەرچاوە
Serchawe

بەشی سێیەم

- لەگەڵ ئەوەی بەدوور دەزانرێت لە وەها سیستم و بیرکردنەوەیەکی سیاسی و پێکهاتەی ئابووریدا کە سەرچاوەگرتووە لە ویست و داخوازی و پێویستییەکانی کۆمەڵگا و ڕەوتی خەباتی حیزب لە سەر ڕاستەڕێگەی ڕەیلی ڕزگاری، ئازادی، دێموکراسی و دادپەروەری کۆمەڵایەتی دیاری دەکات، وڵامی داخوازییەکانی خەڵک نەدرێتەوە بەڵام بەو حاڵەش و لەژێر ڕۆشنایی چەمکی پاراستنی کەرامەتی مرۆڤ وەک بنەمای فکری سیاسەتی حیزبی دێموکرات مافی ئازادی، نارەزایەتی، پێکهێنانی سەندیکا، ڕێکخراو و تەشەکول بۆ چین و توێژەکانی کۆمەڵگا بە پارێزراو دەزانێت.

پیرۆز بێت یادی یوبیلی ئەڵماسی حیزبی خۆشەویستی هەموو چین و توێژەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٢٤ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

حەفتاوپێنج ساڵ خەبات بۆ کوردستان

چیا عەلیار

دەگمەن هەڵدەکەوێ لە جیهاندا کە ڕێکخراوێکی شۆڕشگێڕ زیاتر لە حەوت دەیە خەبات بکات بە بێ ئەوەیکە لە سەر خاک و زێدی خۆی بێت و دەسەڵاتی بەدەستەوە بوویێت و هێشتا توانیبێتی نەک هەر لە سەر پێی خۆی ڕاوەستێ، بگرە لە ئاڵوگۆڕە ناوچەییەکاندا فاکتەرێکی بەهێز بێت و خوێندنەوەی بۆ بکرێ.

حیزبی دێموکرات لەو دەگمەن ڕێکخراوانەیە کە لە ماوەی حەفتاوپێنج ساڵدا، یازدە مانگ لە سەردەمی کۆماری کوردستاندا و پاشان لە سەرەتای شۆڕشی گەلانی ئێراندا ماوەیەکی کورت لە ناوچەیەکی بچووکی جوغرافیایی ڕۆژهەڵاتی کوردستاندا دەسەڵاتێکی سنوورداری بەدەستەوە بووە، بەڵام ئەو حیزبە بەو حاڵەش توانیویەتی هەم قەوارەی حیزبەکەی ڕابگرێ، هەم لە ئاڵوگۆڕەکاندا خوێندنەوەی تایبەتی بۆ بکرێ و هەم خۆشەویستی خۆی لە دڵی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستاندا بە بەرزی بهێڵێتەوە، تەنانەت نەوەیەکی نوێ کە پێشمەرگەی نەدیوە، ئامادەیە کار بۆ ئەو حیزبە بکات و لە پێناو ئامانجەکانیدا گیانی بخاتە مەترسییەوە.

ئەوانە سەرەڕای ئەوە دێن کە لە ماوەی ئەو حەفتاوپێنج ساڵەدا دوو دەسەڵاتی داپڵۆسێنەر و دیکتاتۆری پەهلەوی و کۆماری ئیسلامی، بۆ بەچۆکداهێنانی گەلی کورد هەمیشە نوکی هێرشەکانیان و پیلاندارشتنەکەیان ڕوی لە حیزبی دێموکرات و ئەندامان و چالاکانی ئەو حیزبە بووە، چونکە دوژمن باش دەزانێ لاوازی حیزبی دێموکرات لاوازی خەباتی ڕەوای گەلی کوردە.
خاڵی دیکەی جێگای سەرنج ئەوەیە کە لەو ماوە دووردرێژەدا جیا لەوانەی باس کران، هاوکات لێکدابڕان و ئینشعاب و کێشە نێوخۆییەکانیش بەشێکی دیکە بوون کە بەرۆکی ئەو حیزبەیان گرتووە و بەشێکی هێز و وزەی جووڵانەوە تەرخان

سەرچاوە
Serchawe

کراوە بۆ ئەو مەسەلەیە، کە لە نێو ئینشعابەکانیشدا کە لە حیزبی دێموکرات کراوە، هیچ کامیان سەرکەوتوو نەبوون، بەشێک بوونە داردەستی ڕێژیمی ئێران و بەشێکیش تیکەڵ بە جووڵانەوەی کورد و حیزبی دێموکرات بوونەوە.....

هۆکاری ئەو ماوە دوور و درێژە لە خەباتدا مانەوە، سەرەڕای ئەو هەمووە ئاستەنگ و تەنگ و چەڵەمەیە کە بە کورتی ئاماژەیەکی بچوکیان پێ کرا، زۆر هەڵدەگرێ بەڵام ئەگەر بە کورتی هەوڵ بدەین ئاماژەیان پێ بکەین کە چەند خاڵی ئەساسیدا خۆی دەنوێنی کە ڕەنگبێ هەر خاڵێکیش لق و پۆپی زیاتری لێ ببێتەوە.

یەکەم: حیزبی دێموکرات لە سەر بناغەی نەتەوەیی نەک ئیدئۆلۆژی دامەزرا، واتە حیزبی هەموو چین و توێژێکی کۆمەڵگای کوردستان بوو، ئاغا و جوتیار، مەلا و کرێکار، ڕاست و چەپ، دیندار و بێ دین، بە هی خۆیان دەزانی و وەک یەک هەوڵیان بۆ دەدا،

دووهەم: دامەزرانی کۆماری کوردستان لە لایەن حیزبی دێموکراتەوە، کە خۆی تازە دامەزرابوو، بڕیارێکی ئازایانە و مێژویی بوو کە یەکەم جار ئەو ڕیشەیەی لە قووڵایی خاکی کوردستاندا داکوتا.

سێهەم: دەور و ڕۆڵی شەهید دوکتور قاسملوو، لەوەیکە حیزبی دێموکراتی پاش کۆماری کوردستانی جارێکی تر بەڕۆژ یا بە واتایەک ئاپدەیت کردەوە. لە نووسینی بەرنامە و ئەساسنامەی نوێ هەتا هێنانە دەری حیزب لە ژێر باڵی حیزبی تودە و شۆڕشی باشوور،

ئەگەر تا ئەو سەردەم و پێش شۆڕشی گەلانی ئێران حیزبی دێموکرات، ئەو هێزە بوو کە کوردەکان لە بەشەکانی دیکە و ئێرانییەکان دەیانناسی، پاش ئەوەی دوکتور قاسملوو سەرکردایەتی ئەو شۆڕشەی وەئەستۆ گرت، بە هەوڵ و ماندویی ئەو بوو کە حیزبی دێموکرات توانی سنوورەکانی ناوچەیی ببەزێنی و لە نێو کۆڕ و کۆمەڵی ئوروپاییشدا وەک حیزبێکی دێموکرات و دێموکراسیخواز (لە سەردەمێکدا کە فەلەستینییەکان تێرور و وەحشەتیان دروست دەکرد) پێناسەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران سەبت بکات، کە بەهێزترین پێوەندی لەگەڵ دەسەڵاتدارانی ڕۆژئاوایی هەبوو، دانی بوورسی خوێندن و تیماری بریندارەکان و هاتنی پزیشکانی بێ سنوور بۆ نێو حیزبی دێموکرات و ڕاپۆرت و ڕیپۆرتاژی ڕۆژنامەوانانی ئورووپایی لە سەر شۆڕشی کورد و حیزبی دێموکرات بەشێکی بچوکی ئەو کارانە بوون کە حیزبی دێموکرات و شەخسی شەهید دوکتور قاسملوو لە ناساندنی کورد و خەباتی دێموکراسیخوازانەی بە جیهانیان دەناساند و یارمەتی مرۆڤدۆستانەش لەلایەن ئەوانەوە بۆ کورد دەهات.

بەشی سێیەم

نەخۆشخانەکانی بەشێک لە وڵاتانی ئوروپایی بریندار و کەمئەندامان و پێشمەرگەکانی حدکای تێدا جێگیر بوو کە بە بێ هیچ پاسپۆرت و ئیقامە وەرگرتنیک و هیچ هەزینەیەک یارمەتیان دەکردن و پاشان ئیزنی مانەوەیان پێ دەدرا تەنیا بەو هۆیە کە ئەو پێشمەرگەیە لە لایەن حیزبی دێموکراتەوە نێردراوە.
دارِشتنی وەستایانەی ئەو پێوەندییە لەگەڵ ئاستی بەرزی دەسەڵاتی ئورووپادا بە تایبەتی کە لە ناوچەی پڕمەترسی و کێشەی رۆژهەڵاتی ناوینەوە بێت، نەک ئەو کات ئێستاش بە کەس ناکرێ و ئەوە شاکارێک بوو کە دیپلۆماسی قاسملوو دەیکرد.

چوارەم، مانەوە لە سەر یەک ویست و داخواز، زۆر لایەن هەن کە با لە کوێ ڕا بێت لەوێ ڕا شەن دەکەن، لەگەڵ ئاڵۆگۆڕە جیهانییەکان ئەوانیش ١٨٠ دەرەجە ئیدە و مەرامەکانیان دەگۆڕن، بەڵام حیزبی دێموکرات وەک پێشتریش ئاماژەم پێ کرد، لە سەر خەباتی نەتەوایەتی و سەروەری گەلی کورد سوور بووە و ئەوەش هۆکارێکی دیکەیە کە خەڵک بڕوا بەو حیزبە بکات و هیواکانی خۆی لە دەلاقەی حیزبی دێموکراتەوە ببینێتەوە.

کۆی ئەو خاڵانە و لێکگرێدانیان بۆتە هۆی ئەوەیکە حیزبی دێموکرات ئێستاش پاش حەفتاوپێنج ساڵ تێکۆشان هەر لە ڕیزی تێکۆشاندا بمێنێتەوە و هەر جێگای هیوا و هومێدی خەڵکی کوردستان بێ.
لێکگرێدانی خەبات لە ئەشکالی جۆراوجۆردا هەوڵێک بووە کە هەمیشە حیزبی دێموکرات داویەتی کە دوانمونەی لێکگرێدانی خەباتی شار و شاخ ناسراو بە ڕاسانە.

لە کاتێکدا کە هیچ هیوایەک بەدی نەدەکرا و زلهێزان بە تەمای سازان بوون لەگەڵ ڕێژیمی ئێران و زۆر کەس ئایەی یەئسیان دەخوێند، حیزبی دێموکرات دیسان بڕیارێکی دا کە لە مێژووی زێڕینی خۆیدا چەشنی کۆماری کوردستان و جووڵانەوەی ٤٦ - ٤٧ تۆمار کرا، بڕیاری ڕاگەیاندنی وەرزێکی دیکە لە خەبات بە ناوی ڕاسان، بڕیارێک کە لەگەڵ ئەوەی هەزینەی زۆر بوو بەڵام دەسکەوتەکانی چەندقات زیاتر، بڕیارێک کە نەک تەنیا حیزبی دێموکرات بەڵکوو جووڵانەوەی کوردی لە ناهومێدی هێنا دەر و تین و وزەی دا بە هەموو لایەنە شۆڕشگێڕەکانی دیکەش تەنانەت، وزە و تینی دا بە نێوخۆی وڵات و چالاکانی بوارە جۆراوجۆرەکان و هاوکات بە پەیامێکی ڕوون و ئاشکرا بە دوژمن بوو کە (کەس نەڵی کورد مردووە، کورد زیندووە، زیندووە قەت نانەوێ ئاڵاکەمان)

پیرۆز بێ حەفتاوپێنج ساڵ خەباتی بێوچانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٢٥ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

پەیامی لێپرسراوی گشتیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

بەبۆنەی ٧٥ـــەمین ساڵیادی دامەزراندنی حیزبی دێموکرات

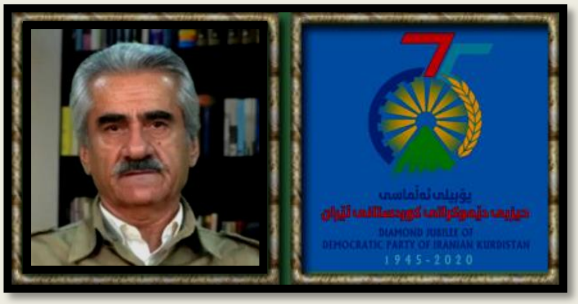

خەڵکی تێکۆشەر و ئازادیخوازی کوردستان
کادر و پێشمەرگە و ئەندام و لایەنگرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

وەک ئاگادارن

بەرپرسیارێتیی تاکە وشیارەکانی کۆمەڵگای ڕۆژهەڵات و تێفکرین لە بێ مافی و سڕینەوەی ناسنامەی نەتەوەی کورد و خەبات بۆ دەستەبەرکردنی مافی سەروەری، خاڵی بنچینەییە لە دامەزرانی حیزبی دێموکراتدا.

ئەم بزاوتە فکرییە لەسەر بنەما تەشکیلاتییەکانی کۆمەڵەی ژێکاف گەشە دەکات و لە حیزبی دێموکراتدا دەگۆڕدرێت بە قەوارەیەکی تەشکیلاتی و سیاسیی بە بەرنامە.

سەردەمانێک کە بیر و هزری چەپی مارکسیستی باڵی بەسەر ژینگەی سیاسیی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست و لەو نێوەدا کوردستانیشدا کێشابوو و هزری نەتەوەخوازی وەک بیرێکی دواکەوتووانە سەیر دەکرا و بە پیلانی ئیمپریالیزم بۆ دابەشکردنی هێزی کرێکارانی جیهان دەهاتە ئەژمار، حیزبی دێموکرات لە سۆنگەی بەرپرسیارێتیی مێژوویی خۆیەوە، لەسەر بەدەستهێنانی مافی نەتەوەیی و ڕزگاری لە ژێردەستی و خەبات بۆ مافی نەتەوەیی پێداگرتر بووە.

بە پێی ئەو ڕەساڵەتە مێژووییەش بوو لە یەکەمین دەرفەتدا کە لە ئاکامی گۆڕانی هاوکێشە سیاسییەکان لە شەڕی دووەمی

جیهانی لە ئاستی ناوچەکە هاتە ئاراوە، بە سەرۆکایەتیی پێشەوای نەمر، کۆماری کوردستانی وەک "یەکەیەکی نەتەوەیی" دامەزراند.

هەرچەند تەمەنی کۆماری کوردستان بە پێوەری ژمارەی ڕۆژ و مانگەکان لە کەمی دا، بەڵام میرات و مێژووەکەی بە داهاتوو سپارد و بوو بە ڕێباز؛ بە جۆرێک کە نەوەکانی دواتر، خۆیان بە هاووڵاتیی ئەو کۆمارە دەزانن و لە بەشەکانی دیکەی کوردستانیش مۆرکی سامانێکی نەتەوەیی پێوەیە.

بەو پێیە، بنچینەیەکی وەها پتەوی لە هەست و نەست و هزری ڕۆژهەڵات دانا کە دوای ڕووخانی کۆمار و لەسێدارەدانی پێشەوا و باقیی بەڕێوەبەرانی، خەبات بۆ ژیانەوە و بنیاتنانەوەی بووەتە خولیا و هێڵێکی نەتەوەیی لە ستراتیژی و بەرنامەی سیاسیی حیزبی دامەزرێنەری؛ حیزبێک کە بە درێژایی مێژووی ٧٥ ساڵەی، بەرانبەر بە دوو دیکتاتۆریی پاشایەتی و ئیسلامی، لەسەر هەمان هێڵ بەردەوام بووە.

ئێستا کە نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، ڕۆژی لەدایکبوونی حیزبی دێموکرات بەرز ڕادەگرێت، زیاتر لە ڕابردوو بۆ گەیشتن بە ئاواتی لەمێژینەی خۆی هیوادارە. وشیارانەتر لە هەموو کات خەباتی بۆ دەکات و حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانیش هەروا پێشەنگ و ڕێکخەری ئەو خەباتەیە.

هەرچەند لە ماوەی ئەو ٧٥ ساڵەدا، بێجگە لە سەروبەندی پێش و پاش دامەزرانی کۆماری کوردستان و مەودایەکی کورتماوەی دوای ڕووخانی ڕێژیمی پاشایەتی و بە دەسەڵات گەیشتنی کۆماری ئیسلامی، کە سەرجەم لە چەند ساڵێک تێناپەڕێت، حیزبی دێموکرات بە ئازادی لە کوردستان چالاکیی نەبووە، بەڵام لەو ماوە کورتەدا لە ناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی خۆیدا بە کردەوە و بە شێوەی دامەزراوەیی، لە پێناو بەهاکانی ئازادی و دێموکراسی و سەروەریی نیشتمانی و ژیانێکی ئازاد تێکۆشاوە.

دەسەڵاتی خەڵک (شوراکان)، پلۆرالیزم، یەکسانیی مافی ژن و پیاو، عەدالەتی کۆمەڵایەتی و ئازادیی بیر و باوەڕی سیاسی و ئایینیی جیاواز و ڕەچاوکردنی مافی کەمینەکان، گرینگیدان بە بواری زمان، خوێندن و پەروەردە، بەشێک لەو پرسانەن کە بە بەرنامە و بە کردەوە هەوڵی بۆ دراوە.

خەبات بۆ ڕزگاری لە ژێردەستی و ئەو ئامانجە بەرز و پڕبەهایانەی کە حیزبی دێموکرات هەوڵی بۆ داوە، لەگەڵ بنەمای

فکری و سیاسیی ناوەند لە سەردەمی هەر دوو ڕێژیمی پاشایەتی و ئیسلامی، ناتەبا و پێک ناکۆک بووە. بۆیە حیزبی دێموکراتیان بە دژی دەسەڵاتە سەرەڕۆ و دواکەوتووەکانی خۆیان داناوە و بە هەر شێوەیەک لە توانایاندا بووە، هەوڵی پەراوێزخستن و لەناوبردنیان داوە. لەناوبردنی ڕێبەرانی ئەو حیزبە ئامانجێکی سەرەکیی ئەوان بووە، هەر لەو ڕاستایەشدا پێشەوا قازی محەممەد، د.قاسملوو و د.شەرەفکەندی، بە پیلانی ئەم ڕێژیمانە شەهید دەکرێن؛ بەڵام ئەزموونی ٧٥ ساڵی ڕابردوو نیشانی داوە کە شەهیدکردنی ئەو ڕێبەرانە و هەزارانی دیکە لە تێکۆشەرانی حیزبی دێموکرات، بڵێسەی ئاگری ئەو خەباتەی گەرمتر و بەتینتر کردووە. بەپێچەوانەی بیری تەسکی دوژمنان، حیزبی دێموکرات ئەو حیزبە نییە کە بتوانن بە غەدر و خەیانەت و پیلان لەناوی بەرن. حیزبی دێموکرات، ناسنامەی نەتەوەیی هەیە و بەشێکی دانەبڕاوە لە مێژووی کورد. بە درێژایی قۆناغەکانی خەباتی، هەوڵی بۆ دابینکردنی سەروەریی نەتەوەکەی بەسەر خاکی خۆیدا داوە و دەیان ساڵە ڕێکخەر و پێشەنگی بزووتنەوەی نەتەوەیی - دێموکراتیکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانە. ناکرێت باس لە مێژووی هاوچەرخی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازیی کورد بکرێت، بەڵام ڕۆڵی مێژوویی ئەم حیزبە نادیدە بگیردرێت.

مێژووی ٧٥ ساڵە، تەنیا مێژووی پێکهاتەیەکی سیاسی و تەشکیلاتی نییە، بەڵکوو مێژوو و یادەوەریی دەیان ساڵ خەبات و قوربانیدانە کە بە هەزاران تێکۆشەر و شۆڕشگێڕ لە چەندین نەسڵ و لە سەرجەم چین و توێژ و ناوچەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان تیایدا بەشدار بوونە.

ئەگەرچی حیزبی دێموکرات لە دووتوێی ئەم مێژووەدا خاوەنی سەروەری و دستکەوت و سەرکەوتن بووە، لەگەڵ ئەوەشدا بێگومان لە کەموکوڕی و هەڵەش بەدوور نەبووە. ئەگەر زۆرجار دەسکەوت و سەرکەوتنەکان ئاکامی هەلومەرج و دۆخی کات و شوێنە، بە هەمان شێوە بەشێک لە کەموکوڕی و نسکۆکانیش ئەنجامی هەمان بارودۆخن، لە حیزبی دێموکراتیشدا هەر بەو شێوەیەیە.

لەو مێژووە ٧٥ ساڵەیەدا، نەبوونی دەرفەتی چالاکیی ئازادانەی حیزبی دێموکرات لە ڕۆژهەڵات، دووروەڵاتی و دابڕان لە خەڵک وەک سەرچاوەی مرۆیی و ڕێکخراوەیی، تا ڕادەیەک کەلێن و بۆشایی و دابڕانی دیکەشی لە پەیوەندیی نێوان حیزب و ڕۆژهەڵات بەجێ هێشتووە. ئەمەش بۆ خۆی هۆکاری کۆمەڵێک کەموکوڕی، بێ توانایی یان کەم توانایی بووە. ئەم دابڕانەش زۆرجار دەبنە هۆی سیاسەت و بەرنامەیەکی هەڵەی ئەوتۆ کە دەتوانێت زیانبار بێت.

بە سەرنجدان بەو ڕاستییانە، حیزبی دێموکرات هەڵگری هێندێک کەموکوڕی بووە کە دەکرا کاری زیاتریان لەسەر بکرێت بۆ ئەوەی کەموکوڕییەکان کەمتر ببنەوە. یەکێک لە گرنگترین کەموکوڕییەکان لایەنی "پەروەردەیی"ی کادر و پێشمەرگە و

ئەندامانیەتی. بە واتایەکی تر نەبوونی ئیمکان و دەرفەتی پەیوەندیی زیندوو و بەرۆژ لەگەڵ ژینگەی ڕۆژهەڵات و هەروەها دۆخی سەرکوت و هەلومەرجی سەخت و دژواری خەبات، بوونەتە هۆکار تاکوو لە چەند قۆناغێکدا گۆڕانکارییەکانی کۆمەڵگا کەمتر و درەنگتر لە بەرنامە و پێکهاتەی سیاسی و ڕێکخراوەیی حیزبدا ڕەنگ بداتەوە و حیزب بە گوێرەی پێویست نەتوانێت بەو گۆڕانکارییانە ئاشنا ببێتەوە و خۆی لەگەڵدا بگونجێنێت؛ بە واتایەکی تر حیزبی دێموکرات پێ بە پێی گۆڕانکاری و گەشەی کۆمەڵگا و تاکەکانی ڕۆژهەڵات، نەیتوانیوە پەروەردەی خۆی لە ئاست ئەو گۆڕانکارییانە بەرێتە سەرێ و پێکهاتە و بەرنامەکەی لەگەڵ بەستێنی گۆڕانکارییەکان هەماهەنگ بکات، بۆیەش زۆر کات بەرەورووی کێشە و گرفتی گەورە و بچووک بووەتەوە.

خاڵێکی دیکە کە گرینگییەکی تایبەت بە خۆی هەیە و دەبێ قامکی لەسەر دابنێین، پێگەی جوغرافیایی و ڕۆڵی ستراتیژیکی ناوچەکانی باشووری زاگرۆس لە ڕێکخستنی بزووتنەوەی نەتەوەیی ڕۆژهەڵاتدایە. پێوەری سەرکەوتنی کۆتایی بۆ بزووتنەوەی کورد لە ڕۆژهەڵات وەک یەکەیەکی نەتەوەیی و جوغرافیایی، پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییە و گواستنەوەی ڕەهەندەکانی خەباتە بۆ ئەم بەشە لە نیشتمان. سەرەڕای سیاسەتی لەمێژینەی داگیرکەر بۆ ئاسیمیلەکردن و دابڕان و تواندنەوەی ناسنامەی کوردیی ئەم ناوچەیە، هزری نەتەوەیی و کوردایەتی لەم ناوچەیە تا دێ گەشە دەکات، بەڵام ئێمە وەک حیزبی دێموکرات و سەرباری هەموو بەرنامە و هەوڵەکانمان نەمانتوانیوە ئەو بۆشاییە بە تەواوەتی پڕ بکەینەوە.

ڕوانینی کراوە و هزری ڕەخنەگرانە بۆ مێژووی ٧٥ ساڵەی حیزبی دێموکرات، فەزیلەتێکی فکری و زەروورەتێکی پەروەردەییە بۆ بەخۆداچوونەوە و بەڕۆژکردنی سیاسەت و بەرنامەکانمان. ئەم ڕوانینە وادەکات کە بە وردی سەرنج بخرێتە سەر کێشە و بەربەستەکان لە بەستێنی واقعی خۆیدا. هەوڵ بۆ دەستنیشانکردنی گرفت و کەموکوڕییەکان، بەشێکن لە پرۆسەی چارسەر.

لە کۆتاییدا دەمهەوێت ئاماژە بەو ڕاستییە بکرێت کە بە هەموو کەموکوڕییەکانیشەوە، حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، ئێستاش هەر جێگای هیوای زۆربەی نەتەوەی کورد لە ڕۆژهەڵاتە. کۆمەڵگای ڕۆژهەڵات ئەو حیزبە بە دروستی بە هی خۆیان دەزانێ، بۆیە بە سەرکەوتنەکانی خۆشحاڵن، بە پاشەکشە و لاوازییەکانی هەستیارن، هێز و وورەی پێ دەبەخشن و لە تەنگانەدا پشتی دەگرن. لە هەموو بەشەکانی کوردستانیشدا بە چاوی ڕێز و حورمەتەوە لێی دەڕوانن. ئەو ڕێز و پێگەیەش بەگشتی بەرهەمی خوێنی شەهیدانە، لە ڕێبەرانیەوە بگرە تا دەگاتە هەزاران کادر و پێشمەرگە، ئەندام و لایەنگر، کەمئەندام و زیندانیی سیاسی؛ بەرهەمی تێکۆشان و خەباتی چەندین نەسڵە کە بە سەدان هەزار کەس بە گوێرەی توانا و هەلومەرج پاڵپشت و یارمەتیدەری بوونە و خاوەندارێتییان لێ کردووە، بۆیە لەڕاستیدا هەموو شانازییەکانیشی بۆ سەرجەم چین و توێژەکانی کوردستان دەگەڕێتەوە.

بەشی سێیەم

بۆ ئێمەی پێشمەرگەی حیزبی دێموکراتیش، شانازییەکی گەورەیە کە لە ڕیزی حیزبێکی نەتەوەیی ئەوتۆدا خەبات دەکەین.

لە ٧٥ەمین ساڵیادی دامەزرانی حیزبی دێموکراتدا، سەری ڕێز و نەوازش دادەنوێنین لەبەرانبەر گیانی پاکی شەهیدانی ڕێگای خەبات و تێکۆشانی ٧٥ ساڵەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران و هەموو ئەو شەهیدانەی کە لە ڕێگای ئازادی کوردستان، گیانی پاکی خۆیان بەخت کردووە، ئەمەگناسی و پیرۆزباییمان بۆ بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدان، بۆ زیندانییانی سیاسی، بۆ هەموو کادر و پێشمەرگە و ئەندامان و لایەنگرانی ئەو حیزبە دەردەبڕین و بەڵێن دەدەین درێژەدەری ڕێگای پڕ لە سەرووەرییان بین.

لەم یادە پڕشکۆیەدا، پەیامی یەکڕیزی و هاوخەباتی بۆ هەموو لایەنە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵات، کۆمەڵگای خۆڕاگری مەدەنی و سەرجەم چین و توێژەکانی کوردستان دووپات دەکەینەوە.

بژی حیزبی دێموکرات

سەرکەوتن بۆ کوردستان

٢٥ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٢٥ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

ڕوانینێک بۆ ٧٥ ساڵ تەمەنی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

ناسر ئەشرەفی

سەرهەڵدانی حدکا لە گەرمەی جەنگی جیهانیی دووەم بۆ پاراستنی نەتەوەیەک لە نەهامەتییەکانی شەڕ و هەوڵ و هیمەت لە پێناو زامنکردنی مافی نەتەوەیی و پاراستنی لە چنگ دەوڵەت- نەتەوەی داگیرکەری ئێرانی، مێژوویەکی سەرنجڕاکێش و بەشێک لە مێژووی تراژیک و حماسیی نەتەوەیەکە بۆ مانەوە. مێژووی دێموکرات هەوڵ و فیداکاریی ڕێکخراوێکی مودێڕنە بۆ پێکهێنانی کەش و ژینگەیەکی ئارام بۆ گەلێکی ڕاپەڕیو، دوور لە هەڕەشە و دەستدرێژیی دەوڵەت- نەتەوەی فاشیست. ئەم حیزبە ئەرکی یەکەمی خۆی واتە پاراستنی نەتەوە لە ئاکارەکانی شەڕی جیهانی بە باشی بەجێ هێنا، بەڵام ئەگەرچی دوای کۆتایی شەڕ لەشکری ستەمکاری تاران هێرشی بردە سەر و هەموو یادگارە جوانەکانی وێران کرد، بەڵام مێژوو وەک دێموکراتترین و مۆدێڕنترین ڕێکخراوی سیاسیی ناوچەکە پیشانی دەدات.

ڕێنێسانس، ڕووناکبیری و مۆدێڕنە کۆی ئەو هەوڵ و تێکۆشانانەی مرۆڤ بە گشتی و گەلانی ئورووپا بە تایبەت بوو، کە ڕوانگەی مرۆڤی بۆ ماف و ئەرک، دەسەڵات، ئازادی، نەتەوە، ڕەگەز، ژینگە، ژیان و... گۆڕی. تاکی سەربەخۆ و عەقڵی ئازاد، کۆمەڵگەی ئورووپایی لە تاریکستانی سەدەکانی ناوەڕاست و حوکمڕانیی نامرۆڤانەی شا و قەشە ڕزگار کرد و بەرەو گەشە و پێشکەوتنی خێرای برد. شۆڕش و کولتووری مۆدێڕنە بە کاروانی گەشەدار و پەرەگرتووی پیشەسازی و پێوەندییە بازرگانی و سیاسییەکان دەروازەکانی جیهانی داخراو و هەژاری ڕۆژهەڵاتی ناڤینیشی تێپەڕاند و لە ئەستەنبوڵ و تاران زایەڵەی شۆڕشی مۆدێڕنە دەیان ساڵ بەر لە ڕووخانی ئەم ئیمپراتۆرییانە دەنگی دەدایەوە. ڕووناکیی مودێڕنە تیشکی خستە سەر تاریکستانی جیهانی ڕۆژهەڵات و ڕێگە کوێر و داخراوەکانی ئاشکرا کرد و ناڕاستەوخۆ پەیامی دا کە ڕابن و لە کۆیلەیی هزری چەقبەستوو خۆتان ڕزگار بکەن. بەڵام نەریتی دیکتاتۆریی لەمێژینە، بێ هونەری و پاوانخوازیی حاکمانی

کۆن و نوێی تازە بە دەسەڵات گەیشتوو، هەژاری و نەخوێندەواریی گەلانی ڕۆژهەڵاتی گەورە لە لایەک و سیاسەتی بەرژەوەندیخوازانە و داگیرکارانەی زلهێزانی ڕۆژاوا لە لایەکی تر ڕێگر بوو کە پرۆسەی ڕۆشنگەری و مۆدێرنە هێدی هێدی پێرەوکە بێت و ببێت بە دینامۆی ڕزگاریی تاک و کۆمەڵگا، بەڵکوو ستەمکاریی قووڵتر و بەرینتر کرد و کۆمەڵانی خەڵک سەرگەردان بەدوای نان و ئازادی لە جوغزێکی داخراودا و کورد وتەنی زۆرتر بە شەوارە کەوتن بوو.

براوەکانی جەنگی جیهانیی یەکەم (ئینگلیس و فەرانسە) نەخشەی جیهانی نوێ بە تایبەت ڕۆژهەڵاتی ناڤینیان لە بەرژەوەندیی خۆیان دارشت و لەسەر ئێسک و پروسکی ڕزیو و بێ کەڵکی عوسمانی دەوڵەت نەتەوەی نوێ دروست کران. ئێران هەر لەمێژەوە وەک هێڵی بەربەک نەکەوتنی نێوان ئینگلیس و ڕووسیەی تزاری هێڵرابووەوە، بە چەشنێک کە هیچکام لەو دەوڵەتانە بۆیان نەبێت ئێران داگیر یان دابەش بکەن، بۆیە ئێران پاش هەردوو جەنگەکە وەک پەرژینی نێوان دوو جەمسەری کاپیتالیزم و سوسیالیزم مایەوە و پشتیوانیی لێکرا و دەوڵەتی بۆ ڕازایەوە، ئەگینا ئەو وڵاتە هیچکات توانای بەرگری کردنی نەبووە. بەم شێوە سنووری دەوڵەتان دیاری کران و بوو بە تاپۆ لە ژوور سەری داگیرکەرانی کوردستان. هەرچەند لە سیڤەر بۆ کوردیش وڵاتێک دیاری کرا، بەڵام نەبوو بە کردە و هەروا وەک ڕەشنووس مایەوە. ئەگەر کورد لە چاخی ئیمپراتۆری، لەژێر کەپر و ساباتی میرنشینەکان زمان و جلوبەرگ و کولتووری پارێزراو بوو، ئەگەر لە حوجرەکاندا بە کوردی دەیخوێند، ئەوا دەوڵەت- نەتەوەی داگیرکەر بە چەک و جبەخانە، دەفتەر و قەڵەم و پۆلیس و ژاندار وڵاتی تەنی و هەڵمەتی سڕینەوەی ئاسەواری نەتەوەیی کوردی دەست پێکرد تا بەرە بەرە لە ژێرپێی نەتەوەی خاوەن دەوڵەت بتوێتەوە.

دەوڵەتانی بە ڕواڵەت مۆدێرن کراوی پەهلەوی و کەمالی هەر زوو هێرشیان بردە سەر هەر چەشنە بیر و بۆچوونێکی ئازادیخوازانە و مرۆڤدۆستانە کە ڕووی لە پەرەسەندن بوو. دەبێ هەموو لەو جوغرافیا تازە نەخشاوەدا بیر لە یەک ئاڵا، یەک زمان و یەک دەوڵەت بکەنەوە و بە سۆزەوە بڕواننە ڕابردووی پڕ شکۆی ئیمپراتۆرە ڕووخاوەکانیان و خولیایان باڵادەستی بەسەر جیهاندا بێت. پاوانخوازی هەڵکشا بۆ فاشیزم لە بێحورمەتی بە مرۆڤ، لە تواندنەوەی نەتەوەکانی ناو ئەم جوغرافیایانە. ئەم حاکمە نوێیانە دوژمنی نەتەوەکەی خۆیشیان بوون، چون بەم دروشمە ستەمکارانە ناخی تاکی فارس و تورکیان ئاخنی بە قەوم پەرستی و باڵادەستی. مرۆڤ تەوەری شۆڕشی مۆدێرنە لای ئەم حاکمانە کە کڵاو و سیپاڵی مۆدێرنیان لە سەر و بەردا بوو، بێ مانا و غەریبی بوو، بەڵکوو مودێرنە تەنیا تۆپ و تانک و کەرەستەی شەڕ بوو کە هێزی پێ دەبەخشین بۆ زیندووکردنەوەی دەسەڵات و شکۆی ڕابردوو. بەم هەستە تاکی فارس و تورک پەروەردە کرا و بوو بە کۆیلەی پان ئێرانیزم و پان تورکیزم و بە گژ نەتەوەکانی تردا دەدرا کە تا ئیستاش بەردەوامە. مرۆڤی ئێرانی و تورکی بوونەوەرێکی سەرگەردان و کوێر کراوە بۆ داهاتوو، ئەو بۆ مانەوە لە قووڵایی مێژوودا پەلەقاژە دەکاتت، تاوێک گەڕانەوە

و بنیاتی ئیمپراتۆری و دوودمانی شاهی و جارێک زیندووکردنەوەی خەلافەت و ئیمامەتی ئیسلامی، بەم شێوە لەم بازنە تاریکەدا هەم خۆی چۆڵ و وێران کردووە لە ماریفەت و مرۆڤ دۆستی هەم دەوروبەری قڕ و ماڵ وێران کردووە.

ساڵی ١٣٢٠ی کۆچی (١٩٤١ی زاینی)

"ڕەزا شا" توانیبووی هەموو بزووتنەوە ماف خوازەکانی کوردستان بە ڕێبەریی "سمایل ئاغای سمکۆ"، مازەندەران و گیلان بە ڕێبەریی "میرزا کوچەک خان" و دەیانی دیکە بە فرتوفێڵ و کوشتار لەناو ببات. بێجگە لەوانە دەسەڵاتداران و سەرۆک هۆز و دەسرۆیشتووانی کوردستانی دەسبەسەر و ڕەوانەی زیندانی قەسری قەجەر کردبوو تا وزەی سەرهەڵدان لە کوردستان بنبڕ بکات. خوێندەوارە ناسیۆنالیستە بەناوبانگەکانی فارس وەک فروغی و داور، کە لایەنگری بوون و نازناوی دیکتاتۆری نورانیان لەسەر ڕەزا شا نابوو دەرکران لە کار و دوور خرانەوە. دەستپێکی شەڕی دووەم و دەرکەوتنی گوێی نازیسم، پاشایەتیی پەهلەوی چرای سۆز و هاودەنگیی هەڵ کرد کە بەشکم ئەم دوو ئارییایییە جیهان لە نێوان خۆیاندا دابەش بکەن. بەڵام هاوپەیمانان بە داگیرکردنی ئێران خەونی ڕەزاشایان پووچەڵ و ناوبراویان دوور خستەوە. ڕووداوی گرنگ و دڵخۆشکەر لە مانگی شەهریوەر کە بۆ هەمیشە لە بیرەوەریی نەتەوەکانی ناو جوگرافیای ستەمی ئێران بە ڕووداوی شاریوەری بیست (٢٠) ناوی دەرکرد، زیندانی نەتەوەکان شکا و خەباتی ڕزگاری قووڵتر و بەرینتر بوو، ئەو کوردانەی لە زیندان و تەبعید مابوون گەڕانەوە. کۆمەڵەی ژیانەوەی کورد دەستی بە چالاکیی ئاشکرا کرد. پاش ماوەیەک لە دڵی ئەو کۆمەڵەیە لە ٢٥ی گەلاوێژ حیزبی دێموکرات لەدایک بوو. حیزبی دێموکرات ڕێکخراوی نەتەوەیەک بوو کە وەک کۆمەڵە خەڵکێکی پرش و بڵاو، دواکەوتوو، دژە سیستەم و ئاژاوەگێڕ بە جیهان ناسێندرابوون. بڕیار بوو تاران و ئانکارا بە بەزەییەوە تەماشایان بکەن و لە پرۆسەیەکدا وەک ئارییایی دواکەوتوو و تورکی کێوی فێری فارسی و تورکییان بکەن و ببن بە شارۆمەندی متەمەدن. بەڵام حیزبی دێموکرات ڕیسەکەی لێ کردن بە خوری، ئەوا ئێستا نەتەوەی بێبەش کراو لە سەرەتاییترین ماف، سەروەت و سامانی تاڵانکراو، گەنج و لاوی ڕاپێچی سەربازیی زۆرەملێ بۆ شەڕی ناڕەوا، لە ڕێگەی حیزبە تێکۆشەرەکەیەوە بە زمانی سەردەم، بە دروشم و بەهاکانی مودێڕن بانگەوازی ئاشتی و پێکەوە ژیان دەکاتت و داخوازییەکانی، مافی خۆ بەڕێوەبەری و ژیانی دوور لە چەوسانەوە و هەڵاواردن وەک نەتەوە ئازادەکاتنە.

حیزبی دێموکرات بۆ سەروسامان بەخشین بە کۆمەڵگای وێرانکراو و قاتوقڕی لێدراوی کوردستان بەهۆی داگیرکاری و ستەم و تاڵانی ڕەزاشایی، دەوڵەتی کۆماری کوردستانی دامەزراند. کۆمارێکی دێموکراتی لە گۆشەیەک لە سەرزەمینی سەڵتەنەتی موتڵەقە. لەم گۆشە دەسەڵاتە دێموکراتیکە ئاسایش، هێمنی، ئازادی ڕادەربڕین، مافی تاک، مافی منداڵ، مافی ژن و مافی نەتەوە و ئایینەکان بەرقەرار و پارێزراو بوو. لە لەوبەر لە سەرزەمینی سەڵتەنەت، ڕاوڕووت، جەردەیی، برسیەتی و سەرگەردانی تاک و کۆمەڵگا و پاشاگەردانی حاکم بوو. ڕێبەری حیزبی دێموکرات پێشەوا قازی موحەمەد بوو بە سەرۆکی

کۆماری دێموکرات، کەسایەتیەکی بێ وێنە و تاقانە لە ڕۆژهەڵاتی ناڤین. ئاشتی خواز، زانا و زانست پەروەر و سوارچاکی یاسا و ڕێسای جیهانی پێشکەوتوو. حیزبی دێموکرات و کۆماری کوردستان لە کەشی شەڕ و دەمارگرژیی ئەودەم دەرگای دیالۆگ و دۆستییان تاقاندبووەوە، چ لەگەڵ حکومەتی ناوەند و چ دراوسێکانی. نامەی دۆستی و نیازپاکی بۆ هاوپەیمانان بەڕێ دەکرد و سەرسامی دەکردن بە حوکمڕانی دێموکراتیک و هێمنانە.

بۆیە آ . ڕۆزوێلت ڕاوێژکاری ئامریکا دەنووسێت:

"پەیدا بوون و گەشەی کۆماری بچووکی مەهاباد و مێژووی کورت و تۆفانی و لەنێوچوونی لەناکاوی، یەکێک لە ڕووناکترین ڕووداوەکانی مێژووی تازەی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاستە".

ئەگەرچی بەردەوامیی دەسەڵات و ئارامی بۆ کورد ڕەوا نەبینرا، بەڵام حیزبی دێموکرات چووە ناو دەروونی تاکی کورد لەو بەشە بچووکە بە زۆری و لە سەرجەم کوردستان وەک یەکەم ڕێکخراوی مۆدێرنی نەتەوەیی بوو بە هێما و ڕەمزی کورد و جێگەی شانازی، بوو بە وزەی خۆڕاگری و نەتوانەوە.

ساڵانی ١٣٣٦ تا ١٣٥٧

پاش کۆتایی شەڕ ڕوانگەی جیهانی دووەم دوو جەمسەری زەفتر باڵی بەسەر هەموو جیهاندا کێشابوو. بە تایبەت لە جیهانی ڕەش و سپیی خۆرهەڵات سۆسیالیزم و لیبراڵیزم بوون بە شەقامە ڕێی چالاکی و سەرکەوتن. ئەگەر لە جیهانی خۆراوا ئەم چەمکانە و دەیان بیرۆکەی فەلسەفیی دیکە بە ئازادی لە ناوەندە فکری و زانستییەکاندا ڕاڤە و شەن و کەو دەکران، ئەوا لای ئێمە دەوڵەت- نەتەوە داتاشراوەکان خۆیان نوێنەر و جێبەجێکاری هەردوو پرۆژە بوون و لە سۆسیالیسم و لیبراڵیسم ئەوەی لە بەرژەوەندی و مانەوەی دەسەڵاتیان بوایە جێبەجێیان دەکرد. دەوڵەتانی دروستکراوی ڕۆژهەڵاتی ناڤین لە پاش جەنگی یەکەم بە زۆری کۆلۆنی ئیمپریالیسی فەرانسە و ئینگلیس و نوینەری ئەو سیستەمانە بوون. پاش جەنگی دووەم و سەرهەڵدانی خەباتی دژە کۆلۆنی هەندێک لەو دەوڵەتانە چوونە ژێر باڵی سۆسیالیزمی یەکیەتی سۆڤیەتی (بۆ نموونە وەک عێراق و سووریە). بۆیە کوردستان بوو بە کۆلۆنی دەوڵەت- نەتەوە دیکتاتۆرەکان. لە کەشی پۆلیسی و سانسۆردا ئەبوا بۆ ئازادی، مافی گەلەری و توێژی ئەبوا لە چوارچێوەی یاسای وڵات بە هێمنی داواکاریت پێشکەش بکردایە، کە ئەمە بۆ هاووڵاتیی نەتەوەی باڵادەستیش مەترسیدار بوو، لە لایەک تاوانبار دەکرا بە نۆکەری ئیمپریالیسم و لە لایەکی دیکە بە کۆمۆنیزم و جاسووسی ڕووسی. بەڵام کورد دەست بەسەر و کوردستان کۆلۆنی بوو، هەر چەشنە داواکارییەک دەچووە خانەی شێواندنی سنوور و ئاژاوە نانەوە، بۆیە کورد هەر زوو کارنامەی چەتە و ڕێگری

وەرگرت.

حکوومەتی شاهەنشاهی ئێرانی وەک سەنگەری قایمی بەرەی ڕۆژاوا بەرانبەر بە سوسیالیزمی شۆرەوی پاڵپشتیی لێکرا و بە چەکوچۆڵی پێشکەوەتوو کرا بە ژانداری ناوچەکە. بەهۆی داهاتی زۆری نەوت ئابووری گەشەیەکی بە خۆیەوە بینی، بەڵام دەوڵەت بەشی بەرچاوی داهاتی بۆ نەتەوەسازی و زیندوو کردنەوەی ئیمپراتۆری دووهەزار و پێنسەد ساڵە بەکار دەبرد. دەیان ناوەندی زمانەوانی، فەرهەنگستان و زانکۆ بۆ پەرەسەندنی زمانی فارسی و دەوڵەمەندکردنی دامەزراند، مێژووی لە بەرژەوەندیی پرۆژەی شاهەنشاهی ئێران زەمین نووسییەوە، بۆ ئەم مەبەستە زمانی کوردی، لوڕی، بەلووچی، گیلەکی، ئازەریو... کران بە زاراوەکانی زمانی فارسیی کۆن. دان بە زمانی عەرەبی و تورکی نەدەهات و بە تایبەت بۆ تورک گاڵتە و جەفەنگ ساز دەکرا. فەرهەنگستان بۆ وشە کۆکردنەوە ڕووی لە دێهات و شاری کوردستانی دەکرد و پسپۆڕانی زمانەوانی ڕیشەی فارسییان بۆ دادەتاشی تا لە پرۆسەی داریکراودا ئێرانێکی یەک دەست فارس لەسەر ڕیشەی هەخامەنش دروست دەبێت. هەروەها بە دانانی سپای تایبەت لە دەرچووانی دەبیرستان لە جێگەی سەربازی وەک سپای دانش، سپای تەرویج، سپای بهداشت و هێزی ژاندارمری هەم ڕەواجی بە زمان و کولتوور و سیاسەتی دەوڵەت دەدا و هەم کونترۆڵی ناوچەکەی دەکرد. کێبرکێیەکی شاراوە ساز کرابوو کە بە فارسی ڕەوان بدوێیت ئەگینا دەبووی بە گاڵتەجار، هەروەها بۆ جلوبەرگ. پرۆگرام و ناوەرۆکی پەرتووکی دەرسی بە زۆری پەسنی شاکانی ئێران و شۆڕشی سپی شا و گەیشتن بە دەروازەی تەمەدون بوو. تاران ناوەندی هزری و جووڵەی فیکری ئێران بوو، بەڵام ستراتژی زاڵی دەسەڵات بە ساواک و سانسۆر ڕێگر بوو لە بەردەم ئازادیی ئەندیشە، بۆیە جیهانبینیی خوێندکاری ئێرانی تەم و مژاوی بوو، نە سوسیالیزمی وەک خۆی ناسی و نە لیبراڵیسم، بەڵام کەشی زاڵ بەسەر زانکۆکاندا چەپی ئینقلابی و دژە ئیمپریالیستی بوو. لە کوردستان (هەر چوار ئوستان) هەوڵ دەدرا سەربەخۆیی ئابووریی دانیشتووانی بەرەبەرە کەم بێتەوە و دەسەنەخواری ناوەند بن، بۆیە بە هاوردەکردن بەرهەمی خۆجێیی کوردستانیان بێ بەها کرد، بەم پێیە گوندنشین بۆ بژێوی ڕووی دەکردە شارەکان و بە زۆری دەبوو بە پەراوێزنشین، کە ئەم دیاردە لە کرماشان، خورەماوا و ئیلام زۆرتر زەق بوو. وا دیار بوو کە پرۆژەی تواندنەوە لە بەشی باشوورەوە دەست دەکاتت بەرەو باکوور. دەرئەنجام پارادۆکس سەڵتەنەتی بەرەو هەڵدێر دەبرد، چونکە دەیویست بە سواری کەرەستەی مودێرن بۆ ئیمپراتۆری پێش زایین گەڕێتەوە، بەداخەوە ئەم ڕوانینە پارادۆکسییە نەتەوەکەیشیانی تووش کردووە.

شۆڕشی گەلانی ئێران دژی ستەمکاری لە ساڵی ٥٧ی هەتاوی کۆتایی بە سەڵتەنەتی سەرەڕۆی ئێران هێنا و ئیمامەت بوو بە جێنشینی. دەوڵەتی بە ناو مۆدێرنی شاهەنشایی لە ماوەی نیو سەدە حوکمڕانی بەو هەموو ئیمکاناتە بەرین و بڵاوە فەرهەنگی و زانستییەوە ئەوەندە ڕۆشنگەری نەکردبوو تا ئەو ملوێنان خەڵکەی نەتەوەکەی خۆی کە ساڵیانێکی دوور بوو

بەرەو تەمەدونی گەورەی بردبوون، نەکەونە داوی کۆنەپەرستێکی دڵڕەق بە ناوی خومەینی!

شا ڕۆیشت و دەزگای سەرکوت بەر لەوەی ببێت بە گۆپاڵی ئیمام ماوەیەک بێدەنگ بوو، جەماوەری ڕاپەڕیو هەناسەیەکی ئازادییان هەڵمژی، کۆمەڵگای سەرگەردان کراو خۆی دەرخست، بەشی زۆری دەرچووانی زانکۆ بە شێوەیەک چەپ بوون، بازاڕ و چینی مامناوەند شوێن خومەینی کەوتن، هەردوو دەستەکە دوو خاڵی هاوبەشیان بوو؛ دژایەتی ئیمپریالیسم بە سەرۆکایەتیی ئامریکا و پاراستنی سەروەریی ئێران. ئەناسینی قەیرانە کەڵەکە بووەکانی وڵات یەک لەوان نەتەوەکان، نەبوونی ستراتژیی ڕوون بۆ داهاتووی وڵات هێزە چەپەکانی تووشی قەیران کرد. دەستەیەکیان خاڵە هاوبەشەکانیان کردە پێوەری هاوکاری و دەستەیەکی دیکە کەسی بە دۆستی کاتێش نەدەزانی و دنکیشووت ئاسا بەتەنێ دەیویست هەم دژی ئیمپریالیست و هەم کۆنەپەرستی حاکم بێت و هەم بەخێرایی دیکتاتۆری پرۆلتاریا بەرقەرار بکات، هێزەکان ئەو دیو خۆیشی دوژمن بوون و لە پێشدا ناو و بارکوتی بۆ دانابوون لە ناسیۆناڵیستەوە تا سوسیال ئەمپریالیست. لە کوردستانیش هەر چی لە ناوەندی سەرهەڵدانی دێموکرات و کۆمار دوور دەکەوتیتەوە هەستی نەتەوەیی کاڵتر و دەور و کارتێکەری هەڵەی ئیدۆلۆژی دوو جەمسەری (لیبراڵیزم و کۆمۆنیزم) لەناو توێژی گەنجی خوێندکاردا زۆرتر دەبوو.

حیزبی دێموکرات جارێکی تر پێی نایە ئەو گۆڕەپانە کە لێی لەدایک ببوو، لێیشی لەسێدارە درابوو، ئاپۆڕای جەماوەری تامەزرۆی سروودی دووبارەی ئازادی، قاسملووی بیرمەند باسی دوێنێ و ئەمڕۆ و داهاتوو دەکاتت، داهاتووی پڕ سەروەری دوور لە ژێردەستەیی، جەماوەر بە سۆزەوە دەڵێن بژی قاسملوو، بەڵام قاسملوو هاوار دەکاتت:

"بژی دێموکرات، بژی کوردستان".

بەم شێوە لە یەکەم هەنگاودا کەسایەتی تەوەر و پیرۆز کردنی ڕێبەری پرۆتستۆ کرد و داوای لە جەماوەر کرد چیدی دروشمی وا بەکار نەیەنن. ح. دێموکرات بە خێرایی گەشەی دەکرد، قەیرانەکانی کۆمەڵگای کوردی و هەروەها ڕادەی وزە و توانایی کۆمەڵگاکەشی دەناسی، بۆیە دروشمەکانی بە پێی دەرفەتەکان بوون. کورد لە ڕۆژهەڵات پێویستی بە سەربەخۆیی بڕیاردان هەیە، هەروەها پێویستی بە ئازادیی سیاسی هەیە کە ئێستە لە سەرانسەری ناوچەکەدا بوونی نییە، کورد پێویستی بە عەداڵەتی کۆمەڵایەتی هەیە کە ئێستە جگە لە داگیرکەر دەرەبەگ و سەرمایەداری ناوخۆیشی دەیچەوسێنێتەوە.

بۆیە ئامانجەکانی لە سێ تەوەر داڕشت، حیزبی دێموکرات خەبات دەکات لە پێناو؛

١- حیزبی دێموکرات خەبات دەکات لە پێناو لابردنی ستەمی نەتەوایەتی

٢- حیزبی دێموکرات خەبات دەکات لە پێناو لابردنی ستەمی چینایەتی

٣- حیزبی دێموکرات خەبات دەکات لە پێناو لابردنی ستەمی سیاسی.

خەبات بۆ لابردنی ستەمی سیاسی خۆی لە ڕادەی قووڵ و بەرین بوونی دێموکراسیدا دەبینێتەوە، بۆیە ئەگەر کولتووری دێموکراسی جێگیر نەبێت ستەمی سیاسی قووڵتر دەبێت. بۆیە حیزب بۆ لابردنی ستەمەکان قۆڵی لێ هەڵدەماڵێت و دێموکراسی لە پێستی هەموان دادەنێت، مەرجی یەکەم بۆ تێگەیشتن لە دێموکراسی پەروەردەیە، تاکی دێموکرات دەبێ جیهانی خۆی و جیهانی دەوروبەری باش بناسێت، هەروەها ئەرک و مافی خۆی، مێژووی خۆی، مێژووی ستەمکاری و مێژووی بەرهەڵستکاری ستەم بناسێت. تاکی دێموکرات دەبێ نە چەوسانەوە قبووڵ بکات و نە چەوسێنەر بێت. ڕێبەرانی ئەم حیزبە لە خۆیانەوە دەستیان پێکرد، لەگەڵ پێشمەرگە دەچوونە سەر ڕیزی نان گرتن، هیچ سەروەت و سامانێکیان بۆ بنەماڵەکانیان جێ نەهێشت، بەڵکوو هەموو ژیانیان بەخشی بۆ ئەوەی کورد بە ئازادی بژی.

یەکێکی دیکە لە هەنگاوە جوانەکانی حیزبی دێموکرات بۆ ئێستە و دوارۆژی کوردستان خستنە بەر باسی سۆسیالیزمی دێموکراتیکە. گرنگیی ئەم تێزە تەنیا لە بوێری داڕێژەرەکەی لە گەرمەی بازاڕی دووجەمسەری و زاڵبوونی کۆمۆنیزمی دوگم لە ناوچەکەدا نەبوو، بەڵکوو دوکتور قاسملوو دەیویست بڵێت سوسیالیزم نابێ وەک نوسخەیەکی پێچراوە و ئامادە چاوی لێ بکرێت و کۆپی بکرێت بۆ ئەملاولا، بەڵکوو کۆمەڵگایەکی دێموکرات دەتوانێت سۆسیالیزمی گونجاوی خۆی داڕێژێت. کەواتە پرۆژەی سۆسیالیزمی دێموکراتیک سۆسیال دێموکراسی نییە و بەڵگەیەکی مێژووییە لە بەردەستی زانایانی کورد بۆ ڕاڤە و داڕشتنی چوارچێوەیەکی ئابووری بۆ کوردستان.

خومەینی هەر زوو حیزبی دێموکراتی هەڵوەشاوە (منحله) ڕاگەیاند و قاسملووی بە مفسد، گەلی کوردی بە کافر ناوزەد کرد و فەرمانی جیهادی دژی کوردستان ڕاگەیاند، بەڵام لەشکری کۆیلە و هەڵخەڵەتاوی فتوای خومەینی هەرچەند بێ ئەژمار بوون نەیانتوانی ئیرادەی گەلی کورد تێک بشکێنن. جەماوەر و حیزبەکان یەک دەنگ هاتنە گۆڕەپانی بەرگری و خومەینی داوای لێبووردنی کرد. حیزب ڕۆژ بە ڕۆژ هێزی مرۆیی و پێگەی جەماوەری زۆرتر و لە هەمان کاتدا متمانە و پشتگیری زۆر لە کەسایەتی و ڕێکخراو و پارتی سیاسی ئورووپای بە لای خۆیدا ڕاکێشا.

بەداخەوە بەدوای تیرۆری ڕێبەران کەمپنشینی دەبێ بە تەنیا بژاردەی حیزب بۆ بەدەنگەوە هاتنی داخوازیی هەرێمی کوردستان. تایبەتمەندیی ژیانی کەمپ لەگەڵ ئارمانج و ستراتیژیی ح. دێموکرات زۆر نەگونجاو و دژ بوو و گورزی گەورەی لە حیزب وەشاند، نە ئەو کەمپە و نە هیچ شوێنێکی دیکە لە دەرەوەی ژینگەی سروشتی خۆی شیاوی ئەو هێزە زەبەن و پڕ

وزە و جموجووڵە نەبوون و نابن. حیزب ئەگەر خەسارناسییەک بۆ ئەو ڕووداوە بکات ڕەنگە ئەنجامی باشی لێ وەربگرێت. چەند هەنگاوێکی جێی شانازی کە حیزب لەم ساڵانەی دوایی هەڵی گرت، دووپاتی کردەوە کە ئەم حیزبە پێوەندییەکی قووڵی لەگەڵ نەتەوەکەی هەیە و بەردەوام لێیان فێر دەبێت و خۆی نوێ دەکاتەوە.

ڕاسانی ڕۆژهەڵات؛ ڕاسان بەردەوامیی خەباتی نەتەوەیەکە بۆ دەربازبوون لە ژێردەستەیی لە فۆرمێکی نوێدا. چەخماخەی ڕاسان بە بوێری فیداکاری قارەمانانی قەرەسەقەڵ و کۆساڵان لێدرا و تاجی سەبەرزییان لەسەر کرد و بوون بە ڕێبەری مەعنەویی ڕاسان. لەو هەڵمەتە دەرکەوت کە ڕۆژهەڵات چ بورکانێکی پڕ وزەی سەرهەڵدانە، دوژمنی تۆقیو و دەسەپاچە و وەرەی بەرزی دانیشتووان و هاتنی پۆل پۆل کچ و کوڕی سەربەستیخواز بۆ درێژەدانی ئامانجی شەهیدانی ڕاسان. لە فۆرمی ڕاساندا تێکۆشان تەنیا ئەرک و بەرپرسیاریەتیی کۆمەڵە مرۆڤێکی فیداکار بە ناو پێشمەرگە نییە، خەباتی نەتەوەیی تەنیا ماف و ئەرکی کۆمەڵە تێکۆشەرێک لە ناو حیزبێک یان چەند حیزب نییە و حیزبی نەتەوەیی تەنیا چەکی دەست و سەنگەری ئەندامانی حیزب نییە، بەڵکوو سەنگەر و چەکی هەموو ڕۆژهەڵاتییەکە لە ماکۆ تا ئیلام و خورماوا. لە ڕاساندا کۆمەڵگای ڕۆژهەڵات لە پرشوبڵاوی دەردەچێت و خۆی ڕێک دەخاتەوە، لە شادی و شیوەندا دەستی یەکیان گرتووە و بۆ داهاتوو تێدەکۆشن.

کاتێک بوومەلەرزە کرماشان دەهەژێنێت، دڵی لە ماکۆ و خورماوا ڕادەچڵەکێت و تۆشەی شەوڕۆژی هەڵدەگرێت تا لەگەڵ کرماشان بیخوات. کاتێک ڕاسان پرۆژەی بنیاتنانەوەی کوردستانە، کوردستانێکی داگیرکراو و دواخراو، شەوڕۆژ داگیرکەر کێشەی سامانی ئەم وڵاتە دەکات و ئەوەیشی کە بۆی ناچێت دەیسووتێنێت و وێرانی دەکات. جارێک قاسملووی ڕێبەر دەڵێت؛ ئەگەر ئەمجارە چوینەوە نامە نانووسین بۆ تاران کە چیمان دەوێت، بەڵکوو دەست دەکەین بە ئاوەدانکردنەوەی کوردستان با ئەوان بێن بڵێن چی دەکەن و چیتان دەوێت. لە ڕاساندا تێکۆشانی مەدەنی و چالاکیی مەدەنی بوونی نییە، ئەوەی هەیە چالاکیی نەتەوەییە، ڕاسان بە یەک چاو بۆ کۆماری ئیسلامی دەڕوانێت، ئیسلاح تەڵەب و ئوسولگەرا و میانەڕۆ یەک قوماش و داگیرکەرن. لە ڕاساندا پێشمەرگەی شاخ و تێکۆشەرانی شار و دێ (ژن و مێرد، جووتیار، کرێکار، مامۆستا، خوێندکار، بازاڕی، کاربەدەست، بازرگان، ڕۆژنامەنووس، نووسەر، هونەرمەند و...) پێوەندییەکانیان پتەو دەکەن بۆ یەکدەنگی و یەک هەڵوێستیی نەتەوەیی. ڕاسان ڕۆژهەڵاتێکی نوێ بەدی دێنێت.

هەنگاوێکی پێویستی دیکە گۆڕینی پێکهاتەی حیزب بوو. سانترالیزمی دێموکراتیک وەک پێکهاتەی پێشتری حیزب گرفت و کەموکوڕیی زۆری هەبوو. ڕەنگە بۆ ئیدارەکردنی ڕێکخراوێکی ژێرزەوینی گونجاو بێت، بەڵام بۆ حیزبێکی گەورەی وەک دێموکرات ئەویش لەم سەردەمەی ئێستادا ناکارایە، ئەو سیستەمە تەنگ و تروسکە بۆ خەباتی جەماوەری. ئەگەر پێشتر و

بەشی سێیەم

لە سەردەمی ڕێبەرانی شەهیددا گرفت بەرچاو نەدەکەوت یەکەم بەربڵاوی حیزب لە کوردستانێکی پان و بەریندا کە هێزی سەنتەری کاڵ دەکردەوە و دووەم دێموکرات بوونی دوکتور قاسملوو بوو کە لە ڕاستیدا و بە کردەوە دیسانترالی بەڕێوەی دەبرد. لە بیرمان نەچێت کە خۆیشی بە دەست نارێکی ئەو سیستەمە پەنای بردە لیستەی فیکس. بۆیە حیزبیش کە لە شاخ دابەزی قەیرانی سیستەمەکە زۆرتر بوو، پۆل پۆل پێشمەرگە دادەنیشتن و پەڕیوەی هەندەران دەبوون و لووتکەی قەیران دابڕان ڕوویدا. لە زۆربەی ئەو ڕێکخراوانە کە سانترالیزمی دێموکراتیک پێکهاتەیان بووە و لە ئەنجامدا بە دەسەڵات گەیشتوون، دیکتاتۆر پەروەر بوون و ئێستەش نموونەیان ماوە. ئەوجا خودی دەستەواژەی سکرتێر بە کۆمەڵگای ئێمە نامۆ و بارێکی دەروونی نەرێنی هەیە، گۆڕینی سکرتێر بە لێپرساو هەستی خۆ بە سەرۆک و مەزن زانین کاڵ دەکاتەوە و بەردەوام چاوەڕوانی ئەوە دەکات لێپرسینەوەی لەگەڵ بکەن.

پیرۆز بێت ٢٥ی گەلاوێژ ساڵیادی دامەزراندنی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٢٦ی گەلاوێژی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

وتار(پەیام)ێک بۆ یادی ٧٥ ساڵەی دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

نووسین: تیجس برۆیککامپ

وەرگێڕان: د. پەیمان بابایی

بە ڕابردوویەکی ٧٥ ساڵە و وەک دێرینترین حیزبی دژبەر لە ئێراندا، حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ڕەگ و ڕیشەیەکی پتەوی لە کوردستانی ئێراندا داکوتاوە و پشتیوانییەکی بەرینی جەماوەری هەیە. دوای دامەزرانی یەکەمین کۆماری کوردی لە مەهاباد، پشتیوانیی خەڵکی کردووە و لە ڕاپەڕینەکاندا بەربەرەکانێی دیکتاتۆریی هۆڤانەی شای کردووە و تا هەنووکە خەباتی دژی ڕێژیمی ئێستا درێژە پێ داوە. خەبات و بەربەرەکانێی بەردەوامیان بۆ ئازادی و یەکسانی لە لایەن خەڵکی کوردەوە بە بایەخەوە وەردەگیرێ و سیمبۆلی هیوایە. هیوای ئێرانێکی دێموکراتیک کە هەموو هاونیشتمانیانی یەکسان و ئازاد بن و چیدیکە شارۆمەندان ترسیان لە کەمینەبوون نەبێ. سەرەڕای بەربەست و دوژمنایەتیی ڕێژیمی ئێران و تەنانەت شەهیدکرانی ڕێبەرە ناودارەکانیان، بزووتنەوەکە هەر وچانی نەداوە، پاش چەندین ساڵ لە خەبات، چەخماخەی بەرخۆدان و هەرمان هەروا بە گەشاوەیی ماوەتەوە و قەد ناکوژێتەوە.

گرێک کە لە ناخی کوردی کوردستانی ئێراندایە بە هۆی بارودۆخی دژواری ژیانیان لە ناوچەیەکدایە کە بە ئەنقەست پشتگوێ خراوە. جێی سەرسووڕمان نییە کە پێکدادان و بێ هیوایی زیاد بکات. تۆ بەرەورووی هەلاواردنی کۆمەلایەتی-ئابووری بیتەوە، ڕێگری لە چوونە زانستگەت بکەن، هەلی کار، خانوو و مافی خاوەندارێتیی زەوی و زار و مۆڵەتی بازرگانی، بە چەقبەستوویی بهێڵنەوە، بێ هومێدت کەن لە خۆپێکگەیاندن کاتێک کە بە بەردەوامی بەربەستت بۆ دروست دەکرێ لە لایەن ڕێژیمی دەسەلاتدارەوە. لەگەڵ بەرتەسککردنەوەی ئازادیی ڕادەربڕین، چەسپاندنی ناسنامەی کولتووری و

دەستبەسەرکردنی هەڕەمەکی و سزای توند و نەگونجاو و ڕێژەی لە سێدارەدانەکان ژیانی کوردانی لە ئێراندا کردووە بە دۆزەخ و هیوابڕاوی کردوون.

بەرەوپێشچوون لەو جورە بارودۆخانەدا زۆر ئەستەمە، ئەوان بێبەری کراون لە ترووسکەی هیوایەک بۆ داهاتوو. دەبێ هەموو منداڵ و لاوێک بتوانێ خەونی گەورەی پیشەیی هەبێ بۆ داهاتوویەکی باشتر و لە خەونەکان، خولیاکان و سەلماندنی ناسنامەی خۆیدا هەست بە کەموکۆڕی و ئاستەنگ نەکات. بەکەمزانینی ئەو خەونانە یاخود بەربەست دروستکردن لە سەر ڕێگای گەیشتن بە ئازادی کە مافێکی سەرەتایی مرۆڤە، بارگرانی زیاد دەکات. کەوابوو جێی گومان نییە کە جیلی لاو نارەزایەتی لە ناخیاندایە، هەست بە کەوتنەداوی هەڵاواردن و بەرەورووبوونەوەی بەربەستەکان دەکەن. بەڵگەش زۆریی ژمارەی لاوانە کە لە ڕیزی پێشەوەی نارەزایەتییەکان و پەیوەستبوونیان بە حیزبە دژبەرەکاندان. ئەوان لەسێدارەدانی بەکۆمەڵی ٥٩ لاوی مەهابادیان بە دەستی ڕێژیم لە ژووئەنی ١٩٨٣ لە بیر نەچووەتەوە. یان کاتێک خوێندکارێکی هەڵکەوتووی چالاکڤانی کورد لە ساڵی ٢٠٠٥دا خۆپیشاندانی جەماوەریی خوێندکارانی وەڕێ خست دەستبەسەر کرا، پێشی پێ گیرا و پاشان هێزە ئەمنییەکان وەدوای کەوتن و چەندین جار دایانە بەر دەستڕێژی گوللە، بە سەیارەیەکەوە بەسترا و تا دواهەناسەی بە کۆڵانەکاندا ڕاکێشرا.

خوێندکارانی کورد نموونەیەکن لەو توێژانە کە بە توندی لە لایەن ڕێژیمی ئێرانەوە بەربەستیان بۆ دروست دەکرێ، لە مافی ئازادیی کۆمەڵایەتی، ئەنجومەن و ئاخاوتن بێبەری دەکرێن. ڕێکخراوە خوێندکارییەکان و بڵاوکراوە خوێندکارییەکان قەدەغە دەکرێن و پێش بە دامەزراندنی یەکیەتییەکان دەگیرێت، خوێندکاران لە چالاکییە سیاسییە ئاشتیخوازانە سزا دەدرێن، دەگوێزرێنەوە بۆ قوتابخانەی دیکە و تەنانەت لە درێژەدان بە خوێندن بێبەش دەکرێن. ئەمەش لە ژێر ناوی "شێواندنی بیروڕای گشتی" دەکرێ یان وەک نەریتی هەمیشەیی تۆمەتبار دەکرێن بە "پێوەندی لەگەڵ حیزبە دژبەرەکاندا". ڕێژیم کەڵک لەم تۆمەت بەخشینەوانە وەردەگرێ بۆ ڕەوایی‌دان بە بەرتەسککردنەوەی ئازادیی ڕادەربڕین کە مافێکی سەرەتایی مرۆڤە و لە یاساکانی جاڕنامەی نێونەتەوەیی مافی مرۆڤدا هاتووە کە لە ڕاستیدا ئێران یەکێک لەو وڵاتانەیە کە پەسەندی کردووە. ئەی چۆن دەتوانی دەنگ هەڵبڕی و وێڕای قەدەغەی بەربڵاویی ڕۆژنامەکان، گۆڤارەکان، ڕادیۆ، تی ڤی و کتێبەکان و نووسەرەکان لە ناوچە کوردستانییەکاندا، بیروبۆچوونی خۆت دەرببڕی؟ ئەوە لەکاتێکدایە کە ڕێگە نادرێ بە زمانی خۆت بدوێی، ئێران بە بەردەوامی بەپێچەوانەی دەستوورەکەی هەنگاو هەڵدەگرێ، بگرە پێشێلیشی دەکا کە تێیدا هاتووە گرووپە کەمایەتییەکان مافی هەبوونی بڵاوکراوە و هاوکات خوێندن و پەروەردە بە زمانی لۆکاڵیی یان زمانی نەتەوەیی و (فارسیش) یان هەیە، بەڵام لە ڕاستیدا ئەمە جێبەجێ ناکرێ، وەک چۆن جارێکی تر بە ئاشکرا دەرکەوت کاتێک کە زارا محەممەدی کە تەنیا زمانی زگماکیی فێری منداڵانی کورد دەکرد، سزای ١٠ ساڵ زیندانیی بۆ بڕایەوە.

سەرچاوە
Serchawe

دەبێ چ کاریگەرییەکی دەروونیی هەبێ کە لە ئاخاوتن و فێرکردنی زمانی زگماکی بێبەش دەکرێن؟ کاتێک گوشارتان دەخرێتە سەر لە قوتابخانە نوێژ و عیبادەت بۆ ئایەتوڵلاکان بکەن کە دەتانچەوسێننەوە؟ کە دەستبەسەر دەکرێن کاتێ هۆنراوە و میوزیکی کوردی لە سەر مۆبایلەکانتان هەبێ؟ کە بە تێرۆریست ناودێر دەکرێن بە پۆشینی جلوبەرگی کوردی لە شوێنە گشتی و جەماوەرییەکاندا؟ بۆ ئەوەی بتوانن بە بێ کێشە بژین، دەبێ حاشا لە تەواوی ناسنامەتان بکەن. خەون، هیوا و ئامانجەکانتان بخەنە لاوە، سەر کز بکەن، تەنیا بوونتان هەبێ. هێندێک لە کوردەکان، دوای ساڵانێک دەست و پەنجە نەرمکردن لەگەڵ نادادپەروەری و هەڵاواردن، بە خاڵێک گەیشتوون کە بێ هیوایی تەحەممول ناکرێ و دەبێ هەنگاوی کردەیی بۆ هەڵبێننەوە. پەیوەستبوونیان بە ڕیزەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانەوە دەرفەتی خۆپێگەیاندنیان بۆ دەڕەخسێنی، پەروەردە دەکرێن، و خوازیاری ناسنامەی نەتەوەیی دەبن. ئەمە هێز، توانا و واتا بە ئامانجەکانتان دەبەخشێ تاکوو جارێکی تر بە کەرامەتەوە بژین. ئەمانە هەموو ئەو شتانەن کە لە ئێراندا لە ئێوە ئەستێندراونەتەوە، لە وڵاتێکدا کە فاکتەری دین، کەمینەبوون و ڕەگەز کە ئێوە لە کۆمەڵگا تەریک و دوور دەخاتەوە. ئەمانەتان پێ دەدرێن و کاتێک کە نەتوانن کۆنترۆڵیان بکەن، سزا دەدرێن. نموونەی ژنانی کوردی سوننە وەرگرە، کە بەم سێ فاکتەرە دەخرێنە دەرەوەی بازنە لە کۆمەڵگای ئێراندا کە تێیدا فارسەکان، شیعەکان و نێرینەکان هەموو دەسەڵات و توانایەکیان هەیە. ئەمانە تەنها ئەو تایبەتمەندییانەن کە مێیینەیەک بڕیاری لە سەر دەدرێ (قەزاوەتی لە سەر دەکرێ)، بە بێ گوێدان بە بیرۆکەکانی، ژیری و تواناکانی یەکسەر بەم سێ هۆکارە پڕوپووچانە تۆمەتبارە بە ناپەسەندی و کەمی. لە ئێراندا، ژنان زیاتر ئازاری هەڵاواردن، لەسێدارەدان، و بێ مافی دەچێژن. دەبێ پشت بە پیاوان ببەستن و ڕێیان پێ نادرێ کە بەشداریی هیچ شتێک بکەن و دەنگیان بیستراو بێت. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران واتابەخشی بەهێزکردنی ژنانە و هۆکاری دوورخستنەوە و نەهێشتنی هەڵاواردنی کۆمەڵایەتی، ئابووری، سیاسی و کولتووری دژی ژنانە. لەو حیزبەدا، ژنێک دەنگی هەموو ئەو ژنانەیە کە لە ماڵەوەن، دەتوانرێ دەنگی ببیسترێ، بیروباوەڕی دەرببڕێ و لە کۆمەڵگایەدا بەشدار بێ کە هەموو ئەمانە لە نیشتمانی خۆیدا مەحاڵن و مومکین نین. ئەمە ئەو هۆکارەیە کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران نوێنەرایەتیی کوردان دەکات و پەیوەست دەبن بە ڕیزەکانییەوە، لێرەیە کە دەستیان بە هەموو ئەو شتانە دەگا کە هەرگیز لە وڵاتی خۆیان پێیان ناگات.

ئەم حیزبە هێز و وره بەو کوردانەی کوردستانی ئێران دەبەخشێ کە لە پێناو مافەکانیاندا خەبات بکەن. بینینی پێشمەرگە لاوەکان لە گوند و شاخەکانیان کە ژیانیانی لە پێناو ئەواندا داناوە، پاڵپشتی بەتینی حیزب و هیوایە بۆ داهاتوویەکی باشتر. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران، هەروەها هەست دەکا و دان بە زەرووڕەتی هاوکاری لەگەڵ نەتەوەکانی تری ئێراندا دەنێت و داوای پتەوکردنی پێوەندی و هاوکارییە هەمەلایەنەکانی لەو وڵاتەدا دەکات. هەرکاتێک حیزبەکە بە ئامانجەکانی کە پیادەکردنی سۆسیالیزمی دێموکراتیکە بگا، هەر حەوت نەتەوەکە لە ئێراندا سەربەخۆییان دەبێ و ڕۆڵ

دەگێڕن. لە وڵاتێکی فرە ئیتنیک و فرەئاییین وەک ئێراندا، ئەمە تەنیا ڕێگەیە بۆ دڵنیایی، ئازادیی هەموو ئەندامانی کۆمەڵگا و هەلی یەکسانی سیاسی و کۆمەڵایەتی. حکوومەتی ئێران ئاگای لەو پشتیوانییە گەورەیە و پۆتانسیێلی ئەم حیزبەیە، هێرشە بەردەوامەکانی بۆ سەر حیزب ئەمەی دەری خستووە، لە ماوەی ڕابردوودا هێرشەکانی چڕ کردووەتەوە و جارێکی دیکە بە بۆردومانکردنی ناوچەکە سەروەریی کوردستانی پێشێل کردووە. ڕێژیم ئەوەندە تەنگەتاو نەدەبوو و پەنای بۆ ئەو هێرشانە نەدەبرد ئەگەر پشتیوانیی جەماوەر و گەلەکەی بۆ گرینگ نەبوایە، ئەگەر حیزبەکە هەڕەشەیەکی جیددی نەبوایە بۆ سەر ڕێژیم. لە حاڵەتێکدا کە ڕێژیم دەکرێ لە ڕووی نیزامییەوە لە وڵات وەدەریان بنێت، حیزبەکە لە ڕووی مۆراڵییەوە لەوان لە سەرەوەترە، جا بۆیە، بۆیان دەرکەوتووە کە خەباتی ڕاستەقینە بە مێشک دەکرێت. جیاوازییە گەورەکە لێرەدایە کە کەسانێک بۆ سەرکوتکردنی خەڵک دەجەنگێن و پارێزگاری لە هێز و مانەوەیان دەکەن، هیچکات براوە نابن. هەرگیز پشتیوانیی خەڵکیان نابێ کە بۆ سەرکەوتنی ڕاستەقینە پێویستن.

سیستمێک کە پایەکانی لە سەر بنەمای زوڵم دانرابن لەرزۆکە و دواجار دەڕووخێت. دەکرێ درەنگ ڕوو بدا، بەڵام خەڵکی کورد پشوودرێژ، خۆڕاگر و لە سەرووی هەموویەوە گەشبینن. ڕۆژێک ئەوان لەگەڵ هەموو کەمایەتییەکانی ئێران، کۆمەڵگایەکی دێموکراتیک دێننە کایەوە، لە ناخەوە هیواخوازم کە دۆستی کوردان تەنیا شاخەکان نەبن، بەڵکوو هەرکەسێ بێ کە خوازیاری دونیایەکی یەکسان و دادپەروەرە. دەنگی بەرحەقی ئەم خەباتە ببیستێ و پشتیوانیی بکا، ٧٥ساڵە کڵپە و مەشخەڵی ئاگری ماندوونەناسی دەگەشێتەوە و دڵنیام کە بەردەوامیی دەبێت.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ١ی خەرمانانی ٢٧٢٠

سەرچاوە
Serchawe

حیزبی دێموکراتی کوردستان، دیاردەیەک لە دەسپێک و راسانێک لە پڕۆسەی رزگاریی نەتەوەییدا

ڕەحیم ڕەشیدی

لە حەفتا و سێهەمین ساڵیادی دامەزراندنی یەکەمین ئۆرگانی ئیداری، زانستی و ڕێکخراوەیی کوردیدا پێویستە شەنوکەوێکی گرنگ ئەنجام بدەین و لەگەڵ ئەوەی کە لە چوارچێوەی گوتارێکی ئاوادا جێی باسی هەموو بنج و بناوانەکانی ئەو حیزبە نابێتەوە، پێویستە هەوڵ بدەین ئەو بناغەیە، ئەو بنج و بناوانە ئورگانییە کوردییە، بە وردی بخەینە پێش چاوی خۆمان و لەو سۆنگەیەوە لە روانگەیەکی زانستییانەوە، ئاستی وشیاریی کۆمەڵایەتی و سیاسیی گەلەکەمان لەو قۆناغە مێژووییەی سەردەمی دامەزرانی ئەو حیزبە هەڵسەنگێنین و ئەمڕۆی تێدا پێناسە بکەین کە چۆن ئەو حیزبە وەک حیزبێکی "سڤیل"ی بیرکار بە بیری نەتەوەیی دامەزراو چۆن ئێستا لەم قۆناغە پڕ گرێژەنەیەی نەتەوەکەیدا، نەک هەر ئاقاری سەرەکیی سیاسەتی نەتەوەیی خۆی بەرنەداوە، بگرە زانستیانەتر بە وشیاری و بیرمەندییەکی بناغەییەوە خزمەت بە دۆزی زانستی "سەرەوەریی نەتەوەیی" کورد دەکات.

سەرەتای دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان

دوکتور قاسملوو لە پەرتووکی چل ساڵ خەبات لە پێناو ئازادی، لە لاپەڕەی شەشەمدا دەڵێ: حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وەک هەموو دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی، سەرەتای هەیە، هەلومەرجی تایبەتی پێکهاتنی خۆی هەیە و هەروەها ڕێگایەکی دوورودرێژی بڕیوە تا گەیشتۆتە ئەمڕۆ.

بەشی سێیەم

سەرەتای دامەزرانی حیزبی دێموکرات – بە گوێرەی لێکدانەوەیەک کە ئەمڕۆ دەتوانین لەسەری ئەنجام بدەین – بە چەند هۆکار دەتوانێ زۆر ئەستەم بووبێ:

یەکەم: ئامادەنەبوونی ژێرخانی ئابووریی کۆمەڵی ئەودەمی کوردستان بۆ دروستبوونی وەها دیاردەیەکی زانستی کە لەسەر بناغەی بیر، نوێکاری، خوێندەواری و رچەشکێنی دامەزراوە.

دووهەم: ئاستی خوێندەواریی خەڵک و تێگەیشتن لە کایە سیاسی و ناوچەییەکانی ئەو سەردەمەی پاش جەنگی جیهانیی دووەم، بە تایبەت کاتێک دەبینین کە لە سەردەمی دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێراندا، لە سەدا نەوەدوپێنجی دانیشتووانی رۆژهەڵاتی کوردستان، نەخوێندەوار بوونە و ئەو رێژەیە لە نێو ژناندا لە سەدا سەد بووە. (چل ساڵ خەبات، ل.١٥. د.قاسملوو)

سێیەم: لەو سەردەمەدا کە نیزامی ئابووری_کۆمەڵایەتی نیزامێکی فێئوداڵی بووە، ٧٨ لەسەدی زەوی بەدەستی خاوەن مڵکە گەورەکانەوە بووە. ئەمە لە کاتێکدایە کە جوتیاران تەنیا خاوەنی ٨ لەسەدی زەوی بوون و لە سەدا ٦٠ی جوتیاران نەکەم و نە زۆر خاوەن زەویوزار نەبوون و ٢٣ لەسەدیان کەمتر لە هێکتارێکیان زەوی بەر دەکەوت. ئەوە لە کاتێکدا بووە کە ٥٦ لەسەدی زەوییەکان بە دەست یەک لە سەدی دانیشتووانی لادێ، واتە مالیکە گەورەکانەوە بووە.(چل ساڵ خەبات، ل١٦. د.قاسملوو)

چوارەم: پاڵەپەستۆی سیاسی_ئابووریی جیهانی پاش جەنگی جیهانیی دووهەم و مامەڵە و کایە سەربازی، سیاسی و ئابوورییەکانی زلهێزان بۆ بە میراتبردنی جیهانی ئەودەمی پاش جەنگ و لاوازبوونی ئەودەمی کوردیش هەم وەک نەتەوە کە ئەودەم ژمارەی دانیشتووانی رۆژهەڵاتی کوردستان بە زۆر گەیشتۆتە سێ ملیۆن و هەم وەک خەڵکێکیش کە قەت لە مێژووی خۆیدا تا پێش دامەرزانی حیزبی دێموکراتی کوردستان، خاوەن رێکخراوێکی وا نەبووە بتوانێ کایە سیاسی و سەربازییەکانی جیهان بەگوێرەی بەرژەوەندییەکانی خۆی هەڵسەنگێنێ و شەنوکەویان بکات.

پێنجەم: کوردستان ناوچەیەکی پاشکەوتوو بووە لە وڵاتێکی پاشکەوتوودا کە لە توانا و قەوارەیدا نەبووە رۆڵگێڕ بێ لە کایە سیاسی و سەربازییەکانی دوای جەنگی جیهانی و تەنانەت نەیتوانیوە لە ئاستی ئازەربایجانی رۆژهەڵاتدا بێ کە ئەودەم لە دراوسێیەتیی ناوچەی سەرهەڵدانی حیزبی دێموکرات، واتە "مەهاباد"دا بووە.

بە گوێرەی ئەو هۆکارانە و زۆر هۆکاری دیکە، سەرەتای دامەرزانی حیزبی دێموکراتی کوردستان، بێگومان سەرەتایەکی پڕ

سەرچاوە Serchawe

کێشە و قورس و پڕ گرێژەنە بووە بۆ ئەو کەسانەی کە بۆ یەکەمجار لە کوردستاندا بیریان لەوە کردۆتەوە وەها حیزبێک دامەزرێنن و خەباتی کورد بخەنە سەر راستایەکی دیکە لە خەباتی سیاسی و زانستی.

بزووتنەوەکانی پێشووی کورد و بەستەرێک بۆ هەنگاوی نوێتر

گەر بمانەوی زۆر لە رۆژی دامەزرانی حیزب دوور نەکەوینەوە و مێژووی کورد لە دەوروبەری ئەو مێژوویە بخەینە بەر سەرنج، دەبینین کە ویستی نەتەوەیی کورد لە کوردستانی خۆرهەلات، لەگەڵ ئەوەی کە زانستیانە و ئەمڕۆییانە - تا پێش دامەزرانی حیزبی دێموکرات - هیچ ئۆرگان و رێکخراوێکی بۆ پێکنەهاتووە، بەلام بە رێبەرایەتیی رێبەری نەتەوەیی کورد سمکۆی شکاک و لە بەرانبەر نیزامی رەزاشادا کە پاش کودتایەکی سەربازی بە یارمەتیی دەوڵەتی بریتانیا هاتبووە سەر کار، بەرخۆدانی هەبووە. ئەمە جگە لەوەیکە بڵێسەی بیری نەتەوەیی هەر لەسەردەمی جەنگی چاڵدۆران و پاش رێککەوتنی ١٦٣٩(رێککەوتنی زەهاو)ی نێوان شای سەفەوی و سوڵتانی عوسمانی کە بە فەرمی بۆ یەکەمجار کوردستانی دابەش کرد، لە هەموو دەڤەرێکی کوردستان سەریهەڵدابوو و هەرجارە و لە جێیەکی کوردستان بە رێبەرایەتیی شێخێک، سەرۆک هۆزێک، قارەمانێک یان زانایەکی ئایینی، خۆی نیشان داوە.

مەهاباد پێگەیەک بۆ جوڵەیەکی نەتەوەیی و رێکخراوەیی

ناوچەی موکریان وەک ناوچەیەک کە لەودا، بەربەرەکانێ لە دژ داگیرکارانی کوردستان تێیدا هاتبووە کایە و زۆر رووداوی مێژوویی، سەربازی و سیاسیی - تا پێش دامەزرانی کۆمەڵەی "ژ.ک"-ی بە خۆیەوە دیتبوو، هەمدیسان لە قۆناغی پاش جەنگی جیهانیی دووەم، بە گوێرەی هەڵکەوتوویی سیاسی و جوغرافیایی ئەوکاتی و لەباربوونی بۆ جووڵەیەکی نوێی نەتەوەیی، دیسان مەکۆیەکی گرنگ بووە بۆ وەرچەرخانێکی گرنگی سیاسی - نەتەوەیی.

خۆنزیککردنەوەی رەزاشا لە ئاڵمانی نازی و هیتلێر لە سەردەمی جەنگی جیهانیی دووەم، بووە هۆی ئەوەیکە پاش دۆڕانی نازیسم، بەرەیەکی گەورە لە وڵاتە بەهێزەکانی ئەوەدەمی وەک یەکیەتیی سۆڤیەت، بریتانیا و ئامریکا، لە دوو لاوە، واتە لە باکوور و باشوورەوە هێزەکانیان ئێران داگیر بکەن. خەرمانانی ١٣٢٠ی هەتاوی ئەرتەشی سووری یەکیەتی سۆڤیەت لە باکوورەوە و ئامریکا و ئینگلیس لە باشوورەوە هاتنە نێو خاکی ئێران و رەزاشا نەیتوانی چووکەترین دژکردەوە لەدژیان نیشان بدات. پاش دوورخستنەوەی رەزاشا، دەرفەتێکی باش بۆ پەرەسەندنی بیری دێموکراتیک و ئازاد دەرەخسێ و دەرگەیەک دەکرێتەوە بۆ ئەوەی گەلانی ئێران، خەڵکی ئازادیخواز و لایەنی سیاسیی جیاجیا بتوانن بە بێ ترس دەست بکەن بە کاروچالاکی و هێنانەئارای ویستە سیاسی، کۆمەلایەتی و ئابوورییەکانیان.

ئەرتەشی سوور تا شاری ورمێی خستبووە ژێر چنگی خۆی و بەشی باشووری ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش کەوتبووە ژێر دەستی بریتانیا.

لەو نێوەدا ناوچەی مەهاباد مەڵبەندێک بووە کە نە ئەرتەشی سوور و نە هێزەکانی ئینگلیس دەسەڵاتیان بە سەریدا نەبووە و بۆشاییەک دروست بووە کە خەڵکی ئەو ناوچەیە وەک دەرفەتێک ئەیقۆزنەوە و بەڕێوەبردنی کاروباری خۆیان وەدەست دەگرن.

ئالێرەدایە کە بەستێن ڕەخساوە بۆ ئەوەی بۆ یەکەمجار ڕێکخراوێکی رامیاریی کوردی بە ناوی کۆمەڵەی "ژێ کاف" یان ژیانەوەی کورد، لە دایک ببێ.

"ژێ کاف"

کۆمەڵەی "ژێ کاف" کە کۆمەڵەیەکی تەواو نەتەوەیی بووە، رێکەوتی ٢٥ی گەلاوێژی ١٣٢١ی هەتاوی لە لایەن ١١ کەسی ئەو شارەوە کە بریتی بوون لە حوسەین فروهەر، عەبدولڕەحمان زەبیحی، عەبدولڕەحمان ئیمامی، عەبدولقادر مودەڕسی، نەجمەدین تەوحیدی، موحەممەد نانەوازادە، عەلی موحەممەدی، موحەممەد ئەسحابی، عەبدولڕەحمان کیانی، سدیق حەیدەری و قاسم قادری، بە فەرمی پێکدێ(چل ساڵ خەبات، ل ٢٨) .

لە پەرتووکی ئاڵەکۆک، لاپەڕەی ٣٢، لە نووسینی غەنی بلوریان، هاتووە کە جگە لەو ١١ کەسە چوار کەسی دیکەش هەن کە لە دامەزرێنەرانی ژێکافن و بریتین لە:

مەلا عەبدوڵای داودی، موحەممەدی یاهوو، ئەحمەدی عیلمی، عەزیزی زەند (عەزیز ئاڵمانی)

هەر لەم خاڵەوە، واتە دامەزرانی کۆمەڵەی ژێکاف، خاڵێکی وەرچەرخانی سەرەکی لە نێو کۆمەڵگەی سیاسیی کوردیدا دەست پێدەکات و ئەم هەنگاوە خۆی لە خۆیدا وەک یەکەم رچەشکێنی لە مێژووی گەلەکەماندا، بەئەژمار دێ. لەبەر ئەوەیکە ئەوە بۆ یەکەمجار بووە وەها رێکخراوێک لەلایەن کەسانی ئاسایی کۆمەڵگەوە کە خاوەن پشتێنە یان پێشینەیەکی بەهێزی کۆمەڵایەتی، ئابووری و سیاسی نین، پێکدێ. ئەو کەسانە لە چین وتوێژە مامناوەندییەکانی کۆمەڵگە بوون و بەو کارەیان ڕێبەریی بزوتنەوەیان نەدایە دەستی سەرۆک هۆز، ئاغا، دەرەبەگ ، شێخ یان کەسایەتییەکی ئایینی و

چوارچێوەیەکی وایان پێکهێنا کە ڕێبەریی بزووتنەوە بە شێوەی شۆرایی و لە قەوارەی ئۆرگاندا بکرێت و هەرکەس کە دەبووە ئەندامی ژێکاف، دەبوو سوێندی خواردبا خیانەت بە کورد و کوردستان و بە ژێکاف نەکات و نهێنییەکانی بپارێزێ و پابەند بێ بە بڕیار و یاساکانی ڕێکخراوەکە. بەم هەنگاوە لە ڕاستیدا دەبینین کە یەکەم بنەماکانی پێکهاتنی ئۆرگان بە شێوەی زانستییەکەی، لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، دروست دەبێ و ئەندام یان تاک پابەندیی خۆی بە کۆمەڵگەیەکی نوێتر نیشان دەدا کە ئۆرگانەکەیەتی نەک بە هۆز یان ئاغا، دەرەبەگ یان شێخ یان کەسایەتییەکی تایبەت.

گەر بگەڕێینەوە بۆ ئەو سەردەمە، دەتوانین بڵێین پێکهێنەرانی کۆمەڵەی ژێکاف - بە هەموو کەموکوڕییەکانیانەوە - خوێندنەوەیەکی زانستیانەتریان لە جووڵانەوەکانی پێش خۆیان هەبووە بۆ دۆزی کورد و لەدایکبوونی "ژ.ک" یەکەم خاڵی وەرچەرخانە بۆ بەئۆرگانیزەکردنی کورد و هەوڵدان بۆ دانی پێناسەیەکی زانستی بە بزووتنەوە.

دامەزرێنەرانی ژێکاف، ئاگاداری کایە نوێ نێودەوڵەتییەکان بوونە و ویستوویانە لە هاتنی ئەو شەپۆلەدا کە باس لە مافی گەلان کراوە، جێگەیەک بۆ کورد وەدەست بێنن. هەڵبەت نکۆڵی لەوە ناکرێ کە ژێکاف لە هەندێک لە خوێندنەوەکانیدا بۆ ڕووداوە سیاسییەکان و ئەو جەمسەربەندییەی کە هەبووە، خوێندنەوەی هەڵەیان هەبووە. هاوکات ژێکاف ڕێکخراوێکی تەنیا کوردی بووە و لە بواری تکنیکییەوە ئەگەری ئەوە هەبووە کە لە داهاتوودا لە پرۆسەی کاریی خۆیدا تووشی کێشە بێ و نەتوانێ لەگەڵ هاونیشتمانییانی ناکوردی نیشتەجێی کوردستان بیروباوەڕەکانی خۆی بگونجێنێ کە ئەمەش دەتوانێ کاریگەرییەکی زۆری هەبووبێ لەسەر گۆڕینی ناوی "ژ.ک" بۆ حیزبی دێموکراتی کوردستان.

دوکتور قاسملوو لە پەرتووکی چل ساڵ خەبات، ل ٢٩دا دەڵێ: لە مانگی بانەمەڕی ساڵی ١٣٢٢، واتە نزیک بە نۆ مانگ پاش یەکەم دامەزرانی کە یازدە تا پازدە کەس تێیدا بەشدار بوون، ئەمجار لە کۆبوونەوەیەکی بەرینی نزیک سەد کەسیدا کە زیاتر بە کۆنگرە دەچوو، بڕیار درا ژێکاف بۆچوونەکانی خۆی لە بڵاوکراوەیەکدا بڵاو بکاتەوە. لێرەدایە کە یەکەم گۆڤار بە ناوی نیشتمان دەبێتە زمانحاڵی کۆمەڵەی ژێکاف.

ئەم هەنگاوەی ژێکاف نیشان لەوەیە کە ئەم چینە لە ڕێبەریی ژێکاف، بە هەموو کەموکوڕییەکانیانەوە کە هەیانبووە، وەک ناشارەزابوون لە بارودۆخی دروستی سیاسیی لە جیهان و کۆمەڵێک خاڵی دیکە، ویستوویانە شێوەی کاری ئۆرگانی بخەنە سەر ڕەیلێکی پێشکەوتووانە و وردە وردە هەوڵبدەن ڕای گشتیی کوردی دروست بکەن و سەکۆیەک پێکبێنن بۆ ئەوەی ببێتە سەرچاوە بۆ خەڵک و باسە گرنگەکانی تایبەت بە پرسی نەتەوەیی، مێژووی کورد و هەروەها ڕابردووی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازانەی کورد لە هەموو بەشەکاندا بخەنە بەر باس.

ژ – ک و پێوەندیی نەتەوەیی

کۆمەڵەی "ژ - ک" وەک ڕێکخراوێکی نەتەوەیی مەیدانێکی گەورەی کردەوە لە گۆڕەپانی خەباتی سیاسیی کورد لە ڕۆژهەڵات. هاوکات لە هەوڵدا بووە بۆ ئەوەیکە بتوانن لەگەڵ بەشەکانی دیکەی کوردستاندا پێوەندی بگرن و نوێنەر بنێرن بۆ دروستکردنی پێوەندی لەگەڵ ئەو بەشانە. بۆ نموونە هەر لە کۆبوونەوەی بانەمەڕی ساڵی ١٣٢٢ لە باخی حاجی داودی، بڕیار دەدەن قاسم قادری بتوانێ نوێنەری کوردەکانی ڕۆژهەڵات بێ بۆ پێوەندیگرتن بە کوردی بەشەکانی دیکە و هاوپەیمانییەک پێکبهێنن.

دەتوانین بڵێین کە لەگەڵ ئەوەی هێزەکانی ئامریکا و ئینگلیس باشووری ڕۆژهەڵاتی کوردستانیان داگیر کردبوو و دەرەتانی ئەوە نەبووە کە ڕێکخستنەکانی ژێکاف لەو ناوچانە بەخێرایی ڕەگ داکووتن، ئەو ڕێکخراوە توانیویەتی هەم لە ناوچەی موکریان و هەم لەو دیو سنوورەکانی ڕۆژهەڵات واتە لە باشوور و باکووری کوردستاندا بە دوای ڕیشە هاویشتن و هاوپەیمانەتیدا بگەڕێ.

دوکتور قاسملوو لە چل ساڵ خەبات، لە لاپەڕەی ٢٨ دا ئاماژە بەوە دەدا کە هەر لە سەرەتای دامەزرانی ژێکاف، کوردی باشووری کوردستان لە دامەزرانیدا ڕۆڵیان هەبووە. بۆ نموونە میرحاج ئەحمەد کە ئەفسەرێکی ئەرتەشی عێراق بووە، لەلایەن حیزبی هیواوە کە ساڵی ١٩٣٩ پێکهاتبوو، لە یەکەم کۆبوونەوەی ژێکافدا بەشدار بووە.

ئەم هەنگاوە وایکردووە کە ژێکاف تەنیا لە قەوارەی ڕۆژانی یەکەمی دامەزرانی و چالاکبوونی لە نێو خەڵک، نەمێنێتەوە و لە بازنەیەکی گەورەتردا و وەک یەکەم هەنگاوی خۆی دەست بکات بە کاری پێوەندی و دیپلۆماسی.

هاتنی پێشەوا قازی موحەممەد بۆ نێو "ژێکاف"

هەروەک لە سەرەتادا ئاماژەمان پێداوە، دامەرزانی ڕێکخراوێکی وەک کۆمەڵەی ژ.ک لەگەڵ ئەوەی پێویستییەکی مێژوویی بووە و لە خاڵێکەوە پێویست بووە دەستپێبکات، هاوکات گیروگرفتە کۆمەڵایەتییەکانیشی و وەرگرتنی لە لایەن چینی دەستڕۆیشتووی کۆمەڵگەوە زۆر بەسانایی نەبووە.

بۆ ئەوەیکە ڕیشە بخاتە نێو کۆمەڵگە و خەڵک گوێڕایەڵی سیاسەتەکانی بن و پێڕەوەیی لێبکەن، بوونی کەسایەتییەکی

بەشی سێیەم

وەک پێشەوا قازی موحەممەد گرنگییەکی تایبەتی هەبووە بۆ ئەو ڕێکخراوەیە.

ساڵی ١٣٢٣ قازی موحەممەد کە ئەودەم مرۆڤێکی جێی متمانەی خەڵک و پیاوماقوڵان و کەسانی خاوەن کاریگەریی شار و ناوچەی موکریان ئەبێ و هاوکات خۆشی کەسایەتییەکی زانا و لێهاتوو بووە و تا ئەودەم بەرپرسایەتی لە چەند ئۆرگان و دادگە و جێی جوداجودا لە شار و لە نێو کۆمەڵگەکەی خۆی هەبوو و جگە لەوەش لە کاتێکدا کە بۆشایی بەڕێوبەری لە ناوچەی مەهابادا پێکهاتبوو، یەک لەوانە بووە کە ئیدارەی شاریان کردووە و وەک بەرپرسی ئەو بەڕێوەبەرییەی کە شاریان ئیدارە کردووە، دیاری کراوە.

قازی کەسێکی تێگەیشتوو و زانا بووە کە چەند زمانی زانیوە و شارەزایەکی زۆری لە سەر مێژووی کورد هەبووە و هاوکات لە بنەماڵەیەکی قسەڕۆیشتوو و کاریگەری ناوچەکەش بووە و جێگەی ڕێزیش بووە لە لایەن رووسەکان.

هاتنی قازی موحەممەد بۆ نێو ژ.ک هێزێکی بەرینتر بەو ڕێکخراوەیە دەدات و زیاتر دەبێتە جێی متمانەی خەڵک. لە لایەکی دیکەوە بگرە و بەردە و کایە سیاسییە نوێکان کە کورد و ژ.ک نەیاندەتوانی خۆی لێوە دوور بگرن، وردەوردە بەرەو ئەوە دەهات کە دەبوو کورد روبەڕوویان ببێتەوە.

پێکهاتنی حیزبی دێموکراتی کوردستان

٢٥ی گەلاوێژی ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی حیزبی دێموکراتی کوردستان پێکدێ. ئەمەش وا دەکات کە کۆمەڵەی ژێکاف لە قەوارەیەکی بەرتەسک و داخراوەوە، ئاڵوگۆر بەسەر خۆیدا بێنێ و بتوانێ خۆی بکاتە ڕێبەرو پێشەنگی خەباتی رزگاریخوازانە لە کوردستان و بە لەبەرچاوگرتنی بارودۆخی دروستی سیاسیی ئێران و نێونەتەوەیی، هەوڵ بدات بۆ مافە نەتەوایەتییەکانی کورد، بەشێوەیەک کە بتوانێ دۆست و لایەنگر بۆ کوردستان بدۆزێتەوە و لەو ڕێگەیەوە دۆزی کورد و کوردستان بکاتە دۆزێکی نێونەتەوەیی.

ئەمە نیشان دەدا کە پێشەوا قازی کەسێکی دووربین، شارەزا، وردبین و ئاشنا بە سیاسەتەکانی رۆژ بووە و لە هەوڵدا بووە کە لەهەر دەرفەتێک کەڵک وەرگرێ بۆ ئەوەی کورد بچێتە نێو کایە نێودەوڵەتییەکان. هەروەها دەرخەری ئەوەیە کە پێشەوا لایەنگری رامیارییەک نەبووە کە خەباتی کورد لە چوارچێوەی خەباتێکی "یان هیچ یان سەد" دا بێ. ئەم شێوە بیرکردنەوەیەی قازی موحەممەد، دواتر لە کەسایەتییەکی وەک دوکتور قاسملوودا بەدی دەکەین کە بە گوێرەی توانای

بزووتنەوە و بارودۆخی نێودەوڵەتی هەوڵی دەدا دۆزی کورد لە هەموو پارچەکان و بە تایبەت لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان، بە جیهان بناسێنێ و دۆستی بۆ بدۆزێتەوە.

بە دامەزرانی حیزبی دێموکراتی کوردستان، کورد ئەبێ بە خاوەن یەکەم حیزبی مودێڕن و زانستی و ئەو حیزبە لە قەوارەی بەرنامەیەکی ڕووندا ویستەکانی کورد لە بەرنامەیەکی هەشت بەندیدا دەگونجێنێ و دەست دەکات بە ڕێکخستنی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لە دەوری خۆی.

جگە لەوەش بە هۆی دامەزرانی وەها حیزبێکی دێموکرات لە کوردستان، زۆر حیزبی ئازادیخواز و دێموکراتی دیکە، کە لە بەشەکانی دیکەی ئێراندا پێکهاتبوون، دەبنە دۆستی حیزب و بناغەی دۆستایەتی دادەنێن. جگە لەوەش لە ئاستی نێودەوڵەتیدا حیزب دەتوانێ سەرنجی وڵات و هێزە دژەفاشیزمەکان بۆ لای خۆی ڕاکێشێ، بە تایبەت هێزەکانی یەکیەتیی سۆڤیەت.

کەواتە لەم قۆناغەدا دەبینین کە ژێربینیی ڕێبەرایەتیی حیزب و بە تایبەت پێشەوا قازی، وادەکات کە لە لایەک پێوەندییە نەتەوەییە کوردستانییەکان هەر لەسەر جێی خۆیان بن و هاوتەریب لەگەڵ ئەوەش سەرنجی ئازایخوازان و وڵاتانی دژ بە فاشیزم بەرەو لای دۆزی کورد ڕاکێشرێ. ئەوە بەو مانایەیە کە گۆڕانی ناوی حیزب لە "ژ - ک" ەوە بۆ حیزبی دێموکراتی کوردستان، تاکتیک بووە لە ستراتیژیی دۆزی نەتەوەییدا و هیچ لە ویستە جەوهەرییەکانی "ژ.ک" واتە ویستی کورد بۆ بەدەستەوەگرتنی چارەنووسی خۆی کەم نەکردۆتەوە کە ئەمەش دواتر زۆر بە ڕوونی لە دامەزرانی کۆماری کوردستاندا خۆی نیشان ئەدا.

گەر سەرنج بدەینە قۆناغی هەنووکەیی و بارودۆخی سیاسیی کورد لەمڕۆدا، لە کاتێکدا کە دۆزی کورد زۆر ناسراوترە لە سەردەمی دامەرزانی حیزبی دێموکرات و کورد دۆستێکی زۆری لە پانتایی هەموو جیهاندا هەیە، دیسان هەر دەبینین چوار وڵاتی داگیرکاری کوردستان هەروا بەهێزن و لەهەر دەرفەتێک کەڵک وەردەگرن کە تەنانەت تاکە بەشێکی کوردستانیش نەگاتە سەربەخۆیی؛ بۆ نموونە ڕێفراندۆمی باشووری کوردستان و هێرشکاری و هاوپەیمانەتیی ئەو وڵاتانە دژی باشوور و ڕووداوی ١٦ی ئۆکتۆبری ٢٠١٧ی زایینی، نوێترین هاوپەیمانەتییان بوو دژی پارچەیەکی کوردستان .

گەر بمانەوێ بارودۆخی کورد لەو سەردەمەدا کە کورد لە ڕۆژهەڵات خاوەن سێ ملیۆن حەشیمەت بووە و هیچ دۆست و ماسمێدیا و ناوبانگ و ئابووری و دیپلۆماسییەکی نەبووە، هەڵسەنگێنین، دەبێ درک بەوە بکەین کە پێشەوا قازی موحەممەد

سەرچاوە
Serchawe

و حیزبی دێموکراتی کوردستان، چەندە ژیرانە و دووربینانە توانیویانە شیکردنەوە بۆ ئەو قۆناغە نوێیەی ئەودەم بکەن و چەندە دەسکەوتیان بۆ کورد بە گشتی هەبووە.

بەرنامەی حیزبی دێموکراتی کوردستان

بۆ ئەوەی زیاتر بە وردبینی و ژیربینیی پێشەوا و قازی بزانین، پێویستە سەرنج بدەینە بەرنامە هەشت بەندییەکەی ئەودەمی حیزبی دێموکراتی کوردستان.

لە سەرەتای پێشەکیی ئەو بەرنامەیەدا ئاوا هاتووە:

ئاگری شەڕی جیهانگیر کە بە هۆی دوژمنانی ئازادی و لەژێرپێنەرانی دێموکراسی هەڵگیرسابوو، بە باسکی بەهێزی سەربازانی ئازای هاوپەیمانی گەورەی ئێمە، کوژایەوە. (چل ساڵ خەبات، ل ٣٥. د.قاسملوو)

ئەمە خۆی لە خۆیدا نیشان دەدات کە چەند ژیرانە حیزبی دێموکرات ویستوویەتی لە بواری دیپلۆماسییەوە دۆست بۆ خۆی بدۆزیتەوە لە نێو وڵاتانی دژ بە بەرەی فاشیزم و سەرکەوتوو لە جەنگی جیهانیی دووهەم. لە درێژەی هەر ئەو پێشەکییەدا دەڵێ کە دێموکراسی سەرکەوت و دونیای فاشیزم کە دژی گەلان بوو، بە تەواوی تێک شکا. واتە لێرەدا حیزب هەڵوێستی خۆی روون دەکاتەوە کە لایەنگری دێموکراسییە. پاش باس لە بڵاوکراوەی "ئاتلانتیک" کە کۆمەڵێک خاڵی لە پێوەندی لەسەر گەلانی بندەست تێدایە و ئاماژەی بە مافەکانیان داوە، هیواخوازە کوردیش بتوانێ لەو پەیمانە کەڵک وەرگرێ و بە مافەکانی بگات.

هەر لە درێژەی ئەو پێشەکییەدا زۆر بە تێروتەسەلی دەچێتە سەر باسی مافەکانی کورد و کورد وەک نەتەوە و مافی کورد بۆ دیاریکردنی چارەنووسی خۆی. ئەمە نیشان دەدات کە لەو گۆڕانە نوێیەدا، ڕێبەرانی حیزبی دێموکرات لە هەوڵدا بوون بۆ ئەوەی بەردەوام دەلاقەیەک بە کراوە راگرن بۆ هێنانەئارای دۆزی نەتەوەیی کورد لە هەر دەرفەتێکدا کە پێکهاتووە.

پاش پێشەکییەکە هەشت بەند لە بەرنامەی حیزبدا هاتوون کە لە هەر هەشت بەندەکەدا زۆر بابەتی جەوهەری جێگەی سەرنج هاتوون کە بریتین لە:

١- نەتەوەی کورد لە نێوخۆی ئێران کاروباری خۆی بەڕێوە ببات و خاوەن خودموختارییەکی تایبەت بە خۆی بێ. واتە

شێوەیەک لە شێوەکانی دیاریکردنی مافی چارەی خۆنووسینی کورد لە ئێرانێکی دێموکراتیکدا.

٢- مافی خوێندن بە زمانی کوردی کە لە ماددەی دووەمی ئەو بەرنامەیەدا هاتووە. زمان وەک ئامرازێکی گرنگ بۆ پاراستنی شوناسی نەتەوەیەک.

٣- لە مادەی سێیەمدا باسی ئەوە دەکرێ کە ویلایەتی کوردستان لەسەر بناغەی یاسای بنەڕەتیی وڵات، وەک یەکەیەکی نەتەوەیی - جوغرافی دیاری بکرێ و خۆی خاوەن ئەنجومەنی ویلایەتیی خۆی بێ.

٤- کاربەدەستانی دەوڵەتی لەو ویلایەتە کە لە ماددەی چوارەمدا باسی لێوە کراوە، هاتووە کە دەبێ بە بێ ئەملاوئەولا لە خەڵکی ویلایەتی کوردستان بێ. لێرەدا نەیگوتووە دەبێ کورد بن، بگرە گوتوویەتی دەبێ لە خەڵکی ویلایەتی کوردستان بن کە دەتوانێ ئازەری، ئاسووری و ئەرمەنیی دانیشتووی هەرێمی رۆژهەڵاتی کوردستانیش بن وەک هاونیشتمانیی کوردستانی.

٥- لە ماددەی پێنجەمی ئەو بەرنامەیەدا هاتووە کە پێویستە بە گوێرەی ماددەی یاسایی لە یاسای بنەڕەتیی وڵاتدا، هاوسەنگی لە نێوان لادێ و خاوەن مڵک دیاری بکرێ و بالانسی بەرژەوەندی و دەسکەوتی ئابووریی هەردوولا دیاری بکرێ. ئەم خاڵە ئاماژە بەوە دەدات کە بەرێوەبەرانی حیزبی دێموکرات، بە تایبەت خودی کەسایەتیی پێشەوا قازی - کە بۆ خۆی دادوەریش بووە - هەوڵی داوە بناغەیەک لە کوردستان دروست ببێ بۆ پێشکەوتنی بواری یەکسانیی ئابووری - کۆمەڵایەتیی خەڵکی ویلایەتی کوردستان.

٦- لە بەندی شەشەمی بەرنامەی ئەودەمی حیزبی دێموکراتدا، زۆر بە روونی دووربینی لە خەبات بۆ گەیشتن بە دێموکراسی و هاوپێوەندیی نێوان هێزی نەتەوەکانی دانیشتووی جوغرافیای سیاسیی ئێران دەبینرێ. لەو ماددەیەدا دەڵێ: حیزبی دێموکراتی کوردستان تێدەکۆشێ، لە خەباتی نەتەوایەتی و مافخوازیدا لەگەڵ هەموو نەتەوەکانی ئێران، یەکیەتی و برایەتیی تەواو پێکبێنێ. ئەگەر هەڵسەنگاندن بۆ ئەم خاڵە بکەین، دەبینین کە لە ئێستادا کۆنگرەی نەتەوەکانی ئێرانی فیدراڵ کە حیزبی دێموکرات یەکێک لە پێکهێنەرە هەرە سەرەکییەکانیەتی، دەتوانێ لە خانەی ئەو ماددەیەدا جێبگرێ کە ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی، حیزبی دێموکرات پابەندیی خۆی لەسەر نیشان داوە.

٧- لە ماددەی حەوتەمی ئەو بەرنامەیەدا ئاماژە دراوە بە بایەخدانی حیزبی دێموکرات بە لەشساغی، فەرهەنگ، باشترکردنی بواری ئابووریی خەڵک کە کاریگەرە لەسەر ناخ و بواری دەروونناسیی تاکەکانی کۆمەڵگە، بە کەڵکوەرگرتن لە

سامانی سروشتی و کانگەکانی کوردستان .

٨- لە خاڵی شەشەمدا باسی هاوخەباتیی گەلانی ئێران کراوە لە خەباتی خۆیاندا لە پێناو دێموکراسی و مافی نەتەوایەتییاندا. لەبەر گرنگی و لە بواری پێداگرییەوە، دیسان لە ماددەی هەشتەمی بەرنامەی حیزبدا هاتووە کە:

ئێمە دەمانەوێ تەواوی گەلانی چوارچێوەی جوغرافیای سیاسیی ئێران، هەلی تێکۆشانی بە ئازادییان بدرێتێ بۆ بەختەوری و پێشخستنی نیشتمانی خۆیان.

ئێران لێرەدا بە جوغرافیایەکی سیاسیی هاوبەش دادەنرێ نەک بە نیشتمانێک کە هەموو گەلانی ئەو جوغرافیایە، بە پێی ویستی خۆیان وەک وڵاتی خۆیان قەبووڵیان کردبێ.

دووربینی و وردبینی و راستبینیی سیاسیی رێبەرایەتی حیزبی دێموکرات لە کاتی دامەزرانیدا لە داڕشتنی وەها بەرنامەیەک، کاتێک دەردەکەوێ کە ٣٨ ساڵ پاش ئەو رێکەوتە لە داڕشتنەوە و نووسینەوەی بەرنامە و پێڕەوی حیزب، لە کۆنگرەی شەشەمیدا ساڵی ١٣٦٢ی هەتاوی، هەمان ئەو هەشت خاڵە لە سەرەکیترین و گرنگترین خاڵە بناغەییەکانی سیاسەتی حیزبی دێموکراتن کە خودی دوکتور قاسملوو لە پەرتووکی چل ساڵ خەباتدا راست قامک دەخاتە سەر ئەو باسە لە لاپەڕەی ٤١.

حیزبی دێموکراتی کوردستان، ئاستەنگ و دەسکەوتەکان

هەروەک لە سەرەوە ئاماژەمان پێکردووە، حیزبی دێموکراتی کوردستان پابەند دەبێ بە ئامانجەکانی "ژ - ک" و بە کردەوە، پاش ١٦٠ رۆژ لە کاروچالاکی، بە خوێندنەوەی بارودۆخی رۆژی ئەوکات و دامەزرانی دەوڵەتی ئازەربایجان لە دراوسێیەتی کورددا، توانی لە دووی رێبەندانی ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی، رێبەرایەتیی خەڵک بکات بۆ دامەزراندنی کۆماری کوردستان.

لەو بۆنەیەدا، بە فەرمی ئاڵای پاشایەتی ئێران دادەگیرێ و ئاڵای کوردستان هەڵدەکرێ. نوێنەرانی هەموو پارچەکانی کوردستان لەوێ ئامادە دەبن و مەهاباد میوانداری لە گەورەترین و گرنگترین رۆژی مێژووی نەتەوەیی - زانستیی کورد دەکات. پێشەوا سوێندی یاسایی بە خاکی کوردستان دەخوات و پاشان کابینەی وەزیرانی کوردستان بە فەرمی پێکدێ و دەوڵەتی کوردستان دەستبەکار دەبێ.

حیزبی دێموکراتی کوردستان، زۆر خێرا لە ماوەی تەنیا ١١ مانگ لە دەسەڵاتدارەتیی خۆیدا، توانی فەرهەنگی دێموکراسیخوازی، هەوڵدان بۆ داڕشتنی پلانی ئابووری، گۆڤار و ڕۆژنامە و قوتابخانەی کوردی بێنێتە ئاراوە و ئەرتەشی کوردستان دامەزرێنێ و وەزیری جەنگی بۆ دیاری بکات. حیزبی دێموکرات بۆ یەکەمجار ناوی پێشمەرگەی داهێنا بۆ سەربازی کورد و ئەو باوەڕبەخۆبوونەی دا بە گەلەکەی کە کورد لە هیچ نەتەوەیەکی دیکە نەک هەر کەمتر نییە، بگرە ئێمە نەتەوەیەکین کە دەتوانین خۆمان بەڕێوە ببەین و نیشتمان و زانستی خۆمان پێشخەین.

لە سەردەمی دەسەڵاتدارەتیی حیزبی دێموکراتدا، کوردی پارچەکانی دیکەی کوردستان، بە تایبەت بارزانییەکان بە ڕێبەریی مەلا مستەفای بارزانی ڕوویان لە ڕۆژهەڵات کرد و لەو بەشە لە کوردستان قەت وەک میوان چاویان لێنەکراوە و نەک هەر خانەخوێ بوونە، بگرە لە بەڕێوەبەریی وڵاتیشدا جێگە و پێگەیان هەبووە و خزمەتیان بەو کۆمارە کردووە.

حیزبی دێموکراتی کوردستان، جگە لە دەسکەوت و سەرکەوتنەکانی، زۆر جار تووشی چەرمەسەری و ئاوارەیی و دژواری بووەتەوە لە خەباتی سیاسیی خۆیدا. زۆر جار جودابوونەوە تێیدا ڕووی داوە و کەوتۆتە بەر هێرشی دەزگا سیخورییە جیاجیاکانی وەک ساواک و ئیتلاعاتی ئێران و کە لە ڕێبەرانی خۆی وەک پێشەوا قازی، قاسملوو و شەرەفکەندی و ڕێبەرانی خەباتی چەکداریی ٤٦ - ٤٧ی هەتاویی، لەدەستداوە.

ئەو حیزبە لە مێژووی خۆیدا لەگەڵ ڕێژیمی پاشایەتیی و ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران ڕووبەڕوو بووەتەوە و زۆر جار برینی زۆر قورسیشی هەڵگرتووە، بەڵام قەت وازی لە ئامانجە سەرەکییەکانی خۆی وەک ڕۆشنبیریی سیاسی، دیاریکردنی مافی چارەی خۆنووسینی کورد، ئازادی و دێموکراسی، یەکسانی کۆمەڵایەتی و پێشکەوتنی کۆمەڵگەی کوردستان نەهێناوە و بە هەموو بەربەست و دژوارییەکانەوە، هەوڵی داوە بە شێوەی ڕیشەیی لە نێو کۆمەڵگەی کوردستاندا جێگە و پێگەی خۆی بپارێزێ.

ڕاسانێک لە پرۆسەی ڕزگاریی نەتەوەییدا

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە دژوارترین بارودۆخی نەتەوەیی کورددا توانی ڕێچکەیەکی نەتەوەیی دروست بکات بۆ گەلەکەی بۆ ئەوەی لە بێهیوایی دەری بهێنێ و هیواداری بکات بە خەباتی نەتەوەییانەی خۆی.

ئەم حیزبە توانیویەتی هەموو چین‌وتوێژەکانی کوردستان لە دەوری یەکدی کۆبکاتەوە و لەگەڵ هەموو ئەو شەپۆلە سیاسی،

سەرچاوە
Serchawe

ئابووری و کۆمەڵایەتییەی کە پێکهاتووە لە جیهان و ناوچەکە، توانیویەتی خاوەن سیاسەتی روونی خۆی بێ و هەردەم لە پێکهاتەی ئەو حیزبەدا نەوە لە دوای نەوە خەڵکی کوردستان لە خەباتی ئەو حیزبەدا بەشدار بوونە و لە ئێستادا کە ئەو حیزبە گەیشتۆتە دەستی پێنجەمین وەچەی خۆی، هەروا زیندووترین و بەهێزترین حیزبە لە گۆڕەپانی خەباتی سیاسیی کورد لە رۆژهەڵات.

حیزبی دێموکرات و ستراتیژیی سەربەخۆیی نەتەوەیی کورد

لە خەباتی بێوچانی حیزبی دێموکراتدا زۆر جار هەبووە کە ئەم حیزبە بەرژەوەندییەکانی خۆی کردۆتە قوربانیی بەرژەوەندییە نەتەوەییەکان و خەباتی چالاکانەی خۆی بە شێوەیەکی تاکتیکی راگرتووە لە پێناو بەرژەوەندیی نەتەوەیی پارچەیەک لە کوردستان و لەو پێناوەشدا قوربانیی بەرچاوی داوە. ئەو حیزبە لەهەر دەرفەتێکی ئەمڕۆیی، زانستی، نەتەوەیی کەڵکی وەرگرتووە بۆ ئەوەی بتوانێ دۆزی کورد لە ئاستی دیپلۆماسیدا لەگەڵ دونیای دەرەوە زیاتر بداتە بەر باس و دۆست بۆ کورد بە گشتی پەیدا بکات نەک تەنیا بۆ حیزبی دێموکرات. حیزبی دێموکرات خاوەن ستراتیژییەک بووە کە بەردەوام دوژمنانی کوردیش لێی ترساون و زانیویانە کە لە درێژخایەندا ئەو پشوودرێژی و دووربینییە کە دەتوانێ قازانجی کوردی تێدا بێ و بە زیانی ئەوان بێ، نەک هەڵچوون و بە هەڵەشە سیاسەتکردن. حیزبی دێموکرات وێڕای هەموو کەندوکۆسپەکانی سەر رێگەی خەباتی، قەت نەبووە کە سەربەخۆیی سیاسیی خۆی لە بەرانبەر دەوڵەتێکی داگیرکاری کوردستاندا لە دەست بدات و هەردەم بە شێنەیی و جەوهەری باس و بابەتە سیاسی - نەتەوەییەکانی هەڵسەنگاندووە و بڕیاری لەسەر داون.

ئەو خاڵانە و زۆر خاڵی دیکە، بوونەتە هۆی ئەوەیکە ئەو حیزبە گەر لە سەرەتادا وەک دیاردەیەکی سیاسی – کۆمەڵایەتی، بە شێوەیەکی "سڤیلانە" سەریهەڵداوە، لە درێژخایەندا لە چوارچێوەی پرۆسەی خەباتی نەتەوایەتیدا لە نێو کۆمەڵگەدا زیاتر ریشە بهاوێ و ببێتە ئاڵاهەڵگری سەرەکیی خەباتی کورد لە پێناو رزگاریی نەتەوەیی لە کوردستان.

ئاکام

رۆڵی حیزبی دێموکرات لە کاتێکدا باس دەکەین کە ئەو حیزبە بە مێکانیزم و سیستمێکی نوێی ئۆرگانی کە لە کۆنگرەی شازدەیەمیدا پەسەند کراوە، لە بەرەبەری حەفتا و سێهەمین ساڵرۆژی دامەرزانیدا زیاتر دەردەکەوێ و چەند ساڵێکە دەستی بە راسانێکی نوێ لە پانتایی خاکی رۆژهەڵاتی کوردستان کردووە و بە کردەوە خەباتی شارو شاخی لە رۆژهەڵاتی کوردستان، پێکەوە گرێداوە. ئەمڕۆ دەبینین کە ئەو حیزبە لە هەموو شار و گوندێکی رۆژهەڵاتی کوردستاندا بوونی

سەرچاوە
Serchawe

بەشی سێیەم

بەرچاوتری هەیە و چاوەڕێ دەکرێ کە لە ئەگەری ئاڵوگۆڕە چاوەڕوانکراوەکانی ئێراندا، ئەمجارەیان ڕۆڵی زۆر سەرەکیتری هەبێ لە پێناو گەیشتنی کورد لە کوردستانی خۆرهەڵات بە مافەکانی.

ئەم مێژووە پڕ سەرروەرییە ئەوەمان پێدەڵێ کە حیزبی دێموکراتی کوردستان، ئەمرۆ یان سبەی، بۆ جارێکی دیکە هەر لەو جێیەی کە ئاڵای کۆماری کوردستان هەڵکرا، دیسان بە ورەیەکی بەرزترەوە، بە شارەزاییەکی زیاترەوە، بە ئەزموون و هەستێکی ئاوەزمەندانەترەوە، بە گوێرەی سیاسەتێکی حەکیمانەتر و گشتگیرتر و لە پانتاییەکی یەکگرتوخوازانەتری نەتەوەیی نێو ماڵی کورددا، دیسان ئاڵای پیرۆزی کوردستان هەڵدەکاتەوە و کاریگەرترین حیزب دەبێ لە ڕێی گەیشتنی کورد بە ئاواتە نەتەوەییەکانی و دیاریکردنی مافی چارەی خۆنووسینی خۆیدا لە رۆژهەڵاتی کوردستان.

سەرچاوە: ماڵپەڕی کوردستان میدیا - ڕێکەوتی: ٢٣ گەلاوێژی ٢٧١٨

کۆکردنەوە و ئامادەکردنی: رەحمان نەقشی

خەرمانانی ٢٧٢٥ی کوردی = سێپتەمبەری ٢٠٢٥ی کوردی

سەرچاوە
Serchawe

سپاس و پێزانین

بۆ هەموو هاوڕێ و دۆستان بۆ نووسین و ئامادەکردنی وتار، وتوویژ و بابەتەکان.

دەستتان خۆش و هەروا قەڵەم ڕەنگین بن بۆ گەل و نیشتمان.

ڕەحمان نەقشی